

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీమద్వాల్మీకీయరామాయణస్య

॥ కిష్కింధాకాండం ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

విషయసూచీ

1	ప్రథమః సర్గః	5
2	ద్వితీయః సర్గః	19
3	తృతీయః సర్గః	23
4	చతుర్థః సర్గః	28
5	పంచమః సర్గః	32
6	షష్ఠః సర్గః	36
7	సప్తమః సర్గః	39
8	అష్టమః సర్గః	42
9	నవమః సర్గః	47
10	దశమః సర్గః	50
11	ఏకాదశః సర్గః	54
12	ద్వాదశః సర్గః	64
13	త్రయోదశః సర్గః	69
14	చతుర్దశః సర్గః	73
15	పంచదశః సర్గః	76
16	షోడశః సర్గః	80
17	సప్తదశః సర్గః	85

18	అష్టాదశః సర్గః	91
19	ఏకోనవింశః సర్గః	99
20	వింశః సర్గః	102
21	ఏకవింశః సర్గః	106
22	ద్వావింశః సర్గః	108
23	త్రయోవింశః సర్గః	112
24	చతుర్వింశః సర్గః	116
25	పంచవింశః సర్గః	124
26	షడ్వింశః సర్గః	130
27	సప్తవింశః సర్గః	135
28	అష్టావింశః సర్గః	141
29	ఏకోనత్రింశః సర్గః	151
30	త్రింశః సర్గః	155
31	ఏకత్రింశః సర్గః	167
32	ద్వాత్రింశః సర్గః	173
33	త్రయస్త్రీంశః సర్గః	176
34	చతుస్త్రీంశః సర్గః	184
35	పంచత్రింశః సర్గః	187

36	షట్త్రింశః సర్గః	190
37	సప్తత్రింశః సర్గః	193
38	అష్టాత్రింశః సర్గః	197
39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	201
40	చత్వారింశః సర్గః	206
41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	214
42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	220
43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	227
44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	234
45	పంచచత్వారింశః సర్గః	237
46	షట్చత్వారింశః సర్గః	239
47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	242
48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	244
49	ఏకోనపంచాశః సర్గః	247
50	పంచాశః సర్గః	250
51	ఏకపంచాశః సర్గః	255
52	ద్విపంచాశః సర్గః	258
53	త్రిపంచాశః సర్గః	262

54	చతుఃపంచాశః సర్గః	266
55	పంచపంచాశః సర్గః	269
56	షట్పంచాశః సర్గః	272
57	సప్తపంచాశః సర్గః	275
58	అష్టపంచాశః సర్గః	278
59	ఏకోనషష్టితమః సర్గః	282
60	షష్టితమః సర్గః	286
61	ఏకషష్టితమః సర్గః	289
62	ద్విషష్టితమః సర్గః	291
63	త్రిషష్టితమః సర్గః	293
64	చతుఃషష్టితమః సర్గః	295
65	పంచషష్టితమః సర్గః	298
66	షట్షష్టితమః సర్గః	302
67	సప్తషష్టితమః సర్గః	307

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

పంపాయా దర్శనేన శ్రీరామస్య వ్యాకులత్వం శ్రీరామేణ లక్ష్మణం ప్రతి
పంపాశోభాయాస్తత్రత్యోద్ధీపనసామగ్ర్యాశ్చ వర్ణనం లక్ష్మణేన శ్రీరామస్య
ప్రబోధనమృష్యమూకం గచ్ఛంతౌ తౌ ద్వౌ భ్రాతౌ వీక్ష్వ సుగ్రీవస్యాన్యేషాం చ
వానరాణాం భయం

స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పలఝషాకులాం ।
రామః సౌమిత్రిసహితో విలలాపాకులేంద్రియః ॥ 4.1.1 ॥

1

తత్ర దృష్ట్వైవ తాం హర్షాదింద్రియాణి చకంపిరే ।
స కామవశమాపన్నః సౌమిత్రిమిదమబ్రవీత్ ॥ 4.1.2 ॥

2

సౌమిత్రే శోభతే పంపా వైదూర్యవిమలోదకా ।
పుల్లపద్మోత్పలవతీ శోభితా వివిధైర్ద్రుమైః ॥ 4.1.3 ॥

3

సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాః కాననం శుభదర్శనం ।
యత్ర రాజంతి శైలా వా ద్రుమాః సశిఖరా ఇవ ॥ 4.1.4 ॥

4

మాం తు శోకాభిసంతప్తమాధయః వీడయంతి వై ।
భరతస్య చ దుఃఖేన వైదేహ్యా హరణేన చ ॥ 4.1.5 ॥

5

శోకార్తస్యాపి మే పంపా శోభతే చిత్రకాననా ।
వ్యవకీర్ణా బహువిధైః పుష్పైః శీతోదకా శివా ॥ 4.1.6 ॥

6

- నలినైరపి సంఛన్నా హ్యాత్యర్థశుభదర్శనా |
సర్పవ్యాలానుచరితా మృగద్విజసమాకులా || 4.1.7 || 7
- అధికం ప్రవిభాత్యేతన్నీలపీతం తు శాద్వలం |
ద్రుమాణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమైరివార్పితం || 4.1.8 || 8
- పుష్పభారసమృద్ధాని శిఖరాణి సమంతతః |
లతాభిః పుష్పితాగ్రాభిరుపగూఢాని సర్వతః || 4.1.9 || 9
- సుఖానిలోఽయం సౌమిత్రే కాలః ప్రచురమన్మథః |
గంధవాన్ సురభిర్మాసో జాతపుష్పఫలద్రుమః || 4.1.10 || 10
- పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినాం |
సృజతాం పుష్పవర్షాణి వర్షం తోయముచామివ || 4.1.11 || 11
- ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః |
వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైరవకిరంతి గాం || 4.1.12 || 12
- పతితైః పతమానైశ్చ పాదపస్థైశ్చ మారుతః |
కుసుమైః పశ్య సౌమిత్రే క్రీడతీవ సమంతతః || 4.1.13 || 13
- విక్షిపన్ వివిధాః శాఖా నగానాం కుసుమోత్కటాః |
మారుతశ్చలితస్థానైః షట్పదైరనుగీయతే || 4.1.14 || 14
- మత్తకోకిలసన్నాదైర్నర్తయన్నివ పాదపాన్ |
శైలకందరనిష్కాంతః ప్రగీత ఇవ చానిలః || 4.1.15 || 15
- తేన విక్షిపతాత్యర్థం పవనేన సమంతతః |
అమీ సంసక్తశాఖాగ్రా గ్రథితా ఇవ పాదపాః || 4.1.16 || 16
- స ఏవ సుఖసంస్పర్శో వాతి చందనశీతలః |
గంధమభ్యవహాన్ పుణ్యం శ్రమాపనయనోఽనిలః || 4.1.17 || 17

- అమీ పవనవిక్షిప్తా వినదంతీవ పాదపాః |
షట్పదైరనుకూజద్భిర్వనేషు మధుగంధిషు || 4.1.18 || 18
- గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భిర్మనోరమైః |
సంసక్తశిఖరాః శైలా విరాజంతి మహాద్రుమైః || 4.1.19 || 19
- పుష్పసంఛన్నశిఖరా మారుతోక్షేపచంచలాః |
అమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీతా ఇవ పాదపాః || 4.1.20 || 20
- సుపుష్పితాంస్తు పశ్యైతాన్ కర్ణికారాన్ సమంతతః |
హాటకప్రతిసంఛన్నాన్ నరాన్ వీతాంబరానివ || 4.1.21 || 21
- అయం వసంతః సౌమిత్రే నానావిహగనాదితః |
సీతయా విప్రహీణస్య శోకసందీపనో మమ || 4.1.22 || 22
- మాం హి శోకసమాక్రాంతం సంతాపయతి మన్మథః |
హృష్టం ప్రవదమానశ్చ సమాహ్వాయతి కోకిలః || 4.1.23 || 23
- ఏష దాత్యూహకో హృష్టో రమ్యే మాం వననిర్ధరే |
ప్రణదన్మన్మథావిష్టం శోచయిష్యతి లక్ష్మణ || 4.1.24 || 24
- శ్రుత్వైతస్య పురా శబ్దమాశ్రమస్థా మమ ప్రియా |
మామాహలాయ ప్రముదితాః పరమం ప్రత్యనందత || 4.1.25 || 25
- ఏవం విచిత్రాః పతగా నానారావవిరావిణః |
వృక్షగుల్మలతాః పశ్య సంపతంతి సమంతతః || 4.1.26 || 26
- విమిశ్రా విహగాః పుంభిరాత్మవ్యూహాభినందితాః |
భృంగరాజప్రముదితాః సౌమిత్రే మధురస్వరాః || 4.1.27 || 27
- అస్యాః కూలే ప్రముదితాః సంఘశః శకునాస్త్విహ |
దాత్యూహారతివిక్రందైః పుంసోకిలరుత్తైరపి || 4.1.28 || 28

- స్వనంతి పాదపాశ్చేమే మమానంగప్రదీపకాః |
అశోకస్తబకాంగారః షట్పదస్వననిఃస్వనః || 4.1.29 || 29
- మాం హి పల్లవతామూర్చిర్వసంతాగ్నిః ప్రథక్ష్యతి |
నహి తాం సూక్ష్మపక్ష్యాక్షీం సుకేశీం మృదుభాషిణీం || 4.1.30 || 30
- అపశ్యతో మే సౌమిత్రే జీవితేఽస్తి ప్రయోజనం |
అయం హి రుచిరస్తస్యాః కాలో రుచిరకాననః || 4.1.31 || 31
- కోకిలాకులసీమాంతో దయితాయా మమానఘ |
మన్మథాయాససంభూతో వసంతగుణవర్ధితః || 4.1.32 || 32
- అయం మాం ధక్ష్యతి క్షిప్రం శోకాగ్నిర్నచిరాదివ |
అపశ్యతస్తాం వనితాం పశ్యతో రుచిరాన్ ద్రుమాన్ || 4.1.33 || 33
- మమాయమాత్మప్రభవో భూయస్త్వముపయాస్యతి |
అదృశ్యమానా వైదేహీ శోకం వర్ధయతీహ మే || 4.1.34 || 34
- దృశ్యమానో వసంతశ్చ స్వేదసంసర్గదూషకః |
మాం హి సా మృగశావాక్షీ చింతాశోకబలాత్కృతం || 4.1.35 || 35
- సంతాపయతి సౌమిత్రే క్రూరశ్చైత్రవనానిలః |
అమీ మయూరాః శోభంతే ప్రనృత్యంతస్తతస్తతః || 4.1.36 || 36
- స్వైః పక్షైః పవనోద్ధూతైర్గవాక్షైః స్ఫాటికైరివ |
శిఖినీభిః పరివృతాస్త ఏతే మదమూర్చ్ఛితాః || 4.1.37 || 37
- మన్మథాభిపరీతస్య మమ మన్మథవర్ధనాః |
పశ్య లక్ష్యణ నృత్యంతం మయూరముపనృత్యతి || 4.1.38 || 38

- శిఖినీ మన్మథార్తైషా భర్తారం గిరిసానుని |
తామేవ మనసా రామాం మయూరోఽప్యనుధావతి || 4.1.39 || 39
- వితత్య రుచిరౌ పక్షౌ రుత్నేరుపహసన్నివ |
మయూరస్య వనే నూనం రక్షసా న హృతా ప్రియా || 4.1.40 || 40
- తస్మాన్మృత్యతి రమ్యేషు వనేషు సహ కాంతయా |
మమ త్వయం వినా వాసః పుష్పమాసే సుదుఃసహః || 4.1.41 || 41
- పశ్య లక్ష్మణ సంరాగస్తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి |
యదేషా శిఖినీ కామాద్ భర్తారమభివర్తతే || 4.1.42 || 42
- మమాప్యేవం విశాలాక్షీ జానకీ జాతసంభమా |
మదనేనాభివర్తేత యది నాపహృతా భవేత్ || 4.1.43 || 43
- పశ్య లక్ష్మణ పుష్పాణి నిష్ఫలాని భవంతి మే |
పుష్పభారసమృద్ధానాం వనానాం శిశిరాత్యయే || 4.1.44 || 44
- రుచిరాణ్యపి పుష్పాణి పాదపానామతిశ్రియా |
నిష్ఫలాని మహీం యాంతి సమం మధుకరోత్కరైః || 4.1.45 || 45
- నదంతి కామం శకునా ముదితాః సంఘశః కలం |
ఆహ్వాయంత ఇవాన్యోన్యం కామోన్మాదకరా మమ || 4.1.46 || 46
- వసంతో యది తత్రాపి యత్ర మే వసతి ప్రియా |
నూనం పరవశా సీతా సాపి శోచత్యహం యథా || 4.1.47 || 47
- నూనం న తు వసంతస్తం దేశం స్ఫుశతి యత్ర సా |
కథం హ్యసితపద్మాక్షీ వర్తయేత్ సా మయా వినా || 4.1.48 || 48

- అథవా వర్తతే తత్ర వసంతో యత్ర మే ప్రియా |
కిం కరిష్యతి సుశ్రోణీ సా తు నిర్భర్షితా పరైః || 4.1.49 || 49
- శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ మృదుభాషా చ మే ప్రియా |
నూనం వసంతమాసాద్య పరిత్యక్ష్వతి జీవితం || 4.1.50 || 50
- దృఢం హి హృదయే బుద్ధిర్మమ సంపరివర్తతే |
నాలం వర్తయితుం సీతా సాధ్వీ మద్విరహం గతా || 4.1.51 || 51
- మయి భావో హి వైదేహ్యస్తత్త్వతో వినివేశితః |
మమాపి భావః సీతాయాం సర్వథా వినివేశితః || 4.1.52 || 52
- ఏష పుష్పవహో వాయుః సుఖస్పర్శో హిమావహః |
తాం విచింతయతః కాంతాం పావకప్రతిమో మమ || 4.1.53 || 53
- సదా సుఖమహం మన్యే యం పురా సహ సీతయా |
మారుతః స వినా సీతాం శోకసంజననో మమ || 4.1.54 || 54
- తాం వినాథ విహంగోఽసౌ పక్షీ ప్రణదితస్తదా |
వాయుసః పాదపగతః ప్రహృష్టమభికూజతి || 4.1.55 || 55
- ఏష వై తత్ర వైదేహ్య విహగః ప్రతిహారకః |
పక్షీ మాం తు విశాలాక్ష్యాః సమీపముపనేష్యతి || 4.1.56 || 56
- పశ్య లక్ష్మణ సన్నాదం వనే మదవివర్ధనం |
పుష్పితాగ్రేషు వృక్షేషు ద్విజానామవకూజతాం || 4.1.57 || 57
- విక్షిప్తాం పవనేనైతామసౌ తిలకమంజరీం |
షట్పదః సహసాభ్యేతి మదోద్ధాతామివ ప్రియాం || 4.1.58 || 58

- కామినామయమత్యంతమశోకః శోకవర్ధనః |
స్తబ్ధకైః పవనోత్తిష్టైస్తర్జయన్నివ మాం స్థితః || 4.1.59 || 59
- అమీ లక్ష్మణ దృశ్యంతే చూతాః కుసుమశాలినః |
విభ్రమోత్పిక్తమనసః సాంగరాగా నరా ఇవ || 4.1.60 || 60
- సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాశ్చిత్రాసు వనరాజిషు |
కిన్నరా నరశార్దూల విచరంతి యతస్తతః || 4.1.61 || 61
- ఇమాని శుభగంధీని పశ్య లక్ష్మణ సర్వశః |
నలినాని ప్రకాశంతే జలే తరుణసూర్యవత్ || 4.1.62 || 62
- ఏషా ప్రసన్నసలిలా పద్మనీలోత్పలాయుతా |
హంసకారండవాకీర్ణా పంపా సౌగంధికాయుతా || 4.1.63 || 63
- జలే తరుణసూర్యాభైః షట్పదాహతకేసరైః |
పంకజైః శోభతే పంపా సమంతాదభిసంవృతా || 4.1.64 || 64
- చక్రవాకయుతా నిత్యం చిత్రప్రస్థవనాంతరా |
మాతంగమృగయూధైశ్చ శోభతే సలిలార్థిభిః || 4.1.65 || 65
- పవనాహతవేగాభిరూర్మిభిర్విమలేఽంభసి |
పంకజాని విరాజంతే తాడ్యమానాని లక్ష్మణ || 4.1.66 || 66
- పద్మపత్రవిశాలాక్షీం సతతం ప్రియపంకజాం |
అపశ్యతో మే వైదేహీం జీవితం నాభిరోచతే || 4.1.67 || 67
- అహో కామస్య వామత్వం యో గతామపి దుర్లభాం |
స్మారయిష్యతి కల్యాణీం కల్యాణతరవాదినీం || 4.1.68 || 68

- శక్యో ధారయితుం కామో భవేదభ్యాగతో మయా |
యది భూయో వసంతో మాం న హన్యాత్ పుష్పితద్రుమః || 4.1.69 || 69
- యాని స్మ రమణీయాని తయా సహ భవంతి మే |
తాన్యేవారమణీయాని జాయంతే మే తయా వినా || 4.1.70 || 70
- పద్మకోశపలాశాని ద్రష్టుం దృష్టిర్హి మన్యతే |
సీతాయా నేత్రకోశాభ్యాం సదృశానీతి లక్ష్మణ || 4.1.71 || 71
- పద్మకేసరసంసృష్టో వృక్షాంతరవినిఃసృతః |
నిఃశ్వాస ఇవ సీతాయా వాతి వాయుర్మనోహరః || 4.1.72 || 72
- సౌమిత్రే పశ్య పంపాయా దక్షిణే గిరిసానుషు |
పుష్పితాం కర్ణికారస్య యష్టిం పరమశోభితాం || 4.1.73 || 73
- అధికం శైలరాజోఽయం ధాతుభిస్తు విభూషితః |
విచిత్రం సృజతే రేణుం వాయువేగవిఘట్టితం || 4.1.74 || 74
- గిరిప్రస్థాస్తు సౌమిత్రే సర్వతః సంప్రపుష్పితైః |
నిష్పత్తైః సర్వతో రమ్యైః ప్రదీప్తా ఇవ కింశుకైః || 4.1.75 || 75
- పంపాతీరరుహశ్చేమే సంసిక్తా మధుగంధినః |
మాలతీమల్లికాపద్మకరవీరాశ్చ పుష్పితాః || 4.1.76 || 76
- కేతక్యః సిందువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ సుపుష్పితాః |
మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ సర్వశః || 4.1.77 || 77
- చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజులా బకులాస్తథా |
చంపకాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః || 4.1.78 || 78

- పద్మకాశ్చైవ శోభంతే నీలాశోకాశ్చ పుష్పితాః |
లోధ్రాశ్చ గిరిపుష్పేషు సింహకేసరపింజరాః || 4.1.79 || 79
- అంకోలాశ్చ కురంటాశ్చ చూర్ణకాః పారిభద్రకాః |
చూతాః పాటలయశ్చాపి కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః || 4.1.80 || 80
- ముచుకుందార్జునాశ్చైవ దృశ్యంతే గిరిసానుషు |
కేతకోద్ధాలకాశ్చైవ శిరీషాః శింశపా ధవాః || 4.1.81 || 81
- శాల్మల్యః కింశుకాశ్చైవ రక్తాః కురవకాస్తథా |
తినిశా నక్తమాలాశ్చ చందనాః స్యందనాస్తథా || 4.1.82 || 82
- హింతాలాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః |
పుష్పితాన్ పుష్పితాగ్రాభిర్లతాభిః పరివేష్టితాన్ || 4.1.83 || 83
- ద్రుమాన్ పశ్యేహ సౌమిత్రే పంపాయా రుచిరాన్ బహలాన్ |
వాతవిక్షిప్తవిటపాన్ యథాసన్నాన్ ద్రుమానిమాన్ || 4.1.84 || 84
- లతాః సమనువర్తంతే మత్తా ఇవ వరస్త్రియః |
పాదపాత్ పాదపం గచ్ఛజ్జైలాచ్ఛైలం వనాద్ వనం || 4.1.85 || 85
- వాతి నైకరసాస్వాదసమ్మోదిత ఇవానిలః |
కేచిత్ పర్యాప్తకుసుమాః పాదపా మధుగంధినః || 4.1.86 || 86
- కేచిన్ముకులసంవీతాః శ్యామవర్ణా ఇవాబభుః |
ఇదం మృష్టమిదం స్వాదు ప్రపుల్లమిదమిత్యపి || 4.1.87 || 87
- రాగరక్తో మధుకరః కుసుమేష్వేవ లీయతే |
నిలీయ పునరుత్పత్య సహసాన్యత్ర గచ్ఛతి |
మధులుభో మధుకరః పంపాతీరద్రుమేష్వసౌ || 4.1.88 || 88

- ఇయం కుసుమసంఘాతైరుపస్తీర్ణా సుఖాకృతా |
స్వయం నిపతితైర్భూమిః శయనప్రస్తరైరివ || 4.1.89 || 89
- వివిధా వివిధైః పుష్పైస్తైరేవ నగసానుషు |
విస్తీర్ణాః పీతరక్తాభాః సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః || 4.1.90 || 90
- హిమాంతే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్పసంభవం |
పుష్పమాసే హి తరవః సంఘర్షాదివ పుష్పితాః || 4.1.91 || 91
- ఆహ్వాయంత ఇవాన్యోన్యం నగాః షట్పదనాదితాః |
కుసుమోత్తంసవిటపాః శోభంతే బహు లక్ష్మణ || 4.1.92 || 92
- ఏష కారండవః పక్షీ విగాహ్య సలిలం శుభం |
రమతే కాంతయా సార్థం కామముద్ధీపయన్నివ || 4.1.93 || 93
- మందాకిన్యాస్తు యదిదం రూపమేతన్మనోరమం |
స్థానే జగతి విఖ్యాతా గుణాస్తస్యా మనోరమాః || 4.1.94 || 94
- యది దృశ్యేత సా సాధ్వీ యది చేహ వసేమహి |
స్పృహయేయం న శక్రాయ నాయోధ్యాయై రఘూత్తమ || 4.1.95 || 95
- న హ్యేవం రమణీయేషు శాద్వలేషు తయా సహ |
రమతో మే భవేచ్ఛింతా న స్పృహన్యేషు వా భవేత్ || 4.1.96 || 96
- అమీ హి వివిధైః పుష్పైస్తైరవో వివిధచ్ఛదాః |
కాననేఽస్మిన్ వినా కాంతాం చింతాముత్పాదయంతి మే || 4.1.97 || 97
- పశ్య శీతజలాం చేమాం సౌమిత్రే పుష్కరాయుతాం |
చక్రవాకానుచరితాం కారండవనిషేవితాం || 4.1.98 || 98

- ప్లవైః క్రౌంచైశ్చ సంపూర్ణాం మహామృగనిషేవితాం ।
అధికం శోభతే పంపా వికూజద్భిర్విహంగమైః ॥ 4.1.99 ॥ 99
- దీపయంతీవ మే కామం వివిధా ముదితా ద్విజాః ।
శ్యామాం చంద్రముఖీం స్మృత్వా ప్రియాం పద్మనిభేక్షణాం ॥ 4.1.100 ॥ 100
- పశ్య సానుషు చిత్రేషు మృగీభిః సహితాన్ మృగాన్ ।
మాం పునర్మృగశావాక్ష్యా వైదేహ్యా విరహీకృతం ।
వ్యథయంతీవ మే చిత్తం సంచరంతస్తతస్తతః ॥ 4.1.101 ॥ 101
- అస్మిన్ సానుని రమ్యే హి మత్తద్విజగణాకులే ।
పశ్యేయం యది తాం కాంతాం తతః స్వస్తి భవేన్మమ ॥ 4.1.102 ॥ 102
- జీవేయం ఖలు సౌమిత్రే మయా సహ సుమధ్యమా ।
సేవేత యది వైదేహీ పంపాయాః పవనం శుభం ॥ 4.1.103 ॥ 103
- పద్మసౌగంధికవహం శివం శోకవినాశనం ।
ధన్యా లక్ష్మణ సేవంతే పంపాయా వనమారుతం ॥ 4.1.104 ॥ 104
- శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ ప్రియా విరహితా మయా ।
కథం ధారయతి ప్రాణాన్ వివశా జనకాత్మజా ॥ 4.1.105 ॥ 105
- కిం ను వక్ష్యామి ధర్మజ్ఞం రాజానం సత్యవాదినం ।
జనకం పృష్టసీతం తం కుశలం జనసంసది ॥ 4.1.106 ॥ 106
- యా మామనుగతా మందం పిత్రా ప్రస్థాపితం వనం ।
సీతా ధర్మం సమాస్థాయ క్వ ను సా వర్తతే ప్రియా ॥ 4.1.107 ॥ 107
- తయా విహీనః కృపణః కథం లక్ష్మణ ధారయే ।
యా మామనుగతా రాజ్యాద్ భ్రష్టం విహతచేతసం ॥ 4.1.108 ॥ 108

- తచ్చార్వంచితపద్మాక్షం సుగంధి శుభమవ్రణం |
అపశ్యతో ముఖం తస్యాః సీదతీవ మతిర్మమ || 4.1.109 || 109
- స్మితహాస్యాంతరయుతం గుణవన్మధురం హితం |
వైదేహ్య వాక్యమతులం కదా శ్రోష్యామి లక్ష్మణ || 4.1.110 || 110
- ప్రాప్య దుఃఖం వనే శ్యామా మాం మన్మథవికర్శితం |
నష్టదుఃఖేవ హృష్టేవ సాధ్వీ సాధ్వభ్యభాషత || 4.1.111 || 111
- కిం ను వక్ష్యామ్యయోధ్యాయాం కౌసల్యాం హి నృపాత్మజ |
క్వ సా స్నుషేతి పృచ్ఛంతీం కథం చాపి మనస్వినీం || 4.1.112 || 112
- గచ్ఛ లక్ష్మణ పశ్య త్వం భరతం భ్రాతృవత్సలం |
నహ్యహం జీవితుం శక్తస్తామృతే జనకాత్మజాం || 4.1.113 || 113
- ఇతి రామం మహాత్మానం విలపంతమనాథవత్ |
ఉవాచ లక్ష్మణో భ్రాతా వచనం యుక్తమవ్యయం || 4.1.114 || 114
- సంస్తంభ రామ భద్రం తే మా శుచః పురుషోత్తమ |
నేదృశానాం మతిర్మందా భవత్యకలుషాత్మనాం || 4.1.115 || 115
- స్మృత్వా వియోగజం దుఃఖం త్యజ స్నేహం ప్రియే జనే |
అతిస్నేహపరిష్వంగాద్ వర్తిరార్ద్రాపి దహ్యతే || 4.1.116 || 116
- యది గచ్ఛతి పాతాలం తతోఽభ్యధికమేవ వా |
సర్వథా రావణస్తాత న భవిష్యతి రాఘవ || 4.1.117 || 117
- ప్రవృత్తిర్లభ్యతాం తావత్ తస్య పాపస్య రక్షసః |
తతో హాస్యతి వా సీతాం నిధనం వా గమిష్యతి || 4.1.118 || 118
- యది యాతి దితేర్గర్భం రావణం సహ సీతయా |
తత్రాప్యేనం హనిష్యామి న చేద్ దాస్యతి మైథిలీం || 4.1.119 || 119

- స్వాస్థ్యం భద్రం భజస్వార్య త్యజ్యతాం కృపణా మతిః |
అర్థో హి నష్టకార్యార్థైరయత్నేనాధిగమ్యతే || 4.1.120 || 120
- ఉత్సాహో బలవానార్య నాస్తుత్సాహాత్ పరం బలం |
సోత్సాహస్య హి లోకేషు న కించిదపి దుర్లభం || 4.1.121 || 121
- ఉత్సాహవంతః పురుషా నావసీదంతి కర్మసు |
ఉత్సాహమాత్రమాశ్రిత్య ప్రతిలప్స్యామ జానకీం || 4.1.122 || 122
- త్యజతాం కామవృత్తత్వం శోకం సన్న్వస్య పృష్ఠతః |
మహాత్మానం కృతాత్మానమాత్మానం నావబుధ్యసే || 4.1.123 || 123
- ఏవం సంబోధితస్తేన శోకోపహతచేతనః |
త్యజ్య శోకం చ మోహం చ రామో ధైర్యముపాగమత్ || 4.1.124 || 124
- సోఽభ్యతిక్రామదవ్యగ్రస్తామచింత్యపరాక్రమః |
రామః పంపాం సురుచిరాం రమ్యాం పారిప్లవద్రుమాం || 4.1.125 || 125
- నిరీక్షమాణః సహసా మహాత్మా
సర్వం వనం నిర్ఘరకందరం చ |
ఉద్విగ్నచేతాః సహ లక్ష్మణేన
విచార్య దుఃఖోపహతః ప్రతస్థే || 4.1.126 || 126
- తం మత్తమాతంగవిలాసగామీ
గచ్ఛంతమవ్యగ్రమనా మహాత్మా |
స లక్ష్మణో రాఘవమిష్టచేష్టో
రరక్ష ధర్మేణ బలేన చైవ || 4.1.127 || 127
- తావృష్యమూకస్య సమీపచారీ
చరన్ దదర్శాద్భృతదర్శనీయౌ |

శాఖామృగాణామధిపస్తరస్వీ
 వితత్రసే నైవ విచేష్ట చేష్టాం || 4.1.128 || 128

స తౌ మహాత్మా గజమందగామీ
 శాఖామృగస్తత్ర చరంశ్చరంతౌ |
 దృష్ట్వా విషాదం పరమం జగామ
 చింతాపరీతో భయభారభగ్నః || 4.1.129 || 129

తమాశ్రమం పుణ్యసుఖం శరణ్యం
 సదైవ శాఖామృగసేవితాంతం |
 త్రస్తాశ్చ దృష్ట్వా హరయోఽభిజగ్ము -
 ర్మహశౌజసౌ రాఘవలక్ష్మణౌ తౌ || 4.1.130 || 130

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 కిష్కింధాకాండే ప్రథమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

సుగ్రీవస్య వానరాణాం చాశంకా హనుమతా తస్యా నివారణం సుగ్రీవేణ
శ్రీరామలక్ష్మణయోర్భావం సమీక్షితుం హనుమతస్తత్సవిధే ప్రేషణం

తౌ తు దృష్ట్వా మహాత్మానౌ భ్రాతౌ రామలక్ష్మణౌ |
వరాయుధధౌ వీరౌ సుగ్రీవః శంకితోఽభవత్ || 4.2.1 ||

131

ఉద్విగ్నహృదయః సర్వా దిశః సమవలోకయన్ |
న వ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిద్ దేశే వానరపుంగవః || 4.2.2 ||

132

నైవ చక్రే మనః స్థాతుం వీక్షమాణౌ మహాబలౌ |
కపేః పరమభీతస్య చిత్తం వ్యవససాద హ || 4.2.3 ||

133

చింతయిత్వా స ధర్మాత్మా విమృశ్య గురులాఘవం |
సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నః సర్వైస్తైర్వానరైః సహ || 4.2.4 ||

134

తతః స సచివేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః |
శశంస పరమోద్విగ్నః పశ్యంస్తౌ రామలక్ష్మణౌ || 4.2.5 ||

135

ఏతౌ వనమిదం దుర్గం వాలిప్రణిహితౌ ధ్రువం |
ఛద్మనా చీరవసనౌ ప్రచరంతావిహాగతౌ || 4.2.6 ||

136

తతః సుగ్రీవసచివా దృష్ట్వా పరమధన్వినౌ |
జగ్ముర్గిరితటాత్ తస్మాదన్యచ్ఛిఖరముత్తమం || 4.2.7 ||

137

- తే క్షిప్రమభిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభం |
హారయో వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే || 4.2.8 || 138
- ఏవమేకాయనగతాః ప్లవమానా గిరేర్గిరిం |
ప్రకంపయంతో వేగేన గిరీణాం శిఖరాణి చ || 4.2.9 || 139
- తతః శాఖామృగాః సర్వే ప్లవమానా మహాబలాః |
బభంజుశ్చ నగాంస్తత్ర పుష్పితాన్ దుర్గమాశ్రితాన్ || 4.2.10 || 140
- ఆప్లవంతో హరివరాః సర్వతస్తం మహాగిరిం |
మృగమార్జారశార్దూలాంస్త్రాసయంతో యయుస్తదా || 4.2.11 || 141
- తతః సుగ్రీవసచివాః పర్వతేంద్రే సమాహితాః |
సంగమ్య కపిముఖ్యేన సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః || 4.2.12 || 142
- తతస్తు భయసంత్రస్తం వాలికిల్బిషశంకితం |
ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం సుగ్రీవం వాక్యకోవిదః || 4.2.13 || 143
- సంభ్రమస్త్యజ్యతామేష సర్వైర్వాలికృతే మహాన్ |
మలయోఽయం గిరివరో భయం నేహాస్తి వాలినః || 4.2.14 || 144
- యస్మాదుద్విగ్నచేతాస్త్యం విద్రుతో హరిపుంగవ |
తం క్రూరదర్శనం క్రూరం నేహ పశ్యామి వాలినం || 4.2.15 || 145
- యస్మాత్ తవ భయం సౌమ్య పూర్వజాత్ పాపకర్మణః |
స నేహ వాలీ దుష్టాత్మా న తే పశ్యామ్యహం భయం || 4.2.16 || 146
- అహో శాఖామృగత్వం తే వ్యక్తమేవ ప్లవంగమ |
లఘుచిత్తతయాఽఽత్మానం న స్థాపయసి యో మతౌ || 4.2.17 || 147
- బుద్ధివిజ్ఞానసంపన్న ఇంగితైః సర్వమాచర |
నహ్యబుద్ధిం గతో రాజా సర్వభూతాని శాస్తి హి || 4.2.18 || 148

- సుగ్రీవస్తు శుభం వాక్యం శ్రుత్వా సర్వం హనూమతః |
తతః శుభతరం వాక్యం హనూమంతమువాచ హ || 4.2.19 || 149
- దీర్ఘబాహు విశాలాక్షౌ శరచాపాసిధారిణౌ |
కస్య న స్యాద్ భయం దృష్ట్వా హ్యేతౌ సురసుతోపమా || 4.2.20 || 150
- వాలిప్రణిహితావేవ శంకేఽహం పురుషోత్తమా |
రాజానో బహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసో నాత్ర హి క్షమః || 4.2.21 || 151
- అరయశ్చ మనుష్యేణ విజ్ఞేయాశ్చద్మచారిణః |
విశ్వస్తానామవిశ్వస్తాశ్చిద్రేషు ప్రహరంత్యపి || 4.2.22 || 152
- కృత్యేషు వాలీ మేధావీ రాజానో బహుదర్శినః |
భవంతి పరహంతారస్తే జ్ఞేయాః ప్రాకృతైర్నరైః || 4.2.23 || 153
- తౌ త్వయా ప్రాకృతేనేవ గత్వా జ్ఞేయౌ ప్లవంగమ |
ఇంగితానాం ప్రకారైశ్చ రూపవ్యాభాషణేన చ || 4.2.24 || 154
- లక్షయస్వ తయోర్భావం ప్రహృష్టమనసౌ యది |
విశ్వాసయన్ ప్రశంసాభిరింగితైశ్చ పునః పునః || 4.2.25 || 155
- మమైవాభిముఖం స్థిత్యా పృచ్ఛ త్వం హరిపుంగవ |
ప్రయోజనం ప్రవేశస్య వనస్యాస్య ధనుర్ధరౌ || 4.2.26 || 156
- శుద్ధాత్మానౌ యది త్వేతౌ జానీహి త్వం ప్లవంగమ |
వ్యాభాషితైర్వా రూపైర్వా విజ్ఞేయా దుష్టతానయోః || 4.2.27 || 157
- ఇత్యేవం కపిరాజేన సందిష్టో మారుతాత్మజః |
చకార గమనే బుద్ధిం యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ || 4.2.28 || 158
- తథేతి సంపూజ్య వచస్తు తస్య తత్ -
కపేః సుభీతస్య దురాసదస్య చ |

మహానుభావో హనుమాన్ యయౌ తదా

స యత్ర రామోఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః || 4.2.29 ||

159

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్వితీయః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ తృతీయః సర్గః ॥

హనుమతా శ్రీరామలక్ష్మణయోర్వనే ఆగమనస్య కిం కారణమితి
జిజ్ఞాసాకరణమాత్మనః సుగ్రీవస్య చ పరిచయదానం శ్రీరామేణ
తద్వచనానాం ప్రశంసనం కృత్వా లక్ష్మణస్య స్వపక్షతో వార్తాకరణే
నియోజనం లక్ష్మణేన స్వీయేఽభ్యర్థనే స్వీకృతే హనుమతో హర్షశ్చ

- వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |
పర్వతాదృప్యమూకాత్ తు పుప్లువే యత్ర రాఘవౌ || 4.3.1 || 160
- కపిరూపం పరిత్యజ్య హనుమాన్ మారుతాత్మజః |
భిక్షురూపం తతో భేజే శరబుద్ధితయా కపిః || 4.3.2 || 161
- తతశ్చ హనుమాన్ వాచా శ్లక్షయా సుమనోజ్ఞయా |
వినీతవదుపాగమ్య రాఘవౌ ప్రణిపత్య చ || 4.3.3 || 162
- ఆబభాషే చ తౌ వీరౌ యథావత్ ప్రశశంస చ |
సంపూజ్య విధివద్ వీరౌ హనుమాన్ వానరోత్తమః || 4.3.4 || 163
- ఉవాచ కామతో వాక్యం మృదు సత్యపరాక్రమౌ |
రాజర్షిదేవప్రతిమౌ తాపసౌ సంశితవ్రతౌ || 4.3.5 || 164
- దేశం కథమిమం ప్రాప్తౌ భవంతౌ వరవర్ణినౌ |
త్రాసయంతౌ మృగగణానన్యాంశ్చ వనచారిణః || 4.3.6 || 165

- పంపాతీరరుహాన్ వృక్షాన్ వీక్షమాణౌ సమంతతః |
 ఇమాం నదీం శుభజలాం శోభయంతౌ తరస్వినౌ || 4.3.7 || 166
- ధైర్యవంతౌ సువర్ణాభౌ కౌ యువాం చీరవాససౌ |
 నిఃశ్వసంతౌ వరభుజౌ వీడయంతావిమాః ప్రజాః || 4.3.8 || 167
- సింహవిప్రేక్షితౌ వీరౌ మహాబలపరాక్రమౌ |
 శక్రచాపనిభే చాపే గృహీత్వా శత్రునాశనౌ || 4.3.9 || 168
- శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠవిక్రమౌ |
 హస్తీహస్తౌపమభుజౌ ద్యుతిమంతౌ నరర్షభౌ || 4.3.10 || 169
- ప్రభయా పర్వతేంద్రోఽసౌ యువయోరవభాసితః |
 రాజ్యార్థావమరప్రఖ్యౌ కథం దేశమిహాగతౌ || 4.3.11 || 170
- పద్మపత్రేక్షణౌ వీరౌ జటామండలధారిణౌ |
 అన్యోన్యసదృశౌ వీరౌ దేవలోకాదిహాగతౌ || 4.3.12 || 171
- యదృచ్ఛయేవ సంప్రాప్తౌ చంద్రసూర్యౌ వసుంధరాం |
 విశాలవక్షసౌ వీరౌ మానుషౌ దేవరూపిణౌ || 4.3.13 || 172
- సింహస్కంధౌ మహోత్సాహౌ సమదావివ గోవృషౌ |
 ఆయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరిఘోపమాః || 4.3.14 || 173
- సర్వభూషణభూషార్థాః కిమర్థం న విభూషితాః |
 ఉభౌ యోగ్యావహం మన్యే రక్షితుం పృథివీమిమాం || 4.3.15 || 174
- ససాగరవనాం కృత్స్నాం వింధ్యమేరువిభూషితాం |
 ఇమే చ ధనుషీ చిత్రే శ్లక్ష్ణే చిత్రానులేపనే || 4.3.16 || 175
- ప్రకాశేతే యథేంద్రస్య వజ్రే హేమవిభూషితే |
 సంపూర్ణాశ్చ శితైర్బాణైస్తూణాశ్చ శుభదర్శనాః || 4.3.17 || 176

- జీవితాంతకరైర్ఘోరైర్జ్వలద్భిరివ పన్నగైః |
మహాప్రమాణౌ విపులౌ తప్తహాటకభూషణౌ || 4.3.18 || 177
- ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తభుజగావివ |
ఏవం మాం పరిభాషంతం కస్మాద్ వై నాభిభాషతః || 4.3.19 || 178
- సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా కశ్చిద్ వానరపుంగవః |
వీరో వినికృతో భ్రాత్రా జగద్భృమతి దుఃఖితః || 4.3.20 || 179
- ప్రాప్తోఽహం ప్రేషితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా |
రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనుమాన్ నామ వానరః || 4.3.21 || 180
- యువాభ్యాం స హి ధర్మాత్మా సుగ్రీవః సఖ్యమిచ్ఛతి |
తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజం || 4.3.22 || 181
- భిక్షురూపప్రతిచ్ఛన్నం సుగ్రీవప్రియకారణాత్ |
ఋష్యమూకాదిహ ప్రాప్తం కామగం కామచారిణం || 4.3.23 || 182
- ఏవముక్త్వా తు హనుమాంస్తౌ వీరౌ రామలక్ష్మణౌ |
వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కించన || 4.3.24 || 183
- ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య రామౌ లక్ష్మణమబ్రవీత్ |
ప్రహృష్టవదనః శ్రీమాన్ భ్రాతరం పార్శ్వతః స్థితం || 4.3.25 || 184
- సచివోఽయం కపీంద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |
తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాంతికమిహాగతః || 4.3.26 || 185
- తమభ్యభాష సౌమిత్రే సుగ్రీవసచివం కపిం |
వాక్యజ్ఞం మధురైర్వాక్యైః స్నేహాయుక్తమరిందమం || 4.3.27 || 186
- నాన్యగ్వేదవినీతస్య నాయజర్వేదధారిణః |
నాసామవేదవిదుషః శక్యమేవం విభాషితుం || 4.3.28 || 187

- నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నమనేన బహుధా శ్రుతం |
బహు వ్యాహారతానేన న కించిదపశబ్ధితం || 4.3.29 || 188
- న ముఖే నేత్రయోశ్చాపి లలాటే చ భ్రువోస్తథా |
అన్యేష్వపి చ సర్వేషు దోషః సంవిదితః క్వచిత్ || 4.3.30 || 189
- అవిస్తరమసందిగ్ధమవిలంబితమవ్యథం |
ఉరఃస్థం కంఠగం వాక్యం వర్తతే మధ్యమస్వరం || 4.3.31 || 190
- సంస్కారక్రమసంపన్నామద్భుతామవిలంబితాం |
ఉచ్ఛారయతి కల్యాణీం వాచం హృదయహర్షిణీం || 4.3.32 || 191
- అనయా చిత్తయా వాచా త్రిస్థానవ్యంజనస్థయా |
కస్య నారాధ్యతే చిత్తముద్యతాసేరరేరపి || 4.3.33 || 192
- ఏవంవిధో యస్య దూతో న భవేత్ పార్థివస్య తు |
సిద్ధ్యంతి హి కథం తస్య కార్యాణాం గతయోఽనఘ || 4.3.34 || 193
- ఏవంగుణగణైర్ముక్తా యస్య స్యుః కార్యసాధకాః |
తస్య సిద్ధ్యంతి సర్వేఽర్థా దూతవాక్యప్రచోదితాః || 4.3.35 || 194
- ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః సుగ్రీవసచివం కపిం |
అభ్యభాషత వాక్యజ్ఞో వాక్యజ్ఞం పవనాత్మజం || 4.3.36 || 195
- విదితా నౌ గుణా విద్వన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |
తమేవ చావాం మార్గావః సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం || 4.3.37 || 196
- యథా బ్రవీషి హనుమన్ సుగ్రీవవచనాదిహ |
తత్ తథా హి కరిష్యావో వచనాత్ తవ సత్తమ || 4.3.38 || 197
- తత్ తస్య వాక్యం నిపుణం నిశమ్య
ప్రహృష్టరూపః పవనాత్మజః కపిః |

మనః సమాధాయ జయోపపత్తౌ

సఖ్యం తదా కర్తుమియేష తాభ్యాం || 4.3.39 ||

198

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే తృతీయః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

లక్ష్మణేన శ్రీరామవనాగమనస్య సీతాహరణస్య చ వృత్తాంతస్య వర్ణనం తత్ర
సీతాన్వేషణే సుగ్రీవః సహయోగం కరోత్స్వితీచ్ఛాయాః ప్రకటనం హనుమతా
తయోరాశ్వాసనపూర్వకమాత్మనా సహ నయనం

తతః ప్రహృష్టో హనుమాన్ కృత్యవానితి తద్వచః |

శ్రుత్వా మధురభావం చ సుగ్రీవం మనసా గతః || 4.4.1 ||

199

భావ్యో రాజ్యాగమస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |

యదయం కృత్యవాన్ ప్రాప్తః కృత్యం చైతదుపాగతం || 4.4.2 ||

200

తతః పరమసంహృష్టో హనుమాన్ ప్లవగోత్తమః |

ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం రామం వాక్యవిశారదః || 4.4.3 ||

201

కిమర్థం త్వం వనం ఘోరం పంపాకాననమండితం |

ఆగతః సానుజో దుర్గం నానావ్యాలమృగాయుతం || 4.4.4 ||

202

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణో రామచోదితః |

ఆచచక్షే మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజం || 4.4.5 ||

203

రాజా దశరథో నామ ద్యుతిమాన్ ధర్మవత్సలః |

చాతుర్వర్ణ్యం స్వధర్మేణ నిత్యమేవాభిపాలయన్ || 4.4.6 ||

204

న ద్వేష్టా విద్యతే తస్య స తు ద్వేష్టి న కంచన |

స తు సర్వేషు భూతేషు పితామహ ఇవాపరః || 4.4.7 ||

205

- అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్టవానాప్తదక్షిణైః |
తస్యాయం పూర్వజః పుత్రో రామో నామ జనైః శ్రుతః || 4.4.8 || 206
- శరణ్యః సర్వభూతానాం పితుర్నిర్దేశపారగః |
జ్యేష్ఠో దశరథస్యాయం పుత్రాణాం గుణవత్తరః || 4.4.9 || 207
- రాజలక్షణసంయుక్తః సంయుక్తో రాజ్యసంపదా |
రాజ్యాద్ భ్రష్టో మయా వస్తుం వనే సార్థమిహాగతః || 4.4.10 || 208
- భార్యయా చ మహాభాగ సీతయానుగతో వశీ |
దినక్షయే మహాతేజాః ప్రభయేవ దివాకరః || 4.4.11 || 209
- అహమస్యావరో భ్రాతా గుణైర్దాస్యముపాగతః |
కృతజ్ఞస్య బహుజ్ఞస్య లక్ష్మణో నామ నామతః || 4.4.12 || 210
- సుఖార్హస్య మహార్హస్య సర్వభూతహితాత్మనః |
ఐశ్వర్యేణ విహీనస్య వనవాసే రతస్య చ || 4.4.13 || 211
- రక్షసాపహృతా భార్యా రహితే కామరూపిణా |
తచ్ఛ న జ్ఞాయతే రక్షః పత్నీ యేనాస్య వా హృతా || 4.4.14 || 212
- దనుర్నామ దితేః పుత్రః శాపాద్ రాక్షసతాం గతః |
ఆఖ్యాతస్తేన సుగ్రీవః సమర్థో వానరాధిపః || 4.4.15 || 213
- స జ్ఞాస్యతి మహావీర్యస్తవ భార్యాపహారిణం |
ఏవముక్త్యా దనుః స్వర్గం భ్రాజమానో దివం గతః || 4.4.16 || 214
- ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం యాథాతథ్యేన పృచ్ఛతః |
అహం చైవ చ రామశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతౌ || 4.4.17 || 215

- ఏష దత్త్వా చ విత్తాని ప్రాప్య చానుత్తమం యశః |
లోకనాథః పురా భూత్వా సుగ్రీవం నాథమిచ్ఛతి || 4.4.18 || 216
- సీతా యస్య స్నుషా చాసీచ్ఛరణ్యో ధర్మవత్సలః |
తస్య పుత్రః శరణ్యశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతః || 4.4.19 || 217
- సర్వలోకస్య ధర్మాత్మా శరణ్యః శరణం పురా |
గురుర్మే రాఘవః సోఽయం సుగ్రీవం శరణం గతః || 4.4.20 || 218
- యస్య ప్రసాదే సతతం ప్రసీదేయురిమాః ప్రజాః |
స రామో వానరేంద్రస్య ప్రసాదమభికాంక్షతే || 4.4.21 || 219
- యేన సర్వగుణోపేతాః పృథివ్యాం సర్వపార్థివాః |
మానితాః సతతం రాజ్ఞా సదా దశరథేన వై || 4.4.22 || 220
- తస్యాయం పూర్వజః పుత్రస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః |
సుగ్రీవం వానరేంద్రం తు రామః శరణమాగతః || 4.4.23 || 221
- శోకాభిభూతే రామే తు శోకార్తే శరణం గతే |
కర్తుమర్హతి సుగ్రీవః ప్రసాదం సహ యూథపైః || 4.4.24 || 222
- ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం కరుణం సాశ్రుపాతనం |
హనూమాన్ ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః || 4.4.25 || 223
- ఈదృశా బుద్ధిసంపన్నా జితక్రోధా జితేంద్రియాః |
ద్రష్టవ్యా వానరేంద్రేణ దిష్ట్యా దర్శనమాగతాః || 4.4.26 || 224
- స హి రాజ్యాచ్ఛ విభ్రష్టః కృతవైరశ్చ వాలినా |
హృతదారో వనే త్రస్తో భ్రాత్రా వినికృతో భృశం || 4.4.27 || 225

- కరిష్యతి స సాహాయ్యం యువయోర్భాస్కరాత్మజః |
సుగ్రీవః సహ చాస్మాభిః సీతాయాః పరిమార్షణే || 4.4.28 || 226
- ఇత్యేవముక్త్యా హనుమాఞ్శ్శ్లం మధురయా గిరా |
బభాషే సాధు గచ్ఛామః సుగ్రీవమితి రాఘవం || 4.4.29 || 227
- ఏవం బ్రువంతం ధర్మాత్మా హనూమంతం స లక్ష్మణః |
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయమిదం ప్రోవాచ రాఘవం || 4.4.30 || 228
- కపిః కథయతే హృష్టో యథాయం మారుతాత్మజః |
కృత్యవాన్ సోఽపి సంప్రాప్తః కృతకృత్యోఽసి రాఘవ || 4.4.31 || 229
- ప్రసన్నముఖవర్ణశ్చ వ్యక్తం హృష్టశ్చ భాషతే |
నాన్యతం వక్ష్యతే వీరో హనూమాన్ మారుతాత్మజః || 4.4.32 || 230
- తతః స సుమహాప్రాఙ్ఞో హనూమాన్ మారుతాత్మజః |
జగామాదాయ తౌ వీరో హారిరాజాయ రాఘవౌ || 4.4.33 || 231
- భిక్షురూపం పరిత్యజ్య వానరం రూపమాస్థితః |
పృష్టమారోప్య తౌ వీరో జగామ కపికుంజరః || 4.4.34 || 232
- స తు విపులయశాః కపిప్రవీరః
పవనసుతః కృతకృత్యవత్ ప్రహృష్టః |
గిరివరమురువిక్రమః ప్రయాతః
స శుభమతిః సహ రామలక్ష్మణాభ్యాం || 4.4.35 || 233

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుర్థః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచమః సర్గః ॥

శ్రీరామసుగ్రీవయోర్మైత్రీ శ్రీరామేణ వాలివధాయ ప్రతిజ్ఞాకరణం చ

ఋష్యమూకాత్ తు హనుమాన్ గత్వా తం మలయం గిరిం |

ఆచచక్షే తదా వీరౌ కపిరాజాయ రాఘవౌ || 4.5.1 ||

234

అయం రామో మహాప్రాజ్ఞ సంప్రాప్తో దృఢవిక్రమః |

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా రామోఽయం సత్యవిక్రమః || 4.5.2 ||

235

ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతో రామో దశరథాత్మజః |

ధర్మే నిగదితశ్చైవ పితుర్నిర్దేశకారకః || 4.5.3 ||

236

రాజసూయాశ్వమేధైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః |

దక్షిణాశ్చ తథోత్సృష్టా గావః శతసహస్రశః || 4.5.4 ||

237

తపసా సత్యవాక్యేన వసుధా యేన పాలితా |

స్త్రీహేతోస్తస్య పుత్రోఽయం రామోఽరణ్యం సమాగతః || 4.5.5 ||

238

తస్యాస్య వసతోఽరణ్యే నియతస్య మహాత్మనః |

రావణేన హృతా భార్యా స త్వాం శరణమాగతః || 4.5.6 ||

239

భవతా సఖ్యకామౌ తౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ |

ప్రగృహ్య చార్చయస్వైతౌ పూజనీయతమావుభౌ || 4.5.7 ||

240

- శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం సుగ్రీవో వానరాధిపః |
దర్శనీయతమో భూత్వా ప్రీత్యోవాచ చ రాఘవం || 4.5.8 || 241
- భవాన్ ధర్మవినీతశ్చ సుతపాః సర్వవత్సలః |
ఆఖ్యాతా వాయుపుత్రేణ తత్త్వతో మే భవద్గుణాః || 4.5.9 || 242
- తన్మమైవైష సత్కారో లాభశ్చైవోత్తమః ప్రభో |
యత్త్వమిచ్ఛసి సౌహార్దం వానరేణ మయా సహ || 4.5.10 || 243
- రోచతే యది మే సఖ్యం బాహురేష ప్రసారితః |
గృహ్యతాం పాణినా పాణిర్మర్యాదా బధ్యతాం ధ్రువా || 4.5.11 || 244
- ఏతత్ తు వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య సుభాషితం |
సంప్రహృష్టమనా హస్తం వీడయామాస పాణినా || 4.5.12 || 245
- హృష్టః సౌహృదమాలంబ్య పర్యష్వజత వీడితం |
తతో హనూమాన్ సంత్యజ్య భిక్షురూపమరిందమః || 4.5.13 || 246
- కాష్టయోః స్వేన రూపేణ జనయామాస పావకం |
దీప్యమానం తతో వహ్నిం పుష్పైరభ్యర్చ్య సత్కృతం || 4.5.14 || 247
- తయోర్మధ్యే తు సుప్రీతో నిదధౌ సుసమాహితః |
తతోఽగ్నిం దీప్యమానం తౌ చక్రతుశ్చ ప్రదక్షిణం || 4.5.15 || 248
- సుగ్రీవో రాఘవశ్చైవ వయస్యత్వముపాగతౌ |
తతః సుప్రీతమనసౌ తావుభౌ హారిరాఘవౌ || 4.5.16 || 249
- అన్యోన్యమభివీక్షంతౌ న తృప్తిమభిజగ్ముతుః |
త్వం వయస్యోఽసి హృద్యో మే హ్యేకం దుఃఖం సుఖం చ నౌ || 4.5.17 || 250

- సుగ్రీవో రాఘవం వాక్యమిత్యువాచ ప్రహృష్టవత్ |
తతః సుపర్ణబహులాం భక్త్వా శాఖాం సుపుష్పితాం || 4.5.18 || 251
- సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద సరాఘవః |
లక్ష్మణాయాథ సంహృష్టో హనుమాన్ మారుతాత్మజః || 4.5.19 || 252
- శాఖాం చందనవృక్షస్య దదౌ పరమపుష్పితాం |
తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లక్షం మధురయా గిరా || 4.5.20 || 253
- ప్రత్యువాచ తదా రామం హర్షవ్యాకులలోచనః |
అహం వినికృతో రామ చరామీహ భయార్ద్రితః || 4.5.21 || 254
- హతభార్యో వనే త్రస్తో దుర్గమేతదుపాశ్రితః |
సోఽహం త్రస్తో వనే భీతో వసామ్యుభ్రాంతచేతనః || 4.5.22 || 255
- వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ |
వాలినో మే మహాభాగ భయార్తస్యాభయం కురు || 4.5.23 || 256
- కర్తుమర్హసి కాకుత్స్థ భయం మే న భవేద్ యథా |
ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః || 4.5.24 || 257
- ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ |
ఉపకారఫలం మిత్రం విదితం మే మహాకపే || 4.5.25 || 258
- వాలినం తం వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణం |
అమోఘాః సూర్యసంకాశా మమేమే నిశితాః శరాః || 4.5.26 || 259
- తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః |
కంకపత్రప్రతిచ్ఛన్నా మహేంద్రాశనిసన్నిభాః || 4.5.27 || 260

తీక్షాగ్రా ఋజుపర్వాణః సరోషా భుజగా ఇవ |
తమద్య^ణ వాలినం పశ్య తీక్షణైరాశీవిషోపమైః || 4.5.28 || 261

శరైర్వినిహతం భూమౌ ప్రకీర్ణమివ పర్వతం |
స తు తద్ వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితం |
సుగ్రీవః పరమప్రీతః పరమం వాక్యమబ్రవీత్ || 4.5.29 || 262

తవ ప్రసాదేన నృసింహ రాఘవ
ప్రియాం చ రాజ్యం చ సమాప్నుయామహం |
తథా కురు త్వం నరదేవ వైరిణం
యథా న హింస్యాత్ స పునర్మూగ్రజం || 4.5.30 || 263

సీతాకపీంద్రక్షణదాచరాణాం
రాజీవహేమజ్వలనోపమాని |
సుగ్రీవరామప్రణయప్రసంగే
వామాని నేత్రాణి సమం స్ఫురంతి || 4.5.31 || 264

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామసమక్షే సీతాభూషణానాం సమానయనం శ్రీరామస్య
శోకరోషమయం వచనం చ

- పునరేవాబ్రవీత్ ప్రీతో రాఘవం రఘునందనం ।
అయమాఖ్యాతి తే రామ సచివో మంత్రిసత్తమః ॥ 4.6.1 ॥ 265
- హనుమాన్ యన్నిమిత్తం త్వం నిర్జనం వనమాగతః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వసతశ్చ వనే తవ ॥ 4.6.2 ॥ 266
- రక్షసాపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా ।
త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా ॥ 4.6.3 ॥ 267
- అంతరం ప్రేప్సునా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషం ।
భార్యావియోగజం దుఃఖం ప్రాపితస్తేన రక్షసా ॥ 4.6.4 ॥ 268
- భార్యావియోగజం దుఃఖం నచిరాత్ త్వం విమోక్ష్యసే ।
అహం తామానయిష్యామి నష్టాం వేదశ్రుతీమివ ॥ 4.6.5 ॥ 269
- రసాతలే వా వర్తంతీం వర్తంతీం వా నభస్తలే ।
అహమానీయ దాస్యామి తవ భార్యామరిందమ ॥ 4.6.6 ॥ 270
- ఇదం తథ్యం మమ వచస్త్వమవేహి చ రాఘవ ।
న శక్యా సా జరయితుమపి సేంద్రైః సురాసురైః ॥ 4.6.7 ॥ 271

- తవ భార్యా మహాబాహో భక్ష్వం విషకృతం యథా |
త్యజ శోకం మహాబాహో తాం కాంతామానయామి తే || 4.6.8 || 272
- అనుమానాత్ తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః |
హ్రీయమాణా మయా దృష్టా రక్షసా రౌద్రకర్మణా || 4.6.9 || 273
- క్రోశంతీ రామరామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరం |
స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే పన్నగేంద్రవధూర్యథా || 4.6.10 || 274
- ఆత్మనా పంచమం మాం హి దృష్ట్వా శైలతలే స్థితం |
ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యాభరణాని చ || 4.6.11 || 275
- తాన్యస్మాభిర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ |
ఆనయిష్యామ్యహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమర్హసి || 4.6.12 || 276
- తమబ్రవీత్ తతో రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినం |
ఆనయస్వ సఖే శీఘ్రం కిమర్థం ప్రవిలంబసే || 4.6.13 || 277
- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః శైలస్య గహనాం గుహాం |
ప్రవివేశ తతః శీఘ్రం రాఘవప్రియకామ్యయా || 4.6.14 || 278
- ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు స తాన్యాభరణాని చ |
ఇదం పశ్యేతి రామాయ దర్శయామాస వానరః || 4.6.15 || 279
- తతో గృహీత్వా వాసస్తు శుభాన్యాభరణాని చ |
అభవద్ బాష్పసంరుద్ధో నీహారేణేవ చంద్రమాః || 4.6.16 || 280
- సీతాన్నేహప్రవృత్తేన స తు బాష్పేణ దూషితః |
హా ప్రియేతి రుదన్ ధైర్యముత్సృజ్య న్యపతత్ క్షితౌ || 4.6.17 || 281
- హృది కృత్వా స బహుశస్త్రమలంకారముత్తమం |
నిశశ్వాస భృశం సర్వో బిలస్థ ఇవ రోషితః || 4.6.18 || 282

- అవిచ్ఛిన్నాశ్రువేగస్తు సౌమిత్రిం ప్రేక్ష్య పార్శ్వతః |
పరిదేవయితుం దీనం రామః సముపచక్రమే || 4.6.19 || 283
- పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యా సంత్యక్తం హ్రీయమాణయా |
ఉత్తరీయమిదం భూమౌ శరీరాద్ భూషణాని చ || 4.6.20 || 284
- శాద్వలీన్యాం ధ్రువం భూమ్యాం సీతయా హ్రీయమాణయా |
ఉత్స్పృష్టం భూషణమిదం తథా రూపం హి దృశ్యతే || 4.6.21 || 285
- ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ |
నాహం జానామి కేయూరే నాహం జానామి కుండలే || 4.6.22 || 286
- నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్ |
తతస్తు రాఘవో వాక్యం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ || 4.6.23 || 287
- బ్రూహి సుగ్రీవ కం దేశం హ్రీయంతీ లక్ష్మితా త్వయా |
రక్షసా రౌద్రరూపేణ మమ ప్రాణప్రియా హృతా || 4.6.24 || 288
- క్వ వా వసతి తద్ రక్షో మహద్ వ్యసనదం మమ |
యనిమిత్తమహం సర్వాన్ నాశయిష్యామి రాక్షసాన్ || 4.6.25 || 289
- హరతా మైథిలీం యేన మాం చ రోషయతా ధ్రువం |
ఆత్మనో జీవితాంతాయ మృత్యుద్వారమపావృతం || 4.6.26 || 290
- మమ దయితతమా హృతా వనాద్
రజనిచరేణ విమథ్య యేన సా |
కథయ మమ రిపుం తమద్య వై
ప్లవగపతే యమసన్నిధిం నయామి || 4.6.27 || 291

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షష్ఠః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామస్య సమాశ్వాసనం శ్రీరామేణ సుగ్రీవస్య కార్యసిద్ధ్యై
విశ్వాసదాపనం

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణార్తేన వానరః |

అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం సబాష్పం బాష్పగద్గదః || 4.7.1 ||

292

న జానే నిలయం తస్య సర్వథా పాపరక్షసః |

సామర్థ్య విక్రమం వాపి దౌష్ఠ్యలేయస్య వా కులం || 4.7.2 ||

293

సత్యం తు ప్రతిజానామి త్యజ శోకమరిందమ |

కరిష్యామి తథా యత్నం యథా ప్రాప్యసి మైథిలీం || 4.7.3 ||

294

రావణం సగణం హత్వా పరితోష్యాత్మపౌరుషం |

తథాస్మి కర్తా నచిరాద్ యథా ప్రీతో భవిష్యసి || 4.7.4 ||

295

అలం వైక్లవ్యమాలంబ్య ధైర్యమాత్మగతం స్మర |

త్వద్ విధానాం న సదృశమీదృశం బుద్ధిలాఘవం || 4.7.5 ||

296

మయాపి వ్యసనం ప్రాప్తం భార్యావిరహజం మహాత్ |

నాహమేవం హి శోచామి ధైర్యం న చ పరిత్యజే || 4.7.6 ||

297

నాహం తామనుశోచామి ప్రాకృతో వానరోఽపి సన్ |

మహాత్మా చ వినీతశ్చ కిం పునర్ద్భృతిమాన్ మహాన్ || 4.7.7 ||

298

- బాష్పమాపతితం ధైర్యాన్నిగ్రహీతుం త్వమర్హసి |
మర్యాదాం సత్త్వయుక్తానాం ధృతిం నోత్సప్టుమర్హసి || 4.7.8 || 299
- వ్యసనే వార్థకృచ్ఛే వా భయే వా జీవితాంతగే |
విమృశంశ్చ స్వయా బుద్ధ్యా ధృతిమాన్ నావసీదతి || 4.7.9 || 300
- బాలిశస్తు నరో నిత్యం వైక్లవ్యం యోఽనువర్తతే |
స మజ్జత్యవశః శోకే భారాక్రాంతేవ నౌర్జలే || 4.7.10 || 301
- ఏషోఽంజలిర్మయా బద్ధః ప్రణయాత్ త్వాం ప్రసాదయే |
పౌరుషం శ్రయ శోకస్య నాంతరం దాతుమర్హసి || 4.7.11 || 302
- యే శోకమనువర్తంతే న తేషాం విద్యతే సుఖం |
తేజశ్చ క్షీయతే తేషాం న త్వం శోచితుమర్హసి || 4.7.12 || 303
- శోకేనాభిప్రపన్నస్య జీవితే చాపి సంశయః |
స శోకం త్యజ రాజేంద్ర ధైర్యమాశ్రయ కేవలం || 4.7.13 || 304
- హితం వయస్యభావేన బ్రూమి నోపదిశామి తే |
వయస్యతాం పూజయన్మే న త్వం శోచితుమర్హసి || 4.7.14 || 305
- మధురం సాంత్విత్వస్తేన సుగ్రీవేణ స రాఘవః |
ముఖమశ్రుపరిక్లిన్నం వస్త్రాంతేన ప్రమార్జయత్ || 4.7.15 || 306
- ప్రకృతిస్థస్తు కాకుత్స్థః సుగ్రీవవచనాత్ ప్రభుః |
సంపరిష్వజ్య సుగ్రీవమిదం వచనమబ్రవీత్ || 4.7.16 || 307
- కర్తవ్యం యద్ వయస్యేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ |
అనురూపం చ యుక్తం చ కృతం సుగ్రీవ తత్ త్వయా || 4.7.17 || 308

- ఏష చ ప్రకృతిస్థోఽహమనునీతస్త్వయా సఖే |
దుర్లభో హీదృశో బంధురస్మిన్ కాలే విశేషతః || 4.7.18 || 309
- కిం తు యత్నస్త్వయా కార్యో మైథిల్యాః పరిమార్గణే |
రాక్షసస్య చ రౌద్రస్య రావణస్య దురాత్మనః || 4.7.19 || 310
- మయా చ యదనుష్ఠేయం విస్రభేన తదుచ్యతాం |
వర్షాస్వివ చ సుక్షేత్రే సర్వం సంపద్యతే తవ || 4.7.20 || 311
- మయా చ యదిదం వాక్యమభిమానాత్ సమీరితం |
తత్త్వయా హరిశార్దుల తత్త్వమిత్యుపధార్యతాం || 4.7.21 || 312
- అన్యతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన |
ఏతత్తే ప్రతిజానామి సత్యేనైవ శపామ్యహం || 4.7.22 || 313
- తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవో వానరైః సచివైః సహ |
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః || 4.7.23 || 314
- ఏవమేకాంతసంప్రకౌ తతస్థౌ నరవానరౌ |
ఉభావన్యోన్యసదృశం సుఖం దుఃఖమభాషతాం || 4.7.24 || 315
- మహానుభావస్య వచో నిశమ్య
హరిర్నృపాణామధిపస్య తస్య |
కృతం స మేనే హరివీరముఖ్య -
స్తదా చ కార్యం హృదయేన విద్వాన్ || 4.7.25 || 316

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామం ప్రతి నిజదుఃఖనివేదనం శ్రీరామేణ తమాశ్వాస్య
తయోరుభయోర్భ్రాత్రోర్వైరస్య కిం కారణమితి ప్రశ్నకరణం

పరితుష్టస్తు సుగ్రీవస్తేన వాక్యేన హర్షితః |

లక్ష్మణస్యాగ్రజం శూరమిదం వచనమబ్రవీత్ || 4.8.1 ||

317

సర్వథాహమనుగ్రాహ్యో దేవతానాం న సంశయః |

ఉపపన్నో గుణోపేతః సఖా యస్య భవాన్ మమ || 4.8.2 ||

318

శక్యం ఖలు భవేద్ రామ సహాయేన త్వయానఘ |

సురరాజ్యమపి ప్రాప్తం స్వరాజ్యం కిముత ప్రభో || 4.8.3 ||

319

సోఽహం సభాజ్యో బంధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ |

యస్యాగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవవంశజం || 4.8.4 ||

320

అహమప్యనురూపస్తే వయస్యో జ్ఞాస్యసే శనైః |

న తు వక్తుం సమర్థోఽహం త్వయి ఆత్మగతాన్ గుణాన్ || 4.8.5 ||

321

మహాత్మనాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనాం |

నిశ్చలా భవతి ప్రీతిర్దైర్యమాత్మవతాం వర || 4.8.6 ||

322

రజతం వా సువర్ణం వా శుభాన్యాభరణాని చ |

అవిభక్తాని సాధూనామవగచ్ఛంతి సాధవః || 4.8.7 ||

323

- ఆధ్యో వాపి దరిద్రో వా దుఃఖితః సుఖితోఽపి వా |
నిర్దోషశ్చ సదోషశ్చ వయస్యః పరమా గతిః || 4.8.8 || 324
- ధనత్యాగః సుఖత్యాగో దేశత్యాగోఽపి వానఘ |
వయస్యార్థే ప్రవర్తంతే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధం || 4.8.9 || 325
- తత్ తథేత్యబ్రవీద్ రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినం |
లక్ష్మణస్యార్థతో లక్ష్ణ్యా వాసవస్యేవ ధీమతః || 4.8.10 || 326
- తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలం |
సుగ్రీవః సర్వతశ్చక్షుర్వనే లోలమపాతయత్ || 4.8.11 || 327
- స దదర్శ తతః సాలమవిదూరే హరీశ్వరః |
సుపుష్పమీషత్పత్రాఢ్యం భ్రమరైరుపశోభితం || 4.8.12 || 328
- తస్యైకాం పర్ణబహులాం శాఖాం భంక్త్వా సుశోభితాం |
రామస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద సరాఘవః || 4.8.13 || 329
- తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనూమానపి లక్ష్మణం |
శాలశాఖాం సముత్పాట్య వినీతముపవేశయత్ || 4.8.14 || 330
- సుఖోపవిష్టం రామం తు ప్రసన్నముదధిం యథా |
సాలపుష్పావసంకీర్ణే తస్మిన్ గిరివరోత్తమే || 4.8.15 || 331
- తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లక్ష్యయా శుభయా గిరా |
ఉవాచ ప్రణయాద్ రామం హర్షవ్యాకులితాక్షరం || 4.8.16 || 332
- అహం వినికృతో భ్రాత్రా చరామ్యేష భయార్దితః |
ఋష్యమూకం గిరివరం హృతభార్యః సుదుఃఖితః || 4.8.17 || 333

- సోఽహం త్రస్తో భయే మగ్నో వనే సంభ్రాంతచేతనః |
వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ || 4.8.18 || 334
- వాలినో మే భయార్తస్య సర్వలోకాభయంకర |
మమాపి త్వమనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి || 4.8.19 || 335
- ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః |
ప్రత్యువాచ స కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ || 4.8.20 || 336
- ఉపకారఫలం మిత్రమపకారోఽరిలక్షణం |
అద్యైవ తం వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణం || 4.8.21 || 337
- ఇమే హి మే మహాభాగ పత్రిణస్తిగ్మతేజసః |
కార్తికేయవనోద్భూతాః శరా హేమవిభూషితాః || 4.8.22 || 338
- కంకపత్రపరిచ్ఛన్నా మహేంద్రాశనిసన్నిభాః |
సుపర్వాణః సుతీక్షాణ్రాః సరోషా భుజగా ఇవ || 4.8.23 || 339
- వాలిసంజ్ఞమమిత్రం తే భ్రాతరం కృతకిల్బిషం |
శరైర్వినిహతం పశ్య వికీర్ణమివ పర్వతం || 4.8.24 || 340
- రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః |
ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్ || 4.8.25 || 341
- రామ శోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాన్ గతిః |
వయస్య ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే || 4.8.26 || 342
- త్వం హి పాణిప్రదానేన వయస్యో మేఽగ్నిసాక్షికం |
కృతః ప్రాణైర్బహుమతః సత్యేన చ శపామ్యహం || 4.8.27 || 343

- వయస్య ఇతి కృత్వా చ విస్త్రబ్ధః ప్రవదామ్యహం |
దుఃఖమంతర్గతం తన్మే మనో హరతి నిత్యశః || 4.8.28 || 344
- ఏతావదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషితలోచనః |
బాష్పదూషితయా వాచా నోచ్చైః శక్నోతి భాషితుం || 4.8.29 || 345
- బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగమివాగతం |
ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామసన్నిధౌ || 4.8.30 || 346
- స నిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే |
వినిఃశ్వస్య చ తేజస్వీ రాఘవం పునరూచివాన్ || 4.8.31 || 347
- పురాహం వాలినా రామ రాజ్యాత్ స్వాదవరోపితః |
పరుషాణి చ సంశ్రావ్య నిర్ధూతోఽస్మి బలీయసా || 4.8.32 || 348
- హృతా భార్యా చ మే తేన ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ |
సుహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బంధనేషు తే || 4.8.33 || 349
- యత్నవాంశ్చ స దుష్టాత్మా మద్వినాశాయ రాఘవ |
బహుశస్త్రతృయుక్తాశ్చ వానరా నిహతా మయా || 4.8.34 || 350
- శంకయా త్వేతయాహం చ దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ |
నోపసర్పామ్యహం భీతో భయే సర్వే హి బిభ్యతి || 4.8.35 || 351
- కేవలం హి సహాయా మే హనుమత్ప్రముఖాస్త్విమే |
అతోఽహం ధారయామ్యద్య ప్రాణాన్ కృచ్ఛగతోఽపి సన్ || 4.8.36 || 352
- ఏతే హి కపయః స్నిగ్ధా మాం రక్షంతి సమంతతః |
సహ గచ్ఛంతి గంతవ్యే నిత్యం తిష్ఠంతి చాస్థితే || 4.8.37 || 353

- సంక్షేపస్త్వేష మే రామ కిముక్త్యా విస్తరం హి తే |
స మే జ్యేష్ఠో రిపుర్భ్రాతా వాలీ విశ్రుతపౌరుషః || 4.8.38 || 354
- తద్వినాశేఽపి మే దుఃఖం ప్రమృష్టం స్యాదనంతరం |
సుఖం మే జీవితం చైవ తద్వినాశనిబంధనం || 4.8.39 || 355
- ఏష మే రామ శోకాంతః శోకార్తేన నివేదితః |
దుఃఖితః సుఖితో వాపి సఖ్యుర్నిత్యం సఖా గతిః || 4.8.40 || 356
- శ్రుత్వైతచ్చ వచో రామః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ |
కిం నిమిత్తమభూద్ వైరం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః || 4.8.41 || 357
- సుఖం హి కారణం శ్రుత్వా వైరస్య తవ వానర |
ఆనంతర్యాద్ విధాస్యామి సంప్రధార్య బలాబలం || 4.8.42 || 358
- బలవాన్ హి మమామర్షః శ్రుత్వా త్వామవమానితం |
వర్ధతే హృదయోత్కంఠీ ప్రావృడ్వేగ ఇవాంభసః || 4.8.43 || 359
- హృష్టః కథయ విస్తర్భో యావదారోప్యతే ధనుః |
సృష్టశ్చ హి మయా బాణో నిరస్తశ్చ రిపుస్తవ || 4.8.44 || 360
- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా |
ప్రహర్షమతులం లేభే చతుర్భిః సహ వానరైః || 4.8.45 || 361
- తతః ప్రహృష్టవదనః సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే |
వైరస్య కారణం తత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే || 4.8.46 || 362

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టమః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ నవమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామం ప్రతి వాలినా సహ స్వకీయవైరసంబంధికారణస్య కథనం

వాలీ నామ మమ భ్రాతా జ్యేష్ఠః శత్రునిషాదనః |
 పితుర్బహుమతో నిత్యం మమ చాపి తథా పురా || 4.9.1 || 363

పితర్యుపరతే తస్మిజ్యేష్ఠోఽయమితి మంత్రిభిః |
 కపీనామీశ్వరో రాజ్యే కృతః పరమసమ్మతః || 4.9.2 || 364

రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య పితృపైతామహం మహాత్ |
 అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రేష్యవత్ స్థితః || 4.9.3 || 365

మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దుందుభేః సుతః |
 తేన తస్య మహద్వైరం వాలినః స్త్రీకృతం పురా || 4.9.4 || 366

స తు సుప్తే జనే రాతౌ కిష్కింధాద్వారమాగతః |
 నర్దతి స్మ సుసంరభో వాలినం చాహ్వాయద్ రణే || 4.9.5 || 367

ప్రసుప్తస్తు మమ భ్రాతా నర్దతో భైరవస్వనం |
 శ్రుత్వా న మమృషే వాలీ నిష్పపాత జవాత్ తదా || 4.9.6 || 368

స తు వై నిఃసృతః క్రోధాత్ తం హంతుమసురోత్తమం |
 వార్యమాణస్తతః స్త్రీభిర్మయా చ ప్రణతాత్మనా || 4.9.7 || 369

- స తు నిర్ధూయ సర్వాన్ నో నిర్జగామ మహాబలః |
తతోఽహమపి సౌహార్దాన్నిఃసృతో వాలినా సహ || 4.9.8 || 370
- స తు మే భ్రాతరం దృష్ట్వా మాం చ దూరాదవస్థితం |
అసురో జాతసంత్రాసః ప్రదుద్రావ తదా భృశం || 4.9.9 || 371
- తస్మిన్ ద్రవతి సంత్రస్తే హ్యేవాం ద్రుతతరం గతౌ |
ప్రకాశోఽపి కృతో మార్గశ్చంద్రేణోద్గచ్ఛతా తదా || 4.9.10 || 372
- స తృణైరావృతం దుర్గం ధరణ్యా వివరం మహత్ |
ప్రవివేశాసురో వేగాదావామాసాద్య విష్టితౌ || 4.9.11 || 373
- తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్వా బిలం రోషవశం గతః |
మామువాచ తతో వాలీ వచనం క్షుభితేంద్రియః || 4.9.12 || 374
- ఇహ తిష్ఠాద్య సుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః |
యావదత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్మి సమరే రిపుం || 4.9.13 || 375
- మయా త్వేతద్ వచః శ్రుత్వా యాచితః స పరంతపః |
శాపయిత్వా చ మాం పద్భ్యాం ప్రవివేశ బిలం తతః || 4.9.14 || 376
- తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్రః సంవత్సరో గతః |
స్థితస్య చ బిలద్వారి స కాలో వ్యత్యవర్తత || 4.9.15 || 377
- అహం తు నష్టం తం జ్ఞాత్వా స్నేహాదాగతసంభ్రమః |
భ్రాతరం న ప్రపశ్యామి పాపశంకి చ మే మనః || 4.9.16 || 378
- అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్ తస్మాద్ వినిఃసృతం |
సఫేనం రుధిరం దృష్ట్వా తతోఽహం భృశదుఃఖితః || 4.9.17 || 379
- నర్దతామసురాణాం చ ధ్వనిర్మే శ్రోత్రమాగతః |
న రతస్య చ సంగ్రామే క్రోశతోఽపి స్వనో గురోః || 4.9.18 || 380

- అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నైస్తైర్బ్రాతరం హతం |
పిధాయ చ బిలద్వారం శిలయా గిరిమాత్రయా || 4.9.19 || 381
- శోకార్తశ్చోదకం కృత్వా కిష్కింధామాగతః సఖే |
గూహమానస్య మే తత్ త్వం యత్నతో మంత్రిభిః శ్రుతం || 4.9.20 || 382
- తతోఽహం తైః సమాగమ్య సమేతైరభిషేచితః |
రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య న్యాయతో మమ రాఘవ || 4.9.21 || 383
- ఆజగామ రిపుం హత్వా దానవం స తు వానరః |
అభిషిక్తం తు మాం దృష్ట్వా క్రోధాత్ సంరక్తలోచనః || 4.9.22 || 384
- మదీయాన్ మంత్రిణో బద్ధ్యా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ |
నిగ్రహే చ సమర్థస్య తం పాపం ప్రతి రాఘవ || 4.9.23 || 385
- న ప్రావర్తత మే బుద్ధిర్బ్రాతృగౌరవయంతితా |
హత్వా శత్రుం స మే భ్రాతా ప్రవివేశ పురం తదా || 4.9.24 || 386
- మానయంస్తం మహాత్మానం యథావచ్ఛాభివాదయం |
ఉక్తాశ్చ నాశిషస్తేన ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా || 4.9.25 || 387
- నత్వా పాదావహం తస్య ముకుటేనాస్పృశం ప్రభో |
అపి వాలీ మమ క్రోధాన్న ప్రసాదం చకార సః || 4.9.26 || 388

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాలీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే నవమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ దశమః సర్గః ॥

భ్రాత్రా సహ వైరకారణస్య కథనప్రసంగే సుగ్రీవేణ స్వకర్తృకే వాలినః ప్రసాదనే
వాలికర్తృకే చ స్వస్య నిష్కాసనే ఘటితస్య వృత్తాంతస్య వర్ణనం

తతః క్రోధసమావిష్టం సంరబ్ధం తముపాగతం ।

అహం ప్రసాదయాంచక్రే భ్రాతరం హితకామ్యయా ॥ 4.10.1 ॥

389

దిష్ట్యాసి కుశలీ ప్రాప్తో నిహతశ్చ త్వయా రిపుః ।

అనాథస్య హి మే నాథస్త్వమేకోఽనాథనందన ॥ 4.10.2 ॥

390

ఇదం బహుశలాకం తే పూర్ణచంద్రమివోదితం ।

ఛత్రం సవాలవ్యజనం ప్రతీచ్ఛస్వ మయా ధృతం ॥ 4.10.3 ॥

391

ఆర్తస్తత్ర బిలద్వారి స్థితః సంవత్సరం నృప ।

దృష్ట్వా చ శోణితం ద్వారి బిలాచ్ఛాపి సముత్థితం ॥ 4.10.4 ॥

392

శోకసంవిగ్నహృదయో భృశం వ్యాకులితేంద్రియః ।

అపిథాయ బిలద్వారం శైలశృంగేణ తత్ తదా ॥ 4.10.5 ॥

393

తస్మాద్ దేశాదపాక్రమ్య కిష్కింధాం ప్రావిశం పునః ।

విషాదాత్త్విహ మాం దృష్ట్వా పౌరైర్మంత్రిభిరేవ చ ॥ 4.10.6 ॥

394

అభిషిక్తో న కామేన తన్నే క్షంతుం త్వమర్హసి ।

త్వమేవ రాజా మానార్హః సదా చాహం యథా పురా ॥ 4.10.7 ॥

395

- రాజభావే నియోగోఽయం మమ త్వద్విరహాత్ కృతః |
సామాత్యపౌరనగరం స్థితం నిహతకంటకం || 4.10.8 || 396
- న్యాసభూతమిదం రాజ్యం తవ నిర్యాతయామ్యహం |
మా చ రోషం కృథాః సౌమ్య మమ శత్రునిషూదన || 4.10.9 || 397
- యాచే త్వాం శిరసా రాజన్ మయా బద్ధోఽయమంజలిః |
బలాదస్మిన్ సమాగమ్య మంత్రిభిః పురవాసిభిః || 4.10.10 || 398
- రాజభావే నియుక్తోఽహం శూన్యదేశజిగీషయా |
స్నిగ్ధమేవం బ్రువాణం మాం స వినిర్భర్త్య వానరః || 4.10.11 || 399
- ధిక్త్వామితి చ మాముక్త్వా బహు తత్తదువాచ హ |
ప్రకృతీశ్చ సమానీయ మంత్రిణశ్చైవ సమ్మతాన్ || 4.10.12 || 400
- మామాహ సుహృదాం మధ్యే వాక్యం పరమగర్హితం |
విదితం వో మయా రాత్రౌ మాయావీ స మహాసురః || 4.10.13 || 401
- మాం సమాహ్వయత క్రుద్ధో యుద్ధాకాంక్షీ తదా పురా |
తస్య తద్ భాషితం శ్రుత్వా నిఃసృతోఽహం నృపాలయాత్ || 4.10.14 || 402
- అనుయాతశ్చ మాం తూర్ణమయం భ్రాతా సుదారుణః |
స తు దృష్ట్వైవ మాం రాత్రౌ సద్వితీయం మహాబలః || 4.10.15 || 403
- ప్రాద్రవద్ భయసంత్రస్తో వీక్ష్వావాం సముపాగతౌ |
అభిద్రుతస్తు వేగేన వివేశ స మహాబీలం || 4.10.16 || 404
- తం ప్రవిష్టం విదిత్వా తు సుఘోరం సుమహద్విలం |
అయముక్తోఽథ మే భ్రాతా మయా తు క్రూరదర్శనః || 4.10.17 || 405
- అహత్వా నాస్తి మే శక్తిః ప్రతిగంతుమితః పురీం |
బిలద్వారి ప్రతీక్ష త్వం యావదేనం నిహన్యహం || 4.10.18 || 406

- స్థితోఽయమితి మత్వాహం ప్రవిష్టస్తు దురాసదం |
తం మే మార్గయతస్తత్ర గతః సంవత్సరస్తదా || 4.10.19 || 407
- స తు దృష్టో మయా శత్రురనిర్వేదాద్ భయావహాః |
నిహతశ్చ మయా సద్యః స సర్వైః సహ బంధుభిః || 4.10.20 || 408
- తస్యాస్యాత్తు ప్రవృత్తేన రుధిరోఘ్ణ తద్విలం |
పూర్ణమాసీద్ దురాక్రామం స్తనతస్తస్య భూతలే || 4.10.21 || 409
- సూదయిత్వా తు తం శత్రుం విక్రాంతం తమహం సుఖం |
నిష్కామం నైవ పశ్యామి బిలస్య పిహితం ముఖం || 4.10.22 || 410
- విక్రోశమానస్య తు మే సుగ్రీవేతి పునః పునః |
యతః ప్రతివచో నాస్తి తతోఽహం భృశదుఃఖితః || 4.10.23 || 411
- పాదప్రహారైస్తు మయా బహుభిః పరిపాతితం |
తతోఽహం తేన నిష్కమ్య పథా పురముపాగతః || 4.10.24 || 412
- తత్రానేనాస్మి సంరుద్ధో రాజ్యం మృగయతాఽఽత్మనః |
సుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య భ్రాతృసౌహృదం || 4.10.25 || 413
- ఏవముక్త్వా తు మాం తత్ర వస్త్రేణైకేన వానరః |
తదా నిర్వాసయామాస వాలీ విగతసాధ్వసః || 4.10.26 || 414
- తేనాహమపవిద్ధశ్చ హృతదారశ్చ రాఘవ |
తద్భయాచ్చ మహీం సర్వాం క్రాంతవాన్ సవనార్ణవాం || 4.10.27 || 415
- ఋష్యమూకం గిరివరం భార్యాహరణదుఃఖితః |
ప్రవిష్టోఽస్మి దురాధర్షం వాలినః కారణాంతరే || 4.10.28 || 416
- ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం వైరానుకథనం మహత్ |
అనాగసా మయా ప్రాప్తం వ్యసనం పశ్య రాఘవ || 4.10.29 || 417

- వాలినశ్చ భయాత్ తస్య సర్వలోకభయాపహా |
కర్తుమర్హసి మే వీర ప్రసాదం తస్య నిగ్రహాత్ || 4.10.30 || 418
- ఏవముక్తః స తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మసంహితం |
వచనం వక్తుమారేభే సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ || 4.10.31 || 419
- అమోఘాః సూర్యసంకాశా నిశితా మే శరా ఇమే |
తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే పతిష్యంతి రుషాన్వితాః || 4.10.32 || 420
- యావత్ తం నహి పశ్యేయం తవ భార్యాపహారిణం |
తావత్ స జీవేత్ పాపాత్మా వాలీ చారిత్రదూషకః || 4.10.33 || 421
- ఆత్మానుమానాత్ పశ్యామి మగ్నస్త్వం శోకసాగరే |
త్వామహం తారయిష్యామి బాధం ప్రాప్స్యసి పుష్కలం || 4.10.34 || 422
- తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ధనం |
సుగ్రీవః పరమప్రీతః సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ || 4.10.35 || 423

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే దశమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ వాలినః పరాక్రమస్య వర్ణనం వాలినా దుందుభిం హత్వా తస్య
శవస్య మతంగవనే క్షేపణం మతంగమునినా వాలినే శాపదానం శ్రీరామేణ
దుందుభేరస్థిసమూహస్య దూరే క్షేపణం సుగ్రీవేణ తం ప్రతి
సాలభేదనార్థమార్గహాకరణం

రామస్య వచనం శ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ణనం |

సుగ్రీవః పూజయాంచక్రే రాఘవం ప్రశశంస చ || 4.11.1 ||

424

అసంశయం ప్రజ్వలితైస్తీక్ష్ణైర్మూర్తయైః శరైః |

త్వం దహేః కుపితో లోకాన్ యుగాంత ఇవ భాస్కరః || 4.11.2 ||

425

వాలినః పౌరుషం యత్తద్ యచ్ఛ వీర్యం ధృతిశ్చ యా |

తన్మమైకమనాః శ్రుత్వా విధత్స్వ యదనంతరం || 4.11.3 ||

426

సముద్రాత్ పశ్చిమాత్ పూర్వం దక్షిణాదపి చోత్తరం |

క్రామత్యనుదితే సూర్యే వాలీ వ్యపగతక్లమః || 4.11.4 ||

427

అగ్రాణ్యారుహ్య శైలానాం శిఖరాణి మహాంత్యపి |

ఊర్ధ్వముత్పాత్య తరసా ప్రతిగృహ్లాతి వీర్యవాన్ || 4.11.5 ||

428

బహవః సారవంతశ్చ వనేషు వివిధా ద్రుమాః |

వాలినా తరసా భగ్నా బలం ప్రథయతాఽఽత్యనః || 4.11.6 ||

429

- మహిషో దుందుభిర్నామ కైలాసశిఖరప్రభః |
బలం నాగసహస్రస్య ధారయామాస వీర్యవాన్ || 4.11.7 || 430
- స వీర్యోత్సేకదుష్టాత్మా వరదానేన మోహితః |
జగామ స మహాకాయః సముద్రం సరితాం పతిం || 4.11.8 || 431
- ఊర్మిమంతమతిక్రమ్య సాగరం రత్నసంచయం |
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమువాచ మహార్ణవం || 4.11.9 || 432
- తతః సముద్రో ధర్మాత్మా సముత్థాయ మహాబలః |
అబ్రవీద్ వచనం రాజన్నసురం కాలచోదితం || 4.11.10 || 433
- సమర్థో నాస్మి తే దాతుం యుద్ధం యుద్ధవిశారద |
శ్రూయతాం త్వభిధాస్యామి యస్తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి || 4.11.11 || 434
- శైలరాజో మహారణ్యే తపస్విశరణం పరం |
శంకరశ్వశురో నామ్నా హిమవానితి విశ్రుతః || 4.11.12 || 435
- మహాప్రస్తవణోపేతో బహుకందరనిర్ధరః |
స సమర్థస్తవ ప్రీతిమతులాం కర్తుమర్హతి || 4.11.13 || 436
- తం భీతమితి విజ్ఞాయ సముద్రమసురోత్తమః |
హిమవద్వనమాగమ్య శరశ్చాపాదివ చ్యుతః || 4.11.14 || 437
- తతస్తస్య గిరేః శ్వేతా గజేంద్రప్రతిమాః శిలాః |
చిక్షేప బహుధా భూమౌ దుందుభిర్విననాద చ || 4.11.15 || 438
- తతః శ్వేతాంబుదాకారః సౌమ్యః ప్రీతికరాకృతిః |
హిమవానబ్రవీద్ వాక్యం స్వ ఏవ శిఖరే స్థితః || 4.11.16 || 439
- క్లేష్టుమర్హసి మాం న త్వం దుందుభే ధర్మవత్సల |
రణకర్మస్వకుశలస్తపస్విశరణో హ్యహం || 4.11.17 || 440

- తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా గిరిరాజస్య ధీమతః |
ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం క్రోధాత్ సంరక్తలోచనః || 4.11.18 || 441
- యది యుద్ధేఽసమర్థస్త్వం మద్భయాద్ వా నిరుద్యమః |
తమాచక్ష్య ప్రదద్యాన్మే యో హి యుద్ధం యుయుత్సతః || 4.11.19 || 442
- హిమవానబ్రవీద్ వాక్యం శ్రుత్వా వాక్యవిశారదః |
అనుక్తపూర్వం ధర్మాత్మా క్రోధాత్ తమసురోత్తమం || 4.11.20 || 443
- వాలీ నామ మహాప్రాజ్ఞ శక్రపుత్రః ప్రతాపవాన్ |
అధ్యాస్తే వానరః శ్రీమాన్ కిష్కింధామతులప్రభాం || 4.11.21 || 444
- స సమర్థో మహాప్రాజ్ఞస్తవ యుద్ధవిశారదః |
ద్వంద్వయుద్ధం స దాతుం తే నముచేరివ వాసవః || 4.11.22 || 445
- తం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వం యది యుద్ధమిహేచ్ఛసి |
స హి దుర్మర్షణో నిత్యం శూరః సమరకర్మణి || 4.11.23 || 446
- శ్రుత్వా హిమవతో వాక్యం కోపావిప్లవః స దుందుభిః |
జగామ తాం పురీం తస్య కిష్కింధాం వాలినస్తదా || 4.11.24 || 447
- ధారయన్ మాహిషం రూపం తీక్ష్ణశృంగో భయావహః |
ప్రావృషీవ మహామేఘస్తోయపూర్ణో నభస్తలే || 4.11.25 || 448
- తతస్తు ద్వారమాగమ్య కిష్కింధాయా మహాబలః |
ననర్థ కంపయన్ భూమిం దుందుభిర్దుందుభిర్యథా || 4.11.26 || 449
- సమీపజాన్ ద్రుమాన్ భంజన్ వసుధాం దారయన్ ఖురైః |
విషాణేనోల్లిఖన్ దర్పాత్ తద్ద్వారం ద్విరదో యథా || 4.11.27 || 450

- అంతఃపురగతో వాలీ శ్రుత్వా శబ్దమమర్షణః |
నిష్పపాత సహ స్త్రీభిస్తారాభిరివ చంద్రమాః || 4.11.28 || 451
- మితం వ్యక్తాక్షరపదం తమువాచ స దుందుభిం |
హరీణామీశ్వరో వాలీ సర్వేషాం వనచారిణాం || 4.11.29 || 452
- కిమర్థం నగరద్వారమిదం రుద్ధ్వా వినర్హసే |
దుందుభే విదితో మేఽసి రక్ష ప్రాణాన్ మహాబల || 4.11.30 || 453
- తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా వానరేంద్రస్య ధీమతః |
ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం క్రోధాత్ సంరక్తలోచనః || 4.11.31 || 454
- న త్వం స్త్రీసన్నిధౌ వీర వచనం వక్తుమర్హసి |
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛాద్య తతో జ్ఞాస్యామి తే బలం || 4.11.32 || 455
- అథవా ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమాం |
గృహ్యతాముదయః స్వైరం కామభోగేషు వానర || 4.11.33 || 456
- దీయతాం సంప్రదానం చ పరిష్పజ్య చ వానరాన్ |
సర్వశాఖామృగేంద్రస్త్వం సంసాదయ సుహృజ్జనం || 4.11.34 || 457
- సుదృష్టాం కురు కిష్కింధాం కురుష్వాత్మసమం పురే |
క్రీడస్వ చ సమం స్త్రీభిరహం తే దర్పశాసనః || 4.11.35 || 458
- యో హి మత్తం ప్రమత్తం వా భగ్నం వా రహితం కృశం |
హన్యాత్ స భూణహా లోకే త్వద్విధం మదమోహితం || 4.11.36 || 459
- స ప్రహస్యాబ్రవీన్మందం క్రోధాత్ తమసురేశ్వరం |
విసృజ్య తాః స్త్రీయః సర్వాస్తారాప్రభృతికాస్తదా || 4.11.37 || 460

- మత్తోఽయమితి మా మంస్థా యద్యభీతోఽసి సంయుగే |
మదోఽయం సంప్రహారేఽస్మిన్ వీరపానం సమర్థతాం || 4.11.38 || 461
- తమేవముక్త్యా సంక్రుద్ధో మాలాముత్తిప్య కాంచనీం |
పిత్రా దత్తాం మహేంద్రేణ యుద్ధాయ వ్యవతిష్ఠత || 4.11.39 || 462
- విషాణయోర్గృహీత్వా తం దుందుభిం గిరిసన్నిభం |
ఆవిద్యత తథా వాలీ వినదన్ కపికుంజరః || 4.11.40 || 463
- బలాద్ వ్యాపాదయాంచక్రే ననర్థ చ మహాస్వనం |
శ్రోత్రాభ్యామథ రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః || 4.11.41 || 464
- తయోస్తు క్రోధసంరంభాత్ పరస్పరజయైషిణోః |
యుద్ధం సమభవద్ ఘోరం దుందుభేర్వాళినస్తథా || 4.11.42 || 465
- అయుద్యత తదా వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః |
ముష్టిభిర్జానుభిః పద్భిః శిలాభిః పాదపైస్తథా || 4.11.43 || 466
- పరస్పరం ఘ్నతోస్తత్ర వానరాసురయోస్తదా |
ఆసీద్ధీనోఽసురో యుద్ధే శక్రసూనుర్వ్యవర్థత || 4.11.44 || 467
- తం తు దుందుభిముద్యమ్య ధరణ్యామభ్యపాతయత్ |
యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్నిష్పిష్ఠో దుందుభిస్తదా || 4.11.45 || 468
- స్తోతోభ్యో బహు రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః |
పపాత చ మహాబాహుః క్షితౌ పంచత్యమాగతః || 4.11.46 || 469
- తం తోలయిత్వా బాహుభ్యాం గతసత్త్వమచేతనం |
చిక్షేప వేగవాన్ వాలీ వేగేనైకేన యోజనం || 4.11.47 || 470

- తస్య వేగప్రవిధస్య వక్త్రాత్ క్షతజబిందవః |
ప్రపేతుర్మారుతోత్క్షిప్తా మతంగస్యాశ్రమం ప్రతి || 4.11.48 || 471
- తాన్ దృష్ట్వా పతితాంస్తత మునిః శోణితవిపుషః |
క్రుద్ధస్తస్య మహాభాగ చింతయామాస కో న్వయం || 4.11.49 || 472
- యేనాహం సహసా స్పృష్టః శోణితేన దురాత్మనా |
కోఽయం దురాత్మా దుర్బుద్ధిరకృతాత్మా చ బాలిశః || 4.11.50 || 473
- ఇత్యుక్త్వా స వినిష్క్రమ్య దదృశే మునిసత్తమః |
మహిషం పర్వతాకారం గతాసుం పతితం భువి || 4.11.51 || 474
- స తు విజ్ఞాయ తపసా వానరేణ కృతం హి తత్ |
ఉత్సర్జ మహాశాపం క్షేప్తారం వానరం ప్రతి || 4.11.52 || 475
- ఇహ తేనాప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య వధో భవేత్ |
వనం మత్సంశ్రయం యేన దూషితం రుధిరస్తవైః || 4.11.53 || 476
- క్షిపతా పాదపాశ్చేమే సంభగ్నాశ్చాసురీం తనుం |
సమంతాదాశ్రమం పూర్ణ యోజనం మామకం యది || 4.11.54 || 477
- ఆగమిష్యతి దుర్బుద్ధిర్వ్యక్తం స న భవిష్యతి |
యే చాస్య సచివాః కేచిత్ సంశ్రితా మామకం వనం || 4.11.55 || 478
- న చ తైరిహ వస్తవ్యం శ్రుత్వా యాంతు యథాసుఖం |
తేఽపి వా యది తిష్ఠంతి శపిష్యే తానపి ధ్రువం || 4.11.56 || 479
- వనేఽస్మిన్ మామకే నిత్యం పుత్రవత్ పరిరక్షితే |
పత్రాంకురవినాశాయ ఫలమూలాభవాయ చ || 4.11.57 || 480

- దివసశ్చాద్య మర్యాదా యం ద్రష్టా శ్వోఽస్మి వానరం |
బహువర్షసహస్రాణి స వై శైలో భవిష్యతి || 4.11.58 || 481
- తతస్తే వానరాః శ్రుత్వా గిరం మునిసమీరితాం |
నిశ్చక్రముర్వనాత్ తస్మాత్ తాన్ దృష్ట్వా వాలిరబ్రవీత్ || 4.11.59 || 482
- కిం భవంతః సమస్తాశ్చ మతంగవనవాసినః |
మత్సమీపమనుప్రాప్తా అపి స్వస్తి వనౌకసాం || 4.11.60 || 483
- తతస్తే కారణం సర్వం తథా శాపం చ వాలినః |
శశంసుర్వానరాః సర్వే వాలినే హేమమాలినే || 4.11.61 || 484
- ఏతచ్ఛ్రుత్వా తదా వాలీ వచనం వానరేరితం |
స మహర్షిం సమాసాద్య యాచతే స్మ కృతాంజలిః || 4.11.62 || 485
- మహర్షిస్తమనాదృత్య ప్రవివేశాశ్రమం ప్రతి |
శాపధారణభీతస్తు వాలీ విహ్వలతాం గతః || 4.11.63 || 486
- తతః శాపభయాద్ భీతో ఋష్యమూకం మహాగిరిం |
ప్రవేష్టుం నేచ్ఛతి హరిర్దష్టుం వాపి నరేశ్వర || 4.11.64 || 487
- తస్యాప్రవేశం జ్ఞాత్వాహమిదం రామ మహావనం |
విచరామి సహమాత్యో విషాదేన వివర్జితః || 4.11.65 || 488
- ఏషోఽస్థినిచయస్తస్య దుందుభేః సంప్రకాశతే |
వీర్యోత్సేకాన్నిరస్తస్య గిరికూటనిభో మహాన్ || 4.11.66 || 489
- ఇమే చ విపులాః సాలాః సప్త శాఖావలంబినః |
యత్యైకం ఘటతే వాలీ నిష్పత్రయితుమోజసా || 4.11.67 || 490

- ఏతదస్యాసమం వీర్యం మయా రామ ప్రకాశితం |
కథం తం వాలినం హంతుం సమరే శక్ష్వసే నృప || 4.11.68 || 491
- తథా ఋవాణం సుగ్రీవం ప్రహాసన్ లక్ష్మణోఽబ్రవీత్ |
కస్మిన్ కర్మణి నిర్వృత్తే శ్రద్ధధ్యా వాలినో వధం || 4.11.69 || 492
- తమువాచాథ సుగ్రీవః సప్త సాలానిమాన్ పురా |
ఏవమేకైకశో వాలీ వివ్యాధాథ స చాసకృత్ || 4.11.70 || 493
- రామో నిర్దారయేదేషాం బాణేనైకేన చ ద్రుమం |
వాలినం నిహతం మన్యే దృష్ట్వా రామస్య విక్రమం || 4.11.71 || 494
- హతస్య మహిషస్యాస్థి పాదేనైకేన లక్ష్మణ |
ఉద్యమ్య ప్రక్షిపేచ్ఛాపి తరసా ద్వే ధనుఃశతే || 4.11.72 || 495
- ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవో రామం రక్తాంతలోచనం |
ధ్యాత్వా ముహూర్తం కాకుత్స్థం పునరేవ వచోఽబ్రవీత్ || 4.11.73 || 496
- శూరశ్చ శూరమానీ చ ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః |
బలవాన్ వానరో వాలీ సంయుగేష్వపరాజితః || 4.11.74 || 497
- దృశ్యంతే చాస్య కర్మాణి దుష్కరాణి సురైరపి |
యాని సంచింత్య భీతోఽహమృష్యమూకముపాశ్రితః || 4.11.75 || 498
- తమజయ్యమధృష్యం చ వానరేంద్రమమర్షణం |
విచింతయన్న ముంచాపి ఋష్యమూకమముం త్వహం || 4.11.76 || 499
- ఉద్విగ్నః శంకితశ్చాహం విచరామి మహావనే |
అనురక్తైః సహమాత్స్యైర్హనుమత్ప్రముఖైర్వరైః || 4.11.77 || 500

- ఉపలబ్ధం చ మే శ్లాఘ్యం సన్నిత్రం మిత్రవత్సల |
త్వామహం పురుషవ్యాఘ్రు హిమవంతమివాశ్రితః || 4.11.78 || 501
- కిం తు తస్య బలజ్ఞోఽహం దుర్భ్రాతుర్బలశాలినః |
అప్రత్యక్షం తు మే వీర్యం సమరే తవ రాఘవ || 4.11.79 || 502
- న ఖల్వహం త్వాం తులయే నావమన్యే న భీషయే |
కర్మభిస్తస్య భీమైశ్చ కాతర్యం జనితం మమ || 4.11.80 || 503
- కామం రాఘవ తే వాణీ ప్రమాణం ధైర్యమాకృతిః |
సూచయంతి పరం తేజో భస్మచ్ఛన్నమివానలం || 4.11.81 || 504
- తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |
స్మితపూర్వమథో రామః ప్రత్యువాచ హరిం ప్రతి || 4.11.82 || 505
- యది న ప్రత్యయోఽస్మాసు విక్రమే తవ వానర |
ప్రత్యయం సమరే శ్లాఘ్యమహముత్పాదయామి తే || 4.11.83 || 506
- ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సాంత్యయన్ లక్ష్మణాగ్రజః |
రాఘవో దుందుభేః కాయం పాదాంగుష్ఠేన లీలయా || 4.11.84 || 507
- తోలయిత్వా మహాబాహుశ్చిక్షేప దశయోజనం |
అసురస్య తనుం శుష్కాం పాదాంగుష్ఠేన వీర్యవాన్ || 4.11.85 || 508
- క్షిప్తం దృష్ట్వా తతః కాయం సుగ్రీవః పునరబ్రవీత్ |
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం తపంతమివ భాస్కరం |
హరీణామగ్రతో వీరమిదం వచనమర్థవత్ || 4.11.86 || 509
- ఆర్ద్రః సమాంసః ప్రత్యగ్రః క్షిప్తః కాయః పురా సఖే |
పరిశ్రాంతేన మత్తేన భ్రాత్రా మే వాలినా తదా || 4.11.87 || 510

- లఘుః సంప్రతి నిర్మాంసస్త్యణభూతశ్చ రాఘవ |
క్షిప్త ఏవం ప్రహర్షేణ భవతా రఘునందన || 4.11.88 || 511
- నాత్ర శక్యం బలం జ్ఞాతుం తవ వా తస్య వాధికం |
ఆర్థం శుష్కమితి హ్యేతత్ సుమహద్ రాఘవాంతరం || 4.11.89 || 512
- స ఏవ సంశయస్తాత తవ తస్య చ యద్బలం |
సాలమేకం వినిర్భిద్య భవేద్ వ్యక్తిర్బలాబలే || 4.11.90 || 513
- కృత్వైతత్ కార్ముకం సజ్యం హస్తీహస్తమివాతతం |
ఆకర్ణపూర్ణమాయమ్య విస్ఫుజస్వ మహాశరం || 4.11.91 || 514
- ఇమం హి సాలం ప్రహితస్త్యయా శరో
న సంశయోఽత్రాస్తి విదారయిష్యతి |
అలం విమర్శేన మమ ప్రియం ధ్రువం
కురుష్వ రాజన్ ప్రతిశాపితో మయా || 4.11.92 || 515
- యథా హి తేజఃసు వరః సదా రవి -
ర్యథా హి శైలో హిమవాన్ మహాద్రిషు |
యథా చతుష్పాత్సు చ కేసరీ వర -
స్తథా నరాణామసి విక్రమే వరః || 4.11.93 || 516

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకాదశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ సప్తసాలవృక్షాణాం భేదనం శ్రీరామస్యాజ్ఞయా సుగ్రీవేణ
కిష్కింధాయామాగత్య వాలినో యుద్ధాయాహ్వానం యుద్ధే తతః పరాజితస్య
తస్య మతంగవనే పలాయనం తత్ర శ్రీరామేణ తస్య సమాశ్వాసనం
తదభిజ్ఞానార్థం గలే గజపుష్పీలతాం నిక్షిప్య తస్య పునః ప్రేషణం చ

ఏతచ్ఛ వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య సుభాషితం ।

ప్రత్యయార్థం మహాతేజా రామో జగ్రాహ కార్ముకం ॥ 4.12.1 ॥

517

స గృహీత్వా ధనుర్ఘోరం శరమేకం చ మానదః ।

సాలముద్దిశ్య చిక్షేప పూరయన్ స రవైర్దిశః ॥ 4.12.2 ॥

518

స విసృష్టో బలవతా బాణః స్వర్ణపరిష్కృతః ।

భిత్త్వా సాలాన్ గిరిప్రస్థం సప్తభూమిం వివేశ హ ॥ 4.12.3 ॥

519

సాయకస్తు ముహూర్తేన సాలాన్ భిత్త్వా మహాజవః ।

నిష్పత్య చ పునస్తూర్ణం తమేవ ప్రవివేశ హ ॥ 4.12.4 ॥

520

తాన్ దృష్ట్వా సప్త నిర్భిన్నాన్ సాలాన్ వానరపుంగవః ।

రామస్య శరవేగేన విస్మయం పరమం గతః ॥ 4.12.5 ॥

521

స మూర్ధ్నా న్యపతద్ భూమౌ ప్రలంబీకృతభూషణః ।

సుగ్రీవః పరమప్రీతో రాఘవాయ కృతాంజలిః ॥ 4.12.6 ॥

522

- ఇదం చోవాచ ధర్మజ్ఞం కర్మణా తేన హర్షితః |
రామం సర్వాస్త్రవిదుషాం శ్రేష్ఠం శూరమవస్థితం || 4.12.7 || 523
- సేంద్రానపి సురాన్ సర్వాంస్త్యం బాణైః పురుషర్షభ |
సమర్థః సమరే హంతుం కిం పునర్వాళినం ప్రభో || 4.12.8 || 524
- యేన సప్త మహాసాలా గిరిర్భూమిశ్చ దారితాః |
బాణేనైకేన కాకుత్స్థస్థాతా తే కో రణాగ్రతః || 4.12.9 || 525
- అద్య మే విగతః శోకః ప్రీతిరద్య పరా మమ |
సుహృదం త్వాం సమాసాద్య మహేంద్రవరుణోపమం || 4.12.10 || 526
- తమద్వైవ ప్రియార్థం మే వైరిణం భ్రాతృరూపిణం |
వాలినం జహి కాకుత్స్థ మయా బద్ధోఽయమంజలిః || 4.12.11 || 527
- తతో రామః పరిష్వజ్య సుగ్రీవం ప్రియదర్శనం |
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణానుగతం వచః || 4.12.12 || 528
- అస్మాద్గచ్ఛామ కిష్కింధాం క్షిప్రం గచ్ఛ త్వమగ్రతః |
గత్వా చాహ్వాయ సుగ్రీవ వాలినం భ్రాతృగంధినం || 4.12.13 || 529
- సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కింధాం వాలినః పురీం |
వృక్షైరాత్మానమావృత్య హ్యతిష్ఠన్ గహనే వనే || 4.12.14 || 530
- సుగ్రీవోఽప్యనదద్ ఘోరం వాలినో హ్వానకారణాత్ |
గాఢం పరిహితో వేగాన్నాద్భైర్భిందన్నివాంబరం || 4.12.15 || 531
- తం శ్రుత్వా నినదం భ్రాతుః క్రుద్ధో వాలీ మహాబలః |
నిష్పపాత సుసంరభో భాస్కరోఽస్తతటాదివ || 4.12.16 || 532

- తతః సుతుములం యుద్ధం వాలిసుగ్రీవయోరభూత్ |
గగనే గ్రహయోర్ఘోరం బుధాంగారకయోరివ || 4.12.17 || 533
- తలైరశనికల్పైశ్చ వజ్రకల్పైశ్చ ముష్టిభిః |
జఘ్నుతుః సమరేఽన్యోన్యం భ్రాతరౌ క్రోధమూర్చ్ఛితౌ || 4.12.18 || 534
- తతో రామో ధనుష్పాణిస్తావుభౌ సముదైక్షత |
అన్యోన్యసదృశౌ వీరావుభౌ దేవావివాశ్వినౌ || 4.12.19 || 535
- యన్నావగచ్ఛత్ సుగ్రీవం వాలినం వాపి రాఘవః |
తతో న కృతవాన్ బుద్ధిం మోక్షుమంతకరం శరం || 4.12.20 || 536
- ఏతస్మిన్నంతరే భగ్నుః సుగ్రీవస్తేన వాలినా |
అపశ్యన్ రాఘవం నాథమృష్యమూకం ప్రదుద్రువే || 4.12.21 || 537
- క్లాంతో రుధిరసిక్తాంగః ప్రహరైర్జర్జరీకృతః |
వాలినాభిద్రుతః క్రోధాత్ ప్రవివేశ మహావనం || 4.12.22 || 538
- తం ప్రవిష్టం వనం దృష్ట్వా వాలీ శాపభయాత్ తతః |
ముక్తో హ్యసి త్వమిత్సుక్త్వా స నివృత్తో మహాబలః || 4.12.23 || 539
- రాఘవోఽపి సహ భ్రాత్రా సహ చైవ హనూమతా |
తదేవ వనమాగచ్ఛత్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః || 4.12.24 || 540
- తం సమీక్ష్యాగతం రామం సుగ్రీవః సహలక్ష్మణం |
హ్రీమాన్ దీనమువాచేదం వసుధామవలోకయన్ || 4.12.25 || 541
- ఆహ్వాయస్వేతి మాముక్త్వా దర్శయిత్వా చ విక్రమం |
వైరిణా ఘాతయిత్వా చ కీమిదానీం త్వయా కృతం || 4.12.26 || 542

- తామేవ వేలాం వక్తవ్యం త్వయా రాఘవ తత్త్వతః |
వాలినం న నిహన్మీతి తతో నాహమితో వ్రజే || 4.12.27 || 543
- తస్య చైవం బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |
కరుణం దీనయా వాచా రాఘవః పునరబ్రవీత్ || 4.12.28 || 544
- సుగ్రీవ శ్రూయతాం తాత క్రోధశ్చ వ్యపనీయతాం |
కారణం యేన బాణోఽయం స మయా న విసర్జితః || 4.12.29 || 545
- అలంకారేణ వేషేణ ప్రమాణేన గతేన చ |
త్వం చ సుగ్రీవ వాలీ చ సదృశౌ స్థః పరస్పరం || 4.12.30 || 546
- స్వరేణ వర్చసా చైవ ప్రేక్షితేన చ వానర |
విక్రమేణ చ వాక్యైశ్చ వ్యక్తిం వాం నోపలక్షయే || 4.12.31 || 547
- తతోఽహం రూపసాదృశ్యాన్మోహితో వానరోత్తమ |
నోత్స్యజామి మహావేగం శరం శత్రునిబర్హణం || 4.12.32 || 548
- జీవితాంతకరం ఘోరం సాదృశ్యాత్ తు విశంకితః |
మూలఘాతో న నౌ స్యాద్ధి ద్వయోరితి కృతో మయా || 4.12.33 || 549
- త్వయి వీర విపన్నే హి అజ్ఞానాల్లాఘవాన్మయా |
మౌఢ్యం చ మమ బాల్యం చ ఖ్యాపితం స్యాత్ కపీశ్వర || 4.12.34 || 550
- దత్తాభయవధో నామ పాతకం మహాదద్భుతం |
అహం చ లక్ష్మణశ్చైవ సీతా చ వరవర్ణినీ || 4.12.35 || 551
- త్వదధీనా వయం సర్వే వనేఽస్మిన్ శరణం భవాన్ |
తస్మాద్ యుధ్యస్వ భూయస్త్యం మా మాశంకీశ్చ వానర || 4.12.36 || 552

- ఏతన్ముహూర్తే తు మయా పశ్య వాలినమాహవే |
నిరస్తమిషుణైకేన చేష్టమానం మహీతలే || 4.12.37 || 553
- అభిజ్ఞానం కురుష్వ త్వమాత్మనో వానరేశ్వర |
యేన త్వామభిజానీయాం ద్వంద్వయుద్ధముపాగతం || 4.12.38 || 554
- గజపుష్పీమిమాం పుల్లాముత్పాట్య శుభలక్షణాం |
కురు లక్ష్మణ కంఠేఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః || 4.12.39 || 555
- తతో గిరితటే జాతాముత్పాట్య కుసుమాయుతాం |
లక్ష్మణో గజపుష్పిం తాం తస్య కంఠే వ్యసర్జయత్ || 4.12.40 || 556
- స తయా శుశుభే శ్రీమాన్ లతయా కంఠసక్తయా |
మాలయేవ బలాకానాం ససంధ్య ఇవ తోయదః || 4.12.41 || 557
- విభ్రాజమానో వపుషా రామవాక్యసమాహితః |
జగామ సహ రామేణ కిష్కింధాం పునరాప సః || 4.12.42 || 558

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్వాదశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

శ్రీరామాదీనాం మార్గే వృక్షాన్ వివిధజంతుాంజలాశయాంశ్చ సప్తజనాశ్రమం
చ దూరతః పశ్యతాం పునః కిష్కింధాయాం ప్రవేశః

ఋష్యమూకాత్ స ధర్మాత్మా కిష్కింధాం లక్ష్మణాగ్రజః |
జగామ సహ సుగ్రీవో వాలివిక్రమపాలితాం || 4.13.1 ||

559

సముద్యమ్య మహచ్ఛాపం రామః కాంచనభూషితం |
శరాంశ్చాదిత్యసంకాశాన్ గృహీత్వా రణసాధకాన్ || 4.13.2 ||

560

అగ్రతస్తు యయౌ తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః |
సుగ్రీవః సంహతగ్రీవో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః || 4.13.3 ||

561

పృష్ఠతో హనుమాన్ వీరో నలో నీలశ్చ వీర్యవాన్ |
తారశ్చైవ మహాతేజా హరియూథపయూథపః || 4.13.4 ||

562

తే వీక్షమాణా వృక్షాంశ్చ పుష్పభారావలంబినః |
ప్రసన్నాంబువహశ్చైవ సరితః సాగరంగమాః || 4.13.5 ||

563

కందరాణి చ శైలాంశ్చ నిర్దరాణి గుహస్తథా |
శిఖరాణి చ ముఖ్యాని దరీశ్చ ప్రియదర్శనాః || 4.13.6 ||

564

వైదూర్యవిమలైస్తోయైః పద్మైశ్చాకోశకుడ్మలైః |
శోభితాన్ సజలాన్ మార్గే తటాకాంశ్చావలోకయన్ || 4.13.7 ||

565

- కారంధైః సారస్వైర్హంసైర్వంజులైర్జలకుక్కుటైః |
చక్రవాక్సైస్తథా చాన్వైః శకున్దైః ప్రతినాదితాన్ || 4.13.8 || 566
- మృదుశష్పాంకురాహారాన్నిర్భయాన్ వనగోచరాన్ |
చరతః సర్వతః పశ్యన్ స్థలీషు హరిణాన్ స్థితాన్ || 4.13.9 || 567
- తటాకవైరిణశ్చాపి శుక్లదంతవిభూషితాన్ |
ఘోరానేకచరాన్ వన్యాన్ ద్విరదాన్ కూలఘాతినః || 4.13.10 || 568
- మత్తాన్ గిరితటోత్కృష్టాన్ పర్వతానివ జంగమాన్ |
వానరాన్ ద్విరదప్రఖ్యాన్ మహీరేణుసముక్షితాన్ || 4.13.11 || 569
- వనే వనచరాంశ్చాన్యాన్ ఖేచరాంశ్చ విహంగమాన్ |
పశ్యంతస్త్వరితా జగ్ముః సుగ్రీవవశవర్తినః || 4.13.12 || 570
- తేషాం తు గచ్ఛతాం తత్ర త్వరితం రఘునందనః |
ద్రుమషండవనం దృష్ట్వా రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్ || 4.13.13 || 571
- ఏష మేషు ఇవాకాశే వృక్షషండః ప్రకాశతే |
మేషుసంఘాతవిపులః పర్యంతకదలీవృతః || 4.13.14 || 572
- కిమేతజ్జాతుమిచ్ఛామి సఖే కౌతూహలం మమ |
కౌతూహలాపనయనం కర్తుమిచ్ఛామ్యహం త్వయా || 4.13.15 || 573
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః |
గచ్ఛన్నేవాచచక్షేఽథ సుగ్రీవస్తన్మహద్ వనం || 4.13.16 || 574
- ఏతద్ రాఘవ విస్తీర్ణమాశ్రమం శ్రమనాశనం |
ఉద్యానవనసంపన్నం స్వాదుమూలఫలోదకం || 4.13.17 || 575

- అత్ర సప్తజనా నామ మునయః సంశితవ్రతాః |
సప్తైవాసన్నధఃశీర్షా నియతం జలశాయినః || 4.13.18 || 576
- సప్తరాత్రే కృతాహారా వాయునాచలవాసినః |
దివం వర్షశతైర్యాతాః సప్తభిః సకలేవరాః || 4.13.19 || 577
- తేషామేతత్యభావేణ ద్రుమప్రాకారసంవృతం |
ఆశ్రమం సుదురాధర్షమపి సేంద్రైః సురాసురైః || 4.13.20 || 578
- పక్షిణో వర్జయంత్యేతత్ తథాన్యే వనచారిణః |
విశంతి మోహాద్ యేఽప్యత్ర న నివర్తంతి తే పునః || 4.13.21 || 579
- విభూషణరవాశ్చాత్ర శ్రూయంతే సకలాక్షరాః |
తూర్యగీతస్వనశ్చాపి గంధో దివ్యశ్చ రాఘవ || 4.13.22 || 580
- త్రేతాగ్నయోఽపి దీప్యంతే ధూమో హ్యేష ప్రదృశ్యతే |
వేష్టయన్నివ వృక్షాగ్రాన్ కపోతాంగారుణో ఘనః || 4.13.23 || 581
- ఏతే వృక్షాః ప్రకాశంతే ధూమసంసక్తమస్తకాః |
మేఘజాలప్రతిచ్ఛన్నా వైడూర్యగిరయో యథా || 4.13.24 || 582
- కురు ప్రణామం ధర్మాత్మంస్తేషాముద్దిశ్య రాఘవ |
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రయతః సంహతాంజలిః || 4.13.25 || 583
- ప్రణమంతి హి యే తేషామృషీణాం భావితాత్మనాం |
న తేషామశుభం కించిచ్ఛరీరే రామ విద్యతే || 4.13.26 || 584
- తతో రామః సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన కృతాంజలిః |
సముద్దిశ్య మహాత్మానస్తాన్యూషీనభ్యవాదయత్ || 4.13.27 || 585

అభివాద్య చ ధర్మాత్మా రామో భూతా చ లక్షణః |
సుగ్రీవో వానరాశ్చైవ జగ్ముః సంహృష్టమానసాః || 4.13.28 || 586

తే గత్వా దూరమధ్యానం తస్మాత్ సప్తజనాశ్రమాత్ |
దదృశుస్తాం దురాధర్షాం కిష్కింధాం వాలిపాలితాం || 4.13.29 || 587

తతస్తు రామానుజరామవానరాః
ప్రగృహ్య శస్త్రాణ్యుదితోగ్రతేజసః |
పురీం సురేశాత్మజవీర్యపాలితాం
వధాయ శత్రోః పునరాగతాస్త్విహ || 4.13.30 || 588

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రయోదశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

వాలినో వధాయ శ్రీరామస్యాశ్వాసనం ప్రాప్య సుగ్రీవస్య ఘోరం గర్జనం

సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కింధాం వాలినః పురీం |

వృక్షైరాత్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్ గహనే వనే || 4.14.1 ||

589

విసార్య సర్వతో దృష్టిం కాననే కాననప్రియః |

సుగ్రీవో విపులగ్రీవః క్రోధమాహారయద్ భృశం || 4.14.2 ||

590

తతస్తు నినదం ఘోరం కృత్వా యుద్ధాయ చాహ్వాయత్ |

పరివారైః పరివృతో నాదైర్భిందన్నివాంబరం || 4.14.3 ||

591

గర్జన్నివ మహామేఘో వాయువేగపురఃసరః |

అథ బాలార్కసదృశో దృప్తసింహగతిస్తతః || 4.14.4 ||

592

దృష్ట్వా రామం క్రియాదక్షం సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ |

హరివాగురయా వ్యాప్తాం తప్తకాంచనతోరణాం || 4.14.5 ||

593

ప్రాప్తాః స్మ ధ్వజయంత్రాఢ్యాం కిష్కింధాం వాలినః పురీం |

ప్రతిజ్ఞా యా కృతా వీర త్వయా వాలివధే పురా || 4.14.6 ||

594

సఫలాం కురు తాం క్షిప్తం లతాం కాల ఇవాగతః |

ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ స రాఘవః || 4.14.7 ||

595

- తమేవోవాచ వచనం సుగ్రీవం శత్రుసూదనః |
కృతాభిజ్ఞానచిహ్నాస్త్యమనయా గజసాహ్వయా || 4.14.8 || 596
- లక్ష్మణేన సముత్పాట్య ఏషా కంఠే కృతా తవ |
శోభసేఽప్యధికం వీర లతయా కంఠసక్తయా || 4.14.9 || 597
- విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్రమాలయా |
అద్య వాలిసముత్థం తే భయం వైరం చ వానర || 4.14.10 || 598
- ఏకేనాహం ప్రమోక్ష్యామి బాణమోక్షేణ సంయుగే |
మమ దర్శయ సుగ్రీవ వైరిణం భ్రాతృరూపిణం || 4.14.11 || 599
- వాలీ వినిహతో యావద్వనే పాంసుషు చేష్టతే |
యది దృష్టిపథం ప్రాప్తో జీవన్ స వినివర్తతే || 4.14.12 || 600
- తతో దోషేణ మా గచ్ఛేత్ సద్యో గర్హేచ్ఛ మాం భవాన్ |
ప్రత్యక్షం సప్త తే సాలా మయా బాణేన దారితాః || 4.14.13 || 601
- తేనావేహి బలేనాద్య వాలినం నిహతం రణే |
అన్యతం నోక్తపూర్వం మే చిరం కృచ్ఛేఽపి తిష్ఠతా || 4.14.14 || 602
- ధర్మలోభపరీతేన న చ వక్ష్యే కథంచన |
సఫలాం చ కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం జహి సంభ్రమం || 4.14.15 || 603
- ప్రసూతం కలమక్షేత్రం వర్షేణేవ శతక్రతుః |
తదాహ్వాననిమిత్తం చ వాలినో హేమమాలినః || 4.14.16 || 604
- సుగ్రీవ కురు తం శబ్దం నిష్పతేద్ యేన వానరః |
జితకాశీ జయశ్లాఘీ త్వయా చాధర్షితః పురాత్ || 4.14.17 || 605
- నిష్పతిష్యత్యసంగేన వాలీ స ప్రియసంయుగః |
రిపూణాం ధర్షితం శ్రుత్వా మర్షయంతి న సంయుగే || 4.14.18 || 606

జానంతస్తు స్వకం వీర్యం స్త్రీసమక్షం విశేషతః |
స తు రామవచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో హేమపింగలః || 4.14.19 || 607

ననర్థ క్రూరనాదేన వినిర్భిందన్నివాంబరం |
తత్ర శబ్దేన విత్రస్తా గావో యాంతి హతప్రభాః || 4.14.20 || 608

రాజదోషపరామృష్టాః కులస్త్రీయ ఇవాకులాః |
ద్రవంతి చ మృగాః శీఘ్రం భగ్నా ఇవ రణే హయాః |
పతంతి చ ఖగా భూమౌ క్షీణపుణ్యా ఇవ గ్రహాః || 4.14.21 || 609

తతః స జీమూతకృతప్రణాదో
నాదం హ్యముంచత్ త్వరయా ప్రతీతః |
సూర్యాత్మజః శౌర్యవివృద్ధతేజాః
సరిత్పతిర్వానిలచంచలోర్మిః || 4.14.22 || 610

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుర్దశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచదశః సర్గః ॥

సుగ్రీవస్య సింహనాదమాకర్ణ్య వాలినో యుద్ధాయ నిర్గమనం తారయా
తమవరుద్ధ్య సుగ్రీవేణ శ్రీరామేణ చ సహ మైత్రీం కర్తుం తస్య ప్రబోధనం చ

అథ తస్య నినాదం తం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |

శుశ్రావాంతఃపురగతో వాలీ భ్రాతురమర్షణః || 4.15.1 ||

611

శ్రుత్వా తు తస్య నినదం సర్వభూతప్రకంపనం |

మదశ్చైకపదే నష్టః క్రోధశ్చాపాదితో మహాన్ || 4.15.2 ||

612

తతో రోషపరీతాంగో వాలీ స కనకప్రభః |

ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్పృభతాం గతః || 4.15.3 ||

613

వాలీ దంష్ట్రాకరాలస్తు క్రోధాద్ దీప్తాగ్నిలోచనః |

భాత్యుత్పతితపద్మాభః సమృణాల ఇవ ప్రాదః || 4.15.4 ||

614

శబ్దం దుర్మర్షణం శ్రుత్వా నిష్పృపాత తతో హరిః |

వేగేన చ పదన్యాసైర్దారయన్నివ మేదినీం || 4.15.5 ||

615

తం తు తారా పరిష్వజ్య స్నేహాద్ దర్శితసౌహృదా |

ఉవాచ త్రస్తసంభ్రాంతా హితోదర్కమిదం వచః || 4.15.6 ||

616

సాధు క్రోధమిమం వీర నదీవేగమివాగతం |

శయనాదుత్థితః కాల్యం త్యజ భుక్తామివ స్రజం || 4.15.7 ||

617

- కాల్యమేతేన సంగ్రామం కరిష్యసి చ వానర |
వీర తే శత్రుబాహుల్యం ఫల్గుతా వా న విద్యతే || 4.15.8 || 618
- సహసా తవ నిష్యామో మమ తావన్న రోచతే |
శ్రూయతామభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం నివార్యతే || 4.15.9 || 619
- పూర్వమాపతితః క్రోధాత్ స త్వామాహ్వాయతే యుధి |
నిష్పత్య చ నిరస్తస్తే హన్యమానో దిశో గతః || 4.15.10 || 620
- త్వయా తస్య నిరస్తస్య వీడితస్య విశేషతః |
ఇహైత్య పునరాహ్వానం శంకాం జనయతీవ మే || 4.15.11 || 621
- దర్పశ్చ వ్యవసాయశ్చ యాదృశస్తస్య నర్దతః |
నినాదస్య చ సంరంభో నైతదల్పం హి కారణం || 4.15.12 || 622
- నాసహాయమహం మన్యే సుగ్రీవం తమిహాగతం |
అవష్టభసహాయశ్చ యమాశ్రిత్యైష గర్జతి || 4.15.13 || 623
- ప్రకృత్యా నిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవ వానరః |
నాపరీక్షితవీర్యేణ సుగ్రీవః సఖ్యమేష్యతి || 4.15.14 || 624
- పూర్వమేవ మయా వీర శ్రుతం కథయతో వచః |
అంగదస్య కుమారస్య వక్ష్యామ్యద్య హితం వచః || 4.15.15 || 625
- అంగదస్తు కుమారోఽయం వనాంతముపనిర్గతః |
ప్రవృత్తిస్తేన కథితా చారైరాసీన్నివేదితా || 4.15.16 || 626
- అయోధ్యాధిపతేః పుత్రౌ శూరౌ సమరదుర్జయౌ |
ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతౌ ప్రథితౌ రామలక్ష్మణౌ || 4.15.17 || 627

- సుగ్రీవప్రియకామార్థం ప్రాప్తౌ తత్ర దురాసదౌ |
స తే భ్రాతుర్ద్వి విఖ్యాతః సహాయో రణకర్మణి || 4.15.18 || 628
- రామః పరబలామర్దీ యుగాంతాగ్నిరివోత్థితః |
నివాసవృక్షః సాధూనామాపన్నానాం పరా గతిః || 4.15.19 || 629
- ఆర్తానాం సంశ్రయశ్చైవ యశసశ్చైకభాజనం |
జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నో నిదేశే నిరతః పితుః || 4.15.20 || 630
- ధాతునామివ శైలేంద్రో గుణానామాకరో మహాన్ |
తత్ క్షమో న విరోధస్తే సహ తేన మహాత్మనా || 4.15.21 || 631
- దుర్జయేనాప్రమేయేణ రామేణ రణకర్మసు |
శూర వక్ష్యామి తే కించిన్న చేచ్ఛామ్యభ్యసూయితుం || 4.15.22 || 632
- శ్రూయతాం క్రియతాం చైవ తవ వక్ష్యామి యద్ధితం |
యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవం తూర్ణం సాధ్వభిషేచయ || 4.15.23 || 633
- విగ్రహం మా కృథా వీర భ్రాత్రా రాజన్ యవీయసా |
అహం హి తే క్షమం మన్యే తేన రామేణ సౌహృదం || 4.15.24 || 634
- సుగ్రీవేణ చ సంప్రీతిం వైరముత్స్పృజ్య దూరతః |
లాలనీయో హి తే భ్రాత్రా యవీయానేష వానరః || 4.15.25 || 635
- తత్ర వా సన్నిహస్థో వా సర్వథా బంధురేవ తే |
నహి తేన సమం బంధుం భువి పశ్యామి కంచన || 4.15.26 || 636
- దానమానాదిసత్కారైః కురుష్వ ప్రత్యనంతరం |
వైరమేతత్ సముత్స్పృజ్య తవ పార్శ్వే స తిష్ఠతు || 4.15.27 || 637
- సుగ్రీవో విపులగ్రీవో మహాబంధుర్మతస్తవ |
భ్రాతృసౌహృదమాలంబ్య నాన్యా గతిరిహస్తి తే || 4.15.28 || 638

యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది చావైషి మాం హితాం |
యాచ్యమానః ప్రియత్వేన సాధు వాక్యం కురుష్వ మే || 4.15.29 ||

639

ప్రసీద పథ్యం శృణు జల్పితం హి మే
న రోషమేవానువిధాతుమర్హసి |
క్షమో హి తే కోశలరాజసూనునా
న విగ్రహః శక్రసమానతేజసా || 4.15.30 ||

640

తదా హి తారా హితమేవ వాక్యం
తం వాలినం పథ్యమిదం బభాషే |
న రోచతే తద్ వచనం హి తస్య
కాలాభిపన్నస్య వినాశకాలే || 4.15.31 ||

641

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచదశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షోడశః సర్గః ॥

వాలినా తారాం నిర్భర్ష్య నివర్తనం సుగ్రీవేణ సహ యోధనం చ శ్రీరామేణ
బాణేన విధస్య తస్య పృథ్వాం పతనం చ

తామేవం బ్రువతీం తారాం తారాధిపనిభాననాం ।

వాలీ నిర్భర్ష్యయామాస వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ 4.16.1 ॥

642

గర్జతోఽస్య సుసంరబ్ధం భ్రాతుః శత్రోర్విశేషతః ।

మర్షయిష్యామి కేనాపి కారణేన వరాననే ॥ 4.16.2 ॥

643

అధర్షితానాం శూరాణాం సమరేష్వనివర్తినాం ।

ధర్షణామర్షణం భీరు మరణాదతిరిచ్యతే ॥ 4.16.3 ॥

644

సోఢుం న చ సమర్థోఽహం యుద్ధకామస్య సంయుగే ।

సుగ్రీవస్య చ సంరంభం హీనగ్రీవస్య గర్జితం ॥ 4.16.4 ॥

645

న చ కార్యో విషాదస్తే రాఘవం ప్రతి మత్కృతే ।

ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ కథం పాపం కరిష్యతి ॥ 4.16.5 ॥

646

నివర్తస్వ సహ స్త్రీభిః కథం భూయోఽనుగచ్ఛసి ।

సౌహృదం దర్శితం తావన్మయి భక్తిస్త్యయా కృతా ॥ 4.16.6 ॥

647

ప్రతియోత్యామ్యహం గత్వా సుగ్రీవం జహి సంభ్రమం ।

దర్పం చాస్య వినేష్యామి న చ ప్రాణైర్వియోక్ష్వతే ॥ 4.16.7 ॥

648

- అహం హ్యజిస్థితస్యాస్య కరిష్యామి యదీప్సితం |
వృక్షైర్ముష్టిప్రహరైశ్చ పీడితః ప్రతియాస్యతి || 4.16.8 || 649
- న మే గర్వితమాయస్తం సహిష్యతి దురాత్మవాన్ |
కృతం తారే సహాయత్వం దర్శితం సౌహృదం మయి || 4.16.9 || 650
- శాపితాసి మమ ప్రాణైర్నివర్తస్వ జనేన చ |
అలం జిత్యా నివర్తిష్యే తమహం భ్రాతరం రణే || 4.16.10 || 651
- తం తు తారా పరిష్వజ్య వాలినం ప్రియవాదినీ |
చకార రుదతీ మందం దక్షిణా సా ప్రదక్షిణం || 4.16.11 || 652
- తతః స్వస్త్వయనం కృత్వా మంత్రవిద్ విజయైషిణీ |
అంతఃపురం సహ స్త్రీభిః ప్రవిష్టా శోకమోహితా || 4.16.12 || 653
- ప్రవిష్టాయాం తు తారాయాం సహ స్త్రీభిః స్వమాలయం |
నగర్యా నిర్యయౌ క్రుద్ధో మహాసర్ప ఇవ శ్వసన్ || 4.16.13 || 654
- స నిఃశ్వస్య మహారోషో వాలీ పరమవేగవాన్ |
సర్వతశ్చార్చయన్ దృష్టిం శత్రుదర్శనకాంక్షయా || 4.16.14 || 655
- స దదర్శ తతః శ్రీమాన్ సుగ్రీవం హేమపింగలం |
సుసంవీతమవష్టభం దీప్యమానమివానలం || 4.16.15 || 656
- తం స దృష్ట్వా మహాబాహుః సుగ్రీవం పర్యవస్థితం |
గాఢం పరిదధే వాసో వాలీ పరమకోపనః || 4.16.16 || 657
- స వాలీ గాఢసంవీతో ముష్టిముద్యమ్య వీర్యవాన్ |
సుగ్రీవమేవాభిముఖో యయౌ యోధుం కృతక్షణః || 4.16.17 || 658

- శ్లిష్టం ముష్టిం సముద్యమ్య సంరబ్ధతరమాగతః |
సుగ్రీవోఽపి సముద్ధిశ్య వాలినం హేమమాలినం || 4.16.18 || 659
- తం వాలీ క్రోధతామ్రాక్షః సుగ్రీవం రణకోవిదం |
ఆపతంతం మహావేగమిదం వచనమబ్రవీత్ || 4.16.19 || 660
- ఏష ముష్టిర్మహాన్ బద్ధో గాఢః సునియతాంగులిః |
మయా వేగవిముక్తస్తే ప్రాణానాదాయ యాస్యతి || 4.16.20 || 661
- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః క్రుద్ధో వాలినమబ్రవీత్ |
తవ చైష హరన్ ప్రాణాన్ ముష్టిః పతతు మూర్ధని || 4.16.21 || 662
- తాడితస్తేన తం క్రుద్ధః సమభిక్రమ్య వేగతః |
అభవచ్ఛోణితోద్ధారీ సాపీడ ఇవ పర్వతః || 4.16.22 || 663
- సుగ్రీవేణ తు నిఃశంకం సాలముత్పాట్య తేజసా |
గాత్రేష్వభిహతో వాలీ వజ్రేణేవ మహాగిరిః || 4.16.23 || 664
- స తు వృక్షేణ నిర్భగ్నః సాలతాడనవిహ్వలః |
గురుభారభరాక్రాంతా నౌః ససార్థేవ సాగరే || 4.16.24 || 665
- తౌ భీమబలవిక్రాంతౌ సుపర్ణసమవేగితౌ |
ప్రవృద్ధౌ ఘోరవపుషౌ చంద్రసూర్యావివాంబరే || 4.16.25 || 666
- పరస్పరమమిత్రఘ్నౌ ఛిద్రాన్వేషణతత్పరౌ |
తతోఽవర్ధత వాలీ తు బలవీర్యసమన్వితః || 4.16.26 || 667
- సూర్యపుత్రో మహావీర్యః సుగ్రీవః పరిహీయత |
వాలినా భగ్నదర్పస్తు సుగ్రీవో మందవిక్రమః || 4.16.27 || 668

- వాలినం ప్రతి సామర్షో దర్శయామాస రాఘవం |
 వృక్షైః సశాఖైః శిఖరైర్వజ్రకోటినిభైర్నఖైః || 4.16.28 || 669
- ముష్టిభిర్జానుభిః పద్భిర్బాహుభిశ్చ పునః పునః |
 తయోర్యుద్ధమభూద్ధోరం వృత్రవాసవయోరివ || 4.16.29 || 670
- తౌ శోణితాక్తౌ యుధ్యేతాం వానరౌ వనచారిణౌ |
 మేఘావివ మహాశబ్దైస్తర్జమానౌ పరస్పరం || 4.16.30 || 671
- హీయమానమథాపశ్యత్ సుగ్రీవం వానరేశ్వరం |
 ప్రేక్షమాణం దిశశ్చైవ రాఘవః స ముహుర్ముహుః || 4.16.31 || 672
- తతో రామో మహాతేజా ఆర్తం దృష్ట్వా హరీశ్వరం |
 స శరం వీక్షతే వీరో వాలినో వధకాంక్షయా || 4.16.32 || 673
- తతో ధనుషి సంధాయ శరమాశీవిషోపమం |
 పూరయామాస తచ్ఛాపం కాలచక్రమివాంతకః || 4.16.33 || 674
- తస్య జ్యోతలఘోషేణ త్రస్తాః పత్రరథేశ్వరాః |
 ప్రదుద్రువుర్మృగాశ్చైవ యుగాంత ఇవ మోహితాః || 4.16.34 || 675
- ముక్తస్తు వజ్రనిర్ఘోషః ప్రదీప్తాశనిసన్నిభః |
 రాఘవేణ మహాబాణో వాలివక్షసి పాతితః || 4.16.35 || 676
- తతస్తేన మహాతేజా వీర్యయుక్తః కపీశ్వరః |
 వేగేనాభిహతో వాలీ నిపపాత మహీతలే || 4.16.36 || 677
- ఇంద్రధ్వజ ఇవోద్ధూతః పౌర్ణమాస్యాం మహీతలే |
 ఆశ్వయుక్సమయే మాసి గతశ్రీకో విచేతనః |
 బాష్పసంరుద్ధకంఠస్తు వాలీ చార్తస్వరః శనైః || 4.16.37 || 678

నరోత్తమః కాలయుగాంతకోపమం
 శరోత్తమం కాంచనరూప్యభూషితం |
 ససర్జ దీప్తం తమమిత్రమర్దనం
 సధూమమగ్నిం ముఖతో యథా హరః || 4.16.38 ||

679

అథోక్షితః శోణితతోయవిస్తవైః
 సుపుష్పితాశోక ఇవానిలోద్ధతః |
 విచేతనో వాసవసూనురాహవే
 ప్రభ్రంశితేంద్రధ్వజవత్ క్షితిం గతః || 4.16.39 ||

680

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 కిష్కింధాకాండే షోడశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

వాలినా శ్రీరామస్య భర్తృనం

తతః శరేణాభిహతో రామేణ రణకర్కశః |

పపాత సహసా వాలీ నికృత్త ఇవ పాదపః || 4.17.1 ||

681

స భూమౌ న్యస్తసర్వాంగస్తప్తకాంచనభూషణః |

అపతద్ దేవరాజస్య ముక్తరశ్మిరివ ధ్వజః || 4.17.2 ||

682

అస్మిన్ నిపతితే భూమౌ హర్యక్షాణాం గణేశ్వరే |

నష్టచంద్రమివ వ్యోమ న వ్యరాజత మేదినీ || 4.17.3 ||

683

భూమౌ నిపతితస్యాపి తస్య దేహం మహాత్మనః |

న శ్రీర్జహతి న ప్రాణా న తేజో న పరాక్రమః || 4.17.4 ||

684

శక్రదత్తా వరా మాలా కాంచనీ రత్నభూషితా |

దధార హరిముఖ్యస్య ప్రాణాంస్తేజః శ్రియం చ సా || 4.17.5 ||

685

స తయా మాలయా వీరో హైమయా హరియాధపః |

సంధ్యానుగతపర్యంతః పయోధర ఇవాభవత్ || 4.17.6 ||

686

తస్య మాలా చ దేహశ్చ మర్మఘాతీ చ యః శరః |

త్రిధేవ రచితా లక్ష్మీః పతితస్యాపి శోభతే || 4.17.7 ||

687

- తదస్త్రం తస్య వీరస్య స్వర్గమార్గప్రభావనం |
రామబాణాసనక్షిప్తమావహాత్ పరమాం గతిం || 4.17.8 || 688
- తం తథా పతితం సంఖ్యే గతార్చిషమివానలం |
యయాతిమివ పుణ్యాంతే దేవలోకాదిహ చ్యుతం || 4.17.9 || 689
- ఆదిత్యమివ కాలేన యుగాంతే భువి పాతితం |
మహేంద్రమివ దుర్ధర్షముపేంద్రమివ దుఃసహం || 4.17.10 || 690
- మహేంద్రపుత్రం పతితం వాలినం హేమమాలినం |
వ్యాఢోరస్కం మహాబాహుం దీప్తాస్యం హరిలోచనం || 4.17.11 || 691
- లక్ష్మణానుచరో రామో దదరోపససర్ప చ |
తం తథా పతితం వీరం గతార్చిషమివానలం || 4.17.12 || 692
- బహుమాన్య చ తం వీరం వీక్షమాణం శనైరివ |
ఉపయాతౌ మహావీర్యౌ భ్రాతౌ రామలక్ష్మణౌ || 4.17.13 || 693
- తం దృష్ట్వా రాఘవం వాలీ లక్ష్మణం చ మహాబలం |
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితం || 4.17.14 || 694
- స భూమావల్పతేజోఽసుర్నిహతో నష్టచేతనః |
అర్థసంహితయా వాచా గర్వితం రణగర్వితం || 4.17.15 || 695
- త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రథితః ప్రియదర్శనః |
పరాజ్ముఖ వధం కృత్వా కోఽత్ర ప్రాప్తస్త్వయా గుణః |
యదహం యుద్ధసంరభస్త్వత్కృతే నిధనం గతః || 4.17.16 || 696
- కులీనః సత్త్వసంపన్నస్తేజస్వీ చరితవ్రతః |
రామః కరుణవేదీ చ ప్రజానాం చ హితే రతః || 4.17.17 || 697

- సానుక్రోశో మహోత్సాహః సమయజ్ఞో దృఢవ్రతః |
ఇత్యేతత్ సర్వభూతాని కథయంతి యశో భువి || 4.17.18 || 698
- దమః శమః క్షమా ధర్మో ధృతిః సత్యం పరాక్రమః |
పార్థివానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాప్యపకారిషు || 4.17.19 || 699
- తాన్ గుణాన్ సంప్రధార్యాహమగ్ర్యం చాభిజనం తవ |
తారయా ప్రతిషిద్ధః సన్ సుగ్రీవేణ సమాగతః || 4.17.20 || 700
- న మామన్యేన సంరబ్ధం ప్రమత్తం వేద్ధుమర్హసి |
ఇతి మే బుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాదర్శనే తవ || 4.17.21 || 701
- స త్వాం వినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజమధార్మికం |
జానే పాపసమాచారం తృణైః కూపమివావృతం || 4.17.22 || 702
- సతాం వేషధరం పాపం ప్రచ్ఛన్నమివ పావకం |
నాహం త్వామభిజానామి ధర్మచ్ఛద్యాభిసంవృతం || 4.17.23 || 703
- విషయే వా పురే వా తే యదా పాపం కరోమ్యహం |
న చ త్వామవజానేఽహం కస్మాత్ తం హంస్యకీల్బిషం || 4.17.24 || 704
- ఫలమూలాశనం నిత్యం వానరం వనగోచరం |
మామిహాప్రతియుధ్యంతమన్యేన చ సమాగతం || 4.17.25 || 705
- త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రతీతః ప్రియదర్శనః |
లింగమప్యస్తి తే రాజన్ దృశ్యతే ధర్మసంహితం || 4.17.26 || 706
- కః క్షత్రియకులే జాతః శ్రుతవాన్ నష్టసంశయః |
ధర్మలింగప్రతిచ్ఛన్నః క్రూరం కర్మ సమాచరేత్ || 4.17.27 || 707

- త్వం రాఘవకులే జాతో ధర్మవానితి విశ్రుతః |
అభవ్యో భవ్యరూపేణ కిమర్థం పరిధావసే || 4.17.28 || 708
- సామ దానం క్షమా ధర్మః సత్యం ధృతిపరాక్రమౌ |
పార్థివానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాప్యపకారిషు || 4.17.29 || 709
- వయం వనచరా రామ మృగా మూలఫలాశినః |
ఏషా ప్రకృతిరస్మాకం పురుషస్త్వం నరేశ్వర || 4.17.30 || 710
- భూమిర్హిరణ్యం రూపం చ విగ్రహే కారణాని చ |
తత్ర కస్తే వనే లోభో మదీయేషు ఫలేషు వా || 4.17.31 || 711
- నయశ్చ వినయశ్చోభౌ నిగ్రహానుగ్రహావపి |
రాజవృత్తిరసంకీర్ణా న నృపాః కామవృత్తయః || 4.17.32 || 712
- త్వం తు కామప్రధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః |
రాజవృత్తేషు సంకీర్ణః శరాసనపరాయణః || 4.17.33 || 713
- న తేఽస్త్వపచితిధర్మే నార్థే బుద్ధిరవస్థితా |
ఇంద్రియైః కామవృత్తః సన్ కృష్యసే మనుజేశ్వర || 4.17.34 || 714
- హత్వా బాణేన కాకుత్స్థ మామిహానపరాధినం |
కిం వక్ష్యసి సతాం మధ్యే కర్మ కృత్వా జగుప్సితం || 4.17.35 || 715
- రాజహా బ్రహ్మహా గోఘ్నశ్చోరః ప్రాణివధే రతః |
నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వే నిరయగామినః || 4.17.36 || 716
- సూచకశ్చ కదర్యశ్చ మిత్రఘ్నా గురుతల్పగః |
లోకం పాపాత్మనామేతే గచ్ఛంతే నాత్ర సంశయః || 4.17.37 || 717

- అధార్యం చర్మ మే సద్భీ రోమాణ్యస్థి చ వర్జితం |
అభక్ష్యాణి చ మాంసాని త్వద్విద్ధైర్ధర్మచారిభిః || 4.17.38 || 718
- పంచ పంచనఖా భక్ష్యా బ్రహ్మక్షత్రేణ రాఘవ |
శల్యకః శ్వావిధో గోధా శశః కూర్మశ్చ పంచమః || 4.17.39 || 719
- చర్మ చాస్థి చ మే రామ న స్పృశంతి మనీషిణః |
అభక్ష్యాణి చ మాంసాని సోఽహం పంచనఖో హతః || 4.17.40 || 720
- తారయా వాక్యముక్తోఽహం సత్యం సర్వజ్ఞయా హితం |
తదతిక్రమ్య మోహేన కాలస్య వశమాగతః || 4.17.41 || 721
- త్వయా నాథేన కాకుత్స్థ న సనాథా వసుంధరా |
ప్రమదా శీలసంపూర్ణా పత్యేవ చ విధర్మణా || 4.17.42 || 722
- శరో నైకృతికః క్షుద్రో మిథ్యాప్రశ్రితమానసః |
కథం దశరథేన త్వం జాతః పాపో మహాత్మనా || 4.17.43 || 723
- ఛిన్నచారిత్యకక్ష్యేణ సతాం ధర్మాతివర్తినా |
త్వక్తథర్మాంకుశేనాహం నిహతో రామహస్తినా || 4.17.44 || 724
- అశుభం చాప్యయుక్తం చ సతాం చైవ విగర్హితం |
వక్ష్యసే చేదృశం కృత్వా సద్భిః సహ సమాగతః || 4.17.45 || 725
- ఉదాసీనేషు యోఽస్మాసు విక్రమోఽయం ప్రకాశితః |
అపకారిషు తే రామ నైవం పశ్యామి విక్రమం || 4.17.46 || 726
- దృశ్యమానస్తు యుధ్యేథా మయా యుధి నృపాత్మజ |
అద్య వైవస్వతం దేవం పశ్యేస్త్వం నిహతో మయా || 4.17.47 || 727

- త్వయాదృశ్యేన తు రణే నిహతోఽహం దురాసదః |
ప్రసుప్తః పన్నగేనైవ నరః పాపవశం గతః || 4.17.48 || 728
- సుగ్రీవప్రియకామేన యదహం నిహతస్త్వయా |
మామేవ యది పూర్వం త్వమేతదర్థమచోదయః |
మైథిలీమహామేకాహ్నా తవ చానీతవాన్ భవేః || 4.17.49 || 729
- రాక్షసం చ దురాత్మానం తవ భార్యాపహారిణం |
కంఠే బద్ధ్యా ప్రదద్యాం తేఽనిహతం రావణం రణే || 4.17.50 || 730
- న్యస్తాం సాగరతోయే వా పాతాలే వాపి మైథిలీం |
ఆనయేయం తవాదేశాచ్ఛ్చేతామశ్వతరీమివ || 4.17.51 || 731
- యుక్తం యత్ప్రాప్నుయాద్ రాజ్యం సుగ్రీవః స్వర్గతే మయి |
అయుక్తం యదధర్మేణ త్వయాహం నిహతో రణే || 4.17.52 || 732
- కామమేవంవిధో లోకః కాలేన వినియుజ్యతే |
క్షమం చేద్భవతా ప్రాప్తముత్తరం సాధు చింత్యతాం || 4.17.53 || 733
- ఇత్యేవముక్త్యా పరిశుష్కవక్త్రః
శరాభిఘాతాద్ వ్యథితో మహాత్మా |
సమీక్ష్య రామం రవిసన్నికాశం
తూష్ణీం బభౌ వానరరాజసూనుః || 4.17.54 || 734

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తదశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

వాలినో వచనస్యోత్తరం దదతా శ్రీరామేణ తస్మై దత్తస్య దండస్య యథౌచిత్యం
సిద్ధ్యేత్తథా ప్రతిపాదనం స్వాపరాధక్షమామభ్యర్థయతా నిరుత్తరేణ
వాలినాంగదరక్షార్థం ప్రార్థనాకరణం శ్రీరామేణ తస్మై సాంత్యనాప్రదానం చ

ఇత్యుక్తః ప్రశితం వాక్యం ధర్మార్థసహితం హితం |
పరుషం వాలినా రామో నిహతేన విచేతసా || 4.18.1 ||

735

తం నిష్పృభమివాదిత్యం ముక్తతోయమివాంబుదం |
ఉక్తవాక్యం హరిశ్రేష్ఠముపశాంతమివానలం || 4.18.2 ||

736

ధర్మార్థగుణసంపన్నం హరీశ్వరమనుత్తమం |
అధిక్షిప్తస్తదా రామః పశ్చాద్ వాలినమబ్రవీత్ || 4.18.3 ||

737

ధర్మమర్థం చ కామం చ సమయం చాపి లౌకికం |
అవిజ్ఞాయ కథం బాల్యాన్మామిహాద్య విగర్హసే || 4.18.4 ||

738

అపృష్ట్యా బుద్ధిసంపన్నాన్ వృద్ధానాచార్యసమ్మతాన్ |
సౌమ్య వానరచాపల్యత్ త్వం మాం వక్తుమిహేచ్ఛసి || 4.18.5 ||

739

ఇక్ష్వాకూణామియం భూమిః సశైలవనకాననా |
మృగపక్షిమనుష్యాణాం నిగ్రహానుగ్రహేష్యపి || 4.18.6 ||

740

- తాం పాలయతి ధర్మాత్మా భరతః సత్యవాన్పుజః |
ధర్మకామార్థతత్త్వజ్ఞో నిగ్రహానుగ్రహ రతః || 4.18.7 || 741
- నయశ్చ వినయశ్చోభౌ యస్మిన్ సత్యం చ సుస్థితం |
విక్రమశ్చ యథా దృష్టః స రాజా దేశకాలవిత్ || 4.18.8 || 742
- తస్య ధర్మకృతాదేశా వయమన్యే చ పార్థివాః |
చరామో వసుధాం కృత్వాం ధర్మసంతానమిచ్ఛవః || 4.18.9 || 743
- తస్మిన్ నృపతిశార్దూలే భరతే ధర్మవత్సలే |
పాలయత్యఖిలాం పృథ్విం కశ్చరేద్ ధర్మవిప్రియం || 4.18.10 || 744
- తే వయం మార్గవిభ్రష్టం స్వధర్మే పరమే స్థితాః |
భరతాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిగృహ్ణామో యథావిధి || 4.18.11 || 745
- త్వం తు సంక్లిష్టధర్మశ్చ కర్మణా చ విగర్హితః |
కామతంతప్రధానశ్చ న స్థితో రాజవర్తని || 4.18.12 || 746
- జ్యేష్ఠో భ్రాతా పితా వాపి యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి |
త్రయస్తే పితరో జ్ఞేయా ధర్మే చ పథి వర్తినః || 4.18.13 || 747
- యవీయానాత్మనః పుత్రః శిష్యశ్చాపి గుణోదితః |
పుత్రవత్తే త్రయశ్చింత్యా ధర్మశ్చైవాత్ర కారణం || 4.18.14 || 748
- సూక్ష్మః పరమదుర్జ్ఞేయః సతాం ధర్మః ప్లవంగమ |
హృదిస్థః సర్వభూతానామాత్మా వేద శుభాశుభం || 4.18.15 || 749
- చపలశ్చపలైః సార్థం వానరైరకృతాత్మభిః |
జాత్యంధ ఇవ జాత్యంధైర్మంత్రయన్ ప్రేక్షసే ను కిం || 4.18.16 || 750

- అహం తు వ్యక్తతామస్య వచనస్య బ్రవీమి తే |
నహి మాం కేవలం రోషాత్ త్వం విగర్హితుమర్హసి || 4.18.17 || 751
- తదేతత్ కారణం పశ్య యదర్థం త్వం మయా హతః |
భ్రాతుర్వర్హసి భార్యాయాం త్వక్త్వా ధర్మం సనాతనం || 4.18.18 || 752
- అస్య త్వం ధరమాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |
రుమాయాం వర్హసే కామాత్ స్నుషాయాం పాపకర్మకృత్ || 4.18.19 || 753
- తద్ వ్యతీతస్య తే ధర్మాత్ కామవృత్తస్య వానర |
భ్రాతృభార్యాభిమశేఽస్మిన్ దండోఽయం ప్రతిపాదితః || 4.18.20 || 754
- నహి లోకవిరుద్ధస్య లోకవృత్తాదపేయుషః |
దండాదన్యత్ర పశ్యామి నిగ్రహం హరియాథప || 4.18.21 || 755
- న చ తే మర్షయే పాపం క్షత్రియోఽహం కులోద్ధతః |
ఔరసీం భగినీం వాపి భార్యాయాం వాప్యనుజస్య యః || 4.18.22 || 756
- ప్రచరేత నరః కామాత్ తస్య దండో వధః స్మృతః |
భరతస్తు మహీపాలో వయం త్వాదేశవర్తినః || 4.18.23 || 757
- త్వం చ ధర్మాదతిక్రాంతః కథం శక్యముపేక్షితుం |
గురుధర్మవ్యతిక్రాంతం ప్రాజ్ఞో ధర్మేణ పాలయన్ || 4.18.24 || 758
- భరతః కామయుక్తానాం నిగ్రహే పర్యవస్థితః |
వయం తు భరతాదేశావధిం కృత్వా హరీశ్వర |
త్వద్విధాన్ భిన్నమర్యాదాన్ నిగ్రహేతుం వ్యవస్థితాః || 4.18.25 || 759
- సుగ్రీవేణ చ మే సఖ్యం లక్ష్మణేన యథా తథా |
దారరాజ్యనిమిత్తం చ నిశ్చేయసకరః స మే || 4.18.26 || 760

- ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా తదా వానరసన్నిధౌ |
ప్రతిజ్ఞా చ కథం శక్యా మద్విధేనానవేక్షితుం || 4.18.27 || 761
- తదేభిః కారణైః సర్వైర్మహద్భిర్ధర్మసంశ్రితైః |
శాసనం తవ యద్ యుక్తం తద్ భవాననుమన్యతాం || 4.18.28 || 762
- సర్వథా ధర్మ ఇత్యేవ ద్రష్టవ్యస్తవ నిగ్రహాః |
వయస్యస్యోపకర్తవ్యం ధర్మమేవానుపశ్యతా || 4.18.29 || 763
- శక్యం త్వయాపి తత్కార్యం ధర్మమేవానువర్తతా |
శ్రూయతే మనునా గీతౌ శ్లోకౌ చారిత్రవత్సలౌ |
గృహీతౌ ధర్మకుశలైస్తథా తచ్ఛ్చరితం మయా || 4.18.30 || 764
- రాజభిధృతదండాశ్చ కృత్వా పాపాని మానవాః |
నిర్మలాః స్వర్గమాయాంతి సంతః సుకృతినో యథా || 4.18.31 || 765
- శాసనాద్ వాపి మోక్షాద్ వా స్తేనః పాపాత్ ప్రముచ్యతే |
రాజా త్వశాసన్ పాపస్య తదవాప్నోతి కిల్బిషం || 4.18.32 || 766
- ఆర్యేణ మమ మాంధాత్రా వ్యసనం ఘోరమీప్సితం |
శ్రమణేన కృతే పాపే యథా పాపం కృతం త్వయా || 4.18.33 || 767
- అన్వైరపి కృతం పాపం ప్రమత్తైర్వసుధాధిపైః |
ప్రాయశ్చిత్తం చ కుర్వంతి తేన తచ్ఛామ్యతే రజః || 4.18.34 || 768
- తదలం పరితాపేన ధర్మతః పరికల్పితః |
వధో వానరశార్దూల న వయం స్వవశే స్థితాః || 4.18.35 || 769
- శృణు చాప్యపరం భూయః కారణం హరిపుంగవ |
తచ్ఛ్చత్వా హి మహద్ వీర న మన్యుం కర్తుమర్హసి || 4.18.36 || 770

- న మే తత్ర మనస్తాపో న మన్యుర్హరిపుంగవ |
వాగురాభిశ్చ పాశైశ్చ కూటైశ్చ వివిధైర్నరాః || 4.18.37 || 771
- ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చ దృశ్యాశ్చ గృహ్లాంతి సుబహలాన్ మృగాన్ |
ప్రధావితాన్ వా విత్రస్తాన్ విస్త్రభానతివిష్ఠితాన్ || 4.18.38 || 772
- ప్రమత్తానప్రమత్తాన్ వా నరా మాంసాశినో భృశం |
విధ్యంతి విముఖాంశ్చాపి న చ దోషోఽత్ర విద్యతే || 4.18.39 || 773
- యాంతి రాజర్షయశ్చాత్ర మృగయాం ధర్మకోవిదాః |
తస్మాత్ త్వం నిహతో యుద్ధే మయా బాణేన వానర |
అయుధ్యన్ ప్రతియుధ్యన్ వా యస్మాచ్ఛాఖామృగో హ్యసి || 4.18.40 || 774
- దుర్లభస్య చ ధర్మస్య జీవితస్య శుభస్య చ |
రాజానో వానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారో న సంశయః || 4.18.41 || 775
- తాన్ న హింస్యాన్న చాక్రోశేన్నాక్షిపేన్నాప్రియం వదేత్ |
దేవా మానుషరూపేణ చరంత్యేతే మహీతలే || 4.18.42 || 776
- త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం రోషమాస్థితః |
విదూషయసి మాం ధర్మే పితృపైతామహే స్థితం || 4.18.43 || 777
- ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవృథితో భృశం |
న దోషం రాఘవే దధ్యో ధర్మేఽధిగతనిశ్చయః || 4.18.44 || 778
- ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రాంజలిర్వానరేశ్వరః |
యత్ త్వమాత్థ నరశ్రేష్ఠ తత్ తథైవ న సంశయః || 4.18.45 || 779
- ప్రతివక్తుం ప్రకృష్టే హి నాపకృష్టస్తు శక్నుయాత్ |
యదయుక్తం మయా పూర్వం ప్రమాదాద్ వాక్యమప్రియం || 4.18.46 || 780

- తత్రాపి ఖలు మాం దోషం కర్తుం నార్హసి రాఘవ |
త్వం హి దృష్టార్థతత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః |
కార్యకారణసిద్ధౌ చ ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా || 4.18.47 || 781
- మామప్యవగతం ధర్మాద్ వ్యతిక్రాంతపురస్కృతం |
ధర్మసంహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ || 4.18.48 || 782
- బాష్పసంరుద్ధకంఠస్తు వాలీ సార్థరవః శనైః |
ఉవాచ రామం సంప్రేక్ష్య పంకలగ్న ఇవ ద్విపః || 4.18.49 || 783
- న చాత్మానమహం శోచే న తారాం నాపి బాంధవాన్ |
యథా పుత్రం గుణజ్యేష్ఠమంగదం కనకాంగదం || 4.18.50 || 784
- స మమాదర్శనాద్ దీనో బాల్యాత్ ప్రభృతి లాలితః |
తటాక ఇవ పీతాంబురుపశోషం గమిష్యతి || 4.18.51 || 785
- బాలశ్చాకృతబుద్ధిశ్చ ఏకపుత్రశ్చ మే ప్రియః |
తారేయో రామ భవతా రక్షణీయో మహాబలః || 4.18.52 || 786
- సుగ్రీవే చాంగదే చైవ విధత్స్వ మతిముత్తమాం |
త్వం హి గోష్ఠా చ శాస్తా చ కార్యాకార్యవిధౌ స్థితః || 4.18.53 || 787
- యా తే నరపతే వృత్తిర్భరతే లక్ష్మణే చ యా |
సుగ్రీవే చాంగదే రాజంస్తాం చింతయితుమర్హసి || 4.18.54 || 788
- మద్దోషకృతదోషాం తాం యథా తారాం తపస్వినీం |
సుగ్రీవో నావమన్యేత తథావస్థాతుమర్హసి || 4.18.55 || 789
- త్వయా హ్యనుగృహీతేన శక్యం రాజ్యముపాసితుం |
త్వద్వశే వర్తమానేన తవ చిత్తానువర్తినా || 4.18.56 || 790

- శక్యం దివం చార్జయితుం వసుధాం చాపి శాసితం |
త్వత్తోఽహం వధమాకాంక్షన్ వార్యమాణోఽపి తారయా || 4.18.57 || 791
- సుగ్రీవేణ సహ భ్రాత్రా ద్వంద్వయుద్ధముపాగతః |
ఇత్యుక్త్వా వానరో రామం విరరామ హరీశ్వరః || 4.18.58 || 792
- స తమాశ్వాసయద్ రామో వాలినం వ్యక్తదర్శనం |
సాధుసమ్మతయా వాచా ధర్మతత్త్వార్థయుక్తయా || 4.18.59 || 793
- న సంతాపస్త్వయా కార్య ఏతదర్థం ప్లవంగమ |
న వయం భవతా చింత్యా నాప్యాత్మా హరిసత్తమ |
వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః || 4.18.60 || 794
- దండ్యే యః పాతయేద్ దండం దండో యశ్చాపి దండ్యతే |
కార్యకారణసిద్ధార్థావుభౌ తౌ నావసీదతః || 4.18.61 || 795
- తద్ భవాన్ దండసంయోగాదస్మాద్ విగతకల్మషః |
గతః స్వాం ప్రకృతిం ధార్మ్యాం దండదిష్టేన వర్తనా || 4.18.62 || 796
- త్యజ శోకం చ మోహం చ భయం చ హృదయే స్థితం |
త్వయా విధానం హర్యర్చ్య న శక్యమతివర్తితుం || 4.18.63 || 797
- యథా త్వయ్యంగదో నిత్యం వర్తతే వానరేశ్వర |
తథా వర్తేత సుగ్రీవే మయి చాపి న సంశయః || 4.18.64 || 798
- స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనః
సమాహితం ధర్మపథానువర్తితం |
నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినో
వచః సుయుక్తం నిజగాద వానరః || 4.18.65 || 799

శరాభితప్తేన విచేతసా మయా

ప్రభాషితస్త్వం యదజానతా విభో |

ఇదం మహేంద్రోపమభీమవిక్రమ

ప్రసాదితస్త్వం క్షమ మే నరేశ్వర || 4.18.66 ||

800

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

కిష్కింధాకాండే అష్టాదశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

పలాయమానైర్వానరైః సహ వార్తాలాపం కృత్వా సాంగదాయాస్తారాయా
 వాలినః సమీప ఆగమనం తస్య దురవస్థామాలోక్య తస్యా రోదనం చ

- స వానరమహారాజః శయానః శరపీడితః |
 ప్రతుక్తో హేతుమద్వాక్యైర్నోత్తరం ప్రత్యపద్యత || 4.19.1 || 801
- అశ్మభిః పరిభిన్నాంగః పాదపైరాహతో భృశం |
 రామబాణేన చాక్రాంతో జీవితాంతే ముమోహ సః || 4.19.2 || 802
- తం భార్యా బాణమోక్షేణ రామదత్తేన సంయుగే |
 హతం ప్లవగశార్దూలం తారా శుశ్రావ వాలినం || 4.19.3 || 803
- సా సపుత్రాప్రియం శ్రుత్వా వధం భర్తుః సుదారుణం |
 నిష్పపాత భృశం తస్మాదుద్విగ్నా గిరికందరాత్ || 4.19.4 || 804
- యే త్వంగదపరీవారా వానరా హి మహాబలాః |
 తే సకార్ముకమాలోక్య రామం త్రస్తాః ప్రదుద్రువుః || 4.19.5 || 805
- సా దదర్శ తతస్త్రస్తాన్ హరీనాపతతో ద్రుతం |
 యూథాదేవ పరిభ్రష్టాన్ మృగాన్ నిహతయూథపాన్ || 4.19.6 || 806
- తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖితాన్ దుఃఖితా సతీ |
 రామవిత్రాసితాన్ సర్వాననుబద్ధానివేషుభిః || 4.19.7 || 807

- వానరా రాజసింహస్య యస్య యూయం పురఃసరాః |
తం విహాయ సువిత్రస్తాః కస్మాద్ ద్రవత దుర్గతాః || 4.19.8 || 808
- రాజ్యహేతోః స చేద్ భ్రాతా భ్రాత్రా క్రూరేణ పాతితః |
రామేణ ప్రహితైర్ధూరాన్మార్గణైర్ధూరపాతిభిః || 4.19.9 || 809
- కపిపల్యా వచః శ్రుత్వా కపయః కామరూపిణః |
ప్రాప్తకాలమవిశ్లిష్టమూచుర్వచనమంగనాం || 4.19.10 || 810
- జీవపుత్రే నివర్తస్వ పుత్రం రక్షస్వ చాంగదం |
అంతకో రామరూపేణ హత్వా నయతి వాలినం || 4.19.11 || 811
- క్షిప్తాన్ వృక్షాన్ సమావిధ్య విపులాశ్చ తథా శిలాః |
వాలీ వజ్రసమైర్బాణైర్వజ్రేణేవ నిపాతితః || 4.19.12 || 812
- అభిభూతమిదం సర్వం విద్రుతం వానరం బలం |
అస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే హతే శక్రసమప్రభే || 4.19.13 || 813
- రక్ష్యతాం నగరీ శూరైరంగదశ్చాభిషిచ్యతాం |
పదస్థం వాలినః పుత్రం భజిష్యంతి ప్లవంగమాః || 4.19.14 || 814
- అథవారుచితం స్థానమిహ తే రుచిరాననే |
ఆవిశంతి చ దుర్గాణి క్షిప్రమద్యైవ వానరాః || 4.19.15 || 815
- అభార్యాః సహభార్యాశ్చ సంత్యత్ర వనచారిణః |
లుభ్ధేభ్యో విప్రలభ్ధేభ్యస్తేభ్యో నః సుమహద్భయం || 4.19.16 || 816
- అల్పాంతరగతానాం తు శ్రుత్వా వచనమంగనా |
ఆత్మనః ప్రతిరూపం సా బభాషే చారుహాసినీ || 4.19.17 || 817
- పుత్రేణ మమ కిం కార్యం రాజ్యేనాపి కిమాత్మనా |
కపిసింహే మహాభాగే తస్మిన్ భర్తరి నశ్యతి || 4.19.18 || 818

- పాదమూలం గమిష్యామి తస్యైవాహం మహాత్మనః |
యోఽసౌ రామప్రయుక్తేన శరేణ వినిపాతితః || 4.19.19 || 819
- ఏవముక్త్యా ప్రదుద్రావ రుదతీ శోకమూర్చ్ఛితా |
శిరశ్చోరశ్చ బాహుభ్యాం దుఃఖేన సమభిఘ్నతీ || 4.19.20 || 820
- సా వ్రజంతీ దదర్శాథ పతిం నిపతితం భువి |
హంతారం దానవేంద్రాణాం సమరేష్వనివర్తినాం || 4.19.21 || 821
- క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం వజ్రాణామివ వాసవం |
మహావాతసమావిష్టం మహామేఘౌఘనిఃస్వనం || 4.19.22 || 822
- శక్రతుల్యపరాక్రాంతం వృష్ట్యేవోపరతం ఘనం |
నర్దంతం నర్దతాం భీమం శూరం శూరేణ పాతితం |
శార్దూలేనామిషస్యార్థే మృగరాజమివాహతం || 4.19.23 || 823
- అర్చితం సర్వలోకస్య సపతాకం సవేదికం |
నాగహేతోః సుపర్ణేన చైత్యమున్మథితం యథా || 4.19.24 || 824
- అవష్టభ్యావతిష్ఠంతం దదర్శ ధనురూర్జితం |
రామం రామానుజం చైవ భర్తుశ్చైవ తథానుజం || 4.19.25 || 825
- తానతీత్య సమాసాద్య భర్తారం నిహతం రణే |
సమీక్ష్య వ్యథితా భూమౌ సంభ్రాంతా నిపపాత హా || 4.19.26 || 826
- సుప్తేవ పునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతి వాదినీ |
రురోద సా పతిం దృష్ట్వా సంవీతం మృత్యుదామభిః || 4.19.27 || 827
- తామవేక్ష్య తు సుగ్రీవః క్రోశంతీం కురరీమివ |
విషాదమగమత్ కష్టం దృష్ట్వా చాంగదమాగతం || 4.19.28 || 828

|| ఇత్యార్ద్రే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కింధాకాండే ఏకోనవింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ వింశః సర్గః ॥

తారాయా విలాపః

- రామచాపవిసృష్టేన శరేణాంతకరేణ తం ।
 దృష్ట్వా వినిహతం భూమౌ తారా తారాధిపాననా ॥ 4.20.1 ॥ 829
- సా సమాసాద్య భర్తారం పర్యష్వజత భామినీ ।
 ఇషుణాభిహతం దృష్ట్వా వాలినం కుంజరోపమం ॥ 4.20.2 ॥ 830
- వానరం పర్వతేంద్రాభం శోకసంతప్తమానసా ।
 తారా తరుమివోన్మూలం పర్యదేవయతాతురా ॥ 4.20.3 ॥ 831
- రణే దారుణవిక్రాంత ప్రవీర ప్లవతాం వర ।
 కిమిదానీం పురోభాగామద్య త్వం నాభిభాషసే ॥ 4.20.4 ॥ 832
- ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దుల భజస్వ శయనోత్తమం ।
 నైవంవిధాః శేరతే హి భూమౌ నృపతిసత్తమాః ॥ 4.20.5 ॥ 833
- అతీవ ఖలు తే కాంతా వసుధా వసుధాధిప ।
 గతాసురపి తాం గాత్రైర్మాం విహాయ నిషేవసే ॥ 4.20.6 ॥ 834
- వ్యక్తమద్య త్వయా వీర ధర్మతః సంప్రవర్తతా ।
 కిష్కింధేవ పురీ రమ్యా స్వర్గమార్గే వినిర్మితా ॥ 4.20.7 ॥ 835

- యాన్యస్మాభిస్త్యయా సార్థం వనేషు మధుగంధిషు |
విహృతాని త్వయా కాలే తేషాముపరమః కృతః || 4.20.8 || 836
- నిరానందా నిరాశాహం నిమగ్నా శోకసాగరే |
త్వయి పంచత్వమాపన్నే మహాయూథపయాథపే || 4.20.9 || 837
- హృదయం సుస్థితం మహ్యాం దృష్ట్వా నిపతితం భువి |
యన్న శోకాభిసంతప్తం స్ఫుటతేఽద్య సహస్రథా || 4.20.10 || 838
- సుగ్రీవస్య త్వయా భార్యా హృతా స చ వివాసితః |
యత్ తత్ తస్య త్వయా వ్యష్టిః ప్రాప్తేయం ప్లవగాధిప || 4.20.11 || 839
- నిఃశ్రేయసపరా మోహాత్ త్వయా చాహం విగర్హితా |
యైషాబ్రువం హితం వాక్యం వానరేంద్ర హితైషిణీ || 4.20.12 || 840
- రూపయౌవనదృష్టానాం దక్షిణానాం చ మానద |
నూనమప్పరసామార్య చిత్తాని ప్రమథిష్యసి || 4.20.13 || 841
- కాలో నిఃసంశయో నూనం జీవితాంతకరస్తవ |
బలాద్ యేనావపన్నోఽసి సుగ్రీవస్యావశో వశం || 4.20.14 || 842
- అస్థానే వాలినం హత్వా యుధ్యమానం పరేణ చ |
న సంతప్యతి కాకుత్స్థః కృత్వా కర్మ సుగర్హితం || 4.20.15 || 843
- వైధవ్యం శోకసంతాపం కృపణాకృపణా సతీ |
అదుఃఖోపచితా పూర్వం వర్తయిష్యామ్యనాథవత్ || 4.20.16 || 844
- లాలితశ్చాంగదో వీరః సుకుమారః సుఖోచితః |
వత్స్యతే కామవస్థాం మే పితృవ్యే క్రోధమూర్చ్ఛితే || 4.20.17 || 845

- కురుష్వ పితరం పుత్ర సుదృష్టం ధర్మవత్సలం |
దుర్లభం దర్శనం తస్య తవ వత్స భవిష్యతి || 4.20.18 || 846
- సమాశ్వాసయ పుత్రం త్వం సందేశం సందిశస్వ మే |
మూర్ఛి చైనం సమాఘ్రాయ ప్రవాసం ప్రస్థితో హ్యసి || 4.20.19 || 847
- రామేణ హి మహాత్ కర్మ కృతం త్వామభినిఘ్నతా |
ఆన్యణ్యం తు గతం తస్య సుగ్రీవస్య ప్రతిశ్రవే || 4.20.20 || 848
- సకామో భవ సుగ్రీవ రుమాం త్వం ప్రతిపత్స్యసే |
భుంక్ష్వ రాజ్యమనుద్విగ్నః శస్త్రో భ్రాతా రిపుస్తవ || 4.20.21 || 849
- కిం మామేవం ప్రలపతీం ప్రియాం త్వం నాభిభాషసే |
ఇమాః పశ్య వరా బహోష్వ భార్యాస్తే వానరేశ్వర || 4.20.22 || 850
- తస్యా విలపితం శ్రుత్వా వానర్యః సర్వతశ్చ తాః |
పరిగృహ్యంగదం దీనా దుఃఖార్తాః ప్రతిచుక్రుశుః || 4.20.23 || 851
- కిమంగదం సాంగదవీరబాహో
విహాయ యాతోఽసి చిరం ప్రవాసం |
న యుక్తమేవం గుణసన్నికృష్టం
విహాయ పుత్రం ప్రియచారువేషం || 4.20.24 || 852
- యద్యప్రియం కించిదసంప్రధార్య
కృతం మయా స్యాత్ తవ దీర్ఘబాహో |
క్షమస్వ మే తద్ధరివంశనాథ
వ్రజామి మూర్ఛా తవ వీర పాదౌ || 4.20.25 || 853
- తథా తు తారా కరుణం రుదంతీ
భర్తుః సమీపే సహ వానరీభిః |

వ్యవస్యత ప్రాయమనింద్యవర్ణా

ఉపోపవేష్టుం భువి యత్ర వాలీ || 4.20.26 ||

854

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే వింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

హనుమతా తారాయాః ప్రబోధనం తారాకర్తృకః పత్యనుగమననిశ్చయశ్చ

- తతో నిపతితాం తారాం చ్యుతాం తారామివాంబరాత్ |
 శనైరాశ్వాసయామాస హనుమాన్ హరియాథపః || 4.21.1 || 855
- గుణదోషకృతం జంతుః స్వకర్మ ఫలహేతుకం |
 అవ్యగ్రస్తదవాప్నోతి సర్వం ప్రేత్య శుభాశుభం || 4.21.2 || 856
- శోచ్యా శోచసి కం శోచ్యం దీనం దీనానుకంపసే |
 కశ్చ కస్యానుశోచ్యోఽస్తి దేహేఽస్మిన్ బుద్భుదోపమే || 4.21.3 || 857
- అంగదస్తు కుమారోఽయం ద్రష్టవ్యో జీవపుత్రయా |
 ఆయత్యాం చ విధేయాని సమర్థాన్యస్య చింతయ || 4.21.4 || 858
- జానాస్యనియతామేవం భూతానామాగతిం గతిం |
 తస్మాచ్ఛుభం హి కర్తవ్యం పండితే నేహ లౌకికం || 4.21.5 || 859
- యస్మిన్ హరిసహస్రాణి శతాని నియుతాని చ |
 వర్తయంతి కృతాశాని సోఽయం దిష్టాంతమాగతః || 4.21.6 || 860
- యదయం న్యాయదృష్టార్థః సామదానక్షమాపరః |
 గతో ధర్మజితాం భూమిం వైనం శోచితుమర్హసి || 4.21.7 || 861

- సర్వే చ హరిశార్దూలాః పుత్రశ్చాయం తవాంగదః |
హర్యక్షపతిరాజ్యం చ త్వత్సనాథమనిందితే || 4.21.8 || 862
- తావిమౌ శోకసంతప్తౌ శనైః ప్రేరయ భామిని |
త్వయా పరిగృహీతోఽయమంగదః శాస్తు మేదినీం || 4.21.9 || 863
- సంతతిశ్చ యథా దృష్టా కృత్యం యచ్ఛాపి సాంప్రతం |
రాజ్ఞస్తత్ క్రియతాం సర్వమేష కాలస్య నిశ్చయః || 4.21.10 || 864
- సంస్కార్యో హరిరాజస్తు అంగదశ్చాభిషిచ్యతాం |
సింహాసనగతం పుత్రం పశ్యంతీ శాంతిమేష్యసి || 4.21.11 || 865
- సా తస్య వచనం శ్రుత్వా భర్తృవ్యసనపీడితా |
అబ్రవీదుత్తరం తారా హనూమంతమవస్థితం || 4.21.12 || 866
- అంగదప్రతిరూపాణాం పుత్రాణామేకతః శతం |
హతస్యాప్యస్య వీరస్య గాత్రసంశ్లేషణం వరం || 4.21.13 || 867
- న చాహం హరిరాజ్యస్య ప్రభవామ్యంగదస్య వా |
పితృవ్యస్తస్య సుగ్రీవః సర్వకార్యేష్వనంతరః || 4.21.14 || 868
- నహ్యేషా బుద్ధిరాస్థేయా హనూమన్నంగదం ప్రతి |
పితా హి బంధుః పుత్రస్య న మాతా హరిసత్తమ || 4.21.15 || 869
- నహి మమ హరిరాజసంశ్రయాత్
క్షమతరమస్తి పరత్ర చేహ వా |
అభిముఖహతవీరసేవితం
శయనమిదం మమ సేవితం క్షమం || 4.21.16 || 870

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకవింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

వాలినా సుగ్రీవాంగదౌ ప్రతి మనసో వార్తా నివేద్య స్వప్రాణానాం పరిత్యాగః

వీక్షమాణస్తు మందాసుః సర్వతో మందముచ్ఛ్వసన్ |
ఆదావేవ తు సుగ్రీవం దదర్శానుజమగ్రతః || 4.22.1 ||

871

తం ప్రాప్తవిజయం వాలీ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం |
ఆభాష్య వ్యక్తయా వాచా సన్నేహమిదమబ్రవీత్ || 4.22.2 ||

872

సుగ్రీవ దోషేణ న మాం గంతుమర్హసి కిల్బిషాత్ |
కృష్యమాణం భవిష్యేణ బుద్ధిమోహేన మాం బలాత్ || 4.22.3 ||

873

యుగపద్ విహితం తాత న మన్యే సుఖమావయోః |
సౌహార్దం భ్రాతృయుక్తం హి తదిదం జాతమన్యథా || 4.22.4 ||

874

ప్రతిపద్య త్వమద్యైవ రాజ్యమేషాం వనౌకసాం |
మామప్యద్యైవ గచ్ఛంతం విద్ధి వైవస్వతక్షయం || 4.22.5 ||

875

జీవితం చ హి రాజ్యం చ శ్రియం చ విపులాం తథా |
ప్రజహామ్యేష వై తూర్ణమహం చాగర్హితం యశః || 4.22.6 ||

876

అస్యాం త్వహమవస్థాయాం వీర వక్ష్యామి యద్ వచః |
యద్యప్యసుకరం రాజన్ కర్తుమేవ త్వమర్హసి || 4.22.7 ||

877

- సుఖార్థం సుఖసంవృద్ధం బాలమేనమబాలిశం |
బాష్పపూర్ణముఖం పశ్య భూమౌ పతితమంగదం || 4.22.8 || 878
- మమ ప్రాణైః ప్రియతరం పుత్రం పుత్రమివౌరసం |
మయా హీనమహీనార్థం సర్వతః పరిపాలయ || 4.22.9 || 879
- త్వమప్యస్య పితా దాతా పరిత్రాతా చ సర్వశః |
భయేష్వభయదశ్చైవ యథాహం ప్లవగేశ్వర || 4.22.10 || 880
- ఏష తారాత్మజః శ్రీమాంస్త్వయా తుల్యపరాక్రమః |
రక్షసాం చ వధే తేషామగ్రతస్తే భవిష్యతి || 4.22.11 || 881
- అనురూపాణి కర్మాణి విక్రమ్య బలవాన్ రణే |
కరిష్యత్యేష తారేయస్తేజస్వీ తరుణోఽంగదః || 4.22.12 || 882
- సుషేణదుహితా చేయమర్థసూక్ష్మవినిశ్చయే |
ఔత్పాతికే చ వివిధే సర్వతః పరినిష్ఠితా || 4.22.13 || 883
- యదేషా సాధ్వితి బ్రూయాత్ కార్యం తన్ముక్తసంశయం |
నహి తారామతం కించిదన్యథా పరివర్తతే || 4.22.14 || 884
- రాఘవస్య చ తే కార్యం కర్తవ్యమవిశంకయా |
స్యాదధర్మో హ్యకరణే త్వాం చ హింస్యాదమానితః || 4.22.15 || 885
- ఇమాం చ మాలామాధత్స్వ దివ్యాం సుగ్రీవ కాంచనీం |
ఉదారా శ్రీః స్థితా హ్యస్యాం సంప్రజహ్యన్మృతే మయి || 4.22.16 || 886
- ఇత్యేవముక్తః సుగ్రీవో వాలినా భ్రాతృసౌహృదాత్ |
హర్షం త్వక్త్వా పునర్దీనో గ్రహగ్రస్త ఇవోడురాట్ || 4.22.17 || 887

- తద్వాళివచనాచ్ఛాంతః కుర్వన్ యుక్తమతంద్రితః |
జగ్రాహ సోఽభ్యనుజ్ఞాతో మాలాం తాం చైవ కాంచనీం || 4.22.18 || 888
- తాం మాలాం కాంచనీం దత్త్వా దృష్ట్వా చైవాత్మజం స్థితం |
సంసిద్ధః ప్రేత్యభావాయ స్నేహాదంగదమబ్రవీత్ || 4.22.19 || 889
- దేశకాలౌ భజస్వాద్య క్షమమాణః ప్రియాప్రియే |
సుఖదుఃఖసహః కాలే సుగ్రీవవశగో భవ || 4.22.20 || 890
- యథా హి త్వం మహాబాహో లాలితః సతతం మయా |
న తథా వర్తమానం త్వాం సుగ్రీవో బహు మన్యతే || 4.22.21 || 891
- నాస్యామిత్రైర్గతం గచ్ఛేర్మా శత్రుభిరరిందమ |
భర్తురర్థపరో దాంతః సుగ్రీవవశగో భవ || 4.22.22 || 892
- న చాతిప్రణయః కార్యః కర్తవ్యోఽప్రణయశ్చ తే |
ఉభయం హి మహాదోషం తస్మాదంతరద్యగ్ భవ || 4.22.23 || 893
- ఇత్యుక్త్వాథ వివృత్తాక్షః శరసంపీడితో భృశం |
వివృత్తైర్దశనైర్భ్రమైర్భూభూవోత్కాంతజీవితః || 4.22.24 || 894
- తతో విచుక్తుశుస్తత్ర వానరా హతయూథపాః |
పరిదేవయమానాస్తే సర్వే ప్లవగసత్తమాః || 4.22.25 || 895
- కిష్కింధా హ్యద్య శూన్యా చ స్వర్గతే వానరేశ్వరే |
ఉద్యానాని చ శూన్యాని పర్వతాః కాననాని చ || 4.22.26 || 896
- హతే ప్లవగశార్ధాలే నిష్ప్రభా వానరాః కృతాః |
యస్య వేగేన మహతా కాననాని వనాని చ || 4.22.27 || 897

- పుష్పోఘేణానుబద్ధ్యంతే కరిష్యతి తదద్య కః |
యేన దత్తం మహాద్ యుద్ధం గంధర్వస్య మహాత్మనః || 4.22.28 || 898
- గోలభస్య మహాబాహోర్దశ వర్షాణి పంచ చ |
నైవ రాతౌ న దివసే తద్ యుద్ధముపశామ్యతి || 4.22.29 || 899
- తతః షోడశమే వర్షే గోలభో వినిపాతితః |
తం హత్వా దుర్విసీతం తు వాలీ దంష్ట్రాకరాలవాన్ |
సర్వాభయంకరోఽస్మాకం కథమేష నిపాతితః || 4.22.30 || 900
- హతే తు వీరే ప్లవగాధిపే తదా
ప్లవంగమాస్తత్ర న శర్మ లేభిరే |
వనేచరాః సింహయుతే మహావనే
యథా హి గావో నిహతే గవాం పతౌ || 4.22.31 || 901
- తతస్తు తారా వ్యసనార్ణవప్లుతా
మృతస్య భర్తుర్వదనం సమీక్ష్య సా |
జగామ భూమిం పరిరభ్య వాలినం
మహాద్రుమం ఛిన్నమివాశ్రితా లతా || 4.22.32 || 902

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్వావింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

తారాయా విలాపః

- తతః సముపజిస్తుంతీ కపిరాజస్య తన్ముఖం ।
 పతిం లోకశ్రుతా తారా మృతం వచనమబ్రవీత్ ॥ 4.23.1 ॥ 903
- శేషే త్వం విషమే దుఃఖమకృత్వా వచనం మమ ।
 ఉపలోపచితే వీర సుదుఃఖే వసుధాతలే ॥ 4.23.2 ॥ 904
- మత్తః ప్రియతరా నూనం వానరేంద్ర మహీ తవ ।
 శేషే హి తాం పరిష్వజ్య మాం చ న ప్రతిభాషసే ॥ 4.23.3 ॥ 905
- సుగ్రీవస్య వశం ప్రాప్తో విధిరేష భవత్యహో ।
 సుగ్రీవ ఏవ విక్రాంతో వీర సాహసికప్రియ ॥ 4.23.4 ॥ 906
- ఋక్షవానరముఖ్యాస్త్యాం బలినం పర్యుపాసతే ।
 తేషాం విలపితం కృచ్ఛమంగదస్య చ శోచతః ॥ 4.23.5 ॥ 907
- మమ చేమా గిరః శ్రుత్వా కిం త్వం న ప్రతిబుధ్యసే ।
 ఇదం తద్ వీరశయనం తత్ర శేషే హతో యుధి ॥ 4.23.6 ॥ 908
- శాయితా నిహతా యత్ర త్వయైవ రిపవః పురా ।
 విశుద్ధసత్త్వాభిజన ప్రియయుద్ధ మమ ప్రియ ॥ 4.23.7 ॥ 909

- మామనాథాం విహాయైకాం గతస్త్వమసి మానద |
శూరాయ న ప్రదాతవ్యా కన్యా ఖలు విపశ్చితా || 4.23.8 || 910
- శూరభార్యాం హతాం పశ్య సద్యో మాం విధవాం కృతాం |
అవభగ్నుశ్చ మే మానో భగ్నా మే శాశ్వతీ గతిః || 4.23.9 || 911
- అగాధే చ నిమగ్నాస్మి విపులే శోకసాగరే |
అశ్మసారమయం నూనమిదం మే హృదయం దృఢం || 4.23.10 || 912
- భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా యన్నాద్య శతథా కృతం |
సుహృచ్చైవ చ భర్తా చ ప్రకృత్యా చ మమ ప్రియః || 4.23.11 || 913
- ప్రహారే చ పరాక్రాంతః శూరః పంచత్వమాగతః |
పతిహీనా తు యా నారీ కామం భవతు పుత్రిణీ || 4.23.12 || 914
- ధనధాన్యసమృద్ధాపి విధవేత్యుచ్యతే జనైః |
స్వగాత్రప్రభవే వీర శేషే రుధిరమండలే || 4.23.13 || 915
- కృమిరాగపరిస్తోమే స్వకీయే శయనే యథా |
రేణుశోణితసంవీతం గాత్రం తవ సమంతతః || 4.23.14 || 916
- పరిరబ్ధుం న శక్నోమి భుజాభ్యాం ప్లవగర్షభ |
కృతకృత్యోఽద్య సుగ్రీవో వైరేఽస్మిన్నతిదారుణే || 4.23.15 || 917
- యస్య రామవిముక్తేన హృతమేకేషుణా భయం |
శరేణ హృది లగ్నేన గాత్రసంస్పర్శనే తవ || 4.23.16 || 918
- వార్యామి త్వాం నిరీక్షంతీ త్వయి పంచత్వమాగతే |
ఉద్బబర్హ శరం నీలస్తస్య గాత్రగతం తదా || 4.23.17 || 919
- గిరిగహ్వరసంలీనం దీప్తమాశీవిషం యథా |
తస్య నిష్కృప్యమాణస్య బాణస్యాపి బభౌ ద్యుతిః || 4.23.18 || 920

- అస్తమస్తకసంరుద్ధరశ్శ్రేర్దినకరాదివ |
పేతుః క్షతజధారాస్తు వ్రణేభ్యస్తస్య సర్వశః || 4.23.19 || 921
- తామ్రగైరికసంపృక్తా ధారా ఇవ ధరాధరాత్ |
అవకీర్ణం విమార్జంతీ భర్తారం రణరేణునా || 4.23.20 || 922
- అస్పైర్నయనజైః శూరం సిషేచాస్త్రసమాహతం |
రుధిరోక్షితసర్వాంగం దృష్ట్వా వినిహతం పతిం || 4.23.21 || 923
- ఉవాచ తారా పింగాక్షం పుత్రమంగదమంగనా |
అవస్థాం పశ్చిమాం పశ్య పితుః పుత్ర సుదారుణాం || 4.23.22 || 924
- సంప్రసక్తస్య వైరస్య గతోఽంతః పాపకర్మణా |
బాలసూర్యోజ్జ్వలతనుం ప్రయాతం యమసాదనం || 4.23.23 || 925
- అభివాదయ రాజానం పితరం పుత్ర మానదం |
ఏవముక్తః సముత్థాయ జగ్రాహ చరణౌ పితుః || 4.23.24 || 926
- భుజాభ్యాం పీనవృత్తాభ్యామంగదోఽహమితి బ్రువన్ |
అభివాదయమానం త్వామంగదం త్వం యథా పురా || 4.23.25 || 927
- దీర్ఘాయుర్భవ పుత్రేతి కిమర్థం నాభిభాషసే |
అహం పుత్రసహాయా త్వాముపాసే గతచేతనం |
సింహేన పాతితం సద్యో గౌః సవత్సేవ గోవృషం || 4.23.26 || 928
- ఇష్ట్వా సంగ్రామయజ్ఞేన రామప్రహరణాంభసా |
తస్మిన్నవభృథే స్నాతః కథం పత్న్యా మయా వినా || 4.23.27 || 929
- యా దత్తా దేవరాజేన తవ తుష్టేన సంయుగే |
శాతకౌంభీం ప్రియాం మాలాం తాం తే పశ్యామి నేహ కిం || 4.23.28 || 930

రాజ్యశ్రీర్న జహాతి త్వాం గతాసుమపి మానద |
సూర్యస్యావర్తమానస్య శైలరాజమివ ప్రభా || 4.23.29 ||

931

న మే వచః పథ్యమిదం త్వయా కృతం
న చాస్మి శక్తా హి నివారణే తవ |
హతా సపుత్రాస్మి హతేన సంయుగే
సహ త్వయా శ్రీర్విజహాతి మామపి || 4.23.30 ||

932

|| ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రయోవింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

శోకమగ్నేన సుగ్రీవేణ శ్రీరామం ప్రతి స్వప్రాణానాం పరిత్యాగాయానుమతేః
ప్రార్థనం తారయా శ్రీరామం ప్రతి స్వవధాయ ప్రార్థనాకరణం శ్రీరామేణ
తస్యాః ప్రబోధనం చ

తామాశు వేగేన దురాసదేన

త్వభిప్లుతాం శోకమహార్ణవేన |

పశ్యంస్తదా వాల్యనుజస్తరస్వీ

భ్రాతుర్వధేనాప్రతిమేన తేపే || 4.24.1 ||

933

స బాష్పపూర్ణేన ముఖేన పశ్యన్

క్షణేన నిర్విణ్ణమనా మనస్వీ |

జగామ రామస్య శనైః సమీపం

భృత్యైర్వృతః సంపరిదూయమానః || 4.24.2 ||

934

స తం సమాసాద్య గృహీతచాప -

ముదాత్తమాశీవిషతుల్యబాణం |

యశస్వినం లక్షణలక్ష్మితాంగ -

మవస్థితం రాఘవమిత్యువాచ || 4.24.3 ||

935

యథా ప్రతిజ్ఞాతమిదం నరేంద్ర

కృతం త్వయా దృష్టఫలం చ కర్మ |

- మమాద్య భోగేషు నరేంద్రసూనో
మనో నివృత్తం హతజీవితేన || 4.24.4 || 936
- అస్యాం మహిష్యాం తు భృశం రుదత్యాం
పురేఽతివిక్రోశతి దుఃఖతప్తే |
హతే నృపే సంశయితేఽంగదే చ
న రామ రాజ్యే రమతే మనో మే || 4.24.5 || 937
- క్రోధాదమర్షాదతివిప్రధర్షాద్
భ్రాతుర్వధో మేఽనుమతః పురస్తాత్ |
హతే త్విదానీం హరియాథపేఽస్మిన్
సుతీక్ష్ణమిక్ష్ణాకువర ప్రతప్స్యే || 4.24.6 || 938
- శ్రేయోఽద్య మన్యే మమ శైలముఖ్యే
తస్మిన్ హి వాసశ్చిరమృష్యమూకే |
యథా తథా వర్తయతః స్వవృత్త్యా
నేమం నిహత్య త్రిదివస్య లాభః || 4.24.7 || 939
- న త్వా జిఘాంసామి చరేతి యన్మా -
మయం మహాత్మా మతిమానువాచ |
తస్యైవ తద్ రామ వచోఽనురూప -
మిదం వచః కర్మ చ మేఽనురూపం || 4.24.8 || 940
- భ్రాతా కథం నామ మహాగుణస్య
భ్రాతుర్వధం రామ విరోచయేత |
రాజ్యస్య దుఃఖస్య చ వీర సారం
విచింతయన్ కామపురస్కృతోఽపి || 4.24.9 || 941

- వధో హి మే మతో నాసీత్ స్వమాహాత్యవ్యతిక్రమాత్ |
మమాసీద్ బుద్ధిదౌరాత్మ్యాత్ ప్రాణహారీ వ్యతిక్రమః || 4.24.10 || 942
- ద్రుమశాఖావభగ్నోఽహం ముహూర్తం పరినిష్ఠనన్ |
సాంత్వయిత్వా త్వనేనోక్తో న పునః కర్తుమర్హసి || 4.24.11 || 943
- భ్రాతృత్వమార్యభావశ్చ ధర్మశ్చానేన రక్షితః |
మయా క్రోధశ్చ కామశ్చ కపిత్వం చ ప్రదర్శితం || 4.24.12 || 944
- అచింతనీయం పరివర్జనీయ -
మనీప్సనీయం స్వనవేక్షణీయం |
ప్రాప్తోఽస్మి పాప్మానమిదం వయస్య
భ్రాతుర్వధాత్ త్వాష్ట్రవధాదివేంద్రః || 4.24.13 || 945
- పాప్మానమింద్రస్య మహీ జలం చ
వృక్షాశ్చ కామం జగృహలః స్థియశ్చ |
కో నామ పాప్మానమిమం సహేత
శాఖామృగస్య ప్రతిపత్తుమిచ్ఛేత్ || 4.24.14 || 946
- నార్థామి సమానమిమం ప్రజానాం
న యౌవరాజ్యం కుత ఏవ రాజ్యం |
అధర్మయుక్తం కులనాశయుక్త -
మేవంవిధం రాఘవ కర్మ కృత్వా || 4.24.15 || 947
- పాపస్య కర్తాస్మి విగర్హితస్య
క్షుద్రస్య లోకాపకృతస్య లోకే |
శోకో మహాన్ మామభివర్తతేఽయం
వృష్టేర్యథా నిమ్నమివాంబువేగః || 4.24.16 || 948

సోదర్యఘాతాపరగాత్రవాలః

సంతాపహస్తాక్షిశిరోవిషాణః |
 ఏనోమయో మామభిహంతి హస్తీ
 దృష్టో నదీకూలమివ ప్రవృద్ధః || 4.24.17 ||

949

అంహో బతేదం నృవరావిషహ్యం
 నివర్తతే మే హృది సాధువృత్తం |

అగ్నౌ వివర్ణం పరితప్యమానం
 కిట్టం యథా రాఘవ జాతరూపం || 4.24.18 ||

950

మహాబలానాం హరియూథపానా -

మిదం కులం రాఘవ మన్నిమిత్తం |
 అస్యాంగదస్యాపి చ శోకతాపా -
 దర్థస్థితప్రాణమితీవ మన్యే || 4.24.19 ||

951

సుతః సులభ్యః సుజనః సువశ్యః
 కుతస్తు పుత్రః సద్యశోఽంగదేన |

న చాపి విద్యేత స వీర దేశో
 యస్మిన్ భవేత్ సోదరసన్నికర్షః || 4.24.20 ||

952

అద్యాంగదో వీరవరో న జీవే -

జ్జీవేత మాతా పరిపాలనార్థం |
 వినా తు పుత్రం పరితాపదీనా
 సా నైవ జీవేదితి నిశ్చితం మే || 4.24.21 ||

953

సోఽహం ప్రవేక్ష్యామ్యతిదీప్తమగ్నిం
 భ్రాత్రా చ పుత్రేణ చ సఖ్యమిచ్ఛన్ |

ఇమే విచేష్యంతి హరిప్రవీరాః
 సీతాం నిదేశే పరివర్తమానాః || 4.24.22 ||

954

కృత్స్నం తు తే సేత్యతి కార్యమేత -

న్మయ్యప్యతీతే మనుజేంద్రపుత్ర |

కులస్య హంతారమజీవనార్హం

రామానుజానీహి కృతాగసం మాం || 4.24.23 ||

955

ఇత్యేవమార్తస్య రఘుప్రవీరః

శ్రుత్వా వచో వాలిజఘన్యజస్య |

సంజాతబాష్పః పరవీరహంతా

రామో ముహూర్తం విమనా బభూవ || 4.24.24 ||

956

తస్మిన్ క్షణేఽభీక్షమవేక్షమాణః

క్షితిక్షమావాన్ భువనస్య గోప్తా |

రామో రుదంతీం వ్యసనే నిమగ్నాం

సముత్సుకః సోఽథ దదర్శ తారాం || 4.24.25 ||

957

తాం చారునేత్రాం కపిసింహనాథాం

పతిం సమాశ్లిష్య తదా శయానాం |

ఉత్థాపయామాసురదీనసత్త్వాం

మంత్రిప్రధానాః కపిరాజపత్నీం || 4.24.26 ||

958

సా విస్ఫురంతీ పరిరభ్యమాణా

భర్తుః సమీపాదపనీయమానా |

దదర్శ రామం శరచాపపాణిం

స్వతేజసా సూర్యమివ జ్వలంతం || 4.24.27 ||

959

సుసంవృతం పార్థివలక్షణైశ్చ

తం చారునేత్రం మృగశావనేత్రా |

అదృష్టపూర్వం పురుషప్రధాన -

మయం స కాకుత్స్థ ఇతి ప్రజజ్ఞే || 4.24.28 ||

960

- తస్యేంద్రకల్పస్య దురాసదస్య
మహానుభావస్య సమీపమార్యా |
ఆర్థాతితూర్ణం వ్యసనం ప్రపన్నా
జగామ తారా పరివిహ్వలంతీ || 4.24.29 || 961
- తం సా సమాసాద్య విశుద్ధసత్త్వం
శోకేన సంభ్రాంతశరీరభావా |
మనస్వినీ వాక్యమువాచ తారా
రామం రణోత్కర్షణలబ్ధలక్ష్మ్యం || 4.24.30 || 962
- త్వమప్రమేయశ్చ దురాసదశ్చ
జితేంద్రియశ్చోత్తమధర్మకశ్చ |
అక్షీణకీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ
క్షీతిక్షమావాన్ క్షతజోపమాక్షః || 4.24.31 || 963
- త్వమాత్తబాణాసనబాణపాణి -
ర్మహాబలః సంహననోపపన్నః |
మనుష్యదేహాభ్యుదయం విహాయ
దివ్యేన దేహాభ్యుదయేన యుక్తః || 4.24.32 || 964
- యేనైవ బాణేన హతః ప్రియో మే
తేనైవ బాణేన హి మాం జహీహి |
హతా గమిష్యామి సమీపమస్య
న మాం వినా వీర రమేత వాలీ || 4.24.33 || 965
- స్వర్గేఽపి పద్మామలపత్రనేత్ర
సమేత్య సంప్రేక్ష్య చ మామపశ్యన్ |
న హ్యేష ఉచ్ఛావచతామ్రచూడా
విచిత్రవేషాప్పరసోఽభజిష్యత్ || 4.24.34 || 966

- స్వర్గేఽపి శోకం చ వివర్ణతాం చ
 మయా వినా ప్రాప్స్యతి వీర వాలీ |
 రమ్యే నగేంద్రస్య తటావకాశే
 విదేహకన్యారహితో యథా త్వం || 4.24.35 || 967
- త్వం వేత్థ తావద్ వనితావిహీనః
 ప్రాప్నోతి దుఃఖం పురుషః కుమారః |
 తత్ త్వం ప్రజానంజహి మాం న వాలీ
 దుఃఖం మమాదర్శనజం భజేత || 4.24.36 || 968
- యచ్ఛాపి మన్యేత భవాన్ మహాత్మా
 స్త్రీఘాతదోషస్తు భవేన్న మహ్యం |
 ఆత్మేయమస్యేతి హి మాం జహి త్వం
 న స్త్రీవధః స్యాన్మనుజేంద్రపుత్ర || 4.24.37 || 969
- శాస్త్రప్రయోగాద్ వివిధాశ్చ వేదా -
 దనన్యరూపాః పురుషస్య దారాః |
 దారప్రదానాద్ధి న దానమన్యత్
 ప్రదృశ్యతే జ్ఞానవతాం హి లోకే || 4.24.38 || 970
- త్వం చాపి మాం తస్య మమ ప్రియస్య
 ప్రదాస్యసే ధర్మమవేక్ష్య వీర |
 అనేన దానేన న లప్స్యసే త్వ -
 మధర్మయోగం మమ వీర ఘాతాత్ || 4.24.39 || 971
- ఆర్తామనాథామపనీయమానా -
 మేవంగతాం నార్హసి మామహంతుం |
 అహం హి మాతంగవిలాసగామినా
 ప్లవంగమానామృషభేణ ధీమతా |

- వినా వరార్హోత్తమహేమమాలినా
 చిరం న శక్యమి నరేంద్ర జీవితం || 4.24.40 || 972
- ఇత్యేవముక్తస్తు విభుర్మహాత్మా
 తారాం సమాశ్వాస్య హితం బభాషే |
 మా వీరభార్యే విమతిం కురుష్వ
 లోకో హి సర్వో విహితో విధాత్రా || 4.24.41 || 973
- తం చైవ సర్వం సుఖదుఃఖయోగం
 లోకోఽబ్రవీత్ తేన కృతం విధాత్రా |
 త్రయోఽపి లోకా విహితం విధానం
 నాతిక్రమంతే వశగా హి తస్య || 4.24.42 || 974
- ప్రీతిం పరాం ప్రాప్స్యసి తాం తథైవ
 పుత్రశ్చ తే ప్రాప్స్యతి యౌవరాజ్యం |
 ధాత్రా విధానం విహితం తథైవ
 న శూరపత్న్యః పరిదేవయంతి || 4.24.43 || 975
- ఆశ్వాసితా తేన మహాత్మనా తు
 ప్రభావయుక్తేన పరంతపేన |
 సా వీరపత్నీ ధ్వనతా ముఖేన
 సువేషరూపా విరరామ తారా || 4.24.44 || 976

|| ఇత్యార్హే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 కిష్కింధాకాండే చతుర్వింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచవింశః సర్గః ॥

సలక్ష్మణేన శ్రీరామేణ సుగ్రీవస్య తారాయా అంగదస్య చ ప్రబోధనం వాలినో
దాహసంస్కారార్థం ప్రేరణం చ తదను తారాప్రభృతిభిః సహ
సర్వైర్వానరైర్వాలినః శవస్య శ్మశానభూమౌ నయనమంగదేన తస్య
దాహసంస్కారస్య సంపాదనం తదర్థం జలాంజలీనాం దానం చ

స సుగ్రీవం చ తారాం చ సాంగదాం సహలక్ష్మణః |

సమానశోకః కాకుత్స్థః సాంత్యయన్నిదమబ్రవీత్ || 4.25.1 ||

977

న శోకపరితాపేన శ్రేయసా యుజ్యతే మృతః |

యదత్రానంతరం కార్యం తత్ సమాధాతుమర్హథ || 4.25.2 ||

978

లోకవృత్తమనుష్ఠేయం కృతం వో బాష్పమోక్షణం |

న కాలాదుత్తరం కించిత్ కర్మశక్యముపాసితం || 4.25.3 ||

979

నియతిః కారణం లోకే నియతిః కర్మసాధనం |

నియతిః సర్వభూతానాం నియోగేష్విహ కారణం || 4.25.4 ||

980

న కర్తా కస్యచిత్ కశ్చిన్నియోగే నాపి చేశ్వరః |

స్వభావే వర్తతే లోకస్తస్య కాలః పరాయణం || 4.25.5 ||

981

న కాలః కాలమత్యేతి న కాలః పరిహీయతే |

స్వభావం చ సమాసాద్య న కశ్చిదతివర్తతే || 4.25.6 ||

982

- న కాలస్యాస్తి బంధుత్వం న హేతుర్న పరాక్రమః |
న మిత్రజ్ఞాతిసంబంధః కారణం నాత్మనో వశః || 4.25.7 || 983
- కిం తు కాలపరీణామో ద్రష్టవ్యః సాధు పశ్యతా |
ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ కాలక్రమసమాహితాః || 4.25.8 || 984
- ఇతః స్వాం ప్రకృతిం వాలీ గతః ప్రాప్తః క్రియాఫలం |
సామదానార్థసంయోగైః పవిత్రం ప్లవగేశ్వరః || 4.25.9 || 985
- స్వధర్మస్య చ సంయోగాజితస్తేన మహాత్మనా |
స్వర్గః పరిగృహీతశ్చ ప్రాణానపరిరక్షతా || 4.25.10 || 986
- ఏషా వై నియతిః శ్రేష్ఠా యాం గతో హరియాధపః |
తదలం పరితాపేన ప్రాప్తకాలముపాస్యతాం || 4.25.11 || 987
- వచనాంతే తు రామస్య లక్ష్మణః పరవీరహా |
అవదత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం గతచేతసం || 4.25.12 || 988
- కురు త్వమస్య సుగ్రీవ ప్రేతకార్యమనంతరం |
తారాంగదాభ్యాం సహితో వాలినో దహనం ప్రతి || 4.25.13 || 989
- సమాజ్ఞాపయ కాష్ఠాని శుష్కాణి చ బహలాని చ |
చందనాని చ దివ్యాని వాలిసంస్కారకారణాత్ || 4.25.14 || 990
- సమాశ్వాసయ దీనం త్వమంగదం దీనచేతసం |
మా భూర్బాలిశబుద్ధిస్త్యం త్వదధీనమిదం పురం || 4.25.15 || 991
- అంగదస్త్యానయేన్మాల్యం వస్త్రాణి వివిధాని చ |
ఘృతం తైలమథో గంధాన్ యచ్ఛాత్ర సమనంతరం || 4.25.16 || 992
- త్వం తార శిబికాం శీఘ్రమాదాయాగచ్ఛసంభ్రమాత్ |
త్వరా గుణవతీ యుక్తా హ్యాస్మిన్ కాలే విశేషతః || 4.25.17 || 993

- సజ్జీభవంతు ప్లవగాః శిబికావాహనోచితాః |
సమర్థా బలినశ్చైవ నిర్హరిష్యంతి వాలినం || 4.25.18 || 994
- ఏవముక్త్యా తు సుగ్రీవం సుమిత్రానందవర్ధనః |
తస్థౌ భ్రాతృసమీపస్థో లక్ష్మణః పరవీరహా || 4.25.19 || 995
- లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా తారః సంభ్రాంతమానసః |
ప్రవివేశ గుహం శీఘ్రం శిబికాసక్తమానసః || 4.25.20 || 996
- ఆదాయ శిబికాం తారః స తు పర్యాపతత్ పునః |
వానరైరుహ్యామానాం తాం శూరైరుద్వహనోచితైః || 4.25.21 || 997
- దివ్యాం భద్రాసనయుతాం శిబికాం స్యందనోపమాం |
పక్షికర్మభిరాచిత్రాం ద్రుమకర్మవిభూషితాం || 4.25.22 || 998
- ఆచితాం చిత్రపత్తీభిః సునివిష్టాం సమంతతః |
విమానమివ సిద్ధానాం జాలవాతాయనాయుతాం || 4.25.23 || 999
- సునియుక్తాం విశాలాం చ సుకృతాం శిల్పిభిః కృతాం |
దారుపర్వతకోపేతాం చారుకర్మపరిష్కృతాం || 4.25.24 || 1000
- వరాభరణహారైశ్చ చిత్రమాల్యోపశోభితాం |
గుహాగహనసంఛన్నాం రక్తచందనభూషితాం || 4.25.25 || 1001
- పుష్పోఽఘ్నేః సమభిచ్ఛన్నాం పద్మమాలాభిరేవ చ |
తరుణాదిత్యవర్ణాభిర్భ్రాజమానాభిరావృతాం || 4.25.26 || 1002
- ఈదృశీం శిబికాం దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ |
క్షిప్రం వినీయతాం వాలీ ప్రేతకార్యం విధీయతాం || 4.25.27 || 1003
- తతో వాలినముద్యమ్య సుగ్రీవః శిబికాం తదా |
ఆరోపయత విక్రోశన్నంగదేన సహైవ తు || 4.25.28 || 1004

- ఆరోగ్య శిబికాం చైవ వాలినం గతజీవితం |
అలంకారైశ్చ వివిధైర్మాల్యైర్వస్తైశ్చ భూషితం || 4.25.29 || 1005
- ఆజ్ఞాపయత్ తదా రాజా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః |
ఔర్ధ్వదేహికమార్యస్య క్రియతామనుకూలతః || 4.25.30 || 1006
- విశ్రాణయంతో రత్నాని వివిధాని బహూని చ |
అగ్రతః ప్లవగా యాంతు శిబికా తదనంతరం || 4.25.31 || 1007
- రాజ్ఞామృద్ధివిశేషా హి దృశ్యంతే భువి యాదృశాః |
తాదృశైరిహ కుర్వంతు వానరా భర్తృసత్మియాం || 4.25.32 || 1008
- తాదృశం వాలినః క్షిప్రం ప్రాకుర్వన్నౌర్ధ్వదేహికం |
అంగదం పరిరభ్యాశు తారప్రభృతయస్తథా || 4.25.33 || 1009
- క్రోశంతః ప్రయయుః సర్వే వానరా హతబాంధవాః |
తతః ప్రణిహితాః సర్వా వానర్యోఽస్య వశానుగాః || 4.25.34 || 1010
- చుక్రుశుర్వీరవీరేతి భూయః క్రోశంతి తాః ప్రియం |
తారాప్రభృతయః సర్వా వానర్యో హతబాంధవాః || 4.25.35 || 1011
- అనుజగ్ముశ్చ భర్తారం క్రోశంత్యః కరుణస్వనాః |
తాసాం రుదితశబ్దేన వానరీణాం వనాంతరే || 4.25.36 || 1012
- వనాని గిరయశ్చైవ విక్రోశంతీవ సర్వతః |
పులినే గిరినద్యాస్తు వివిక్తే జలసంవృతే || 4.25.37 || 1013
- చితాం చక్రుః సుబహవో వానరా వనచారిణః |
అవరోప్య తతః స్కంధాచ్ఛిబికాం వానరోత్తమాః || 4.25.38 || 1014

- తస్థురేకాంతమాశ్రిత్య సర్వే శోకపరాయణాః |
తతస్తారా పతిం దృష్ట్వా శిబికాతలశాయినం || 4.25.39 || 1015
- ఆరోప్యాంకే శిరస్తస్య విలలాప సుదుఃఖితా |
హా వానరమహారాజ హా నాథ మమ వత్సల || 4.25.40 || 1016
- హా మహార్హ మహాబాహో హా మమ ప్రియ పశ్య మాం |
జనం న పశ్యసీమం త్వం కస్మాచ్ఛోకాభిపీడితం || 4.25.41 || 1017
- ప్రహృష్టమిహ తే వక్త్రం గతాసోరపి మానద |
అస్తార్కసమవర్ణం చ దృశ్యతే జీవతో యథా || 4.25.42 || 1018
- ఏష త్వాం రామరూపేణ కాలః కర్షతి వానర |
యేన స్మ విధవాః సర్వాః కృతా ఏకేషుణా రణే || 4.25.43 || 1019
- ఇమాస్తాస్తవ రాజేంద్ర వానర్యోఽప్లవగాస్తవ |
పాదైర్వికృష్టమధ్వానమాగతాః కిం న బుధ్యసే || 4.25.44 || 1020
- తవేష్టా నను చైవేమా భార్యాశ్చంద్రనిభాననాః |
ఇదానీం నేక్షసే కస్మాత్ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వర || 4.25.45 || 1021
- ఏతే హి సచివా రాజంస్తారప్రభృతయస్తవ |
పురవాసిజనశ్చాయం పరివార్య విషీదతి || 4.25.46 || 1022
- విసర్జయైనాన్ సచివాన్ యథాపురమరిందమ |
తతః క్రీడామహే సర్వా వనేషు మదనోత్కటాః || 4.25.47 || 1023
- ఏవం విలపతీం తారాం పతిశోకపరీవృతాం |
ఉత్థాపయంతి స్మ తదా వానర్యః శోకకర్మితాః || 4.25.48 || 1024
- సుగ్రీవేణ తతః సార్థం సోఽంగదః పితరం రుదన్ |
చితామారోపయామాస శోకేనాభిప్లుతేంద్రియః || 4.25.49 || 1025

- తతోఽగ్నిం విధివద్ దత్త్వా సోఽపసవ్యం చకార హా |
పితరం దీర్ఘమధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేంద్రియః || 4.25.50 || 1026
- సంస్కృత్య వాలినం తం తు విధివత్ ప్లవగర్షభాః |
ఆజగ్మురుదకం కర్తుం నదీం శుభజలాం శివాం || 4.25.51 || 1027
- తతస్తే సహితాస్తత్ర హ్యాంగదం స్థాప్య చాగ్రతః |
సుగ్రీవతారాసహితాః సిషిచుర్వానరా జలం || 4.25.52 || 1028
- సుగ్రీవేణేవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలః |
సమానశోకః కాకుత్స్థః ప్రేతకార్యాణ్యకారయత్ || 4.25.53 || 1029
- తతోఽథ తం వాలినమగ్ర్యపౌరుషం
ప్రకాశమిక్ష్వాకువరేషుణా హతం |
ప్రదీప్య దీప్తాగ్నిసమౌజసం తదా
సలక్ష్మణం రామముపేయివాన్ హరిః || 4.25.54 || 1030
- || ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచవింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

హనుమతా సుగ్రీవస్యాభిషేకాయ శ్రీరామం ప్రతి కిష్కింధాం గంతుం ప్రార్థనం
శ్రీరామేణ తత్ర గమనం వినైవానుమతిప్రదానం తదను
సుగ్రీవాంగదయోరభిషేకః

తతః శోకాభిసంతప్తం సుగ్రీవం క్లిన్నవాససం ।

శాఖామృగమహామాత్రాః పరివార్యోపతస్థిరే ॥ 4.26.1 ॥

1031

అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణం ।

స్థితాః ప్రాంజలయః సర్వే పితామహమివర్షయః ॥ 4.26.2 ॥

1032

తతః కాంచనశైలాభస్తరుణార్కనిభాననః ।

అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః ॥ 4.26.3 ॥

1033

భవత్ప్రసాదాత్ కాకుత్స్థ పితృపైతామహం మహాత్ ।

వానరాణాం సుదంష్ట్రాణాం సంపన్నబలశాలినాం ॥ 4.26.4 ॥

1034

మహాత్మనాం సుదుష్ప్రాపం ప్రాప్తం రాజ్యమిదం ప్రభో ।

భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభం ॥ 4.26.5 ॥

1035

సంవిధాస్యతి కార్యాణి సర్వాణి ససుహృద్గణః ।

స్నాతోఽయం వివిధైర్గంధైరౌషధైశ్చ యథావిధి ॥ 4.26.6 ॥

1036

- అర్చయిష్యతి మాల్యైశ్చ రత్నైశ్చ త్వాం విశేషతః |
ఇమాం గిరిగుహాం రమ్యామభిగంతుం త్వమర్హసి || 4.26.7 || 1037
- కురుష్వ స్వామిసంబంధం వానరాన్ సంప్రహర్షయ |
ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహా || 4.26.8 || 1038
- ప్రత్యువాచ హనూమంతం బుద్ధిమాన్ వాక్యకోవిదః |
చతుర్దశ సమాః సౌమ్య గ్రామం వా యది వా పురం || 4.26.9 || 1039
- న ప్రవేక్ష్యామి హనుమన్ పితుర్నిర్దేశపాలకః |
సుసమ్పృథ్థాం గుహాం దివ్యాం సుగ్రీవో వానరర్షభః || 4.26.10 || 1040
- ప్రవిష్టో విధివద్ వీరః క్షిప్రం రాజ్యేఽభిషిచ్యతాం |
ఏవముక్త్యా హనూమంతం రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్ || 4.26.11 || 1041
- వృత్తజ్ఞో వృత్తసంపన్నముదారబలవిక్రమం |
ఇమమప్యంగదం వీరం యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ || 4.26.12 || 1042
- జ్యేష్ఠస్య హి సుతో జ్యేష్ఠః సదృశో విక్రమేణ చ |
అంగదోఽయమదీనాత్మా యౌవరాజ్యస్య భాజనం || 4.26.13 || 1043
- పూర్వోఽయం వార్షికో మాసః శ్రావణః సలిలాగమః |
ప్రవృత్తాః సౌమ్య చత్వారో మాసా వార్షిక సంజ్ఞితాః || 4.26.14 || 1044
- నాయముద్యోగసమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభాం |
అస్మిన్ వత్స్యామ్యహం సౌమ్య పర్వతే సహలక్ష్మణః || 4.26.15 || 1045
- ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా |
ప్రభూతసలిలా సౌమ్య ప్రభూతకమలోత్పలా || 4.26.16 || 1046

- కార్తికే సమనుప్రాప్తే త్వం రావణవధే యత |
ఏష నః సమయః సౌమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయం || 4.26.17 || 1047
- అభిషించస్వ రాజ్యే చ సుహృదః సంప్రహర్షయ |
ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాతః సుగ్రీవో వానరర్షభః || 4.26.18 || 1048
- ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం కిష్కింధాం వాలిపాలితాం |
తం వానరసహస్రాణి ప్రవిష్టం వానరేశ్వరం || 4.26.19 || 1049
- అభివార్య ప్రవిష్టాని సర్వతః ప్లవగేశ్వరం |
తతః ప్రకృతయః సర్వా దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరం || 4.26.20 || 1050
- ప్రణమ్య మూర్ధ్నా పతితా వసుధాయాం సమాహితాః |
సుగ్రీవః ప్రకృతీః సర్వాః సంభాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్ || 4.26.21 || 1051
- భ్రాతురంతఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః |
ప్రవిష్టం భీమవిక్రాంతం సుగ్రీవం వానరర్షభం || 4.26.22 || 1052
- అభ్యషించంత సుహృదః సహస్రాక్షమివామరాః |
తస్య పాండురమాజప్రశుశ్చత్రం హేమపరిష్కృతం || 4.26.23 || 1053
- శుక్లే చ వాలవ్యజనే హేమదండే యశస్కరే |
తథా రత్నాని సర్వాణి సర్వభీజౌషధాని చ || 4.26.24 || 1054
- సక్షీరాణాం చ వృక్షాణాం ప్రరోహాన్ కుసుమాని చ |
శుక్లాని చైవ వస్త్రాణి శ్వేతం చైవానులేపనం || 4.26.25 || 1055
- సుగంధీని చ మాల్యాని స్థలజాన్యంబుజాని చ |
చందనాని చ దివ్యాని గంధాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్ || 4.26.26 || 1056

- అక్షతం జాతరూపం చ ప్రియంగుం మధుసర్విషీ |
దధి చర్మ చ వైయాఘ్రం పరార్థ్యే చాప్యపానహౌ || 4.26.27 || 1057
- సమాలంభనమాదాయ గోరోచనం మనఃశిలాం |
ఆజగుస్తత్ర ముదితా వరాః కన్యాశ్చ షోడశ || 4.26.28 || 1058
- తతస్తే వానరశ్రేష్ఠమభిషేక్తుం యథావిధి |
రత్నైర్వస్తైశ్చ భక్ష్యైశ్చ తోషయిత్వా ద్విజర్షభాన్ || 4.26.29 || 1059
- తతః కుశపరిస్థిర్ణం సమిద్ధం జాతవేదసం |
మంత్రపూతేన హవిషా హుత్వా మంత్రవిదో జనాః || 4.26.30 || 1060
- తతో హేమప్రతిష్ఠానే వరాస్తరణసంవృతే |
ప్రాసాదశిఖరే రమ్యే చిత్రమాల్యోపశోభితే || 4.26.31 || 1061
- ప్రాఙ్ముఖం విధివన్మంత్రైః స్థాపయిత్వా వరాసనే |
నదీనదేభ్యః సంహృత్య తీర్థేభ్యశ్చ సమంతతః || 4.26.32 || 1062
- ఆహృత్య చ సముద్రేభ్యః సర్వేభ్యో వానరర్షభాః |
అపః కనకకుంభేషు నిధాయ విమలం జలం || 4.26.33 || 1063
- శుభైర్పృషభశృంగైశ్చ కలశైశ్చైవ కాంచనైః |
శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహర్షివిహితేన చ || 4.26.34 || 1064
- గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః |
మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనూమాంజాంబవాంస్తథా || 4.26.35 || 1065
- అభ్యషించత సుగ్రీవం ప్రసన్నేన సుగంధినా |
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా || 4.26.36 || 1066

- అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే సర్వే వానరపుంగవాః |
ప్రచుక్రుశుర్మహాత్మానో హృష్టాః శతసహస్రశః || 4.26.37 || 1067
- రామస్య తు వచః కుర్వన్ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః |
అంగదం సంపరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేభ్యషేచయత్ || 4.26.38 || 1068
- అంగదే చాభిషిక్తే తు సానుక్రోశాః ప్లవంగమాః |
సాధు సాధ్వితి సుగ్రీవం మహాత్మానో హ్యపూజయన్ || 4.26.39 || 1069
- రామం చైవ మహాత్మానం లక్ష్మణం చ పునః పునః |
ప్రీతాశ్చ తుష్టువుః సర్వే తాదృశే తత్ర వర్తిని || 4.26.40 || 1070
- హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా పతాకాధ్వజశోభితా |
బభూవ నగరీ రమ్యా కిష్కింధా గిరిగహ్వరే || 4.26.41 || 1071
- నివేద్య రామాయ తదా మహాత్మనే
మహాభిషేకం కపివాహినీపతిః |
రుమాం చ భార్యాముపలభ్య వీర్యవా
నవాప రాజ్యం త్రిదశాధిపో యథా || 4.26.42 || 1072

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షడ్వింశతః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

ప్రస్తవణగిరౌ శ్రీరామలక్ష్మణయోర్మీథః సంలాపః

అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే ప్రవిష్టే వానరే గుహాం ।

ఆజగామ సహ భ్రాత్రా రామః ప్రస్తవణం గిరిం ॥ 4.27.1 ॥

1073

శార్దూలమృగసంఘుప్టం సింహైర్భీమరవైర్వృతం ।

నానాగుల్మలతాగూఢం బహుపాదపసంకులం ॥ 4.27.2 ॥

1074

ఋక్షవానరగోపుఛ్చైర్మాఙ్గారైశ్చ నిషేవితం ।

మేఘరాశినిభం శైలం నిత్యం శుచికరం శివం ॥ 4.27.3 ॥

1075

తస్య శైలస్య శిఖరే మహతీమాయతాం గుహాం ।

ప్రత్యగృహ్ణీత వాసార్థం రామః సౌమిత్రిణా సహ ॥ 4.27.4 ॥

1076

కృత్వా చ సమయం రామః సుగ్రీవేణ సహానఘః ।

కాలయుక్తం మహద్వాక్యమువాచ రఘునందనః ॥ 4.27.5 ॥

1077

వినీతం భ్రాతరం భ్రాతా లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనం ।

ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా ॥ 4.27.6 ॥

1078

అస్యాం వత్స్యామ సౌమిత్రే వర్షరాత్రమరిందమ ।

గిరిశృంగమిదం రమ్యముత్తమం పార్థివాత్మజ ॥ 4.27.7 ॥

1079

- శ్వేతాభిః కృష్ణతామ్రాభిః శిలాభిరుపశోభితం |
నానాధాతుసమాకీర్ణం నదీదర్దురసంయుతం || 4.27.8 || 1080
- వివిధైర్వృక్షషండైశ్చ చారుచిత్రలతాయుతం |
నానావిహగసంఘుష్టం మయూరవరనాదితం || 4.27.9 || 1081
- మాలతీకుందగుల్మైశ్చ సిందువారైః శిరీషకైః |
కదంబార్జునసర్జైశ్చ పుష్పితైరుపశోభితం || 4.27.10 || 1082
- ఇయం చ నలినీ రమ్యా పుల్లపంకజమండితా |
నాతిదూరే గుహాయా నౌ భవిష్యతి నృపాత్మజ || 4.27.11 || 1083
- ప్రాగుదకృవణే దేశే గుహా సాధు భవిష్యతి |
పశ్చాచ్ఛైవోన్నతా సౌమ్య నివాతేయం భవిష్యతి || 4.27.12 || 1084
- గుహాద్వారే చ సౌమిత్రే శిలా సమతలా శివా |
కృష్ణా చైవాయతా చైవ భిన్నాంజనచయోపమా || 4.27.13 || 1085
- గిరిశృంగమిదం తాత పశ్య చోత్తరతః శుభం |
భిన్నాంజనచయాకారమంభోధరమివోదితం || 4.27.14 || 1086
- దక్షిణస్యామపి దిశి స్థితం శ్వేతమివాంబరం |
కైలాసశిఖరప్రఖ్యం నానాధాతువిరాజితం || 4.27.15 || 1087
- ప్రాచీనవాహినీం చైవ నదీం భృశమకర్ణమాం |
గుహాయాః పరతః పశ్య త్రికూటే జాహ్నవీమివ || 4.27.16 || 1088
- చందనైస్తిలకైః సాలైస్తమాలైరతిముక్తకైః |
పద్మకైః సరలైశ్చైవ అశోకైశ్చైవ శోభితాం || 4.27.17 || 1089

- వానీరైస్తిమిదైశ్చైవ బకులైః కేతకైరపి |
హింతాలైస్తినిశైర్పైర్వేత్సైః కృతమాలకైః || 4.27.18 || 1090
- తీరజైః శోభితా భాతి నానారూపైస్తతస్తతః |
వసనాభరణోపేతా ప్రమదేవాభ్యలంకృతా || 4.27.19 || 1091
- శతశః పక్షిసంఘైశ్చ నానానాదవినాదితా |
ఏకైకమనురక్తైశ్చ చక్రవాకైరలంకృతా || 4.27.20 || 1092
- పులినైరతిరమ్యైశ్చ హంససారససేవితా |
ప్రహసంత్యేవ భాత్యేషా నానారత్నసమన్వితా || 4.27.21 || 1093
- క్వచిన్నీలోత్పలైశ్చన్నా భాతిరక్తోత్పలైః క్వచిత్ |
క్వచిదాభాతి శుక్తైశ్చ దివ్యైః కుముదకుడ్మలైః || 4.27.22 || 1094
- పారిప్లవశతైర్జుష్టా బర్హిక్రౌంచవినాదితా |
రమణీయా నదీ సౌమ్య మునిసంఘనిషేవితా || 4.27.23 || 1095
- పశ్య చందనవృక్షాణాం పంక్తిః సురుచిరా ఇవ |
కకుభానాం చ దృశ్యంతే మనసైవోదితాః సమం || 4.27.24 || 1096
- అహో సురమణీయోఽయం దేశః శత్రునిఘాదన |
దృఢం రంస్యావ సౌమిత్రే సాధ్వత్త నివసావహే || 4.27.25 || 1097
- ఇతశ్చ నాతిదూరే సా కిష్కింధా చిత్రకాననా |
సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా భవిష్యతి నృపాత్మజ || 4.27.26 || 1098
- గీతవాదిత్రనిర్హోషః శ్రూయతే జయతాం వర |
నదతాం వానరాణాం చ మృదంగాడంబరైః సహ || 4.27.27 || 1099

- లభ్యా భార్యాం కపివరః ప్రాప్య రాజ్యం సుహృద్వృతః |
 ధ్రువం నందతి సుగ్రీవః సంప్రాప్య మహతీం శ్రియం || 4.27.28 || 1100
- ఇత్యుక్త్వా న్యవసత్ తత్ర రాఘవః సహలక్ష్మణః |
 బహుదృశ్యదరీకుంజే తస్మిన్ ప్రస్తవణే గిరౌ || 4.27.29 || 1101
- సుసుఖే హి బహుద్రవ్యే తస్మిన్ హి ధరణీధరే |
 వసతస్తస్య రామస్య రతిరల్పాపి నాభవత్ || 4.27.30 || 1102
- హృతాం హి భార్యాం స్మరతః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీం |
 ఉదయాభ్యుదితం దృష్ట్వా శశాంకం చ విశేషతః || 4.27.31 || 1103
- ఆవివేశ న తం నిద్రా నిశాసు శయనం గతం |
 తత్సముత్థేన శోకేన బాష్పోపహతచేతనం || 4.27.32 || 1104
- తం శోచమానం కాకుత్స్థం నిత్యం శోకపరాయణం |
 తుల్యదుఃఖోఽబ్రవీద్భ్రాతా లక్ష్మణోఽనునయం వచః || 4.27.33 || 1105
- అలం వీర వ్యథాం గత్వా న త్వం శోచితుమర్హసి |
 శోచతో హ్యవసీదంతి సర్వార్థా విదితం హి తే || 4.27.34 || 1106
- భవాన్ క్రియాపరో లోకే భవాన్ దేవపరాయణః |
 ఆస్తికో ధర్మశీలశ్చ వ్యవసాయీ చ రాఘవ || 4.27.35 || 1107
- న హ్యవ్యవసితః శత్రుం రాక్షసం తం విశేషతః |
 సమర్థస్త్వం రణే హంతుం విక్రమే జిహ్మాకారిణం || 4.27.36 || 1108
- సమున్మాలయ శోకం త్వం వ్యవసాయం స్థిరీకురు |
 తతః సపరివారం తం రాక్షసం హంతుమర్హసి || 4.27.37 || 1109

- పృథివీమపి కాకుత్స్థ ససాగరవనాచలాం |
 పరివర్తయితుం శక్తః కిం పునస్తం హి రావణం || 4.27.38 || 1110
- శరత్కాలం ప్రతీక్షస్వ ప్రావృట్కాలోఽయమాగతః |
 తతః సరాష్ట్రం సగణం రావణం తం వధిష్యసి || 4.27.39 || 1111
- అహం తు ఖలు తే వీర్యం ప్రసుప్తం ప్రతిబోధయే |
 దీప్తైరాహుతిభిః కాలే భస్మచ్ఛన్నమివానలం || 4.27.40 || 1112
- లక్ష్మణస్య హి తద్ వాక్యం ప్రతిపూజ్య హితం శుభం |
 రాఘవః సుహృదం స్నిగ్ధమిదం వచనమబ్రవీత్ || 4.27.41 || 1113
- వాచ్యం యదనురక్తేన స్నిగ్ధేనం చ హితేన చ |
 సత్యవిక్రమయుక్తేన తదుక్తం లక్ష్మణ త్వయా || 4.27.42 || 1114
- ఏష శోకః పరిత్యక్తః సర్వకార్యావసాదకః |
 విక్రమేష్వప్రతిహతం తేజః ప్రోత్సాహయామ్యహం || 4.27.43 || 1115
- శరత్కాలం ప్రతీక్షిష్యే స్థితోఽస్మి వచనే తవ |
 సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమనుపాలయన్ || 4.27.44 || 1116
- ఉపకారేణ వీరస్తు ప్రతికారేణ యుజ్యతే |
 అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హంతి సత్త్వవతాం మనః || 4.27.45 || 1117
- తదేవ యుక్తం ప్రణిధాయ లక్ష్మణః
 కృతాంజలిస్తత్ ప్రతిపూజ్య భాషితం |
 ఉవాచ రామం స్వభిరామదర్శనం
 ప్రదర్శయన్ దర్శనమాత్మనః శుభం || 4.27.46 || 1118
- యథోక్తమేతత్ తవ సర్వమీప్సితం
 నరేంద్ర కర్తా నచిరాత్ తు వానరః |

శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాన్

జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః || 4.27.47 ||

1119

నియమ్య కోపం పరిపాల్యతాం శరత్

క్షమస్వ మాసాంశ్చతురో మయా సహ |

వసాచలేఽస్మిన్ మృగరాజసేవితే

సంవర్తయశ్చతువధే సముద్యమం || 4.27.48 ||

1120

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

కిష్కింధాకాండే సప్తవింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ వర్షర్తోర్వర్ణనం

- స తదా వాలినం హత్వా సుగ్రీవమభిషిచ్య చ |
వసన్ మాల్యవతః పృష్ఠే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ || 4.28.1 || 1121
- అయం స కాలః సంప్రాప్తః సమయోఽద్య జలాగమః |
సంపశ్య త్వం నభో మేఘైః సంవృతం గిరిసన్నిభైః || 4.28.2 || 1122
- నవమాసధృతం గర్భ భాస్కరస్య గభస్తిభిః |
పీత్వా రసం సముద్రాణాం ద్యౌః ప్రసూతే రసాయనం || 4.28.3 || 1123
- శక్యమంబరమారుహ్య మేఘసోపానపంక్తిభిః |
కుటజార్జునమాలాభిరలంకర్తుం దివాకరః || 4.28.4 || 1124
- సంధ్యారాగోత్థితైస్తామైరంతేష్వపి చ పాండుభిః |
స్నిగ్ధైరభ్రపటచ్ఛేదైర్బద్ధవ్రణమివాంబరం || 4.28.5 || 1125
- మందమారుతినిఃశ్వాసం సంధ్యాచందనరంజితం |
ఆపాండుజలదం భాతి కామాతురమివాంబరం || 4.28.6 || 1126
- ఏషా ఘర్మపరిక్లిష్టా నవవారిపరిప్లతా |
సీతేవ శోకసంతప్తా మహీ బాష్పం విముంచతి || 4.28.7 || 1127

- మేఘాదరవినిర్ముక్తాః కర్పూరదలశీతలాః |
శక్యమంజలిభిః పాతుం వాతాః కేతకగంధినః || 4.28.8 || 1128
- ఏష పుల్లార్జునః శైలః కేతకైరభివాసితః |
సుగ్రీవ ఇవ శాంతారిధారాభిరభిషిచ్యతే || 4.28.9 || 1129
- మేఘకృష్ణాజినధరా ధారాయజ్ఞోపవీతినః |
మారుతాపూరితగుహాః ప్రాధీతా ఇవ పర్వతాః || 4.28.10 || 1130
- కశాభిరివ హైమీభిర్విద్యుద్భిరభితాడితం |
అంతఃస్తనితనిర్హోషం సవేదనమివాంబరం || 4.28.11 || 1131
- నీలమేఘాశ్రితా విద్యుత్ స్ఫురంతీ ప్రతిభాతి మే |
స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే వైదేహీవ తపస్వినీ || 4.28.12 || 1132
- ఇమాస్తా మన్మథవతాం హితాః ప్రతిహతా దిశః |
అనులిప్తా ఇవ ఘనైర్నష్టగ్రహనిశాకరాః || 4.28.13 || 1133
- క్వచిద్ బాష్పాభిసంరుద్ధాన్ వర్షాగమసముత్సుకాన్ |
కుటజాన్ పశ్య సౌమిత్రే పుష్పితాన్ గిరిసానుషు |
మమ శోకాభిభూతస్య కామసందీపనాన్ స్థితాన్ || 4.28.14 || 1134
- రజః ప్రశాంతం సహిమోఽద్య వాయు -
ర్నిదాఘదోషప్రసరాః ప్రశాంతాః |
స్థితా హి యాత్రా వసుధాధిపానాం
ప్రవాసినో యాంతి నరాః స్వదేశాన్ || 4.28.15 || 1135
- సంప్రస్థితా మానసవాసలుభాః
ప్రియాన్వితాః సంప్రతి చక్రవాకాః |
అభీక్షవర్షోదకవిక్షతేషు
యానాని మార్గేషు న సంపతంతి || 4.28.16 || 1136

- క్వచిత్ ప్రకాశం క్వచిదప్రకాశం
 నభః ప్రకీర్ణాంబుధరం విభాతి |
 క్వచిత్క్వచిత్ పర్వతసన్నిరుద్ధం
 రూపం యథా శాంతమహార్ణవస్య || 4.28.17 || 1137
- వ్యామిశ్రితం సర్జకదంబపుష్పై -
 ర్నవం జలం పర్వతధాతుతామ్రం |
 మయూరకేకాభిరనుప్రయాతం
 శైలాపగాః శీఘ్రతరం వహంతి || 4.28.18 || 1138
- రసాకులం షట్పదసన్నికాశం
 ప్రభుజ్యతే జంబుఫలం ప్రకామం |
 అనేకవర్ణం పవనావధూతం
 భూమౌ పతత్యామ్రఫలం విపక్వం || 4.28.19 || 1139
- విద్యుత్పతాకాః సబలాకమాలాః
 శైలేంద్రకూటాకృతీసన్నికాశాః |
 గర్జంతి మేఘాః సముదీర్ణనాదా
 మత్తా గజేంద్రా ఇవ సంయుగస్థాః || 4.28.20 || 1140
- వర్షోదకాప్యాయితశాద్వలాని
 ప్రవృత్తన్వత్తోత్సవబర్హిణాని |
 వనాని నిర్వృష్టబలాహకాని
 పశ్యాపరాహ్ణేష్వధికం విభాంతి || 4.28.21 || 1141
- సముద్వహంతః సలిలాతిభారం
 బలాకినో వారిధరా నదంతః |
 మహత్సు శృంగేషు మహీధరాణాం
 విశ్రమ్య విశ్రమ్య పునః ప్రయాంతి || 4.28.22 || 1142

మేఘాభికామా పరిసంపతంతీ

సమ్మోదితా భాతి బలాకపంక్తిః |

వాతావధూతా వరపౌండరీకీ

లంబేవ మాలా రుచిరాంబరస్య || 4.28.23 ||

1143

బాలేంద్రగోపాంతరచిత్రితేన

విభాతి భూమిర్నవశాద్వలేన |

గాత్రానుప్యక్తేన శుకప్రభేణ

నారీవ లాక్షోక్తితకంబలేన || 4.28.24 ||

1144

నిద్రా శనైః కేశవమభ్యుపైతి

ద్రుతం నదీ సాగరమభ్యుపైతి |

హృష్టా బలాకా ఘనమభ్యుపైతి

కాంతా సకామా ప్రియమభ్యుపైతి || 4.28.25 ||

1145

జాతా వనాంతాః శిఖిసుప్రనృత్తా

జాతాః కదంబాః సకదంబశాఖాః |

జాతా వృషా గోషు సమానకామా

జాతా మహీ సస్యవనాభిరామా || 4.28.26 ||

1146

వహంతి వర్షంతి నదంతి భాంతి

ధ్యాయంతి నృత్యంతి సమాశ్వాసంతి |

నద్యో ఘనా మత్తగజా వనాంతాః

ప్రియావిహీనాః శిఖినః ప్లవంగమాః || 4.28.27 ||

1147

ప్రహర్షితాః కేతకిపుష్పగంధ -

మాఘ్రాయ మత్తా వననిర్ఘరేషు |

ప్రపాతశబ్దాకులితా గజేంద్రాః

సార్థం మయూరైః సమదా నదంతి || 4.28.28 ||

1148

ధారానిపాతైరభిహన్యమానాః

కదంబశాఖాసు విలంబమానాః |

క్షణార్జితం పుష్పరసావగాఢం

శనైర్మదం షట్చరణాస్త్యజంతి || 4.28.29 ||

1149

అంగారచూర్ణోత్కరసన్నికాశైః

ఫలైః సుపర్యాప్తరసైః సమ్మద్భైః |

జంబూద్రుమాణాం ప్రవిభాంతి శాఖా

నిపీయమానా ఇవ షట్పదౌఘైః || 4.28.30 ||

1150

తడిత్పతాకాభిరలంకృతానా -

ముదీర్ణగంభీరమహారవాణాం |

విభాంతి రూపాణి బలాహకానాం

రణోత్సుకానామివ వారణానాం || 4.28.31 ||

1151

మార్గానుగః శైలవనానుసారీ

సంప్రస్థితో మేఘురవం నిశమ్య |

యుద్ధాభికామః ప్రతినాదశంకీ

మత్తో గజేంద్రః ప్రతిసన్నివృత్తః || 4.28.32 ||

1152

క్వచిత్ ప్రగీతా ఇవ షట్పదౌఘైః

క్వచిత్ ప్రనృత్తా ఇవ నీలకంఠైః |

క్వచిత్ ప్రమత్తా ఇవ వారణేంద్రైః -

ర్విభాంత్యనేకాశ్రయిణో వనాంతాః || 4.28.33 ||

1153

కదంబసర్జార్జునకందలాఢ్యా

వనాంతభూమిర్మధువారిపూర్ణా |

మయూరమత్తాభిరుతప్రనృత్తైః -

రాపానభూమిప్రతిమా విభాతి || 4.28.34 ||

1154

- ముక్తాసమాభం సలిలం పతద్ వై
 సునిర్మలం పత్రపుటేషు లగ్నం |
 హృష్టా వివర్ణచ్ఛదనా విహంగాః
 సురేంద్రదత్తం తృషితాః పిబంతి || 4.28.35 || 1155
- షట్పాదతంత్రీమధురాభిధానం
 ప్లవంగమోదీరితకంఠతాలం |
 ఆవిష్కృతం మేఘమృదంగనాదై -
 ర్వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తం || 4.28.36 || 1156
- క్వచిత్ ప్రన్యతైః క్వచిదున్నదద్భిః
 క్వచిచ్చ వృక్షాగ్రనిషణ్ణకాయైః |
 వ్యాలంబబర్హాభరణైర్మయూరై -
 ర్వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తం || 4.28.37 || 1157
- స్వనైర్ఘనానాం ప్లవగాః ప్రబుధ్ధా
 విహాయ నిద్రాం చిరసన్నిరుధ్ధాం |
 అనేకరూపాకృతివర్ణనాదా
 నవాంబుధారాభిహతా నదంతి || 4.28.38 || 1158
- నద్యః సముద్వాహితచక్రవాకా -
 స్తటాని శీర్ణాన్యపవాహయిత్వా |
 దృప్తా నవప్రావృతపూర్ణభోగా -
 దృతం స్వభర్తారముపోపయాంతి || 4.28.39 || 1159
- నీలేషు నీలా నవవారిపూర్ణా
 మేఘేషు మేఘాః ప్రతిభాంతి సక్తాః |
 దవాగ్నిదగ్ధేషు దవాగ్నిదగ్ధాః
 శైలేషు శైలా ఇవ బద్ధమూలాః || 4.28.40 || 1160

- ప్రమత్తసన్నాదితబర్హిణాని
 సశక్రగోపాకులశాద్వలాని |
 చరంతి నీపార్జునవాసితాని
 గజాః సురమ్యాణి వనాంతరాణి || 4.28.41 || 1161
- నవాంబుధారాహతకేసరాణి
 ద్రుతం పరిత్యజ్య సరోరుహాణి |
 కదంబపుష్పాణి సకేసరాణి
 నవాని హృష్టా భ్రమరాః పిబంతి || 4.28.42 || 1162
- మత్తా గజేంద్రా ముదితా గవేంద్రా
 వనేషు విక్రాంతతరా మృగేంద్రాః |
 రమ్యా నగేంద్రా నిభృతా నరేంద్రాః
 ప్రక్రీడితో వారిధరైః సురేంద్రః || 4.28.43 || 1163
- మేఘాః సముద్యూతసముద్రనాదా
 మహాజలౌఘైర్గనావలంబాః |
 నదీస్తటాకాని సరాంసి వాపీ -
 ర్మహీం చ కృత్స్నామపవాహయంతి || 4.28.44 || 1164
- వర్షప్రవేగా విపులాః పతంతి
 ప్రవాంతి వాతాః సముదీర్ణవేగాః |
 ప్రణష్టకూలాః ప్రవహంతి శీఘ్రం
 నద్యో జలం విప్రతిపన్నమార్గాః || 4.28.45 || 1165
- నరైర్నరేంద్రా ఇవ పర్వతేంద్రాః
 సురేంద్రదత్తైః పవనోపనీతైః |
 ఘనాంబుకుంభైరభిషిచ్యమానా
 రూపం శ్రియం స్వామివ దర్శయంతి || 4.28.46 || 1166

- ఘనోపగూఢం గగనం న తారా
 న భాస్కరో దర్శనమభ్యుపైతి |
 నవైర్జలౌఘైర్ధరణీ వితృప్తా
 తమోవిలిప్తా న దిశః ప్రకాశాః || 4.28.47 || 1167
- మహాంతి కూటాని మహీధరాణాం
 ధారావిధౌతాన్యధికం విభాంతి |
 మహాప్రమాణైర్విపులైః ప్రపాతై -
 ర్ముక్తాకలాపైరివ లంబమానైః || 4.28.48 || 1168
- శైలోపలప్రస్థలమానవేగాః
 శైలోత్తమానాం విపులాః ప్రపాతాః |
 గుహాసు సన్నాదితబర్హిణాసు
 హారా వికీర్యంత ఇవావభాంతి || 4.28.49 || 1169
- శీఘ్రప్రవేగా విపులాః ప్రపాతా
 నిర్ధౌతశృంగోపతలా గిరీణాం |
 ముక్తాకలాపప్రతిమాః పతంతో
 మహాగుహోత్సంగతలైర్ద్రియంతే || 4.28.50 || 1170
- సురతామర్దవిచ్ఛిన్నాః స్వర్గస్త్రీహారమౌక్తికాః |
 పతంతి చాతులా దిక్షు తోయధారాః సమంతతః || 4.28.51 || 1171
- విలీయమానైర్విహగైర్నిమీలద్భిశ్చ పంకజైః |
 వికసంత్యా చ మాలత్యా గతోఽస్తం జ్ఞాయతే రవిః || 4.28.52 || 1172
- వృత్తా యాత్రా నరేంద్రాణాం సేనా పథ్యేవ వర్తతే |
 వైరాణి చైవ మార్గాశ్చ సలిలేన సమీకృతాః || 4.28.53 || 1173

- మాసి ప్రౌష్ఠపదే బ్రహ్మ బ్రాహ్మణానాం వివక్షతాం |
అయమధ్యాయసమయః సామగానాముపస్థితః || 4.28.54 || 1174
- వివృత్తకర్మాయతనో నూనం సంచితసంచయః |
ఆషాఢీమభ్యుపగతో భరతః కోసలాధిపః || 4.28.55 || 1175
- నూనమాపూర్యమాణాయాః సరయ్యా వర్ధతే రయః |
మాం సమీక్ష్య సమాయాంతమయోధ్యాయా ఇవ స్వనః || 4.28.56 || 1176
- ఇమాః స్థితగుణా వర్షాః సుగ్రీవః సుఖమశ్నుతే |
విజితారిః సదారశ్చ రాజ్యే మహతి చ స్థితః || 4.28.57 || 1177
- అహం తు హృతదారశ్చ రాజ్యాచ్చ మహతశ్చ్యుతః |
నదీకూలమివ క్లిన్నమవసీదామి లక్ష్మణ || 4.28.58 || 1178
- శోకశ్చ మమ విస్తీర్ణో వర్షాశ్చ భృశదుర్గమాః |
రావణశ్చ మహాంచతురపారః ప్రతిభాతి మే || 4.28.59 || 1179
- అయాత్రాం చైవ దృష్ట్వేమాం మార్గాంశ్చ భృశదుర్గమాన్ |
ప్రణతే చైవ సుగ్రీవే న మయా కించిదీరితం || 4.28.60 || 1180
- అపి చాపి పరిక్లిష్టం చిరాద్ దారైః సమాగతం |
ఆత్మకార్యగరీయస్త్యాద్ వక్తుం నేచ్ఛామి వానరం || 4.28.61 || 1181
- స్వయమేవ హి విశ్రమ్య జ్ఞాత్వా కాలముపాగతం |
ఉపకారం చ సుగ్రీవో వేత్స్యతే నాత్ర సంశయః || 4.28.62 || 1182
- తస్మాత్ కాలప్రతీక్షోఽహం స్థితోఽస్మి శుభలక్షణ |
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమభికాంక్షయన్ || 4.28.63 || 1183

ఉపకారేణ వీరో హి ప్రతీకారేణ యుజ్యతే |
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హంతి సత్త్వవతాం మనః || 4.28.64 || 1184

అథైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః
కృతాంజలిస్తత్ ప్రతిపూజ్య భాషితం |
ఉవాచ రామం స్వభిరామదర్శనం
ప్రదర్శయన్ దర్శనమాత్మనః శుభం || 4.28.65 || 1185

యదుక్తమేతత్ తవ సర్వమీప్సితం
నరేంద్ర కర్తా నచిరాధ్ధరీశ్వరః |
శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాఞ్
జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః || 4.28.66 || 1186

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టావింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

హనుమతా బోధితేన సుగ్రీవేణ నీలం ప్రతి
వానరసైనికానామేకత్రకరణాయాదేశదానం

- సమీక్ష్య విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకం |
సారసాకులసంఘుష్టం రమ్యజ్యోత్స్నానులేపనం || 4.29.1 || 1187
- సమృద్ధార్థం చ సుగ్రీవం మందధర్మార్థసంగ్రహం |
అత్యర్థం చాసతాం మార్గమేకాంతగతమానసం || 4.29.2 || 1188
- నివృత్తకార్యం సిద్ధార్థం ప్రమదాభిరతం సదా |
ప్రాప్తవంతమభిప్రేతాన్ సర్వానేవ మనోరథాన్ || 4.29.3 || 1189
- స్వాం చ పత్నీమభిప్రేతాం తారాం చాపి సమీప్సితాం |
విహారంతమహోరాత్రం కృతార్థం విగతజ్వరం || 4.29.4 || 1190
- క్రీడంతమివ దేవేశం గంధర్వాప్సరసాం గణైః |
మంత్రిషు న్యస్తకార్యం చ మంత్రిణామనవేక్షకం || 4.29.5 || 1191
- ఉచ్ఛిన్నరాజ్యసందేహం కామవృత్తమివ స్థితం |
నిశ్చితార్థోఽర్థతత్త్వజ్ఞః కాలధర్మవిశేషవిత్ || 4.29.6 || 1192
- ప్రసాద్య వాక్యైర్వివిధైర్వేతుమద్భిర్మనోరమైః |
వాక్యవిద్ వాక్యతత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః || 4.29.7 || 1193

- హితం తథ్యం చ పథ్యం చ సామధర్మార్థనీతిమత్ |
ప్రణయప్రీతిసంయుక్తం విశ్వాసకృతనిశ్చయం || 4.29.8 || 1194
- హరీశ్వరముపాగమ్య హనూమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ |
రాజ్యం ప్రాప్తం యశశ్చైవ కౌలీ శ్రీరభివర్ధితా || 4.29.9 || 1195
- మిత్రాణాం సంగ్రహః శేషస్తద్ భవాన్ కర్తుమర్హతి |
యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞః సతతం సాధు వర్తతే || 4.29.10 || 1196
- తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చాపి వర్ధతే |
యస్య కోశశ్చ దండశ్చ మిత్రాణ్యాత్మా చ భూమిప |
సమాన్యేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహదశ్నుతే || 4.29.11 || 1197
- తద్ భవాన్ వృత్తసంపన్నః స్థితఃపథి నిరత్యయే |
మిత్రార్థమభినీతార్థం యథావత్ కర్తుమర్హతి || 4.29.12 || 1198
- సంత్యజ్య సర్వకర్మాణి మిత్రార్థే యో న వర్తతే |
సంభ్రమాద్ వికృతోత్సాహః సోఽనర్థేనావరుధ్యతే || 4.29.13 || 1199
- యో హి కాలవ్యతీతేషు మిత్రకార్యేషు వర్తతే |
స కృత్వా మహతోఽప్యర్థాన్న మిత్రార్థేన యుజ్యతే || 4.29.14 || 1200
- తదిదం మిత్రకార్యం నః కాలాతీతమరిందమ |
క్రియతాం రాఘవస్యైతద్ వైదేహ్యః పరిమార్గణం || 4.29.15 || 1201
- న చ కాలమతీతం తే నివేదయతి కాలవితే |
త్వరమాణోఽపి స ప్రాజ్ఞస్తవ రాజన్ వశానుగః || 4.29.16 || 1202
- కులస్య హేతుః స్ఫీతస్య దీర్ఘబంధుశ్చ రాఘవః |
అప్రమేయప్రభావశ్చ స్వయం చాప్రతిమో గుణైః || 4.29.17 || 1203

- తస్య త్వం కురు వై కార్య పూర్వం తేన కృతం తవ |
హరీశ్వర కపిశ్రేష్ఠానాజ్ఞాపయితుమర్హసి || 4.29.18 || 1204
- నహి తావద్ భవేత్ కాలో వ్యతీతశ్చోదనాద్యతే |
చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్ కాలవ్యతిక్రమః || 4.29.19 || 1205
- అకర్తురపి కార్యస్య భవాన్ కర్తా హరీశ్వర |
కిం పునః ప్రతికర్తుస్తే రాజ్యేన చ వధేన చ || 4.29.20 || 1206
- శక్తిమానతివిక్రాంతో వానరర్షగణేశ్వర |
కర్తుం దాశరథేః ప్రీతిమాజ్ఞాయాం కిం ను సజ్జసే || 4.29.21 || 1207
- కామం ఖలు శరైః శక్తః సురాసురమహోరగాన్ |
వశే దాశరథిః కర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞామవేక్షతే || 4.29.22 || 1208
- ప్రాణత్యాగావిశంకేన కృతం తేన మహాత్ ప్రీయం |
తస్య మార్గామ వైదేహీం పృథివ్యామపి చాంబరే || 4.29.23 || 1209
- దేవదానవగంధర్వా అసురాః సమరుద్గణాః |
న చ యక్షా భయం తస్య కుర్యుః కిమివ రాక్షసాః || 4.29.24 || 1210
- తదేవం శక్తియుక్తస్య పూర్వం ప్రతికృతస్తథా |
రామస్వార్హసి పింగేశ కర్తుం సర్వాత్మనా ప్రీయం || 4.29.25 || 1211
- నాధస్తాదవనౌ నాప్సు గతిర్నోపరి చాంబరే |
కస్యచిత్ సజ్జతేఽస్మాకం కపీశ్వర తవాజ్ఞయా || 4.29.26 || 1212
- తదాజ్ఞాపయ కః కిం తే కుతో వాపి వ్యవస్యతు |
హరయో హ్యప్రధృష్యాస్తే సంతి కోట్యగ్రతోఽనఘు || 4.29.27 || 1213

- తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా కాలే సాధు నిరూపితం |
సుగ్రీవః సత్త్వసంపన్నశ్చకార మతిముత్తమాం || 4.29.28 || 1214
- సందిదేశాతిమతిమాన్ నీలం నిత్యకృతోద్యమం |
దిక్షు సర్వాసు సర్వేషాం సైన్యానాముపసంగ్రహే || 4.29.29 || 1215
- యథా సేనా సమగ్రా మే యూథపాలాశ్చ సర్వశః |
సమాగచ్ఛంత్యసంగేన సేనాగ్ర్యేణ తథా కురు || 4.29.30 || 1216
- యే త్వంతపాలాః ప్లవగాః శీఘ్రగా వ్యవసాయినః |
సమానయంతు తే శీఘ్రం త్వరితాః శాసనాన్మమ |
స్వయం చానంతరం కార్యం భవానేవానుపశ్యతు || 4.29.31 || 1217
- త్రిపంచరాత్రాదూర్ధ్వం యః ప్రాప్నుయాదిహ వానరః |
తస్య ప్రాణాంతికో దండో నాత్ర కార్యావిచారణా || 4.29.32 || 1218
- హరీంశ్చ వృద్ధానుపయాతు సాంగదో
భవాన్ మమాజ్ఞామధికృత్య నిశ్చితం |
ఇతి వ్యవస్థాం హరిపుంగవేశ్వరో
విధాయ వేశ్మ ప్రవివేశ వీర్యవాన్ || 4.29.33 || 1219

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రింశః సర్గః ॥

శరద్వర్ణనం శ్రీరామేణ లక్ష్మణాయ సుగ్రీవపార్శ్వం గంతుమాదేశదానం

- గృహం ప్రవిష్టే సుగ్రీవే విముక్తే గగనే ఘనైః |
వర్షరాత్రే స్థితో రామః కామశోకాభిపీడితః || 4.30.1 || 1220
- పాండురం గగనం దృష్ట్వా విమలం చంద్రమండలం |
శారదీం రజనీం చైవ దృష్ట్వా జ్యోత్స్నానులేపనాం || 4.30.2 || 1221
- కామవృత్తం చ సుగ్రీవం నష్టాం చ జనకాత్మజాం |
దృష్ట్వా కాలమతీతం చ ముమోహ పరమాతురః || 4.30.3 || 1222
- స తు సంజ్ఞాముపాగమ్య ముహూర్తాన్మతిమాన్ నృపః |
మనః స్థామపి వైదేహీం చింతయామాస రాఘవః || 4.30.4 || 1223
- దృష్ట్వా చ విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకం |
సారసారావసంఘుష్టం విలలాపార్తయా గిరా || 4.30.5 || 1224
- ఆసీనః పర్వతస్యార్గ్రే హేమధాతువిభూషితే |
శారదం గగనం దృష్ట్వా జగామ మనసా ప్రియాం || 4.30.6 || 1225
- సారసారావసన్నాదైః సారసారావనాదినీ |
యాఽఽశ్రమే రమతే బాలా సాద్య మే రమతే కథం || 4.30.7 || 1226

- పుష్పితాంశ్చాసనాన్ దృష్ట్వా కాంచనానివ నిర్మలాన్ |
కథం సా రమతే బాలా పశ్యంతీ మామపశ్యతీ || 4.30.8 || 1227
- యా పురా కలహంసానాం కలేన కలభాషిణీ |
బుధ్యతే చారుసర్వాంగీ సాద్య మే రమతే కథం || 4.30.9 || 1228
- నిఃస్వనం చక్రవాకానాం నిశమ్య సహచారిణాం |
పుండరీకవిశాలాక్షీ కథమేషా భవిష్యతి || 4.30.10 || 1229
- సరాంసి సరితో వాపీః కాననాని వనాని చ |
తాం వినా మృగశావాక్షీం చరన్నాద్య సుఖం లభే || 4.30.11 || 1230
- అపి తాం మద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చ భామినీం |
సుదూరం వీడయేత్ కామః శరద్గుణనిరంతరః || 4.30.12 || 1231
- ఏవమాది నరశ్రేష్ఠో విలలాప నృపాత్మజః |
విహంగ ఇవ సారంగః సలిలం త్రిదశేశ్వరాత్ || 4.30.13 || 1232
- తతశ్చంచూర్య రమ్యేషు ఫలార్థీ గిరిసానుషు |
దదర్శ పర్యుపావృత్తో లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణోఽగ్రజం || 4.30.14 || 1233
- స చింతయా దుస్సహయా పరీతం
విసంజ్ఞమేకం విజనే మనస్వీ |
భ్రాతుర్విషాదాత్ త్వరితోఽతిదీనః
సమీక్ష్య సౌమిత్రిరువాచ దీనం || 4.30.15 || 1234
- కిమార్య కామస్య వశంగతేన
కిమాత్మపౌరుష్యపరాభవేన |
అయం హ్రీయా సంహ్రీయతే సమాధిః
కిమత్ర యోగేన నివర్తతే న || 4.30.16 || 1235

క్రియాభియోగం మనసః ప్రసాదం

సమాధియోగానుగతం చ కాలం |

సహాయసామర్థ్యమదీనసత్త్వః

స్వకర్మహేతుం చ కురుష్వ తాత || 4.30.17 ||

1236

న జానకీ మానవవంశనాథ

త్వయా సనాథా సులభా పరేణ |

న చాగ్నిచూడాం జ్వలితాముపేత్య

న దహ్యతే వీర వరార్హ కశ్చిత్ || 4.30.18 ||

1237

సలక్షణం లక్షణమప్రథ్యుష్యం

స్వభావజం వాక్యమువాచ రామః |

హితం చ పథ్యం చ నయప్రసక్తం

ససామధర్మార్థసమాహితం చ || 4.30.19 ||

1238

నిస్సంశయం కార్యమవేక్షితవ్యం

క్రియావిశేషోఽప్యనువర్తితవ్యః |

న తు ప్రవృద్ధస్య దురాసదస్య

కుమార వీర్యస్య ఫలం చ చింత్యం || 4.30.20 ||

1239

అథ పద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచింతయన్ |

ఉవాచ లక్షణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా || 4.30.21 ||

1240

తర్పయిత్వా సహస్రాక్షః సలిలేన వసుంధరాం |

నిర్వర్తయిత్వా సస్యాని కృతకర్మా వ్యవస్థితః || 4.30.22 ||

1241

దీర్ఘగంభీరనిర్ఘోషాః శైలద్రుమపురోగమాః |

విస్ఫుజ్య సలిలం మేఘాః పరిశాంతా నృపాత్మజ || 4.30.23 ||

1242

- నీలోత్పలదలశ్యామాః శ్యామీకృత్వా దిశో దశ |
 విమదా ఇవ మాతంగాః శాంతవేగాః పయోధరాః || 4.30.24 || 1243
- జలగర్భా మహావేగాః కుటజార్జునగంధినః |
 చరిత్వా విరతాః సౌమ్య వృష్టివాతాః సముద్యతాః || 4.30.25 || 1244
- ఘనానాం వారణానాం చ మయూరాణాం చ లక్ష్మణ |
 నాదః ప్రస్తవణానాం చ ప్రశాంతః సహసానఘ || 4.30.26 || 1245
- అభివృష్టా మహామేధైర్నిర్మలాశ్చిత్రసానవః |
 అనులిప్తా ఇవాభాంతి గిరయశ్చంద్రరశ్మిభిః || 4.30.27 || 1246
- శాఖాసు సప్తచ్ఛదపాదపానాం
 ప్రభాసు తారార్కనిశాకరాణాం |
 లీలాసు చైవోత్తమవారణానాం
 శ్రియం విభజ్యాద్య శరత్ప్రవృత్తా || 4.30.28 || 1247
- సంప్రత్యనేకాశ్రయచిత్రశోభా
 లక్ష్మీః శరత్కాలగుణోపపన్నా |
 సూర్యాగ్రహస్తప్రతిబోధితేషు
 పద్మాకరేష్వభ్యధికం విభాతి || 4.30.29 || 1248
- సప్తచ్ఛదానాం కుసుమోపగంధీ
 షట్పాదవృందైరనుగీయమానః |
 మత్తద్విపానాం పవనానుసారీ
 దర్పం వినేష్యన్నధికం విభాతి || 4.30.30 || 1249
- అభ్యాగతైశ్చారువిశాలపక్షైః
 స్మరప్రియైః పద్మరజోఽవకీర్ణైః |

- మహానదీనాం పులినోపయాతైః
 క్రీడంతి హంసాః సహ చక్రవాకైః || 4.30.31 || 1250
- మదప్రగల్భేషు చ వారణేషు
 గవాం సమూహేషు చ దర్పితేషు |
 ప్రసన్నతోయాసు చ నిమ్నగాసు
 విభాతి లక్ష్మీర్బహుధా విభక్తా || 4.30.32 || 1251
- నభః సమీక్ష్యాంబుధరైర్విముక్తం
 విముక్తబర్హాభరణా వనేషు |
 ప్రియాస్వరక్తా వినివృత్తశోభా
 గతోత్సవా ధ్యానపరా మయూరాః || 4.30.33 || 1252
- మనోజ్ఞగంధైః ప్రియకైరనల్పైః
 పుష్పాతిభారావనతాగ్రశాఖైః |
 సువర్ణగౌరైర్నయనాభిరామై -
 రుద్యోతితానీవ వనాంతరాణి || 4.30.34 || 1253
- ప్రియాన్వితానాం నలినీప్రియాణాం
 వనే ప్రియాణాం కుసుమోద్గతానాం |
 మదోత్కటానాం మదలాలసానాం
 గజోత్తమానాం గతయోఽద్య మందాః || 4.30.35 || 1254
- వృక్తం నభః శస్త్రవిధౌతవర్ణం
 కృశప్రవాహాని నదీజలాని |
 కప్లోరశీతాః పవనాః ప్రవాంతి
 తమో విముక్తాశ్చ దిశః ప్రకాశాః || 4.30.36 || 1255
- సూర్యాతపక్రామణనష్టపంకా
 భూమిశ్చిరోద్ధాటితసాంద్రరేణుః |

అన్యోన్యవైరేణ సమాయుతానా -

ముద్యోగకాలోఽద్య నరాధిపానాం || 4.30.37 ||

1256

శరద్గుణాప్యాయితరూపశోభాః

ప్రహర్షితాః పాంసుసముత్థితాంగాః |

మదోత్కటాః సంప్రతి యుద్ధలుబ్ధా

వృషా గవాం మధ్యగతా నదంతి || 4.30.38 ||

1257

సమన్మథా తీవ్రతరానురాగా

కులాన్వితా మందగతిః కరేణుః |

మదాన్వితం సంపరివార్య యాంతం

వనేషు భర్తారమనుప్రయాతి || 4.30.39 ||

1258

త్యక్త్వా వరాణ్యాత్మవిభూషితాని

బర్హాణి తీరోపగతా నదీనాం |

నిర్భర్త్యమానా ఇవ సారసౌష్ఠైః

ప్రయాంతి దీనా విమనా మయూరాః || 4.30.40 ||

1259

విత్రాస్య కారండవచక్రవాకాన్

మహారవైర్భిన్నకటా గజేంద్రాః |

సరస్సుబద్ధాంబుజభూషణేషు

విక్షోభ్య విక్షోభ్య జలం పిబంతి || 4.30.41 ||

1260

వ్యపేతపంకాసు సవాలుకాసు

ప్రసన్నతోయాసు సగోకులాసు |

ససారసారావవినాదితాసు

నదీషు హంసా నిపతంతి హృష్టాః || 4.30.42 ||

1261

నదీఘనప్రస్తవణోదకానా -

మతిప్రవృద్ధానిలబర్హిణానాం |
ప్లవంగమానాం చ గతోత్సవనాం
ధ్రువం రవాః సంప్రతి సంప్రణష్టాః || 4.30.43 ||

1262

అనేకవర్ణాః సువినష్టకాయా

నవోదితేష్వంబుధరేషు నష్టాః |
క్షుధార్దితా ఘోరవిషా బిలేభ్య -
శ్చిరోషితా విప్రసరంతి సర్వాః || 4.30.44 ||

1263

చంచచ్చంద్రకరస్పర్శహర్షోన్మీలితతారకా |

అహో రాగవతీ సంధ్యా జహతి స్వయమంబరం || 4.30.45 ||

1264

రాత్రిః శశాంకోదితసౌమ్యవక్త్రా

తారాగణోన్మీలితచారునేత్రా |
జ్యోత్స్నాంశుకప్రావరణా విభాతి
నారీవ శుక్లాంశుకసంవృతాంగీ || 4.30.46 ||

1265

విపక్వశాలిప్రసవాని భుక్త్వా

ప్రహర్షితా సారసచారుపంక్తిః |
నభః సమాక్రామతి శీఘ్రవేగా
వాతావధూతా గ్రథితేవ మాలా || 4.30.47 ||

1266

సుప్తైకహంసం కుముదైరుపేతం

మహాపూదస్థం సలిలం విభాతి |
ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణచంద్రం
తారాగణాకీర్ణమివాంతరిక్షం || 4.30.48 ||

1267

- ప్రకీర్ణహంసాకులమేఖలనాం
 ప్రబుద్ధపద్మోత్పలమాలినీనాం |
 వాప్యత్తమానామధికాద్య లక్ష్మీ -
 ర్వరాంగనానామివ భూషితానాం || 4.30.49 || 1268
- వేణుస్వరవ్యంజితతూర్యమిశ్రః
 ప్రత్యూషకాలేఽనిలసంప్రవృత్తః |
 సమ్మూర్చ్ఛితో గర్గరగోవృషాణా -
 మన్యోన్యమాపూరయతీవ శబ్దః || 4.30.50 || 1269
- నవైర్నదీనాం కుసుమప్రహాసై
 ర్వాధూయమానైర్మదుమారుతేన |
 ధౌతామలక్షౌమపటప్రకాశైః
 కూలాని కాశైరుపశోభితాని || 4.30.51 || 1270
- వనప్రచండా మధుపానశౌండాః
 ప్రియాన్వితాః షట్పరణాః ప్రహృష్టాః |
 వనేషు మత్తాః పవనానుయాత్రాం
 కుర్వంతి పద్మాసనరేణుగౌరాః || 4.30.52 || 1271
- జలం ప్రసన్నం కుసుమప్రహాసం
 క్రౌంచస్వనం శాలివనం విపక్వం |
 మృదుశ్చ వాయుర్విమలశ్చ చంద్రః
 శంసంతి వర్షవ్యపనీతకాలం || 4.30.53 || 1272
- మీనోపసందర్శితమేఖలనాం
 నదీవధూనాం గతయోఽద్య మందాః |
 కాంతోపభుక్తాలసగామినీనాం
 ప్రభాతకాలేష్వివ కామినీనాం || 4.30.54 || 1273

- సచక్రవాకాని సశైవలాని
కాశ్చైర్ధుకూలైరివ సంవృతాని |
సపత్రరేఖాణి సరోచనాని
వధూముఖానీవ నదీముఖాని || 4.30.55 || 1274
- ప్రపుల్లబాణాసనచిత్రితేషు
ప్రహృష్టషట్పాదనికూజితేషు |
గృహీతచాపోద్యతదండచండః
ప్రచండచాపోఽద్య వనేషు కామః || 4.30.56 || 1275
- లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా
నదీస్తటాకాని చ పూరయిత్వా |
నిష్పన్నసస్యాం వసుధాం చ కృత్వా
త్యక్త్వా నభస్తోయధరాః ప్రణష్టాః || 4.30.57 || 1276
- దర్శయంతి శరన్నద్యః పులినాని శనైః శనైః |
నవసంగమసవ్రీడా జఘనానీవ యోషితః || 4.30.58 || 1277
- ప్రసన్నసలిలాః సౌమ్య కురరాభివినాదితాః |
చక్రవాకగణాకీర్ణా విభాంతి సలిలాశయాః || 4.30.59 || 1278
- అన్యోన్యబద్ధవైరాణాం జిగీషూణాం నృపాత్మజ |
ఉద్యోగసమయః సౌమ్య పార్థివానాముపస్థితః || 4.30.60 || 1279
- ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజ |
న చ పశ్యామి సుగ్రీవముద్యోగం చ తథావిధం || 4.30.61 || 1280
- అసనాః సప్తపర్ణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః |
దృశ్యంతే బంధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరిసానుషు || 4.30.62 || 1281

- హంససారసచక్రాద్వైః కురరైశ్చ సమంతతః |
పులినాన్యవకీర్ణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ || 4.30.63 || 1282
- చత్వారో వార్షికా మాసా గతా వర్షశతోపమాః |
మమ శోకాభితప్తస్య తథా సీతామపశ్యతః || 4.30.64 || 1283
- చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్ఠతోఽనుగతా వనం |
విషమం దండకారణ్యముద్యానమివ చాంగనా || 4.30.65 || 1284
- ప్రియావిహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే |
కృపాం న కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ || 4.30.66 || 1285
- అనాథో హృతరాజ్యోఽహం రావణేన చ ధర్షితః |
దీనో దూరగృహః కామీ మాం చైవ శరణం గతః || 4.30.67 || 1286
- ఇత్యేతైః కారణైః సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః |
అహం వానరరాజస్య పరిభూతః పరంతపః || 4.30.68 || 1287
- స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే |
కృతార్థః సమయం కృత్వా దుర్మతిర్నావబుధ్యతే || 4.30.69 || 1288
- స కిష్కింధాం ప్రవిశ్య త్వం బ్రూహి వానరపుంగవం |
మూర్ఖం గ్రామ్యసుఖే సక్తం సుగ్రీవం వచనాన్మమ || 4.30.70 || 1289
- అర్థినాముపపన్నానాం పూర్వం చాప్యృపకారిణాం |
ఆశాం సంశ్రుత్య యో హంతి స లోకే పురుషాధమః || 4.30.71 || 1290
- శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్యముదీరితం |
సత్యేన పరిగృహ్లాతి స వీరః పురుషోత్తమః || 4.30.72 || 1291
- కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవంతి యే |
తాన్ మృతానపి క్రవ్యాదాః కృతఘ్నాన్ నోపభుంజతే || 4.30.73 || 1292

- నూనం కాంచనపుష్పస్య వికృష్టస్య మయా రణే |
ద్రష్టుమిచ్ఛసి చాపస్య రూపం విద్యుద్గణోపమం || 4.30.74 || 1293
- ఘోరం జ్యాతలనిర్హోషం క్రుద్ధస్య మమ సంయుగే |
నిర్హోషమివ వజ్రస్య పునః సంశ్రోతుమిచ్ఛసి || 4.30.75 || 1294
- కామమేవంగతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే |
త్వత్సహాయస్య మే వీర న చింతా స్యాన్నృపాత్మజ || 4.30.76 || 1295
- యదర్థమయమారంభః కృతః పరపురంజయ |
సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః || 4.30.77 || 1296
- వర్షాః సమయకాలం తు ప్రతిజ్ఞాయ హారీశ్వరః |
వ్యతీతాంశ్చతురో మాసాన్ విహరన్ నావబుధ్యతే || 4.30.78 || 1297
- సామాత్యపరిషత్కీడన్ పానమేవోపసేవతే |
శోకదీనేషు నాస్మాసు సుగ్రీవః కురుతే దయాం || 4.30.79 || 1298
- ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవస్త్యయా వీర మహాబల |
మమ రోషస్య యద్రూపం బ్రూయాశ్చైవనమిదం వచః || 4.30.80 || 1299
- న స సంకుచితః పంథా యేన వాలీ హతో గతః |
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః || 4.30.81 || 1300
- ఏక ఏవ రణే వాలీ శరేణ నిహతో మయా |
త్వాం తు సత్యాదతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాంధవం || 4.30.82 || 1301
- యదేవం విహితే కార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ |
తత్ తద్ బ్రూహి నరశ్రేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః || 4.30.83 || 1302
- కురుష్వ సత్యం మమ వానరేశ్వర
ప్రతిశ్రుతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతం |

మా వాలినం ప్రేతగతో యమక్షయే

త్వమద్య పశ్యేర్మమ చోదితః శరైః || 4.30.84 ||

1303

స పూర్వజం తీవ్రవివృద్ధకోపం

లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనం |

చకార తీవ్రాం మతిముగ్రతేజా

హరీశ్వరే మానవవంశనాథః || 4.30.85 ||

1304

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

కిష్కింధాకాండే త్రింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణస్య కోపః, శ్రీరామేణ తస్య సాంత్యనం
కిష్కింధాద్వారముపేత్య లక్ష్మణేన సుగ్రీవపార్శ్వేఽంగదస్య ప్రేషణం
వానరాణాం భయం ప్లక్షప్రభావాభ్యాం సుగ్రీవాయ కర్తవ్యస్యోపదేశశ్చ

స కామినం దీనమదీనసత్త్వం

శోకాభిపన్నం సముదీర్ణకోపం ।

నరేంద్రసూనుర్నరదేవపుత్రం

రామానుజః పూర్వజమిత్యువాచ ॥ 4.31.1 ॥

1305

న వానరః స్థాస్యతి సాధువృత్తే

న మన్యతే కర్మఫలానుషంగాన్ ।

న భోక్ష్వతే వానరరాజ్యలక్ష్మీం

తథా హి నాతిక్రమతేఽస్య బుద్ధిః ॥ 4.31.2 ॥

1306

మతిక్షయాద్ గ్రామ్యసుఖేషు సక్త -

స్తవ ప్రసాదాత్ ప్రతికారబుద్ధిః ।

హతోఽగ్రజం పశ్యతు వీర తస్య

న రాజ్యమేవం విగుణస్య దేయం ॥ 4.31.3 ॥

1307

న ధారయే కోపముదీర్ణవేగం

నిహన్మి సుగ్రీవమసత్యమద్య ।

- హరిప్రవీరైః సహ వాలిపుత్రో
నరేంద్రపుత్ర్యా విచయం కరోతు || 4.31.4 || 1308
- తమాత్తబాణాసనముత్పతంతం
నివేదితార్థం రణచండకోపం |
ఉవాచ రామః పరవీరహంతా
స్వవీక్షితం సానునయం చ వాక్యం || 4.31.5 || 1309
- నహి వై త్వద్విధో లోకే పాపమేవం సమాచరేత్ |
కోపమార్యేణ యో హంతి స వీరః పురుషోత్తమః || 4.31.6 || 1310
- నేదమత్ర త్వయా గ్రాహ్యం సాధువృత్తేన లక్షణ |
తాం ప్రీతిమనువర్తస్వ పూర్వవృత్తం చ సంగతం || 4.31.7 || 1311
- సామోపహితయా వాచా రుక్షాణి పరివర్జయన్ |
వక్తుమర్హసి సుగ్రీవం వ్యతీతం కాలపర్యయే || 4.31.8 || 1312
- సోఽగ్రజేనానుశిష్టార్థో యథావత్ పురుషర్షభః |
ప్రవివేశ పురీ వీరో లక్షణః పరవీరహా || 4.31.9 || 1313
- తతః శుభమతిః ప్రాజ్ఞో భ్రాతుః ప్రియహితే రతః |
లక్షణః ప్రతిసంరభో జగామ భవనం కపేః || 4.31.10 || 1314
- శక్రబాణాసనప్రఖ్యం ధనుః కాలాంతకోపమం |
ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభం మందరః సానుమానివ || 4.31.11 || 1315
- యథోక్తకారీ వచనముత్తరం చైవ సోత్తరం |
బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా మత్వా రామానుజస్తదా || 4.31.12 || 1316
- కామక్రోధసముత్తేన భ్రాతుః క్రోధాగ్నినా వృతః |
ప్రభంజన ఇవాప్రీతః ప్రయయౌ లక్షణస్తతః || 4.31.13 || 1317

- సాలతాలాశ్వకర్ణాంశ్చ తరసా పాతయన్ బలాత్ |
పర్యస్యన్ గిరికూటాని ద్రుమానన్యాంశ్చ వేగితః || 4.31.14 || 1318
- శిలాశ్చ శకలీకుర్వన్ పద్భ్యాం గజ ఇవాశుగః |
దూరమేకపదం త్యక్త్వా యయౌ కార్యవశాద్ ద్రుతం || 4.31.15 || 1319
- తామపశ్యద్ బలాకీర్ణాం హారిరాజమహాపురీం |
దుర్గామిక్షాకుశార్దూలః కిష్కింధాం గిరిసంకటే || 4.31.16 || 1320
- రోషాత్ ప్రస్ఫురమాణోఘః సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణః |
దదర్శ వానరాన్ భీమాన్ కిష్కింధాయాం బహిశ్చరాన్ || 4.31.17 || 1321
- తం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే లక్ష్మణం పురుషర్షభం |
శైలశృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్ |
జగృహుః కుంజరప్రఖ్యా వానరాః పర్వతాంతరే || 4.31.18 || 1322
- తాన్ గృహీతప్రహరణాన్ సర్వాన్ దృష్ట్వా తు లక్ష్మణః |
బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో బహ్వింధన ఇవానలః || 4.31.19 || 1323
- తం తే భయపరీతాంగా క్షుబ్ధం దృష్ట్వా ప్లవంగమాః |
కాలమృత్యుయుగాంతాభం శతశో విద్రుతా దిశః || 4.31.20 || 1324
- తతః సుగ్రీవభవనం ప్రవిశ్య హరిపుంగవాః |
క్రోధమాగమనం చైవ లక్ష్మణస్య న్యవేదయన్ || 4.31.21 || 1325
- తారయా సహితః కామీ సక్తః కపివృషస్తదా |
న తేషాం కపిసింహానాం శుశ్రావ వచనం తదా || 4.31.22 || 1326
- తతః సచివసందిష్టా హరయో రోమహర్షణాః |
గిరికుంజరమేఘాభా నగరాన్నిర్యయుస్తదా || 4.31.23 || 1327

- నఖదంష్ట్రాయుధాః సర్వే వీరా వికృతదర్శనాః |
సర్వే శార్దూలదంష్ట్రాశ్చ సర్వే వివృతదర్శనాః || 4.31.24 || 1328
- దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్ దశగుణోత్తరాః |
కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవర్చసః || 4.31.25 || 1329
- తతస్తైః కపిభిర్వ్యాప్తాం ద్రుమహస్తైర్మహాబలైః |
అపశ్యల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః కిష్కింధాం తాం దురాసదాం || 4.31.26 || 1330
- తతస్తే హరయః సర్వే ప్రాకారపరిఖాంతరాత్ |
నిమ్మమ్యోదగ్రసత్త్వాస్తు తస్థురావిష్కృతం తదా || 4.31.27 || 1331
- సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూర్వజస్యార్థమాత్మవాన్ |
దృష్ట్వా క్రోధవశం వీరః పునరేవ జగామ సః || 4.31.28 || 1332
- స దీర్ఘోష్ణమహోచ్ఛ్వాసః కోపసంరక్తలోచనః |
బభూవ నరశార్దూలః సధూమ ఇవ పావకః || 4.31.29 || 1333
- బాణశల్యస్ఫురజ్జిహ్వాః సాయకాసనభోగవాన్ |
స్వతేజోవిషసంభూతః పంచాస్య ఇవ పన్నగః || 4.31.30 || 1334
- తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేంద్రమివ కోపితం |
సమాసాద్యాంగదస్త్రాసాద్ విషాదమగమత్ పరం || 4.31.31 || 1335
- సోఽంగదం రోషతామ్రాక్షః సందిదేశ మహాయశాః |
సుగ్రీవః కథ్యతాం వత్స మమాగమనమిത്യత || 4.31.32 || 1336
- ఏష రామానుజః ప్రాప్తస్త్యత్సకాశమరిందమ |
భ్రాతుర్వ్యసనసంతప్తో ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః || 4.31.33 || 1337

- తస్య వాక్యం యది రుచిః క్రియతాం సాధు వానర |
ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాగచ్ఛ వత్స వాక్యమరిందమ || 4.31.34 || 1338
- లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా శోకావిష్టోఽంగదోఽబ్రవీత్ |
పితుః సమీపమాగమ్య సౌమిత్రిరయమాగతః || 4.31.35 || 1339
- అథాంగదస్తస్య సుతీవ్రవాచా
సంభ్రాంతభావః పరిదీనవక్త్రః |
నిర్గత్య పూర్వం నృపతేస్తరస్వీ
తతో రుమాయాశ్చరణౌ వవందే || 4.31.36 || 1340
- సంగృహ్య పాదౌ పితురుగ్రతేజా
జగ్రాహ మాతుః పునరేవ పాదౌ |
పాదౌ రుమాయాశ్చ నిపీడయిత్వా
నివేదయామాస తతస్తదర్థం || 4.31.37 || 1341
- స నిద్రాక్లాంతసంవీతో వానరో న విబుద్ధవాన్ |
బభూవ మదమత్తశ్చ మదనేన చ మోహితః || 4.31.38 || 1342
- తతః కిలకిలాం చక్రుర్లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య వానరాః |
ప్రసాదయంతస్తం క్రుద్ధం భయమోహితచేతసః || 4.31.39 || 1343
- తే మహశౌఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశనిసమస్వనం |
సింహనాదం సమం చక్రుర్లక్ష్మణస్య సమీపతః || 4.31.40 || 1344
- తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుధ్యత వానరః |
మదవిహ్వాలతామ్రాక్షో వ్యాకులః స్రగ్వీభూషణః || 4.31.41 || 1345
- అథాంగదవచః శ్రుత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ |
మంత్రిణౌ వానరేంద్రస్య సమ్మతోదారదర్శనౌ || 4.31.42 || 1346

- ప్లక్షశ్చైవ ప్రభావశ్చ మంత్రిణావర్ణధర్మయోః |
వక్తుముచ్ఛావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తౌ శశంసతుః || 4.31.43 || 1347
- ప్రసాదయిత్వా సుగ్రీవం వచనైః సార్థనిశ్చితైః |
ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్రం మరుత్పతిం || 4.31.44 || 1348
- సత్యసంధౌ మహాభాగౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ |
మనుష్యభావం సంప్రాప్తౌ రాజ్యార్హౌ రాజ్యదాయినౌ || 4.31.45 || 1349
- తయోరేకో ధనుష్పాణిర్ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః |
యస్య భీతాః ప్రవేపంతో నాదాన్ ముంచంతి వానరాః || 4.31.46 || 1350
- స ఏష రాఘవభ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యసారథిః |
వ్యవసాయరథః ప్రాప్తస్తస్య రామస్య శాసనాత్ || 4.31.47 || 1351
- అయం చ తనయౌ రాజంస్తారాయా దయితోఽంగదః |
లక్ష్మణేన సకాశం తే ప్రేషితస్త్వరయానఘ || 4.31.48 || 1352
- సోఽయం రోషపరీతాక్షో ద్వారి తిష్ఠతి వీర్యవాన్ |
వానరాన్ వానరపతే చక్షుషా నిర్దహన్నివ || 4.31.49 || 1353
- తస్య మూర్ధ్నా ప్రణామం త్వం సపుత్రః సహబాంధవః |
గచ్ఛ శీఘ్రం మహారాజ రోషో హ్యద్యోపశామ్యతాం || 4.31.50 || 1354
- యథా హి రామౌ ధర్మాత్మా తత్కురుష్వ సమాహితః |
రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భవ సత్యవ్రతిశ్రవః || 4.31.51 || 1355

|| ఇత్యార్హే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

హనుమతా చింతాకులస్య సుగ్రీవస్య ప్రబోధనం

- అంగదస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవః సచివైః సహ |
లక్ష్మణం కుపితం శ్రుత్వా ముమోచాసనమాత్మవాన్ || 4.32.1 || 1356
- స చ తానబ్రవీద్ వాక్యం నిశ్చిత్య గురులాఘవం |
మంత్రజ్ఞాన్ మంత్రకుశలో మంత్రేషు పరినిష్ఠితః || 4.32.2 || 1357
- న మే దుర్వ్యాహృతం కించిన్నాపి మే దురనుష్ఠితం |
లక్ష్మణో రాఘవభ్రాతా క్రుద్ధః కిమితి చింతయే || 4.32.3 || 1358
- అసుహృద్భిర్మమామిత్రైర్నిత్యమంతరదర్శిభిః |
మమ దోషానసంభూతాఞ్శ్యావితో రాఘవానుజః || 4.32.4 || 1359
- అత్ర తావద్ యథాబుద్ధిః సర్వైరేవ యథావిధి |
భావస్య నిశ్చయస్తావద్ విజ్ఞేయో నిపుణం శనైః || 4.32.5 || 1360
- న ఖల్వస్తి మమ త్రాసో లక్ష్మణాన్నాపి రాఘవాత్ |
మిత్రం స్వస్థానకుపితం జనయత్యేవ సంభ్రమం || 4.32.6 || 1361
- సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం ప్రతిపాలనం |
అనిత్యత్వాత్ తు చిత్తానాం ప్రీతిరల్పేఽపి భిద్యతే || 4.32.7 || 1362

- అతోనిమిత్తం త్రస్తోఽహం రామేణ తు మహాత్మనా |
యన్మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్మయా || 4.32.8 || 1363
- సుగ్రీవేణైవముక్తే తు హనూమాన్ హరిపుంగవః |
ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వానరమంత్రిణాం || 4.32.9 || 1364
- సర్వథా నైతదాశ్చర్యం యత్ త్వం హరిగణేశ్వర |
న విస్మరసి సుస్పిర్ధముపకారం కృతం శుభం || 4.32.10 || 1365
- రాఘవేణ తు వీరేణ భయముత్సృజ్య దూరతః |
త్వత్ప్రియార్థం హతో వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః || 4.32.11 || 1366
- సర్వథా ప్రణయాత్ క్రుద్ధో రాఘవో నాత్ర సంశయః |
భ్రాతరం సంప్రహితవాన్ లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనం || 4.32.12 || 1367
- త్వం ప్రమత్తో న జానీషే కాలం కాలవిదాం వర |
పుల్లసప్తచ్ఛదశ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్ఛుభా || 4.32.13 || 1368
- నిర్మలగ్రహనక్షత్రా ద్యౌః ప్రణష్టబలాహకా |
ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వాః సరితశ్చ సరాంసి చ || 4.32.14 || 1369
- ప్రాప్తముద్యోగకాలం తు నావైషి హరిపుంగవ |
త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోఽయమిహాగతః || 4.32.15 || 1370
- ఆర్తస్య హృతదారస్య పరుషం పురుషాంతరాత్ |
వచనం మర్షణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః || 4.32.16 || 1371
- కృతాపరాధస్య హి తే నాన్యత్ పశ్యామ్యహం క్షమం |
అంతరేణాంజలిం బద్ధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్ || 4.32.17 || 1372

- నియుక్తైర్మంత్రిభిర్వాచ్యో హ్యవశ్యం పార్థివో హితం |
ఇత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యవధృతం వచః || 4.32.18 || 1373
- అభిక్రుద్ధః సమర్థో హి చాపముద్యమ్య రాఘవః |
సదేవాసురగంధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్ || 4.32.19 || 1374
- న స క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్యః పునర్భవేత్ |
పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః || 4.32.20 || 1375
- తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రః ససుహృజ్జనః |
రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భర్తుర్భార్యేవ తద్వశే || 4.32.21 || 1376
- న రామరామానుజశాసనం త్వయా
కపీంద్రయుక్తం మనసాప్యపోహితుం |
మనో హి తే జ్ఞాస్యతి మానుషం బలం
సరాఘవస్యాస్య సురేంద్రవర్చసః || 4.32.22 || 1377

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయస్త్రీంశః సర్గః ॥

కిష్కింధాసుషమాం పశ్యతో లక్ష్మణస్య సుగ్రీవసదనే ప్రవేశః ప్రవిశ్య చ తేన
సరోషం ధనుషో విష్ఫారణం భీతేన సుగ్రీవేణ తస్య రోషశమనాయ
తారాయాః ప్రేషణం తారయా ప్రబోధ్య తస్యాంతఃపుర ఆనయనం

అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్ష్మణః పరవీరహా |

ప్రవివేశ గుహాం రమ్యాం కిష్కింధాం రామశాసనాత్ || 4.33.1 ||

1378

ద్వారస్థా హరయస్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః |

బభూవుర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః || 4.33.2 ||

1379

నిఃశ్వసంతం తు తం దృష్ట్వా క్రుద్ధం దశరథాత్మజం |

బభూవుర్లరయస్తస్తా న చైనం పర్యవారయన్ || 4.33.3 ||

1380

స తాం రత్నమయీం దివ్యాం శ్రీమాన్ పుష్పితకాననాం |

రమ్యాం రత్నసమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహాం || 4.33.4 ||

1381

హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్నోపశోభితాం |

సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితాం || 4.33.5 ||

1382

దేవగంధర్వపుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః |

దివ్యమాల్యాంబరధరైః శోభితాం ప్రియదర్శనైః || 4.33.6 ||

1383

- చందనాగురుపద్మానాం గంధైః సురభిగంధితాం |
మైరేయాణాం మధూనాం చ సమ్మోదితమహాపథాం || 4.33.7 || 1384
- వింధ్యమేరుగిరిప్రఖ్యైః ప్రాసాదైర్నైకభూమిభిః |
దదర్శ గిరినద్యశ్చ విమలాస్తత్ర రాఘవః || 4.33.8 || 1385
- అంగదస్య గృహం రమ్యం మైందస్య ద్వివిదస్య చ |
గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ || 4.33.9 || 1386
- విద్యున్మాలేశ్చ సంపాతేః సూర్యాక్షస్య హనూమతః |
వీరబాహోః సుబాహోశ్చ నలస్య చ మహాత్మనః || 4.33.10 || 1387
- కుముదస్య సుషేణస్య తారజాంబవతోస్తథా |
దధివక్తస్య నీలస్య సుపాటలసునేత్రయోః || 4.33.11 || 1388
- ఏతేషాం కపిముఖ్యానాం రాజమార్గే మహాత్మనాం |
దదర్శ గృహముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః || 4.33.12 || 1389
- పాండురాభ్రప్రకాశాని గంధమాల్యయుతాని చ |
ప్రభూతధనధాన్యాని స్తీరత్నైః శోభితాని చ || 4.33.13 || 1390
- పాండురేణ తు శైలేన పరిక్షిప్తం దురాసదం |
వానరేంద్రగృహం రమ్యం మహేంద్రసదనోపమం || 4.33.14 || 1391
- శుక్లైః ప్రాసాదశిఖరైః కైలాసశిఖరోపమైః |
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితం || 4.33.15 || 1392
- మహేంద్రదత్తైః శ్రీమద్భిర్నీలజీమూతసన్నిభైః |
దివ్యపుష్పఫలైర్వృక్షైః శీతచ్ఛాయైర్మనోరమైః || 4.33.16 || 1393

- హరిభిః సంవృతద్వారం బలిభిః శస్త్రపాణిభిః |
దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్తకాంచనతోరణం || 4.33.17 || 1394
- సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః |
అవార్యమాణః సౌమిత్రిర్మహాభ్రమివ భాస్కరః || 4.33.18 || 1395
- స సప్త కక్ష్యా ధర్మాత్మా యానాసనసమావృతాః |
దదర్శ సుమహాధుప్తం దదర్మాంతఃపురం మహత్ || 4.33.19 || 1396
- హైమరాజతపర్యంకైర్బహుభిశ్చ వరాసనైః |
మహార్థాస్తరణోపేతైస్తత్ర తత్ర సమావృతం || 4.33.20 || 1397
- ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధురస్వనం |
తంత్రీగీతసమాకీర్ణం సమతాలపదాక్షరం || 4.33.21 || 1398
- బహ్వీశ్చ వివిధాకారా రూపయౌవనగర్వితాః |
స్త్రీయః సుగ్రీవభవనే దదర్శ స మహాబలః || 4.33.22 || 1399
- దృష్ట్వాభిజనసంపన్నాస్తత్ర మాల్యకృతస్రజః |
వరమాల్యకృతవ్యగ్రా భూషణోత్తమభూషితాః || 4.33.23 || 1400
- నాతృప్తాన్ నాతి చావ్యగ్రాన్ నానుదాత్తపరిచ్ఛదాన్ |
సుగ్రీవానుచరాంశ్చాపి లక్షయామాస లక్షణః || 4.33.24 || 1401
- కూజితం నూపురాణాం చ కాంచీనాం నిఃస్వనం తథా |
స నిశమ్య తతః శ్రీమాన్ సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్ || 4.33.25 || 1402
- రోషవేగప్రకుపితః శ్రుత్వా చాభరణస్వనం |
చకార జ్యస్వనం వీరో దిశః శబ్దేన పూరయన్ || 4.33.26 || 1403
- చారిత్రేణ మహాబాహురపకృష్టః స లక్షణః |
తస్థావేకాంతమాశ్రిత్య రామకోపసమన్వితః || 4.33.27 || 1404

- తేన చాపస్వనేనాథ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః |
విజ్ఞాయాగమనం త్రస్తః స చచాల వరాసనాత్ || 4.33.28 || 1405
- అంగదేన యథా మహ్యాం పురస్తాత్ ప్రతివేదితం |
సువ్యక్తమేష సంప్రాప్తః సౌమిత్రిర్యాత్యవత్సలః || 4.33.29 || 1406
- అంగదేన సమాఖ్యాతో జ్యాస్వనేన చ వానరః |
బుబుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాస్య వ్యశుష్యత || 4.33.30 || 1407
- తతస్తారాం హరిశ్రేష్ఠః సుగ్రీవః ప్రియదర్శనాం |
ఉవాచ హితమవ్యగ్రస్తాససంభ్రాంతమానసః || 4.33.31 || 1408
- కిం ను రుట్యారణం సుభ్రు ప్రకృత్యా మృదుమానసః |
సరోష ఇవ సంప్రాప్తో యేనాయం రాఘవానుజః || 4.33.32 || 1409
- కిం పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థానమనిందితే |
న ఖల్వకారణే కోపమాహరేన్నరపుంగవః || 4.33.33 || 1410
- యద్యస్య కృతమస్మాభిర్బుధ్యసే కించిదప్రియం |
తద్బుద్ధ్యా సంప్రథార్యాశు క్షిప్రమేవాభిధీయతాం || 4.33.34 || 1411
- అథవా స్వయమేవైనం ద్రష్టుమర్హసి భామిని |
వచనైః సాంత్యయుక్తైశ్చ ప్రసాదయితుమర్హసి || 4.33.35 || 1412
- త్వద్ధర్మనే విశుద్ధాత్మా న స్మ కోపం కరిష్యతి |
నహి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్ కుర్వంతి దారుణం || 4.33.36 || 1413
- త్వయా సాంత్యైరుపక్రాంతం ప్రసన్నేంద్రియమానసం |
తతః కమలపత్రాక్షం ద్రక్ష్యామ్యహమరిందమం || 4.33.37 || 1414

- సా ప్రస్థలంతీ మదవిహ్వలాక్షీ
 ప్రలంబకాంచీగుణహేమసూత్రా |
 సలక్షణా లక్ష్మణసన్నిధానం
 జగామ తారా నమితాంగయష్టిః || 4.33.38 || 1415
- స తాం సమీక్ష్ణేవ హారీశపత్నీం
 తస్థావుదాసీనతయా మహాత్మా |
 అవాఙ్ముఖోఽభూన్మనుజేంద్రపుత్రః
 స్త్రీసన్నికర్షాద్ వినివృత్తకోపః || 4.33.39 || 1416
- సా పానయోగాచ్చ నివృత్తలజ్జా
 దృష్టిప్రసాదాచ్చ నరేంద్రసూనోః |
 ఉవాచ తారా ప్రణయప్రగల్భం
 వాక్యం మహార్థం పరిసాంత్యరూపం || 4.33.40 || 1417
- కిం కోపమూలం మనుజేంద్రపుత్ర
 కస్తే న సంతిష్ఠతి వాఙ్మదేశే |
 కః శుష్కవృక్షం వనమాపతంతం
 దావాగ్నిమాసీదతి నిర్విశంకః || 4.33.41 || 1418
- స తస్యా వచనం శ్రుత్వా సాంత్యపూర్వమశంకితః |
 భూయః ప్రణయదృష్టార్థం లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ || 4.33.42 || 1419
- కిమయం కామవృత్తస్తే లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః |
 భర్తా భర్తృహితే యుక్తే న చైనమవబుధ్యసే || 4.33.43 || 1420
- న చింతయతి రాజ్యార్థం సోఽస్మాఞ్శోకపరాయణాన్ |
 సామాత్యపరిషత్ తారే కామమేవోపసేవతే || 4.33.44 || 1421

- స మాసాంశ్చతురః కృత్వా ప్రమాణం ప్లవగేశ్వరః |
వ్యతీతాంస్తాన్ మదోదగ్రో విహరన్ నావబుధ్యతే || 4.33.45 || 1422
- నహి ధర్మార్థసిద్ధ్యర్థం పానమేవం ప్రశస్యతే |
పానాదర్థశ్చ కామశ్చ ధర్మశ్చ పరిహీయతే || 4.33.46 || 1423
- ధర్మలోపో మహాంస్తావత్ కృతే హ్యప్రతికుర్వతః |
అర్థలోపశ్చ మిత్రస్య నాశే గుణవతో మహాన్ || 4.33.47 || 1424
- మిత్రం హ్యర్థగుణశ్రేష్ఠం సత్యధర్మపరాయణం |
తద్ద్యయం తు పరిత్యక్తం న తు ధర్మే వ్యవస్థితం || 4.33.48 || 1425
- తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే కార్యమస్మాభిరుత్తరం |
తత్ కార్యం కార్యతత్త్వజ్ఞే త్వముదాహర్తుమర్హసి || 4.33.49 || 1426
- సా తస్య ధర్మార్థసమాధియుక్తం
నిశమ్య వాక్యం మధురస్వభావం |
తారా గతార్థే మనుజేంద్రకార్యే
విశ్వాసయుక్తం తమువాచ భూయః || 4.33.50 || 1427
- న కోపకాలః క్షితిపాలపుత్ర
న చాపి కోపః స్వజనే విధేయః |
త్వదర్థకామస్య జనస్య తస్య
ప్రమాదమప్యర్హసి వీర సోఢుం || 4.33.51 || 1428
- కోపం కథం నామ గుణప్రకృష్టః
కుమార కుర్యాదపకృష్టసత్త్వే |
కస్త్వద్విధః కోపవశం హి గచ్ఛేత్
సత్త్వావరుద్ధస్తపసః ప్రసూతిః || 4.33.52 || 1429

జానామి కోపం హరివీరబంధో -

ర్జానామి కార్యస్య చ కాలసంగం |
జానామి కార్యం త్వయి యత్యతం న -
స్తచ్చాపి జానామి యదత్ర కార్యం || 4.33.53 ||

1430

తచ్చాపి జానామి తథావిషహ్యాం

బలం నరశ్రేష్ఠ శరీరజస్య |
జానామి యస్మింశ్చ జనేఽవబద్ధం
కామేన సుగ్రీవమసక్తమద్య || 4.33.54 ||

1431

న కామతంత్రే తవ బుద్ధిరస్తి

త్వం వై యథా మన్యువశం ప్రపన్నః |
న దేశకాలౌ హి యథార్థధర్మా -
వవేక్షతే కామరతిర్మనుష్యః || 4.33.55 ||

1432

తం కామవృత్తం మమ సన్నికృష్టం

కామాభియోగాచ్చ విముక్తలజ్జం |
క్షమస్య తావత్ పరవీరహంత -
స్త్వద్భ్రాతరం వానరవంశనాథం || 4.33.56 ||

1433

మహర్షయో ధర్మతపోఽభిరామాః

కామానుకామాః ప్రతిబద్ధమోహాః |
అయం ప్రకృత్యా చపలః కపిస్తు
కథం న సజ్జేత సుఖేషు రాజా || 4.33.57 ||

1434

ఇత్యేవముక్త్యా వచనం మహార్థం

సా వానరీ లక్ష్మణమప్రమేయం |
పునః సఖేదం మదవిహ్వలాక్షీ
భర్తుర్హితం వాక్యమిదం బభాషే || 4.33.58 ||

1435

- ఉద్యోగస్తు చిరాజ్ఞప్తః సుగ్రీవేణ నరోత్తమ |
కామస్యాపి విధేయేన తవార్థప్రతిసాధనే || 4.33.59 || 1436
- ఆగతా హి మహావీర్యా హరయః కామరూపిణః |
కోటిః శతసహస్రాణి నానానగనివాసినః || 4.33.60 || 1437
- తదాగచ్ఛ మహాబాహుః చారిత్రం రక్షితం త్వయా |
అచ్ఛలం మిత్రభావేన సతాం దారావలోకనం || 4.33.61 || 1438
- తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతస్త్వరయా వాపి చోదితః |
ప్రవివేశ మహాబాహురభ్యంతరమరిందమః || 4.33.62 || 1439
- తతః సుగ్రీవమాసీనం కాంచనే పరమాసనే |
మహార్థాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్యసన్నిభం || 4.33.63 || 1440
- దివ్యాభరణచిత్రాంగం దివ్యరూపం యశస్వినం |
దివ్యమాల్యాంబరధరం మహేంద్రమివ దుర్జయం || 4.33.64 || 1441
- దివ్యాభరణమాల్యాభిః ప్రమదాభిః సమావృతం |
సంరబ్ధతరరక్తాక్షో బభూవాంతకసన్నిభః || 4.33.65 || 1442
- రుమాం తు వీరః పరిరభ్య గాఢం
వరాసనస్థో వరహేమవర్ణః |
దదర్శ సౌమిత్రిమదీనసత్త్వం
విశాలనేత్రః స విశాలనేత్రం || 4.33.66 || 1443

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రయస్తింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవస్య లక్ష్మణసమీపే గమనం లక్ష్మణేన తస్య భర్తృనం చ

- తమప్రతిహతం క్రుద్ధం ప్రవిష్టం పురుషర్షభం ।
 సుగ్రీవో లక్ష్మణం దృష్ట్వా బభూవ వ్యథితేంద్రియః ॥ 4.34.1 ॥ 1444
- క్రుద్ధం నిఃశ్వసమానం తం ప్రదీప్తమివ తేజసా ।
 భ్రాతుర్వ్యసనసంతప్తం దృష్ట్వా దశరథాత్మజం ॥ 4.34.2 ॥ 1445
- ఉత్పాత హరిశ్రేష్ఠో హిత్వా సౌవర్ణమాసనం ।
 మహాన్ మహేంద్రస్య యథా స్వలంకృత ఇవ ధ్వజః ॥ 4.34.3 ॥ 1446
- ఉత్పతంతమనూత్పేతూ రుమాప్రభృతయః స్త్రియః ।
 సుగ్రీవం గగనే పూర్ణం చంద్రం తారాగణా ఇవ ॥ 4.34.4 ॥ 1447
- సంరక్తనయనః శ్రీమాన్ సంచచార కృతాంజలిః ।
 బభూవావస్థితస్తత్ర కల్పవృక్షో మహానివ ॥ 4.34.5 ॥ 1448
- రుమాద్వితీయం సుగ్రీవం నారీమధ్యగతం స్థితం ।
 అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః సతారం శశినం యథా ॥ 4.34.6 ॥ 1449
- సత్త్వాభిజనసంపన్నః సానుక్రోశో జితేంద్రియః ।
 కృతజ్ఞః సత్యవాదీ చ రాజా లోకే మహీయతే ॥ 4.34.7 ॥ 1450

- యస్తు రాజా స్థితోఽధర్మే మిత్రాణాముపకారిణాం |
మిథ్యా ప్రతిజ్ఞాం కురుతే కో నృశంసతరస్తతః || 4.34.8 || 1451
- శతమశ్వానృతే హంతి సహస్రం తు గవానృతే |
ఆత్మానం స్వజనం హంతి పురుషః పురుషానృతే || 4.34.9 || 1452
- పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం న తత్ప్రతికరోతి యః |
కృతఘ్నః సర్వభూతానాం స వధ్యః ప్లవగేశ్వర || 4.34.10 || 1453
- గీతోఽయం బ్రహ్మణా శ్లోకః సర్వలోకనమస్కృతః |
దృష్ట్వా కృతఘ్నం క్రుద్ధేన తన్నిబోధ ప్లవంగమ || 4.34.11 || 1454
- గోఘ్నై చైవ సురాపే చ చౌరే భగ్నవ్రతే తథా |
నిష్కృతిర్విహితా సద్భిః కృతఘ్నై నాస్తి నిష్కృతిః || 4.34.12 || 1455
- అనార్యస్త్యం కృతఘ్నశ్చ మిథ్యావాదీ చ వానర |
పూర్వం కృతార్థో రామస్య న తత్ప్రతికరోషి యత్ || 4.34.13 || 1456
- నను నామ కృతార్థేన త్వయా రామస్య వానర |
సీతాయా మార్గణే యత్నః కర్తవ్యః కృతమిచ్ఛతా || 4.34.14 || 1457
- స త్వం గ్రామ్యేషు భోగేషు సక్తో మిథ్యాప్రతిశ్రవః |
న త్వాం రామో విజానీతే సర్పం మండుకరావిణం || 4.34.15 || 1458
- మహాభాగేన రామేణ పాపః కరుణవేదినా |
హరీణాం ప్రాపితో రాజ్యం త్వం దురాత్మా మహాత్మనా || 4.34.16 || 1459
- కృతం చేన్నాతిజానీషే రాఘవస్య మహాత్మనః |
సద్యస్త్యం నిశితైర్భాణైర్హతో ద్రక్ష్యసి వాలినం || 4.34.17 || 1460

న స సంకుచితః పంథా యేన వాలీ హతో గతః |
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః || 4.34.18 ||

1461

న నూనమిక్ష్వాకువరస్య కార్ముకా -
చ్ఛరాంశ్చ తాన్ పశ్యసి వజ్రసన్నిభాన్ |
తతః సుఖం నామ విషేవసే సుఖీ
న రామకార్యం మనసాప్యవేక్షసే || 4.34.19 ||

1462

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాలీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుస్తింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచత్రింశః సర్గః ॥

తారయా యుక్తియుక్తయా వాచా లక్ష్మణస్య ప్రశమనం

- తథా బ్రువాణం సౌమిత్రిం ప్రదీప్తమివ తేజసా |
 అబ్రవీల్లక్ష్మణం తారా తారాధిపనిభాననా || 4.35.1 || 1463
- నైవం లక్ష్మణ వక్తవ్యో నాయం పరుషమర్హతి |
 హరీణామీశ్వరః శ్రోతుం తవ వక్తాద్ విశేషతః || 4.35.2 || 1464
- నైవాకృతజ్ఞః సుగ్రీవో న శతో నాపి దారుణః |
 నైవాన్యతకథో వీర న జిహ్మాశ్చ కపీశ్వరః || 4.35.3 || 1465
- ఉపకారం కృతం వీరో నాప్యయం విస్మృతః కపిః |
 రామేణ వీర సుగ్రీవో యదన్వైర్దుష్కరం రణే || 4.35.4 || 1466
- రామప్రసాదాత్ కీర్తిం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం |
 ప్రాప్తవానిహ సుగ్రీవో రుమాం మాం చ పరంతప || 4.35.5 || 1467
- సుదుఃఖశయితః పూర్వం ప్రాప్యేదం సుఖముత్తమం |
 ప్రాప్తకాలం న జానీతే విశ్వామిత్రో యథా మునిః || 4.35.6 || 1468
- ఘృతాచ్యాం కిల సంసక్తో దశ వర్షాణి లక్ష్మణ |
 అహోఽమన్యత ధర్మాత్మా విశ్వామిత్రో మహామునిః || 4.35.7 || 1469

- స హి ప్రాప్తం న జానీతే కాలం కాలవిదాం వరః |
విశ్వామిత్రో మహాతేజాః కిం పునర్యః పృథగ్జనః || 4.35.8 || 1470
- దేహధర్మగతస్యాస్య పరిశ్రాంతస్య లక్ష్మణ |
అవిత్ప్రస్య కామేషు రామః క్షంతుమిహార్హతి || 4.35.9 || 1471
- న చ రోషవశం తాత గంతుమర్హసి లక్ష్మణ |
నిశ్చయార్థమవిజ్ఞాయ సహసా ప్రాకృతో యథా || 4.35.10 || 1472
- సత్త్వయుక్తా హి పురుషాస్త్యద్విధాః పురుషర్షభ |
అవిమృశ్య న రోషస్య సహసా యాంతి వశ్యతాం || 4.35.11 || 1473
- ప్రసాదయే త్వాం ధర్మజ్ఞ సుగ్రీవార్థం సమాహితా |
మహాన్ రోషసముత్పన్నః సంరంభస్త్యజ్యతామయం || 4.35.12 || 1474
- రుమాం మాం చాంగదం రాజ్యం ధనధాన్యపశూని చ |
రామప్రియార్థం సుగ్రీవస్త్యజేదితి మతిర్మమ || 4.35.13 || 1475
- సమానేష్యతి సుగ్రీవః సీతయా సహ రాఘవం |
శశాంకమివ రోహిణ్యా హత్వా తం రాక్షసాధమం || 4.35.14 || 1476
- శతకోటిసహస్రాణి లంకాయాం కిల రక్షసాం |
అయుతాని చ షట్త్రింశత్సహస్రాణి శతాని చ || 4.35.15 || 1477
- అహత్వా తాంశ్చ దుర్ధర్షాన్ రాక్షసాన్ కామరూపిణః |
న శక్యో రావణో హంతుం యేన సా మైథిలీ హృతా || 4.35.16 || 1478
- తే న శక్యా రణే హంతుమసహాయేన లక్ష్మణ |
రావణః క్రూరకర్మా చ సుగ్రీవేణ విశేషతః || 4.35.17 || 1479

- ఏవమాఖ్యాతవాన్ వాలీ స హ్యాభిజ్ఞో హరీశ్వరః |
ఆగమస్తు న మే వ్యక్తః శ్రవాత్ తస్య బ్రవీమ్యహం || 4.35.18 || 1480
- త్వత్సహాయనిమిత్తం హి ప్రేషితా హరిపుంగవాః |
ఆనేతుం వానరాన్ యుద్ధే సుబహూన్ హరిపుంగవాన్ || 4.35.19 || 1481
- తాంశ్చ ప్రతేక్షమాణోఽయం విక్రాంతాన్ సుమహాబలాన్ |
రాఘవస్యార్థసిద్ధ్యర్థం న నిర్యాతి హరీశ్వరః || 4.35.20 || 1482
- కృతా సుసంస్థా సౌమిత్రే సుగ్రీవేణ పురా యథా |
అద్య తైర్వానరైః సర్వైరాగంతవ్యం మహాబలైః || 4.35.21 || 1483
- ఋక్షకోటిసహస్రాణి గోలాంగూలశతాని చ |
అద్య త్వాముపయాస్యంతి జహి కోపమరిందమ |
కోట్యోఽనేకాస్తు కాకుత్స్థ కపీనాం దీప్తతేజసాం || 4.35.22 || 1484
- తవ హి ముఖమిదం నిరీక్ష్వ కోపాత్
క్షతజసమే నయనే నిరీక్షమాణాః |
హరివరవనితా న యాంతి శాంతిం
ప్రథమభయస్య హి శంకితాః స్మ సర్వాః || 4.35.23 || 1485
- || ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచత్రింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

స్వీయం లఘుత్వం శ్రీరామస్య మహత్త్వం చ ప్రతిపాదయతా సుగ్రీవేణ
లక్ష్మణం ప్రతి క్షమాయాః ప్రార్థనం లక్ష్మణేన తస్య ప్రశంసాపూర్వకం తం
ప్రత్యాత్మనా సహ చలితుమాదేశకరణం

ఇత్యుక్తస్తారయా వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితం |

మృదుస్వభావః సౌమిత్రిః ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః || 4.36.1 ||

1486

తస్మిన్ ప్రతిగృహీతే తు వాక్యే హరిగణేశ్వరః |

లక్ష్మణాత్ సుమహత్తాసం వస్తం క్లిన్నమివాత్యజత్ || 4.36.2 ||

1487

తతః కంఠగతం మాల్యం చిత్రం బహుగుణం మహత్ |

చిచ్ఛేద విమదశ్చాసీత్ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః || 4.36.3 ||

1488

స లక్ష్మణం భీమబలం సర్వవానరసత్తమః |

అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవః సంప్రహర్షయన్ || 4.36.4 ||

1489

ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం |

రామప్రసాదాత్ సౌమిత్రే పునశ్చాప్తమిదం మయా || 4.36.5 ||

1490

కః శక్తస్తస్య దేవస్య ఖ్యాతస్య స్వేన కర్మణా |

తాదృశం ప్రతికుర్వీత అంశేనాపి నృపాత్మజ || 4.36.6 ||

1491

సీతాం ప్రాప్స్యతి ధర్మాత్మా వధిష్యతి చ రావణం |

సహాయమాత్రేణ మయా రాఘవః స్వేన తేజసా || 4.36.7 ||

1492

- సహాయకృత్యం కిం తస్య యేన సప్త మహాద్రుమాః |
గిరిశ్చ వసుధా చైవ బాణేనైకేన దారితాః || 4.36.8 || 1493
- ధనుర్విస్ఫారమాణస్య యస్య శబ్దేన లక్ష్మణ |
సశైలా కంపితా భూమిః సహాయైః కిం ను తస్య వై || 4.36.9 || 1494
- అనుయాత్రాం నరేంద్రస్య కరిష్యేఽహం నరర్షభ |
గచ్ఛతో రావణం హంతుం వైరిణం సపురస్సరం || 4.36.10 || 1495
- యది కించిదతిక్రాంతం విశ్వాసాత్ ప్రణయేన వా |
ప్రేష్యస్య క్షమితవ్యం మే న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి || 4.36.11 || 1496
- ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః |
అభవల్లక్ష్మణః ప్రీతః ప్రేష్టా చేదమువాచ హా || 4.36.12 || 1497
- సర్వథా హి మమ భ్రాతా సనాథో వానరేశ్వర |
త్వయా నాథేన సుగ్రీవ ప్రశ్రితేన విశేషతః || 4.36.13 || 1498
- యస్తే ప్రభావః సుగ్రీవ యచ్ఛ తే శౌచమీదృశం |
అర్హస్త్వం కపిరాజ్యస్య శ్రియం భోక్తుమనుత్తమాం || 4.36.14 || 1499
- సహాయేన చ సుగ్రీవ త్వయా రామః ప్రతాపవాన్ |
వధిష్యతి రణే శత్రూనచిరాన్నాత్ర సంశయః || 4.36.15 || 1500
- ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య సంగ్రామేష్యనివర్తినః |
ఉపపన్నం చ యుక్తం చ సుగ్రీవ తవ భాషితం || 4.36.16 || 1501
- దోషజ్ఞః సతి సామర్థ్యే కోఽన్యో భాషితుమర్హతి |
వర్ణయిత్వా మమ జ్యేష్ఠం త్వాం చ వానరసత్తమ || 4.36.17 || 1502

- సదృశశ్చాసి రామేణ విక్రమేణ బలేన చ |
సహాయో దైవతైర్దత్తశ్చిరాయ హరిపుంగవ || 4.36.18 || 1503
- కిం తు శీఘ్రమితో వీర నిష్కమ త్వం మయా సహ |
సాంత్యయస్వ వయస్యం చ భార్యాహరణదుఃఖితం || 4.36.19 || 1504
- యచ్ఛ శోకాభిభూతస్య శ్రుత్వా రామస్య భాషితం |
మయా త్వం పరుషాణ్యుక్తస్తత్ క్షమస్య సఖే మమ || 4.36.20 || 1505

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షట్త్రింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ వానరసేనాసంగ్రహాయ పునర్ద్వూతాన్ ప్రేషయితుం హనుమత
ఆజ్ఞపనం తేభ్యో రాజాజ్ఞామాకర్ణ్య సమేషాం వానరాణాం కిష్కింధాం ప్రతి
ప్రస్థానం నివృత్తైర్దూతైః సగ్రీవాయోపాయనాని సమర్ప్య
వానరాగమనవృత్తాంతస్య నివేదనం

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా |

హనూమంతం స్థితం పార్శ్వే వచనం చేదమబ్రవీత్ || 4.37.1 ||

1506

మహేంద్రహిమవద్వింధ్యకైలాసశిఖరేషు చ |

మందరే పాండుశిఖరే పంచశైలేషు యే స్థితాః || 4.37.2 ||

1507

తరుణాదిత్యవర్ణేషు భ్రాజమానేషు నిత్యశః |

పర్వతేషు సముద్రాంతే పశ్చిమస్యాం తు యే దిశి || 4.37.3 ||

1508

ఆదిత్యభవనే చైవ గిరౌ సంధ్యాభ్రసన్నిభే |

పద్మాచలవనం భీమాః సంశ్రితా హరిపుంగవాః || 4.37.4 ||

1509

అంజనాంబుదసంకాశాః కుంజరేంద్రమహౌజసః |

అంజనే పర్వతే చైవ యే వసంతి ప్లవంగమాః || 4.37.5 ||

1510

మహాశైలగుహావాసా వానరాః కనకప్రభాః |

మేరుపార్శ్వగతాశ్చైవ యే చ ధూమ్రుగిరిం శ్రితాః || 4.37.6 ||

1511

- తరుణాదిత్యవర్ణాశ్చ పర్వతే యే మహారుణే |
పిబంతో మధు మైరేయం భీమవేగాః ప్లవంగమాః || 4.37.7 || 1512
- వనేషు చ సురమ్యేషు సుగంధిషు మహత్సు చ |
తాపసాశ్రమరమ్యేషు వనాంతేషు సమంతతః || 4.37.8 || 1513
- తాంస్తాంస్త్యమానయ క్షిప్రం పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ |
సామదానాదిభిః కల్పైర్వానరైర్వేగవత్తరైః || 4.37.9 || 1514
- ప్రేషితాః ప్రథమం యే చ మయాఽఽజ్ఞాతా మహాజవాః |
త్వరణార్థం తు భూయస్త్వం సంప్రేషయ హరీశ్వరాన్ || 4.37.10 || 1515
- యే ప్రసక్తాశ్చ కామేషు దీర్ఘసూత్రాశ్చ వానరాః |
ఇహానయస్వ తాఙ్శీఘ్రం సర్వానేవ కపీశ్వరాన్ || 4.37.11 || 1516
- అహోభిర్దశభిర్యే చ నాగచ్ఛంతి మమాజ్ఞయా |
హాంతవ్యాస్తే దురాత్మానో రాజశాసనదూషకాః || 4.37.12 || 1517
- శతాన్యథ సహస్రాణి కోట్యశ్చ మమ శాసనాత్ |
ప్రయాంతు కపిసింహానాం నిదేశే మమ యే స్థితాః || 4.37.13 || 1518
- మేఘపర్వతసంకాశాశ్చాదయంత ఇవాంబరం |
ఘోరరూపాః కపిశ్రేష్ఠా యాంతు మచ్ఛాసనాదితః || 4.37.14 || 1519
- తే గతిజ్ఞా గతిం గత్వా పృథివ్యాం సర్వవానరాః |
ఆనయంతు హరీన్ సర్వాంస్త్యరితాః శాసనాన్మమ || 4.37.15 || 1520
- తస్య వానరరాజస్య శ్రుత్వా వాయుసుతో వచః |
దిక్షు సర్వాసు విక్రాంతాన్ ప్రేషయామాస వానరాన్ || 4.37.16 || 1521

- తే పదం విష్ణువిక్రాంతం పతత్తిజ్యోతిరధ్వగాః |
ప్రయాతాః ప్రహితా రాజ్ఞా హరయస్తు క్షణేన వై || 4.37.17 || 1522
- తే సముద్రేషు గిరిషు వనేషు చ సరస్సు చ |
వానరా వానరాన్ సర్వాన్ రామహేతోరచోదయన్ || 4.37.18 || 1523
- మృత్యుకాలోపమస్యాజ్ఞాం రాజరాజస్య వానరాః |
సుగ్రీవస్యాయయుః శ్రుత్వా సుగ్రీవభయశంకితాః || 4.37.19 || 1524
- తతస్తేఽంజనసంకాశా గిరేస్తస్మాన్మహాబలాః |
తిస్రః కోట్యః ప్లవంగానాం నిర్యయుర్యత్ర రాఘవః || 4.37.20 || 1525
- అస్తం గచ్ఛతి యత్రార్కస్తస్మిన్ గిరివరే రతాః |
సంతప్తహేమవర్ణాభాస్తస్మాత్ కోట్యో దశ చ్యుతాః || 4.37.21 || 1526
- కైలాసశిఖరేభ్యశ్చ సింహకేసరవర్చసాం |
తతః కోటిసహస్రాణి వానరాణాం సమాగమన్ || 4.37.22 || 1527
- ఫలమూలేన జీవంతో హిమవంతముపాశ్రితాః |
తేషాం కోటిసహస్రాణాం సహస్రం సమవర్తత || 4.37.23 || 1528
- అంగారకసమానానాం భీమానాం భీమకర్మణాం |
వింధ్యాద్ వానర కోటీనాం సహస్రాణ్యపతన్ ద్రుతం || 4.37.24 || 1529
- క్షీరోదవేలానిలయాస్తమాలవనవాసినః |
నారికేలాశనాశ్చైవ తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే || 4.37.25 || 1530
- వనేభ్యో గహ్వరేభ్యశ్చ సరిద్భ్యశ్చ మహాబలాః |
ఆగచ్ఛద్ వానరీ సేనా పిబంతీవ దివాకరం || 4.37.26 || 1531
- యే తు త్వారయితుం యాతా వానరాః సర్వవానరాన్ |
తే వీరా హిమవచ్చైలే దదృశుస్తం మహాద్రుమం || 4.37.27 || 1532

- తస్మిన్ గిరివరే పుణ్యే యజ్ఞో మాహేశ్వరః పురా |
సర్వదేవమనస్తోషో బభూవ సుమనోరమః || 4.37.28 || 1533
- అన్ననిస్యందజాతాని మూలాని చ ఫలాని చ |
అమృతస్వాదుకల్పాని దదృశుస్తత్ర వానరాః || 4.37.29 || 1534
- తదన్నసంభవం దివ్యం ఫలమూలం మనోహరం |
యః కశ్చిత్ సకృదశ్నాతి మాసం భవతి తర్పితః || 4.37.30 || 1535
- తాని మూలాని దివ్యాని ఫలాని చ ఫలాశనాః |
ఔషధాని చ దివ్యాని జగృహుర్హరిపుంగవాః || 4.37.31 || 1536
- తస్మాచ్ఛ యజ్ఞాయతనాత్ పుష్పాణి సురభీణి చ |
ఆనిన్యర్వానరా గత్వా సుగ్రీవప్రియకారణాత్ || 4.37.32 || 1537
- తే తు సర్వే హరివరాః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ |
సంచోదయిత్వా త్వరితం యూథానాం జగ్మురగ్రతః || 4.37.33 || 1538
- తే తు తేన ముహూర్తేన కపయః శీఘ్రచారిణః |
కిష్కింధాం త్వరయా ప్రాప్తాః సుగ్రీవో యత్ర వానరః || 4.37.34 || 1539
- తే గృహీత్యౌషధీః సర్వాః ఫలమూలం చ వానరాః |
తం ప్రతిగ్రాహయామాసుర్వచనం చేదమబ్రువన్ || 4.37.35 || 1540
- సర్వే పరిస్పృతాః శైలాః సరితశ్చ వనాని చ |
పృథివ్యాం వానరాః సర్వే శాసనాదుపయాంతి తే || 4.37.36 || 1541
- ఏవం శ్రుత్వా తతో హృష్టః సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః |
ప్రతిజగ్రాహ చ ప్రీతస్తేషాం సర్వముపాయనం || 4.37.37 || 1542

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తతింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

సలక్ష్మణేన సుగ్రీవేణ శ్రీరామపార్శ్వమాగమ్య తత్పాదయోః ప్రణమనం
శ్రీరామేణ తస్యాశ్వాసనం సుగ్రీవేణ స్వకృతసైన్యసంగ్రహోద్యోగస్య కథనం
తదాకర్ణ్య శ్రీరామస్య సంతోషశ్చ

- ప్రతిగృహ్య చ తత్ సర్వముపాయనముపాహృతం ।
వానరాన్ సాంత్యయిత్వా చ సర్వానేవ వ్యసర్జయత్ ॥ 4.38.1 ॥ 1543
- విసర్జయిత్వా స హరీన్ సహస్రాన్ కృతకర్మణః ।
మేనే కృతార్థమాత్మానం రాఘవం చ మహాబలం ॥ 4.38.2 ॥ 1544
- స లక్ష్మణో భీమబలం సర్వవానరసత్తమం ।
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం సంప్రహర్షయన్ ॥ 4.38.3 ॥ 1545
- కిష్కింధాయా వినిష్కామ యది తే సౌమ్య రోచతే ।
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య సుభాషితం ॥ 4.38.4 ॥ 1546
- సుగ్రీవః పరమప్రీతో వాక్యమేతదువాచ హ ।
ఏవం భవతు గచ్ఛామ స్థేయం త్వచ్ఛాసనే మయా ॥ 4.38.5 ॥ 1547
- తమేవముక్త్యా సుగ్రీవో లక్ష్మణం శుభలక్షణం ।
విసర్జయామాస తదా తారాద్యాశ్చైవ యోషితః ॥ 4.38.6 ॥ 1548
- ఏహీత్యుచ్చైర్హరివరాన్ సుగ్రీవః సముదాహరత్ ।
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా హరయః శీఘ్రమాయయుః ॥ 4.38.7 ॥ 1549

- బద్ధాంజలిపుటాః సర్వే యే స్యుః స్త్రీదర్శనక్షమాః |
తానువాచ తతః ప్రాప్తాన్ రాజార్కసదృశప్రభః || 4.38.8 || 1550
- ఉపస్థాపయత క్షిప్రం శిబికాం మమ వానరాః |
శ్రుత్వా తు వచనం తస్య హరయః శీఘ్రవిక్రమాః || 4.38.9 || 1551
- సముపస్థాపయామాసుః శిబికాం ప్రియదర్శనాం |
తాముపస్థాపితాం దృష్ట్వా శిబికాం వానరాధిపః || 4.38.10 || 1552
- లక్ష్మణారుహ్యతాం శీఘ్రమితి సౌమిత్రిమబ్రవీత్ |
ఇత్యుక్త్వా కాంచనం యానం సుగ్రీవః సూర్యసన్నిభం || 4.38.11 || 1553
- బహుభిర్హరిభిర్మూక్తమారురోహ సలక్ష్మణః |
పాండురేణాతపత్రేణ ద్రియమాణేన మూర్ధని || 4.38.12 || 1554
- శుక్లేశ్చ బాలవ్యజనైర్ధూయమానైః సమంతతః |
శంఖభేరీనినాదైశ్చ బందిభిశ్చాభినందితః || 4.38.13 || 1555
- నిర్యయౌ ప్రాప్య సుగ్రీవో రాజ్యశ్రియమనుత్తమాం |
స వానరశత్రైస్తీక్ష్ణైర్బహుభిః శస్త్రపాణిభిః || 4.38.14 || 1556
- పరికీర్ణో యయౌ తత్ర యత్ర రామౌ వ్యవస్థితః |
స తం దేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠం రామనిషేవితం || 4.38.15 || 1557
- అవాతరన్మహాతేజాః శిబికాయాః సలక్ష్మణః |
ఆసాద్య చ తతో రామం కృతాంజలిపుటోఽభవత్ || 4.38.16 || 1558
- కృతాంజలౌ స్థితే తస్మిన్ వానరాశ్చాభవంస్తథా |
తటాకమివ తం దృష్ట్వా రామః కుడ్యలపంకజం || 4.38.17 || 1559

- వానరాణాం మహాత్ సైన్యం సుగ్రీవే ప్రీతిమానభూత్ |
పాదయోః పతితం మూర్ధ్నా తముత్థాప్య హరీశ్వరం || 4.38.18 || 1560
- ప్రేష్టా చ బహుమానాచ్చ రాఘవః పరిషస్వజే |
పరిష్వజ్య చ ధర్మాత్మా నిషేదేతి తతోఽబ్రవీత్ || 4.38.19 || 1561
- నిషణ్ణం తం తతో దృష్ట్వా క్షితౌ రామోఽబ్రవీత్ తతః |
ధర్మమర్థం చ కామం చ కాలే యస్తు నిషేవతే || 4.38.20 || 1562
- విభజ్య సతతం వీర స రాజా హరిసత్తమ |
హిత్వా ధర్మం తథార్థం చ కామం యస్తు నిషేవతే || 4.38.21 || 1563
- స వృక్షాగ్రే యథా సుప్తః పతితః ప్రతిబుధ్యతే |
అమిత్రాణాం వధే యుక్తో మిత్రాణాం సంగ్రహే రతః || 4.38.22 || 1564
- త్రివర్గఫలభోక్తా చ రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే |
ఉద్యోగసమయస్త్వేష ప్రాప్తః శత్రునిషూదన || 4.38.23 || 1565
- సంచింత్యతాం హి పింగేశ హరిభిః సహ మంత్రిభిః |
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామం వచనమబ్రవీత్ || 4.38.24 || 1566
- ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం |
త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహో పునః ప్రాప్తమిదం మయా || 4.38.25 || 1567
- తవ దేవ ప్రసాదాచ్చ భ్రాతుశ్చ జయతాం వర |
కృతం న ప్రతికుర్యాద్ యః పురుషాణాం హి దూషకః || 4.38.26 || 1568
- ఏతే వానరముఖ్యాశ్చ శతశః శత్రుసూదన |
ప్రాప్తాశ్చాదాయ బలినః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ || 4.38.27 || 1569

- ఋక్షాశ్చ వానరాః శూరా గోలాంగూలాశ్చ రాఘవ |
కాంతారవనదుర్గాణామభిజ్ఞా ఘోరదర్శనాః || 4.38.28 || 1570
- దేవగంధర్వపుత్రాశ్చ వానరాః కావరూపిణః |
స్వైః స్వైః పరివృతాః సైన్యైర్వర్తంతే పర్థి రాఘవ || 4.38.29 || 1571
- శతైః శతసహస్రైశ్చ వర్తంతే కోటిభిస్తథా |
అయుతైశ్చావృతా వీర శంకుభిశ్చ పరంతప || 4.38.30 || 1572
- అర్బుదైరర్బుదశతైర్మధ్యైశ్చాంత్యైశ్చ వానరాః |
సముద్రాశ్చ పరార్థాశ్చ హరయో హరియాధపాః || 4.38.31 || 1573
- ఆగమిష్యంతి తే రాజన్ మహేంద్రసమవిక్రమాః |
మేఘపర్వతసంకాశా మేరువింధ్యకృతాలయాః || 4.38.32 || 1574
- తే త్వామభిగమిష్యంతి రాక్షసం యోద్ధుమాహవే |
నిహత్య రావణం యుద్ధే హ్యనయిష్యంతి మైథిలీం || 4.38.33 || 1575
- తతః సముద్యోగమవేక్ష్య వీర్యవాన్
హరిప్రవీరస్య నిదేశవర్తినః |
బభూవ హర్షాద్ వసుధాధిపాత్మజః
ప్రబుద్ధనీలోత్పలతుల్యదర్శనః || 4.38.34 || 1576

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టాత్రింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ సుగ్రీవం ప్రతి కృతజ్ఞతాయాః ప్రకాశనం
విభిన్నవానరయూథపతీనాం సైన్యైః సహాగమనం

- ఇతి బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః |
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ప్రత్యువాచ కృతాంజలిం || 4.39.1 || 1577
- యదింద్రో వర్షతే వర్షం న తచ్ఛిత్రం భవిష్యతి |
ఆదిత్యోఽసౌ సహస్రాంశుః కుర్యాద్ వితిమిరం నభః || 4.39.2 || 1578
- చంద్రమా రజనీం కుర్యాత్ ప్రభయా సౌమ్య నిర్మలాం |
త్వద్విధో వాపి మిత్రాణాం ప్రీతిం కుర్యాత్ పరంతప || 4.39.3 || 1579
- ఏవం త్వయి న తచ్ఛిత్రం భవేద్ యత్ సౌమ్య శోభనం |
జానామ్యహం త్వాం సుగ్రీవ సతతం ప్రియవాదినం || 4.39.4 || 1580
- త్వత్సనాథః సఖే సంఖ్యే జేతాస్మి సకలానరీన్ |
త్వమేవ మే సుహృన్మిత్రం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి || 4.39.5 || 1581
- జహారాత్మవినాశాయ మైథిలీం రాక్షసాధమః |
వంచయిత్వా తు పౌలోమీమనుష్ఠాదో యథా శచీం || 4.39.6 || 1582
- నచిరాత్ తం వధిష్యామి రావణం నిశితైః శరైః |
పౌలోమ్యాః పితరం దృష్టం శతక్రతురివారిహా || 4.39.7 || 1583

- ఏతస్మిన్నంతరే చైవ రజః సమభివర్తత |
ఉష్ణతీవ్రాం సహస్రాంశోశ్చాదయద్ గగనే ప్రభాం || 4.39.8 || 1584
- దిశః పర్యాకులాశ్చాసంస్తమసా తేన దూషితాః |
చచాల చ మహీ సర్వా సశైలవనకాననా || 4.39.9 || 1585
- తతో నగేంద్రసంకాశైస్తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహాబలైః |
కృత్వా సంఛాదితా భూమిరసంఖ్యేయైః ప్లవంగమైః || 4.39.10 || 1586
- నిమేషాంతరమాత్రేణ తతస్తైర్హరియూథపైః |
కోటీశతపరీవారైర్వానరైర్హరియూథపైః || 4.39.11 || 1587
- నాదేయైః పార్వతీయైశ్చ సాముద్వైశ్చ మహాబలైః |
హరిభిర్మేఘనిర్హాదైరన్వైశ్చ వనవాసిభిః || 4.39.12 || 1588
- తరుణాదిత్యవర్ణైశ్చ శశిగౌరైశ్చ వానరైః |
పద్మకేసరవర్ణైశ్చ శ్వేతైర్హేమకృతాలయైః || 4.39.13 || 1589
- కోటీసహస్పైర్దశభిః శ్రీమాన్ పరివృతస్తదా |
వీరః శతబలిర్నామ వానరః ప్రత్యదృశ్యత || 4.39.14 || 1590
- తతః కాంచనశైలాభస్తారాయా వీర్యవాన్ పితా |
అనేకైర్బహుసాహస్రైః కోటీభిః ప్రత్యదృశ్యత || 4.39.15 || 1591
- తథాపరేణ కోటీనాం సహస్రేణ సమన్వితః |
పితా రుమాయాః సంప్రాప్తః సుగ్రీవశ్వశురో విభుః || 4.39.16 || 1592
- పద్మకేసరసంకాశస్తరుణార్కనిభాననః |
బుద్ధిమాన్ వానరశ్రేష్ఠః సర్వవానరసత్తమః || 4.39.17 || 1593

- అనేకైర్బహుసాహస్త్రిర్వానరాణాం సమన్వితః |
పితా హనుమతః శ్రీమాన్ కేసరీ ప్రత్యదృశ్యత || 4.39.18 || 1594
- గోలాంగూలమహారాజో గవాక్షో భీమవిక్రమః |
వృతః కోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యత || 4.39.19 || 1595
- ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రః శత్రునిబర్హణః |
వృతః కోటిసహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివర్తత || 4.39.20 || 1596
- మహాచలనిభైర్హ్రోరైః పనసో నామ యూథపః |
ఆజగామ మహావీర్యస్తిస్సృభిః కోటిభిర్వృతః || 4.39.21 || 1597
- నీలాంజనచయాకారో నీలో నామైష యూథపః |
అదృశ్యత మహాకాయః కోటిభిర్దశభిర్వృతః || 4.39.22 || 1598
- తతః కాంచనశైలాభో గవయో నామ యూథపః |
ఆజగామ మహావీర్యః కోటిభిః పంచభిర్వృతః || 4.39.23 || 1599
- దరీముఖశ్చ బలవాన్ యూథపోఽభ్యాయయౌ తదా |
వృతః కోటిసహస్రేణ సుగ్రీవం సమవస్థితః || 4.39.24 || 1600
- మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభావశ్విప్రుతౌ మహాబలౌ |
కోటికోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యతాం || 4.39.25 || 1601
- గజశ్చ బలవాన్ వీరస్తిస్సృభిః కోటిభిర్వృతః |
ఆజగామ మహాతేజాః సుగ్రీవస్య సమీపతః || 4.39.26 || 1602
- ఋక్షరాజో మహాతేజా జాంబవాన్నామ నామతః |
కోటిభిర్దశభిర్వాప్తః సుగ్రీవస్య వశే స్థితః || 4.39.27 || 1603

- రుమణో నామ తేజస్వీ విక్రాంతైర్వానరైర్వృతః |
ఆగతో బలవాంస్తూర్ణం కోటీశతసమావృతః || 4.39.28 || 1604
- తతః కోటిసహస్రాణాం సహస్రేణ శతేన చ |
పుష్కతోఽనుగతః ప్రాప్తో హరిభిర్గంధమాదనః || 4.39.29 || 1605
- తతః పద్మసహస్రేణ వృతః శంకుశతేన చ |
యువరాజోఽంగదః ప్రాప్తః పితుస్తుల్యపరాక్రమః || 4.39.30 || 1606
- తతస్తారాద్యుత్తిస్తారో హరిభిర్భీమవిక్రమైః |
పంచభిర్హరికోటీభిర్దూరతః పర్యదృశ్యత || 4.39.31 || 1607
- ఇంద్రజానుః కవిర్వీరో యూథపః ప్రత్యదృశ్యత |
ఏకాదశానాం కోటీనామీశ్వరస్తైశ్చ సంవృతః || 4.39.32 || 1608
- తతో రంభస్త్వనుప్రాప్తస్తరుణాదిత్యసన్నిభః |
అయుతేన వృతశ్చైవ సహస్రేణ శతేన చ || 4.39.33 || 1609
- తతో యూథపతిర్వీరో దుర్ముఖో నామ వానరః |
ప్రత్యదృశ్యత కోటీభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ || 4.39.34 || 1610
- కైలాసశిఖరాకారైర్వానరైర్భీమవిక్రమైః |
వృతః కోటిసహస్రేణ హనుమాన్ ప్రత్యదృశ్యత || 4.39.35 || 1611
- నలశ్చాపి మహావీర్యః సంవృతో ద్రుమవాసిభిః |
కోటీశతేన సంప్రాప్తః సహస్రేణ శతేన చ || 4.39.36 || 1612
- తతో దధిముఖః శ్రీమాన్ కోటిభిర్దశభిర్వృతః |
సంప్రాప్తోఽభినదంస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః || 4.39.37 || 1613

- శరభః కుముదో వహ్నిర్వానరో రంహ ఏవ చ |
 ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః కామరూపిణః || 4.39.38 || 1614
- ఆవృత్య పృథివీం సర్వాం పర్వతాంశ్చ వనాని చ |
 యూథపాః సమనుప్రాప్తా యేషాం సంఖ్యా న విద్యతే || 4.39.39 || 1615
- ఆగతాశ్చ నివిష్టాశ్చ పృథివ్యాం సర్వవానరాః |
 ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః |
 అభ్యవర్తంత సుగ్రీవం సూర్యమభ్రగణా ఇవ || 4.39.40 || 1616
- కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రకృష్టా బాహుశాలినః |
 శిరోభిర్వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయన్ || 4.39.41 || 1617
- అపరే వానరశ్రేష్ఠాః సంగమ్య చ యథోచితం |
 సుగ్రీవేణ సమాగమ్య స్థితాః ప్రాంజలయస్తదా || 4.39.42 || 1618
- సుగ్రీవస్త్వరితో రామే సర్వాంస్తాన్ వానరర్షభాన్ |
 నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞః స్థితః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ || 4.39.43 || 1619
- యథాసుఖం పర్వతనిర్ఘరేషు
 వనేషు సర్వేషు చ వానరేంద్రాః |
 నివేశయిత్వా విధివద్ బలాని
 బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తుమ్షే || 4.39.44 || 1620

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 కిష్కింధాకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీరామస్యాజ్ఞయా సుగ్రీవేణ సీతాన్వేషణాయ పూర్వదిశాయాం వానరాణాం
 ప్రేషణం తత్రత్యానాం స్థానానాం వర్ణనం చ

- అథ రాజా సమృద్ధార్థః సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః |
 ఉవాచ నరశార్దూలం రామం పరబలార్దనం || 4.40.1 || 1621
- ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలినః కామరూపిణః |
 వానరేంద్రా మహేంద్రాభా యే మద్విషయవాసినః || 4.40.2 || 1622
- త ఇమే బహువిక్రాంతైర్బలిభిర్భీమవిక్రమైః |
 ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్యదానవసన్నిభాః || 4.40.3 || 1623
- ఖ్యాతకర్మాపదానాశ్చ బలవంతో జితక్లమాః |
 పరాక్రమేషు విఖ్యాతా వ్యవసాయేషు చోత్తమాః || 4.40.4 || 1624
- పృథివ్యంబుచరా రామ నానానగనివాసినః |
 కోట్యోఘాశ్చ ఇమే ప్రాప్తా వానరాస్తవ కింకరాః || 4.40.5 || 1625
- నిదేశవర్తినః సర్వే సర్వే గురుహితే స్థితాః |
 అభిప్రేతమనుష్ఠాతుం తవ శక్యంత్యరిందమ || 4.40.6 || 1626
- త ఇమే బహుసాహస్రైరనీకైర్భీమవిక్రమైః |
 ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్యదానవసన్నిభాః || 4.40.7 || 1627

- యన్మన్యసే నరవ్యాఘ్ర ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతాం |
త్వత్సైన్యం త్వద్వశే యుక్తమాజ్ఞాపయితుమర్హసి || 4.40.8 || 1628
- కామమేషామిదం కార్యం విదితం మమ తత్త్వతః |
తథాపి తు యథాయుక్తమాజ్ఞాపయితుమర్హసి || 4.40.9 || 1629
- తథా బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః |
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 4.40.10 || 1630
- జ్ఞాయతాం సౌమ్య వైదేహీ యది జీవతి వా న వా |
స చ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్ వసతి రావణః || 4.40.11 || 1631
- అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ |
ప్రాప్తకాలం విధాస్యామి తస్మిన్ కాలే సహ త్వయా || 4.40.12 || 1632
- నాహమస్మిన్ ప్రభుః కార్యే వానరేంద్ర న లక్ష్మణః |
త్వమస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర || 4.40.13 || 1633
- త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్యవినిశ్చయం |
త్వం హి జానాసి మే కార్యం మమ వీర న సంశయః || 4.40.14 || 1634
- సుహృద్ద్వితీయో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత్ |
భవానస్మద్ధితే యుక్తః సుహృదాఘ్నోఽర్థవిత్తమః || 4.40.15 || 1635
- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో వినతం నామ యూథపం |
అబ్రవీద్ రామసాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ ధీమతః || 4.40.16 || 1636
- శైలాభం మేఘనిర్ఘోషమూర్జితం ప్లవగేశ్వరం |
సోమసూర్యనిభైః సార్థం వానరైర్వానరోత్తమ || 4.40.17 || 1637

- దేశకాలనయైర్వ్యక్తో విజ్ఞః కార్యవినిశ్చయే |
వృతః శతసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినాం || 4.40.18 || 1638
- అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం సశైలవనకాననాం |
తత్ర సీతాం చ వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ || 4.40.19 || 1639
- మార్గధ్వం గిరిదుర్గేషు వనేషు చ నదీషు చ |
నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయాం కౌశికీం తథా || 4.40.20 || 1640
- కాలిందీం యమునాం రమ్యాం యామునం చ మహాగిరిం |
సరస్వతీం చ సింధుం చ శోణం మణినిభోదకం || 4.40.21 || 1641
- మహీం కాలమహీం చాపి శైలకాననశోభితాం |
బ్రహ్మమాలాన్ విదేహాంశ్చ మాలవాన్ కాశికోసలాన్ || 4.40.22 || 1642
- మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్ పుండ్రాంస్త్యంగాంస్తథైవ చ |
భూమిం చ కోశకారాణాం భూమిం చ రజతాకరాం || 4.40.23 || 1643
- సర్వం చ తద్ విచేతవ్యం మార్గయద్భిస్తతస్తతః |
రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం దశరథస్నుషాం || 4.40.24 || 1644
- సముద్రమవగాధాంశ్చ పర్వతాన్ పతతనాని చ |
మందరస్య చ యే కోటిం సంశ్రితాః కేచిదాలయాః || 4.40.25 || 1645
- కర్ణప్రావరణాశ్చైవ తథా చాప్యోష్ఠకర్ణకాః |
ఘోరలోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చైకపాదకాః || 4.40.26 || 1646
- అక్షయా బలవంతశ్చ తథైవ పురుషాదకాః |
కిరాతాస్తీక్షచూడాశ్చ హేమాభాః ప్రియదర్శనాః || 4.40.27 || 1647

- ఆమమీనాశనాశ్చాపి కిరాతా ద్వీపవాసినః |
అంతర్జలచరా ఘోరా నరవ్యాఘ్రా ఇతి స్మృతాః || 4.40.28 || 1648
- ఏతేషామాశ్రయాః సర్వే విచేయాః కాననౌకసః |
గిరిభిర్యే చ గమ్యంతే ప్లవనేన ప్లవేన చ || 4.40.29 || 1649
- యత్నవంతో యవద్వీపం సప్తరాజోపశోభితం |
సువర్ణరూప్యకద్వీపం సువర్ణాకరమండీతం || 4.40.30 || 1650
- యవద్వీపమతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః |
దివం స్పృశతి శృంగేణ దేవదానవసేవితః || 4.40.31 || 1651
- ఏతేషాం గిరిదుర్గేషు ప్రపాతేషు వనేషు చ |
మార్గధ్వం సహితాః సర్వే రామపత్నీం యశస్వినీం || 4.40.32 || 1652
- తతో రక్తజలం ప్రాప్య శోణాఖ్యం శీఘ్రవాహినం |
గత్వా పారం సముద్రస్య సిద్ధచారణసేవితం || 4.40.33 || 1653
- తస్య తీర్థేషు రమ్యేషు విచిత్రేషు వనేషు చ |
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.40.34 || 1654
- పర్వతప్రభవా నద్యః సుభీమబహునిష్కుటాః |
మార్గితవ్యా దరీమంతః పర్వతాశ్చ వనాని చ || 4.40.35 || 1655
- తతః సముద్రద్వీపాంశ్చ సుభీమాన్ ద్రష్టుమర్హథ |
ఊర్మీమంతం మహారౌద్రం క్రోశంతమనిలోద్ధతం || 4.40.36 || 1656
- తత్రాసురా మహాకాయాశ్చాయాం గృహ్లాంతి నిత్యశః |
బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతా దీర్ఘకాలం బుభుక్షితాః || 4.40.37 || 1657

- తం కాలమేషుప్రతిమం మహోరగనిషేవితం |
అభిగమ్య మహానాదం తీర్థేనైవ మహోదధిం || 4.40.38 || 1658
- తతో రక్తజలం భీమం లోహితం నామ సాగరం |
గత్వా ప్రేక్ష్యథ తాం చైవ బృహతీం కూటశాల్మలీం || 4.40.39 || 1659
- గృహం చ వైనతేయస్య నానారత్నవిభూషితం |
తత్ర కైలాససంకాశం విహితం విశ్వకర్మణా || 4.40.40 || 1660
- తత్ర శైలనిభా భీమా మందేహా నామ రాక్షసాః |
శైలశృంగేషు లంబంతే నానారూపా భయావహాః || 4.40.41 || 1661
- తే పతంతి జలే నిత్యం సూర్యస్యోదయనం ప్రతి |
అభితప్తాః స్మ సూర్యేణ లంబంతే స్మ పునః పునః || 4.40.42 || 1662
- నిహతా బ్రహ్మతేజోభిరహన్యహాని రాక్షసాః |
తతః పాండురమేషూభం క్షీరోదం నామ సాగరం || 4.40.43 || 1663
- గత్వా ద్రక్ష్యథ దుర్ధర్షా ముక్తాహరమివోర్మిభిః |
తస్య మధ్యే మహాఞ్శ్శతో ఋషభో నామ పర్వతః || 4.40.44 || 1664
- దివ్యగంధైః కుసుమితైరాచితైశ్చ నగైర్వృతః |
సరశ్చ రాజతైః పద్మైర్జ్వలితైర్హేమకేసరైః || 4.40.45 || 1665
- నామ్నా సుదర్శనం నామ రాజహంసైః సమాకులం |
విబుధాశ్చారణా యక్షాః కిన్నరాశ్చాప్సరోగణాః || 4.40.46 || 1666
- హృష్టాః సమధిగచ్ఛంతి నలినీం తాం రిరంసవః |
క్షీరోదం సమతిక్రమ్య తదా ద్రక్ష్యథ వానరాః || 4.40.47 || 1667

- జలోదం సాగరం శీఘ్రం సర్వభూతభయావహం |
తత్ర తతోపజం తేజః కృతం హయముఖం మహాత్ || 4.40.48 || 1668
- అస్యాపలస్తన్మహావేగమోదనం సచరాచరం |
తత్ర విక్రోశతాం నాదో భూతానాం సాగరౌకసాం |
శ్రూయతే చాసమర్థానాం దృష్ట్వాభూద్ వడవాముఖం || 4.40.49 || 1669
- స్వాదూదస్యోత్తరే తీరే యోజనాని త్రయోదశ |
జాతరూపశిలో నామ సుమహాన్ కనకప్రభః || 4.40.50 || 1670
- తత్ర చంద్రప్రతీకాశం పన్నగం ధరణీధరం |
పద్మపత్రవిశాలాక్షం తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః || 4.40.51 || 1671
- ఆసీనం పర్వతస్యగ్రే సర్వదేవనమస్కృతం |
సహస్రశిరసం దేవమనంతం నీలవాససం || 4.40.52 || 1672
- త్రిశిరాః కాంచనః కేతుస్తాలస్తస్య మహాత్మనః |
స్థాపితః పర్వతస్యగ్రే విరాజతి సవేదికః || 4.40.53 || 1673
- పూర్వస్యాం దిశి నిర్మాణం కృతం తత్ త్రిదశేశ్వరైః |
తతః పరం హేమమయః శ్రీమానుదయపర్వతః || 4.40.54 || 1674
- తస్య కోటిర్ద్దివం స్పృష్ట్వా శతయోజనమాయతా |
జాతరూపమయీ దివ్యా విరాజతి సవేదికా || 4.40.55 || 1675
- సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః |
జాతరూపమయైర్ద్దివ్యైః శోభతే సూర్యసన్నిభైః || 4.40.56 || 1676
- తత్ర యోజనవిస్తారముచ్ఛ్రితం దశయోజనం |
శృంగం సౌమనసం నామ జాతరూపమయం ధ్రువం || 4.40.57 || 1677

- తత్ర పూర్వం పదం కృత్వా పురా విష్ణుస్త్రివిక్రమే |
ద్వితీయం శిఖరే మేరోశ్చకార పురుషోత్తమః || 4.40.58 || 1678
- ఉత్తరేణ పరిక్రమ్య జంబూద్వీపం దివాకరః |
దృశ్యో భవతి భూయిష్ఠం శిఖరం తన్మహోచ్ఛయం || 4.40.59 || 1679
- తత్ర వైఖానసా నామ వాలఖిల్యా మహార్షయః |
ప్రకాశమానా దృశ్యంతే సూర్యవర్ణాస్తపస్వినః || 4.40.60 || 1680
- అయం సుదర్శనో ద్వీపః పురో యస్య ప్రకాశతే |
తస్మింస్తేజశ్చ చక్షుశ్చ సర్వప్రాణభృతామపి || 4.40.61 || 1681
- శైలస్య తస్య పృష్ఠేషు కందరేషు వనేషు చ |
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.40.62 || 1682
- కాంచనస్య చ శైలస్య సూర్యస్య చ మహాత్మనః |
ఆవిష్టా తేజసా సంధ్యా పూర్వా రక్తా ప్రకాశతే || 4.40.63 || 1683
- పూర్వమేతత్ కృతం ద్వారం పృథివ్యా భువనస్య చ |
సూర్యస్యోదయనం చైవ పూర్వా హ్యేషా దిగుచ్ఛతే || 4.40.64 || 1684
- తస్య శైలస్య పృష్ఠేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ |
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.40.65 || 1685
- తతః పరమగమ్యా స్యాద్ దిక్పూర్వా త్రిదశావృతా |
రహితా చంద్రసూర్యాభ్యామదృశ్యా తమసావృతా || 4.40.66 || 1686
- శైలేషు తేషు సర్వేషు కందరేషు నదీషు చ |
యే చ నోక్తా మయోద్దేశా విచేయా తేషు జానకీ || 4.40.67 || 1687
- ఏతావద్ వానరైః శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః |
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం || 4.40.68 || 1688

అభిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ |
మాసే పూర్ణే నివర్తధ్వముదయం ప్రాప్య పర్వతం || 4.40.69 || 1689

ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్ వధ్యో భవేన్నమ |
సిద్ధార్థాః సన్నివర్తధ్వమధిగమ్య చ మైథిలీం || 4.40.70 || 1690

మహేంద్రకాంతాం వనషండమండితాం
దిశం చరిత్వా నిపుణేన వానరాః |
అవాప్య సీతాం రఘువంశజప్రియాం
తతో నివృత్తాః సుఖీనో భవిష్యథ || 4.40.71 || 1691

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

దక్షిణదిగ్వర్తిస్థానాని వర్ణయతా సుగ్రీవేణ తత్ర ప్రముఖవానరవీరాణాం
 ప్రేషణం

- తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవస్తన్మహద్వానరం బలం |
 దక్షిణాం ప్రేషయామాస వానరానభిలక్ష్మితాన్ || 4.41.1 || 1692
- నీలమగ్నిసుతం చైవ హనూమంతం చ వానరం |
 పితామహసుతం చైవ జాంబవంతం మహౌజసం || 4.41.2 || 1693
- సుహోత్రం చ శరారిం చ శరగుల్మం తథైవ చ |
 గజం గవాక్షం గవయం సుషేణం వృషభం తథా || 4.41.3 || 1694
- మైందం చ ద్వివిదం చైవ సుషేణం గంధమాదనం |
 ఉల్కాముఖమనంగం చ హుతాశనసుతావుభౌ || 4.41.4 || 1695
- అంగదప్రముఖాన్ వీరాన్ వీరః కపిగణేశ్వరః |
 వేగవిక్రమసంపన్నాన్ సందిదేశ విశేషవిత్ || 4.41.5 || 1696
- తేషామగ్రేసరం చైవ బృహద్బలమథాంగదం |
 విధాయ హారివీరాణామాదిశద్ దక్షిణాం దిశం || 4.41.6 || 1697
- యే కేచన సముద్దేశాస్తస్యాం దిశి సుదుర్గమాః |
 కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాం సముదాహరత్ || 4.41.7 || 1698

- సహస్రశిరసం వింధ్యం నానాద్రుమలతాయుతం |
నర్మదాం చ నదీం రమ్యాం మహోరగనిషేవితాం || 4.41.8 || 1699
- తతో గోదావరీం రమ్యాం కృష్ణవేణీం మహానదీం |
వరదాం చ మహాభాగాం మహోరగనిషేవితాం |
మేఖలానుత్యలాంశ్చైవ దశార్ణనగరాణ్యపి || 4.41.9 || 1700
- ఆబ్రవంతీమవంతీం చ సర్వమేవానుపశ్యత |
విదర్భానృష్టికాంశ్చైవ రమ్యాన్ మాహిషకానపి || 4.41.10 || 1701
- తథా వంగాన్ కలింగాంశ్చ కౌశికాంశ్చ సమంతతః |
అన్వీక్ష్వ దండకారణ్యం సపర్వతనదీగుహం || 4.41.11 || 1702
- నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానుపశ్యత |
తద్దైవాంధ్రాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ చోలాన్ పాండ్యాంశ్చ కేరలాన్ || 4.41.12 || 1703
- అయోముఖశ్చ గంతవ్యః పర్వతో ధాతుమండితః |
విచిత్రశిఖరః శ్రీమాంశ్చిత్రపుష్పితకాననః || 4.41.13 || 1704
- సుచందనవనోద్దేశో మార్గితవ్యో మహాగిరిః |
తతస్తామాపగాం దివ్యాం ప్రసన్నసలిలాశయాం || 4.41.14 || 1705
- తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహృతామప్పరోగణైః |
తస్యాసీనం నగస్యార్గ్రే మలయస్య మహశౌజసం || 4.41.15 || 1706
- ద్రక్ష్యథాదిత్యసంకాశమగస్త్యమృషిసత్తమం |
తతస్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా || 4.41.16 || 1707
- తామ్రపర్ణీం గ్రాహజష్టాం తరిష్యథ మహానదీం |
సా చందనవనైశ్చిత్రైః ప్రచ్ఛన్నద్వీపవారిణీ || 4.41.17 || 1708

- కాంతేవ యువతీ కాంతం సముద్రమవగాహతే |
తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తామణివిభూషితం || 4.41.18 || 1709
- యుక్తం కవాటం పాండ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః |
తతః సముద్రమాసాద్య సంప్రధార్యార్థనిశ్చయం || 4.41.19 || 1710
- అగస్త్యేనాంతరే తత్ర సాగరే వినివేశితః |
చిత్రసానునగః శ్రీమాన్ మహేంద్రః పర్వతోత్తమః || 4.41.20 || 1711
- జాతరూపమయః శ్రీమానవగాఢో మహార్ణవం |
నానావిధైర్నరైః పుల్లైర్లతాభిశ్చోపశోభితం || 4.41.21 || 1712
- దేవర్షియక్షప్రవరైరప్సరోభిశ్చ శోభితం |
సిద్ధచారణసంఘైశ్చ ప్రకీర్ణం సుమనోరమం || 4.41.22 || 1713
- తముపైతి సహస్రాక్షః సదా పర్వసు పర్వసు |
ద్వీపస్తస్యాపరే పారే శతయోజనవిస్తృతః || 4.41.23 || 1714
- అగమ్యో మానుషైర్దీప్తస్తం మార్గధ్వం సమంతతః |
తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా విశేషతః || 4.41.24 || 1715
- స హి దేశస్తు వధ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః |
రాక్షసాధిపతేర్వాసః సహస్రాక్షసమద్యుతేః || 4.41.25 || 1716
- దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసీ |
అంగారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాక్షిప్య భోజినీ || 4.41.26 || 1717
- ఏవం నిఃసంశయాన్ కృత్వా సంశయాన్నష్టసంశయాః |
మృగయధ్వం నరేంద్రస్య పత్నీమమితతేజసః || 4.41.27 || 1718

- తమతిక్రమ్య లక్ష్మీవాన్ సముద్రే శతయోజనే |
గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధచారణసేవితః || 4.41.28 || 1719
- చంద్రసూర్యాంశుసంకాశః సాగరాంబుసమాశ్రయః |
భ్రాజతే విపులైః శృంగైరంబరం విలిఖన్నివ || 4.41.29 || 1720
- తస్యైకం కాంచనం శృంగ సేవతే యం దివాకరః |
శ్వేతం రాజతమేకం చ సేవతే యన్నిశాకరః |
న తం కృతఘ్నాః పశ్యంతి న నృశంసా న నాస్తికాః || 4.41.30 || 1721
- ప్రణమ్య శిరసా శైలం తం విమార్గథ వానరాః |
తమతిక్రమ్య దుర్ధర్షం సూర్యవాన్నామ పర్వతః || 4.41.31 || 1722
- అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుర్దశ |
తతస్తమప్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః || 4.41.32 || 1723
- సర్వకామఫలైర్వృక్షైః సర్వకాలమనోహరైః |
తత్ర భుక్త్వా వరాహాణి మూలాని చ ఫలాని చ || 4.41.33 || 1724
- మధూని పీత్వా జష్టాని పరం గచ్ఛత వానరాః |
తత్ర నేత్రమనఃకాంతః కుంజరో నామ పర్వతః || 4.41.34 || 1725
- అగస్త్యభవనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా |
తత్ర యోజనవిస్తారముచ్చితం దశయోజనం || 4.41.35 || 1726
- శరణం కాంచనం దివ్యం నానారత్నవిభూషితం |
తత్ర భోగవతీ నామ సర్వాణామాలయః పురీ || 4.41.36 || 1727
- విశాలరథ్యా దుర్ధర్షా సర్వతః పరిరక్షితా |
రక్షితా పన్నగైర్హోరైస్తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహావిషైః || 4.41.37 || 1728

- సర్పరాజో మహాఘోరో యస్యాం వసతి వాసుకిః |
నిర్యాయ మార్గితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ || 4.41.38 || 1729
- తత్ర చానంతరోద్దేశా యే కేచన సమావృతాః |
తం చ దేశమతిక్రమ్య మహాన్యషభసంస్థితిః || 4.41.39 || 1730
- సర్వరత్నమయః శ్రీమాన్యషభో నామ పర్వతః |
గోశీర్షకం పద్మకం చ హరిశ్యామం చ చందనం || 4.41.40 || 1731
- దివ్యముత్పద్యతే యత్ర తచ్చైవాగ్నిసమప్రభం |
న తు తచ్చందనం దృష్ట్వా స్పృష్టవ్యం తు కదాచన || 4.41.41 || 1732
- రోహితా నామ గంధర్వా ఘోరం రక్షంతి తద్వనం |
తత్ర గంధర్వపతయః పంచ సూర్యసమప్రభాః || 4.41.42 || 1733
- శైలూషో గ్రామణీః శిక్షః శుకో బభ్రుస్తథైవ చ |
రవిసోమాగ్నివపుషాం నివాసః పుణ్యకర్మణాం || 4.41.43 || 1734
- అంతే పృథివ్యా దుర్ధర్వాస్తతః స్వర్గజితః స్థితాః |
తతః పరం న వః సేవ్యః పితృలోకః సుదారుణః || 4.41.44 || 1735
- రాజధానీ యమస్యైషా కష్టేన తమసాఽఽవృతా |
ఏతావదేవ యుష్మాభిర్వీరా వానరపుంగవాః |
శక్యం విచేతుం గంతుం వా నాతో గతిమతాం గతిః || 4.41.45 || 1736
- సర్వమేతత్ సమాలోక్య యచ్ఛాన్యదపి దృశ్యతే |
గతిం విదిత్వా వైదేహ్యాః సన్నివర్తితుమర్హథ || 4.41.46 || 1737
- యశ్చ మాసాన్నివృత్తోఽగ్రే దృష్టా సీతేతి వక్ష్యతి |
మత్తుల్యవిభవో భోగైః సుఖం స విహరిష్యతి || 4.41.47 || 1738

తతః ప్రియతరో నాస్తి మమ ప్రాణాద్ విశేషతః |

కృతాపరాధో బహుశో మమ బంధుర్భవిష్యతి || 4.41.48 ||

1739

అమితబలపరాక్రమా భవంతో

విపులగుణేషు కులేషు చ ప్రసూతాః |

మనుజపతిసుతాం యథా లభధ్వం

తదధిగుణం పురుషార్థమారభధ్వం || 4.41.49 ||

1740

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

కిష్కింధాకాండే ఏకచత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

పశ్చిమదిగ్వర్తిస్థానాని వర్ణయతా సుగ్రీవేణ సుషేణప్రభృతివానరాణాం తత్ర
 ప్రేషణం

- అథ ప్రస్థాప్య స హరీన్ సుగ్రీవో దక్షిణాం దిశం ।
 అబ్రవీన్మేఘసంకాశం సుషేణం నామ వానరం ॥ 4.42.1 ॥ 1741
- తారాయాః పితరం రాజా శ్వశురం భీమవిక్రమం ।
 అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యమభిగమ్య ప్రణమ్య చ ॥ 4.42.2 ॥ 1742
- మహర్షిపుత్రం మారీచమర్చిష్మంతం మహాకపిం ।
 వృతం కపివరైః శూరైర్మహేంద్రసదృశద్యుతిం ॥ 4.42.3 ॥ 1743
- బుద్ధివిక్రమసంపన్నం వైనతేయసమద్యుతిం ।
 మరీచిపుత్రాన్ మారీచానర్చిర్మాల్యాన్ మహాబలాన్ ॥ 4.42.4 ॥ 1744
- ఋషిపుత్రాంశ్చ తాన్ సర్వాన్ ప్రతీచీమాదిశద్ దిశం ।
 ద్వాభ్యాం శతసహస్రాభ్యాం కపీనాం కపిసత్తమాః ॥ 4.42.5 ॥ 1745
- సుషేణప్రముఖా యూయం వైదేహీం పరిమార్గథ ।
 సౌరాష్ట్రాన్ సహబాహ్లికాంశ్చంద్రచిత్రాంస్తథైవ చ ॥ 4.42.6 ॥ 1746
- స్ఫీతాంజనపదాన్ రమ్యాన్ విపులాని పురాణి చ ।
 పున్నాగగహనం కుక్షిం బకులోద్ధాలకాకులం ॥ 4.42.7 ॥ 1747

- తథా కేతకఖండాంశ్చ మార్గధ్వం హరిపుంగవః |
ప్రత్యక్ష్తోవహాశ్చైవ నద్యః శీతజలాః శివాః || 4.42.8 || 1748
- తాపసానామరణ్యాని కాంతారగిరయశ్చ యే |
తత్ర స్థలీర్మరుప్రాయా అత్యుచ్ఛశిశిరాః శిలాః || 4.42.9 || 1749
- గిరిజాలావృతాం దుర్గాం మార్గిత్వా పశ్చిమాం దిశం |
తతః పశ్చిమమాగమ్య సముద్రం ద్రష్టుమర్హథ || 4.42.10 || 1750
- తిమినక్రాకులజలం గత్వా ద్రక్ష్యథ వానరాః |
తతః కేతకఖండేషు తమాలగహనేషు చ || 4.42.11 || 1751
- కపయో విహరిష్యంతి నారికేలవనేషు చ |
తత్ర సీతాం చ మార్గధ్వం నిలయం రావణస్య చ || 4.42.12 || 1752
- వేలాతలనివిష్టేషు పర్వతేషు వనేషు చ |
మురవీపత్తనం చైవ రమ్యం చైవ జటాపురం || 4.42.13 || 1753
- అవంతీమంగలేపాం చ తథా చాలక్షితం వనం |
రాష్ట్రాణి చ విశాలాని పత్తనాని తతస్తతః || 4.42.14 || 1754
- సింధుసాగరయోశ్చైవ సంగమే తత్ర పర్వతః |
మహాన్ సోమగిరిర్నామ శతశృంగో మహాద్రుమః || 4.42.15 || 1755
- తత్ర ప్రస్థేషు రమ్యేషు సింహాః పక్షగమాః స్థితాః |
తిమిమత్స్యగజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయంతి తే || 4.42.16 || 1756
- తాని నీడాని సింహానాం గిరిశృంగగతాశ్చ యే |
దృప్తాస్తృప్తాశ్చ మాతంగాస్తోయదస్వననిఃస్వనాః || 4.42.17 || 1757

- విచరంతి విశాలేఽస్మింస్తోయపూర్ణే సమంతతః |
తస్య శృంగం దివస్పర్శం కాంచనం చిత్రపాదపం || 4.42.18 || 1758
- సర్వమాశు విచేతవ్యం కపిభిః కామరూపిభిః |
కోటిం తత్ర సముద్రస్య కాంచనీం శతయోజనాం || 4.42.19 || 1759
- దుర్ధర్షీం పారియాత్రస్య గత్వా ద్రక్ష్యథ వానరాః |
కోట్యస్తత్ర చతుర్వింశద్ గంధర్వాణాం తరస్వినాం || 4.42.20 || 1760
- వసంత్యగ్నినికాశానాం ఘోరాణాం కామరూపిణాం |
పావకార్పిఃప్రతీకాశాః సమవేతాః సమంతతః || 4.42.21 || 1761
- నాత్యాసాదయితవ్యాస్తే వానరైర్భీమవిక్రమైః |
నాదేయం చ ఫలం తస్మాద్ దేశాత్ కించిత్ ప్లవంగమైః || 4.42.22 || 1762
- దురాసదా హి తే వీరాః సత్త్వవంతో మహాబలాః |
ఫలమూలాని తే తత్ర రక్షంతే భీమవిక్రమాః || 4.42.23 || 1763
- తత్ర యత్నశ్చ కర్తవ్యో మార్గితవ్యా చ జానకీ |
నహి తేభ్యో భయం కించిత్ కపిత్వమనువర్తతాం || 4.42.24 || 1764
- తత్ర వైదుర్యవర్ణాభో వజ్రసంస్థానసంస్థితః |
నానాద్రుమలతాకీర్ణో వజ్రో నామ మహాగిరిః || 4.42.25 || 1765
- శ్రీమాన్ సముదితస్తత్ర యోజనానాం శతం సమం |
గుహాస్తత్ర విచేతవ్యాః ప్రయత్నేన ప్లవంగమాః || 4.42.26 || 1766
- చతుర్భాగే సముద్రస్య చక్రవాన్ నామ పర్వతః |
తత్ర చక్రం సహస్రారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా || 4.42.27 || 1767

- తత్ర పంచజనం హత్వా హయగ్రీవం చ దానవం |
ఆజహార తతశ్చక్రం శంఖం చ పురుషోత్తమః || 4.42.28 || 1768
- తస్య సానుషు రమ్యేషు విశాలాసు గుహాసు చ |
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.42.29 || 1769
- యోజనాని చతుఃషష్టిర్వరాహో నామ పర్వతః |
సువర్ణశృంగః సుమహానగాధే వరుణాలయే || 4.42.30 || 1770
- తత్ర ప్రాఙ్జ్యోతిషం నామ జాతరూపమయం పురం |
యస్మిన్ వసతి దుష్టాత్మా నరకో నామ దానవః || 4.42.31 || 1771
- తత్ర సానుషు రమ్యేషు విశాలాసు గుహాసు చ |
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.42.32 || 1772
- తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం కాంచనాంతరదర్శనం |
పర్వతః సర్వసౌవర్ణో ధారాప్రస్తవణాయుతః || 4.42.33 || 1773
- తం గజాశ్చ వరాహాశ్చ సింహా వ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః |
అభిగర్జంతి సతతం తేన శబ్దేన దర్పితాః || 4.42.34 || 1774
- యస్మిన్ హరిహయః శ్రీమాన్ మహేంద్రః పాకశాసనః |
అభిషిక్తః సురై రాజా మేఘా నామ స పర్వతః || 4.42.35 || 1775
- తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం మహేంద్రపరిపాలితం |
షష్ఠిం గిరిసహస్రాణి కాంచనాని గమిష్యథ || 4.42.36 || 1776
- తరుణాదిత్యవర్ణాని భ్రాజమానాని సర్వతః |
జాతరూపమయైర్వృక్షైః శోభితాని సుపుష్పితైః || 4.42.37 || 1777

- తేషాం మధ్యే స్థితో రాజా మేరురుత్తమపర్వతః |
ఆదిత్యేన ప్రసన్నేన శైలో దత్తవరః పురా || 4.42.38 || 1778
- తేనైవముక్తః శైలేంద్రః సర్వ ఏవ త్వదాశ్రయాః |
మత్ప్రసాదాద్ భవిష్యంతి దివా రాత్రౌ చ కాంచనాః || 4.42.39 || 1779
- త్వయి యే చాపి వత్స్యంతి దేవగంధర్వదానవాః |
తే భవిష్యంతి భక్తాశ్చ ప్రభయా కాంచనప్రభాః || 4.42.40 || 1780
- విశ్వేదేవాశ్చ వసవో మరుతశ్చ దివౌకసః |
ఆగత్య పశ్చిమాం సంధ్యాం మేరుముత్తమపర్వతం || 4.42.41 || 1781
- ఆదిత్యముపతిష్ఠంతి తైశ్చ సూర్యోఽభిప్రాజితః |
అదృశ్యః సర్వభూతానామస్తం గచ్ఛతి పర్వతం || 4.42.42 || 1782
- యోజనానాం సహస్రాణి దశ తాని దివాకరః |
ముహూర్తార్థేన తం శీఘ్రమభియాతి శిలోచ్ఛయం || 4.42.43 || 1783
- శృంగే తస్య మహద్ధివ్యం భవనం సూర్యసన్నిభం |
ప్రాసాదగణసంబాధం విహితం విశ్వకర్మణా || 4.42.44 || 1784
- శోభితం తరుభిశ్చిత్రైర్నానాపక్షిసమాకులైః |
నికేతం పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః || 4.42.45 || 1785
- అంతరా మేరుమస్తం చ తాలో దశశిరా మహాన్ |
జాతరూపమయః శ్రీమాన్ భ్రాజతే చిత్రవేదికః || 4.42.46 || 1786
- తేషు సర్వేషు దుర్గేషు సరస్సు చ సరిత్సు చ |
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.42.47 || 1787

- యత్ర తిష్ఠతి ధర్మజ్ఞస్తపసా స్వేన భావితః |
మేరుసావర్ణిరిత్యేష ఖ్యాతో వై బ్రహ్మణా సమః || 4.42.48 || 1788
- ప్రప్తవ్యో మేరుసావర్ణిర్మహర్షిః సూర్యసన్నిభః |
ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ ప్రవృత్తిం మైథిలీం ప్రతి || 4.42.49 || 1789
- ఏతావజ్జీవలోకస్య భాస్కరో రజనీక్షయే |
కృత్వా వితిమిరం సర్వమస్తం గచ్ఛతి పర్వతం || 4.42.50 || 1790
- ఏతావద్ వానరైః శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః |
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం || 4.42.51 || 1791
- అవగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ |
అస్తం పర్వతమాసాద్య పూర్ణే మాసే నివర్తత || 4.42.52 || 1792
- ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్ వధ్యో భవేన్మమ |
సహైవ శూరో యుష్మాభిః శ్వశురో మే గమిష్యతి || 4.42.53 || 1793
- శ్రోతవ్యం సర్వమేతస్య భవద్భిర్ద్విష్టకారిభిః |
గురురేష మహాబాహుః శ్వశురో మే మహాబలః || 4.42.54 || 1794
- భవంతశ్చాపి విక్రాంతాః ప్రమాణం సర్వ ఏవ హి |
ప్రమాణమేనం సంస్థాప్య పశ్యధ్వం పశ్చిమాం దిశం || 4.42.55 || 1795
- దృష్టాయాం తు నరేంద్రస్య పత్న్యామమితతేజసః |
కృతకృత్యా భవిష్యామః కృతస్య ప్రతికర్మణా || 4.42.56 || 1796
- అతోఽన్యదపి యత్కార్యం కార్యస్యాస్య ప్రియం భవేత్ |
సంప్రధార్య భవద్భిశ్చ దేశకాలార్థసంహితం || 4.42.57 || 1797

తతః సుషేణప్రముఖాః ప్లవంగాః
 సుగ్రీవవాక్యం నిపుణం నిశమ్య |
 ఆమంత్య సర్వే ప్లవగాధిపం తే
 జగ్ముర్ద్దిశం తాం వరుణాభిగుప్తాం || 4.42.58 ||

1798

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 కిష్కింధాకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

ఉత్తరదిగ్వర్తీని స్థానాని పరిచాయయతా సుగ్రీవేణ శతబలిప్రభృతీనాం తత్ర
 ప్రేషణం

- తతః సందిశ్య సుగ్రీవః శ్వశురం పశ్చిమాం దిశం |
 వీరం శతబలిం నామ వానరం వానరేశ్వరః || 4.43.1 || 1799
- ఉవాచ రాజా సర్వజ్ఞః సర్వవానరసత్తమః |
 వాక్యమాత్మహితం చైవ రామస్య చ హితం తదా || 4.43.2 || 1800
- వృతః శతసహస్రేణ త్వద్విధానాం వనౌకసాం |
 వైవస్వతసుతైః సార్థం ప్రవిష్టః సర్వమంత్రిభిః || 4.43.3 || 1801
- దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశైలావతంసికాం |
 సర్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీం యశస్వినీం || 4.43.4 || 1802
- అస్మిన్ కార్యే వినిర్వృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రియే |
 ఋణాన్ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాం వరాః || 4.43.5 || 1803
- కృతం హి ప్రియమస్మాకం రాఘవేణ మహాత్మనా |
 తస్య చేత్యతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్ || 4.43.6 || 1804
- అర్థినః కార్యనిర్వృత్తిమకర్తురపి యశ్చరేత్ |
 తస్య స్యాత్ సఫలం జన్మ కిం పునః పూర్వకారిణః || 4.43.7 || 1805

- ఏతాం బుద్ధిం సమాస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా |
తథా భవద్భిః కర్తవ్యమస్మత్ప్రియహితైషిభిః || 4.43.8 || 1806
- అయం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు నరసత్తమః |
అస్మాసు చ గతః ప్రీతిం రామః పరపురంజయః || 4.43.9 || 1807
- ఇమాని బహదుర్గాణి నద్యః శైలాంతరాణి చ |
భవంతః పరిమార్గంతు బుద్ధివిక్రమసంపదా || 4.43.10 || 1808
- తత్ర మ్లేచ్ఛాన్ పులిందాంశ్చ శూరసేనాంస్తథైవ చ |
ప్రస్థలాన్ భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రక్షైః || 4.43.11 || 1809
- కాంబోజయవనాంశ్చైవ శకానాం పత్తనాని చ |
అన్వీక్ష్వ దరదాంశ్చైవ హిమవంతం విచిన్వథ || 4.43.12 || 1810
- లోధ్రపద్మకఖండేషు దేవదారువనేషు చ |
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.43.13 || 1811
- తతః సోమాశ్రమం గత్వా దేవగంధర్వసేవితం |
కాలం నామ మహాసానుం పర్వతం తం గమిష్యథ || 4.43.14 || 1812
- మహత్సు తస్య శైలేషు పర్వతేషు గుహాసు చ |
విచిన్వత మహాభాగాం రామపత్నీమనిందితాం || 4.43.15 || 1813
- తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం హేమగర్భం మహాగిరిం |
తతః సుదర్శనం నామ పర్వతం గంతుమర్హథ || 4.43.16 || 1814
- తతో దేవసఖో నామ పర్వతః పతగాలయః |
నానాపక్షిసమాకీర్ణో వివిధద్రుమభూషితః || 4.43.17 || 1815

- తస్య కాననఖండేషు నిర్ఘరేషు గుహాసు చ |
రావణః సహ వైదేహ్యో మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.43.18 || 1816
- తమతిక్రమ్య చాకాశం సర్వతః శతయోజనం |
అపర్వతనదీవృక్షం సర్వసత్త్వవివర్జితం || 4.43.19 || 1817
- తత్తు శీఘ్రమతిక్రమ్య కాంతారం రోమహర్షణం |
కైలాసం పాండురం ప్రాప్య హృష్టా యూయం భవిష్యథ || 4.43.20 || 1818
- తత్ర పాండురమేఘాభం జాంబూనదపరిష్కృతం |
కుబేరభవనం రమ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా || 4.43.21 || 1819
- విశాలా నలినీ యత్ర ప్రభూతకమలోత్పలా |
హంసకారండవాకీర్ణా అప్సరోగణసేవితా || 4.43.22 || 1820
- తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వలోకనమస్కృతః |
ధనదో రమతే శ్రీమాన్ గుహ్యకైః సహ యక్షరాట్ || 4.43.23 || 1821
- తస్య చంద్రనికాశేషు పర్వతేషు గుహాసు చ |
రావణః సహ వైదేహ్యో మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.43.24 || 1822
- క్రౌంచం తు గిరిమాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమం |
అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్ స్మృతం || 4.43.25 || 1823
- వసంతి హి మహాత్మానస్తత్ర సూర్యసమప్రభాః |
దేవైరభ్యర్థితాః సమ్యగ్ దేవరూపా మహర్షయః || 4.43.26 || 1824
- క్రౌంచస్య తు గుహాశ్చాన్యాః సానూని శిఖరాణి చ |
నిర్ధరాశ్చ నితంబాశ్చ విచేతవ్యాస్తతస్తతః || 4.43.27 || 1825

- అవృక్షం కామశైలం చ మానసం విహగాలయం |
న గతిస్తత్ర భూతానాం దేవానాం న చ రక్షసాం || 4.43.28 || 1826
- స చ సర్వైర్విచేతవ్యః ససానుప్రస్థభూధరః |
క్రౌంచం గిరిమతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః || 4.43.29 || 1827
- మయస్య భవనం తత్ర దానవస్య స్వయంకృతం |
మైనాకస్తు విచేతవ్యః ససానుప్రస్థకందరః || 4.43.30 || 1828
- స్త్రీణామశ్వముఖీనాం తు నికేతస్తత్ర తత్ర తు |
తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధసేవితం || 4.43.31 || 1829
- సిద్ధా వైఖానసా యత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః |
వందితవ్యాస్తతః సిద్ధాస్తపసా వీతకల్మషాః || 4.43.32 || 1830
- ప్రప్థవ్యా చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తిర్వినయాన్వితైః |
హేమపుష్కరసంచన్నం తత్ర వైఖానసం సరః || 4.43.33 || 1831
- తరుణాదిత్యసంకాశ్చైర్హైర్వచరితం శుభైః |
ఔపవాహ్యాః కుబేరస్య సార్వభౌమ ఇతి స్మృతః || 4.43.34 || 1832
- గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః |
తత్ సరః సమతిక్రమ్య నష్టచంద్రదివాకరం |
అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్పయోదమనాదితం || 4.43.35 || 1833
- గభస్తిభిరివార్కస్య స తు దేశః ప్రకాశ్యతే |
విశ్రామ్యద్భిస్తపః సిద్ధైర్దేవకల్పైః స్వయంప్రభైః || 4.43.36 || 1834
- తం తు దేశమతిక్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా |
ఉభయోస్తీరయోస్తస్యాః కీచకా నామ బేణవః || 4.43.37 || 1835

- తే నయంతి పరం తీరం సిద్ధాన్ ప్రత్యానయంతి చ |
ఉత్తరాః కురవస్తత్ర కృతపుణ్యప్రతిశ్రయాః || 4.43.38 || 1836
- తతః కాంచనపద్మాభిః పద్మినీభిః కృతోదకాః |
నీలవైదూర్యపత్రాధ్యా నద్యస్తత్ర సహస్రశః || 4.43.39 || 1837
- రక్షోత్పలవనైశ్చాత్ర మండితాశ్చ హిరణ్మయైః |
తరుణాదిత్యసంకాశా భాంతి తత్ర జలాశయాః || 4.43.40 || 1838
- మహార్హమణిపత్రైశ్చ కాంచనప్రభకేసరైః |
నీలోత్పలవనైశ్చిత్రైః స దేశః సర్వతో వృతః || 4.43.41 || 1839
- నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిర్మణిభిశ్చ మహాధనైః |
ఉద్ధూతపులినాస్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః || 4.43.42 || 1840
- సర్వరత్నమయైశ్చిత్రైరవగాధా నగోత్తమైః |
జాతరూపమయైశ్చాపి హలతాశనసమప్రభైః || 4.43.43 || 1841
- నిత్యపుష్పఫలాస్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః |
దివ్యగంధరసస్పర్శాః సర్వకామాన్ స్రవంతి చ || 4.43.44 || 1842
- నానాకారాణి వాసాంసి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః |
ముక్తావైదూర్యచిత్రాణి భూషణాని తథైవ చ |
స్త్రీణాం యాన్యనురూపాణి పురుషాణాం తథైవ చ || 4.43.45 || 1843
- సర్వర్తుసుఖసేవ్యాని ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః |
మహార్హమణిచిత్రాణి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః || 4.43.46 || 1844
- శయనాని ప్రసూయంతే చిత్రాస్తరణవంతి చ |
మనఃకాంతాని మాల్యాని ఫలంత్యత్రాపరే ద్రుమాః || 4.43.47 || 1845

- పానాని చ మహార్హాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ |
స్త్రీయశ్చ గుణసంపన్నా రూపయౌవనలక్ష్మితాః || 4.43.48 || 1846
- గంధర్వాః కిన్నరాః సిద్ధా నాగా విద్యాధరాస్తథా |
రమంతే సతతం తత్ర నారీభిర్భాస్వరప్రభాః || 4.43.49 || 1847
- సర్వే సుకృతకర్మాణః సర్వే రతిపరాయణాః |
సర్వే కామార్థసహితా వసంతి సహ యోషితః || 4.43.50 || 1848
- గీతవాదిత్రనిర్ఘోషః సోత్కృష్టహసితస్వనః |
శ్రూయతే సతతం తత్ర సర్వభూతమనోరమః || 4.43.51 || 1849
- తత్ర నాముదితః కశ్చిన్నాత్ర కశ్చిదసత్ప్రియః |
అహన్యహాని వర్ణంతే గుణాస్తత్ర మనోరమాః || 4.43.52 || 1850
- సమతిక్రమ్య తం దేశముత్తరః పయసాం నిధిః |
తత్ర సోమగిరిర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్ || 4.43.53 || 1851
- ఇంద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే |
దేవాస్తం సమవేక్షంతే గిరిరాజం దివం గతాః || 4.43.54 || 1852
- స తు దేశో విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే |
సూర్యలక్ష్మ్యాభివిజ్ఞేయస్తపతేవ వివస్వతా || 4.43.55 || 1853
- భగవాంస్తత్ర విశ్వాత్మా శంభురేకాదశాత్మకః |
బ్రహ్మ వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షిపరివారితః || 4.43.56 || 1854
- న కథంచన గంతవ్యం కురూణాముత్తరేణ వః |
అన్యేషామపి భూతానాం నానుక్రామతి వై గతిః || 4.43.57 || 1855

- స హి సోమగిరిర్నామ దేవానామపి దుర్గమః |
తమాలోక్య తతః క్షిప్రముపావర్తితుమర్హథ || 4.43.58 || 1856
- ఏతావద్ వానరైః శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః |
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం || 4.43.59 || 1857
- సర్వమేతద్ విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితం |
యదన్యదపి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః || 4.43.60 || 1858
- తతః కృతం దాశరథేర్మహత్ప్రియం
మహత్ప్రియం చాపి తతో మమ ప్రియం |
కృతం భవిష్యత్యనిలానలోపమా
విదేహజాదర్శనజేన కర్మణా || 4.43.61 || 1859
- తతః కృతార్థాః సహితాః సబాంధవా
మయార్చితాః సర్వగుణైర్మనోరమైః |
చరిష్యథోర్విం ప్రతి శాంతశత్రవః
సహప్రియా భూతధరాః ప్లవంగమాః || 4.43.62 || 1860
- || ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ హనుమతే ముద్రికాం ప్రదాయ తస్య దక్షిణదిశి ప్రేషణం

విశేషేణ తు సుగ్రీవో హనూమత్యర్థముక్తవాన్ |

స హి తస్మిన్ హరిశ్రేష్ఠే నిశ్చితార్థోఽర్థసాధనే || 4.44.1 ||

1861

అబ్రవీచ్ఛ హనూమంతం విక్రాంతమనిలాత్మజం |

సుగ్రీవః పరమప్రీతః ప్రభుః సర్వవనౌకసాం || 4.44.2 ||

1862

న భూమౌ నాంతరిక్షే వా నాంబరే నామరాలయే |

నాప్పు వా గతిసంగం తే పశ్యామి హరిపుంగవ || 4.44.3 ||

1863

సాసురాః సహగంధర్వాః సనాగనరదేవతాః |

విదితాః సర్వలోకాస్తే ససాగరధరాధరాః || 4.44.4 ||

1864

గతిర్వేగశ్చ తేజశ్చ లాఘవం చ మహాకపే |

పితుస్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహౌజసః || 4.44.5 ||

1865

తేజసా వాపి తే భూతం న సమం భువి విద్యతే |

తద్ యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవానుచింతయ || 4.44.6 ||

1866

త్వయ్యేవ హనుమన్నస్తి బలం బుద్ధిః పరాక్రమః |

దేశకాలానువృత్తిశ్చ నయశ్చ నయపండిత || 4.44.7 ||

1867

- తతః కార్యసమాసంగమవగమ్య హనూమతి |
విదిత్వా హనుమంతం చ చింతయామాస రాఘవః || 4.44.8 || 1868
- సర్వథా నిశ్చితార్థోఽయం హనూమతి హరీశ్వరః |
నిశ్చితార్థతరశ్చాపి హనూమాన్ కార్యసాధనే || 4.44.9 || 1869
- తదేవం ప్రస్థితస్యాస్య పరిజ్ఞాతస్య కర్మభిః |
భర్తా పరిగృహీతస్య ధ్రువః కార్యఫలోదయః || 4.44.10 || 1870
- తం సమీక్ష్య మహాతేజా వ్యవసాయోత్తరం హరిం |
కృతార్థ ఇవ సంహృష్టః ప్రహృష్టేంద్రియమానసః || 4.44.11 || 1871
- దదౌ తస్య తతః ప్రీతః స్వనామాంకోపశోభితం |
అంగులీయమభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాః పరంతపః || 4.44.12 || 1872
- అనేన త్వాం హరిశ్రేష్ఠ చిహ్నాన జనకాత్మజా |
మత్సకాశాదనుప్రాప్తమనుద్విగ్నానుపశ్యతి || 4.44.13 || 1873
- వ్యవసాయశ్చ తే వీర సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః |
సుగ్రీవస్య చ సందేశః సిద్ధిం కథయతీవ మే || 4.44.14 || 1874
- స తద్ గృహ్య హరిశ్రేష్ఠః కృత్వా మూర్ధ్ని కృతాంజలిః |
వందిత్వా చరణౌ చైవ ప్రస్థితః ప్లవగర్షభః || 4.44.15 || 1875
- స తత్ ప్రకర్షన్ హరిణాం మహద్ బలం
బభూవ వీరః పవనాత్మజః కపిః |
గతాంబుదే వ్యోమ్ని విశుద్ధమండలః
శశీవ నక్షత్రగణోపశోభితః || 4.44.16 || 1876
- అతిబల బలమాశ్రితస్తవాహం
హరివర విక్రమ విక్రమైరనల్యైః |

పవనసుత యథాధిగమ్యతే సా

జనకసుతా హనుమంస్తథా కురుష్వ || 4.44.17 ||

1877

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

విభిన్నా దిశః ప్రతి గచ్ఛతాం వానరాణాం సుగ్రీవసమక్షే
స్వీయసోత్సాహవచసాం శ్రావణం

సర్వాంశ్చాపలాయ సుగ్రీవః ప్లవగాన్ ప్లవగర్షభః |

సమస్తాంశ్చాబ్రవీద్ రాజా రామకార్యార్థసిద్ధయే || 4.45.1 ||

1878

ఏవమేతద్ విచేతవ్యం భవద్భిర్వానరోత్తమైః |

తదుగ్రశాసనం భర్తుర్విజ్ఞాయ హరిపుంగవాః || 4.45.2 ||

1879

శలభా ఇవ సంఛాద్య మేదినీం సంప్రతస్థిరే |

రామః ప్రస్తవణే తస్మిన్ న్యవసత్ సహలక్ష్మణః || 4.45.3 ||

1880

ప్రతీక్షమాణస్తం మాసం సీతాధిగమనే కృతః |

ఉత్తరాం తు దిశం రమ్యాం గిరిరాజసమావృతాం || 4.45.4 ||

1881

ప్రతస్థే సహసా వీరో హరిః శతబలిస్తదా |

పూర్వాం దిశం ప్రతియయౌ వినతో హరియూథపః || 4.45.5 ||

1882

తారాంగదాదిసహితః ప్లవగః పవనాత్మజః |

అగస్త్యాచరితామాశాం దక్షిణాం హరియూథపః || 4.45.6 ||

1883

పశ్చిమాం చ దిశం ఘోరాం సుషేణః ప్లవగేశ్వరః |

ప్రతస్థే హరిశార్దూలో దిశం వరుణపాలితాం || 4.45.7 ||

1884

- తతః సర్వా దిశో రాజా చోదయిత్వా యథాతథం |
కపిసేనాపతిర్వీరో ముమోద సుఖితః సుఖం || 4.45.8 || 1885
- ఏవం సంచోదితాః సర్వే రాజ్ఞా వానరయూథపాః |
స్వాం స్వాం దిశమభిప్రేత్య త్వరితాః సంప్రతస్థిరే || 4.45.9 || 1886
- నదంతశ్చోన్నదంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః |
క్ష్యేడంతో ధావమానాశ్చ వినదంతో మహాబలాః || 4.45.10 || 1887
- ఏవం సంచోదితాః సర్వే రాజ్ఞా వానరయూథపాః |
ఆనయిష్యామహే సీతాం హనిష్యామశ్చ రావణం || 4.45.11 || 1888
- అహమేకో వధిష్యామి ప్రాప్తం రావణమాహవే |
తతశ్చోన్నత్య సహసా హరిష్యే జనకాత్మజాం || 4.45.12 || 1889
- వేపమానాం శ్రమేణాద్య భవద్భిః స్థీయతామితి |
ఏక ఏవాహరిష్యామి పాతాలాదపి జానకీం || 4.45.13 || 1890
- విధమిష్యామ్యహం వృక్షాన్ దారయిష్యామ్యహం గిరీన్ |
ధరణీం దారయిష్యామి క్షోభయిష్యామి సాగరాన్ || 4.45.14 || 1891
- అహం యోజనసంఖ్యాయాః ప్లవేయం నాత్ర సంశయః |
శతయోజనసంఖ్యాయాః శతం సమధికం హ్యహం || 4.45.15 || 1892
- భూతలే సాగరే వాపి శైలేషు చ వనేషు చ |
పాతాలస్యాపి వా మధ్యే న మమాచ్ఛిద్యతే గతిః || 4.45.16 || 1893
- ఇత్యేకైకస్తదా తత్ర వానరా బలదర్పితాః |
ఊచుశ్చ వచనం తస్య హరిరాజస్య సన్నిధౌ || 4.45.17 || 1894

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచచత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్పత్వారింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామం ప్రతి స్వకీయభూమండలభ్రమణవృత్తాంతస్య ప్రతిపాదనం

- గతేషు వానరేంద్రేషు రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్ |
 కథం భవాన్ విజానీతే సర్వం వై మండలం భువః || 4.46.1 || 1895
- సుగ్రీవశ్చ తతో రామమువాచ ప్రణతాత్మవాన్ |
 శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే విస్తరేణ వచో మమ || 4.46.2 || 1896
- యదా తు దుందుభిం నామ దానవం మహిషాకృతిం |
 ప్రతికాలయతే వాలీ మలయం ప్రతి పర్వతం || 4.46.3 || 1897
- తదా వివేశ మహిషో మలయస్య గుహాం ప్రతి |
 వివేశ వాలీ తత్రాపి మలయం తజ్జిఘాంసయా || 4.46.4 || 1898
- తతోఽహం తత్ర నిక్షిప్తో గుహాద్వారి వినీతవత్ |
 న చ నిష్కామతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే || 4.46.5 || 1899
- తతః క్షతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలం |
 తదహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతుః శోకవిషార్దితః || 4.46.6 || 1900
- అథాహం గతబుద్ధిస్తు సువ్యక్తం నిహతో గురుః |
 శిలా పర్వతసంకాశా బిలద్వారి మయా కృతా || 4.46.7 || 1901

- అశక్నువన్నిష్కృమితుం మహిషో వినశిష్యతి |
తతోఽహమాగాం కిష్కింధాం నిరాశస్తస్య జీవితే || 4.46.8 || 1902
- రాజ్యం చ సుమహాత్ ప్రాప్య తారాం చ రుమయా సహ |
మిత్రైశ్చ సహితస్తత్ర వసామి విగతజ్వరః || 4.46.9 || 1903
- ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం వానరర్షభః |
తతోఽహమదదాం రాజ్యం గౌరవాద్ భయయంత్రితః || 4.46.10 || 1904
- స మాం జిఘాంసుర్దుష్టాత్మా వాలీ ప్రవృథితేంద్రియః |
పరికాలయతే వాలీ ధావంతం సచివైః సహ || 4.46.11 || 1905
- తతోఽహం వాలినా తేన సోఽనుబద్ధః ప్రధావితః |
నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్ వనాని నగరాణి చ || 4.46.12 || 1906
- ఆదర్శతలసంకాశా తతో వై పృథివీ మయా |
అలాతచక్రప్రతిమా దృష్టా గోష్పదవత్ కృతా || 4.46.13 || 1907
- పూర్వాం దిశం తతో గత్వా పశ్యామి వివిధాన్ ద్రుమాన్ |
పర్వతాన్ సదరీన్ రమ్యాన్ సరాంసి వివిధాని చ || 4.46.14 || 1908
- ఉదయం తత్ర పశ్యామి పర్వతం ధాతుమండీతం |
క్షీరోదం సాగరం చైవ నిత్యమప్పరసాలయం || 4.46.15 || 1909
- పరికాల్యమానస్తదా వాలినాభిద్రుతో హ్యాహం |
పునరావృత్య సహసా ప్రస్థితోఽహం తదా విభో || 4.46.16 || 1910
- దిశస్తస్యాస్తతో భూయః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం |
వింధ్యపాదపసంకీర్ణాం చందనద్రుమశోభితాం || 4.46.17 || 1911

- ద్రుమశైలాంతరే పశ్యన్ భూయో దక్షిణతోఽపరాం |
అపరాం చ దిశం ప్రాప్తో వాలినా సమభిద్రుతః || 4.46.18 || 1912
- స పశ్యన్ వివిధాన్ దేశానస్తం చ గిరిసత్తమం |
ప్రాప్య చాస్తం గిరిశ్రేష్ఠముత్తరం సంప్రధావితః || 4.46.19 || 1913
- హిమవంతం చ మేరుం చ సముద్రం చ తథోత్తరం |
యదా న విందే శరణం వాలినా సమభిద్రుతః || 4.46.20 || 1914
- తతో మాం బుద్ధిసంపన్నో హనుమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ |
ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్ యథా వాలీ హరీశ్వరః || 4.46.21 || 1915
- మతంగేన తదా శప్తో హ్యస్మిన్నాశ్రమమండలే |
ప్రవిశేద్ యది వై వాలీ మూర్ధాస్య శతథా భవేత్ || 4.46.22 || 1916
- తత్ర వాసః సుఖోఽస్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి |
తతః పర్వతమాసాద్య ఋష్యమూకం నృపాత్మజ || 4.46.23 || 1917
- న వివేశ తదా వాలీ మతంగస్య భయాత్ తదా |
ఏవం మయా తదా రాజన్ ప్రత్యక్షముపలక్షితం |
పృథివీమండలం సర్వం గుహామస్మ్యాగతస్తతః || 4.46.24 || 1918

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షట్చత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

పూర్వాదిషు తిస్సుషు దిక్షు ప్రవిష్టానాం వానరాణాం సనైరాశ్యం నివర్తనం

- దర్శనార్థం తు వైదేహ్యః సర్వతః కపికుంజరాః |
 వ్యాదిష్టాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్మురంజసా || 4.47.1 || 1919
- తే సరాంసి సరిత్యక్షానాకాశం నగరాణి చ |
 నదీదుర్గాంస్తథా దేశాన్ విచిన్వంతి సమంతతః || 4.47.2 || 1920
- సుగ్రీవేణ సమాఖ్యాతాః సర్వే వానరయూథపాః |
 తత్ర దేశాన్ విచిన్వంతి సశైలవనకాననాన్ || 4.47.3 || 1921
- విచిత్య దివసం సర్వే సీతాధిగమనే ధృతాః |
 సమాయాంతి స్మ మేదిన్యాం నిశాకాలేషు వానరాః || 4.47.4 || 1922
- సర్వర్తుకాంశ్చ దేశేషు వానరాః సఫలద్రుమాన్ |
 ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రుః సర్వేష్వహాసు తే || 4.47.5 || 1923
- తదహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రస్తవణం గతాః |
 కపిరాజేన సంగమ్య నిరాశాః కపికుంజరాః || 4.47.6 || 1924
- విచిత్య తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివైః సహ |
 అదృష్ట్వా వినతః సీతామాజగామ మహాబలః || 4.47.7 || 1925

- దిశమప్యత్తరాం సర్వాం వివిచ్య స మహాకపిః |
ఆగతః సహ సైన్యేన భీతః శతబలిస్తదా || 4.47.8 || 1926
- సుషేణః పశ్చిమామాశాం వివిచ్య సహ వానరైః |
సమేత్య మాసే పూర్ణే తు సుగ్రీవముపచక్రమే || 4.47.9 || 1927
- తం ప్రస్తవణపృష్ఠస్థం సమాసాద్యాభివాద్య చ |
ఆసీనం సహ రామేణ సుగ్రీవమిదమబ్రువన్ || 4.47.10 || 1928
- విచితాః పర్వతాః సర్వే వనాని గహనాని చ |
నిమ్నగాః సాగరాంతాశ్చ సర్వే జనపదాశ్చ యే || 4.47.11 || 1929
- గుహాశ్చ విచితాః సర్వా యాశ్చ తే పరికీర్తితాః |
విచితాశ్చ మహాగుల్మ లతావితతసంతతాః || 4.47.12 || 1930
- గహనేషు చ దేశేషు దుర్గేషు విషమేషు చ |
సత్త్వాన్యతిప్రమాణాని విచితాని హతాని చ |
యే చైవ గహనా దేశా విచితాస్తే పునః పునః || 4.47.13 || 1931
- ఉదారసత్త్వాభిజనో హనూమాన్
స మైథిలీం జ్ఞాస్యతి వానరేంద్ర |
దిశం తు యామేవ గతా తు సీతా
తామాస్థితో వాయుసుతో హనూమాన్ || 4.47.14 || 1932

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

దక్షిణదిగ్గతైర్వానరైః సీతానుసంధానస్య ప్రారంభణం

సహ తారాంగదాభ్యాం తు సహసా హనుమాన్ కపిః |

సుగ్రీవేణ యథోద్దిష్టం గంతుం దేశం ప్రచక్రమే || 4.48.1 ||

1933

స తు దూరముపాగమ్య సర్వైస్తైః కపిసత్తమైః |

తతో విచిత్ర్య వింధ్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ || 4.48.2 ||

1934

పర్వతాగ్రనదీదుర్గాన్ సరాంసి విపులద్రుమాన్ |

వృక్షఖండాంశ్చ వివిధాన్ పర్వతాన్ వనపాదపాన్ || 4.48.3 ||

1935

అన్వేషమాణాస్తే సర్వే వానరాః సర్వతోదిశం |

న సీతాం దదృశుర్వీరా మైథిలీం జనకాత్మజాం || 4.48.4 ||

1936

తే భక్ష్యంతో మూలాని ఫలాని వివిధాన్యపి |

అన్వేషమాణా దుర్ధర్షా న్యవసంస్తత్ర తత్ర హా || 4.48.5 ||

1937

స తు దేశో దురన్వేషో గుహాగహనవాన్ మహాన్ |

నిర్జలం నిర్జనం శూన్యం గహనం ఘోరదర్శనం || 4.48.6 ||

1938

తాదృశాన్యప్యరణ్యాని విచిత్ర్య భృశపీడితాః |

స దేశశ్చ దురన్వేషో గుహాగహనవాన్ మహాన్ || 4.48.7 ||

1939

- త్వక్త్వా తు తం తతో దేశం సర్వే వై హరియాథపాః |
దేశమన్యం దురాధర్షం వివిశుశ్చాకుతోభయాః || 4.48.8 || 1940
- యత్ర వంధ్యఫలా వృక్షా విపుష్పాః పర్ణవర్జితాః |
నిస్తోయాః సరితో యత్ర మూలం యత్ర సుదుర్లభం || 4.48.9 || 1941
- న సంతి మహిషా యత్ర న మృగా న చ హస్తినః |
శార్దూలాః పక్షిణో వాపి యే చాన్యే వనగోచరాః || 4.48.10 || 1942
- న చాత్ర వృక్షా నౌషధ్యో న వల్ల్యో నాపి వీరుధః |
స్నిగ్ధపత్రాః స్థలే యత్ర పద్మిన్యః పుల్లపంకజాః || 4.48.11 || 1943
- ప్రేక్షణీయాః సుగంధాశ్చ భ్రమరైశ్చ వివర్జితాః |
కండుర్నామ మహాభాగః సత్యవాదీ తపోధనః || 4.48.12 || 1944
- మహర్షిః పరమామర్షీ నియమైర్దుష్పృథర్షణః |
తస్య తస్మిన్ వనే పుత్రో బాలకో దశవార్షికః || 4.48.13 || 1945
- ప్రణష్టో జీవితాంతాయ క్రుద్ధస్తేన మహామునిః |
తేన ధర్మాత్మనా శప్తం కృత్స్నం తత్ర మహద్వనం || 4.48.14 || 1946
- అశరణ్యం దురాధర్షం మృగపక్షివివర్జితం |
తస్య తే కాననాంతాంస్తు గిరీణాం కందరాణి చ || 4.48.15 || 1947
- ప్రభవాణి నదీనాం చ విచిన్వంతి సమాహితాః |
తత్ర చాపి మహాత్మానో నాపశ్యంజనకాత్మజాం || 4.48.16 || 1948
- హర్తారం రావణం వాపి సుగ్రీవప్రియకారిణః |
తే ప్రవిశ్య తు తం భీమం లతాగుల్మసమావృతం || 4.48.17 || 1949

- దదృశుర్భీమకర్మాణమసురం సురనిర్భయం ।
తం దృష్ట్వా వానరా ఘోరం స్థితం శైలమివాసురం ॥ 4.48.18 ॥ 1950
- గాఢం పరిహితాః సర్వే దృష్ట్వా తం పర్వతోపమం ।
సోఽపి తాన్ వానరాన్ సర్వాన్ నష్టాః స్థేత్యబ్రవీద్ బలీ ॥ 4.48.19 ॥ 1951
- అభ్యధావత సంక్రుద్ధో ముష్టిముద్యమ్య సంగతం ।
తమాపతంతం సహసా వాలిపుత్రోఽంగదస్తదా ॥ 4.48.20 ॥ 1952
- రావణోఽయమితి జ్ఞాత్వా తలేనాభిజఘాన హా ।
స వాలిపుత్రాభిహతో వక్త్రాచ్ఛోణితముద్వమన్ ॥ 4.48.21 ॥ 1953
- అసురో న్యపతద్ భూమౌ పర్వస్త ఇవ పర్వతః ।
తే తు తస్మిన్ నిరుచ్ఛాసే వానరా జితకాశినః ॥ 4.48.22 ॥ 1954
- వ్యచిన్వన్ ప్రాయశస్తత్ర సర్వం తే గిరిగహ్వరం ।
విచితం తు తతః సర్వం సర్వే తే కాననౌకసః ॥ 4.48.23 ॥ 1955
- అన్యదేవాపరం ఘోరం వివిశుర్గిరిగహ్వరం ।
తే విచిత్య పునః ఖిన్నా వినిష్పత్య సమాగతాః ।
ఏకాంతే వృక్షమూలే తు నిషేదుర్ద్దీనమానసాః ॥ 4.48.24 ॥ 1956

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనపంచాశః సర్గః ॥

అంగదగంధమాదనాభ్యామాశ్వాసీతానాం వానరాణాం పునః
 సోత్సాహమన్వేషణే ప్రవృత్తిః

- అథాంగదస్తదా సర్వాన్ వానరానిదమబ్రవీత్ |
 పరిశ్రాంతో మహాప్రాజ్ఞః సమాశ్వాస్య శనైర్వచః || 4.49.1 || 1957
- వనాని గిరయో నద్యో దుర్గాణి గహనాని చ |
 దరీ గిరిగుహశ్చైవ విచితాః సర్వమంతతః || 4.49.2 || 1958
- తత్ర తత్ర సహస్మాభిర్జానకీ న చ దృశ్యతే |
 తథా రక్షోఽపహర్తా చ సీతాయాశ్చైవ దుష్కృతీ || 4.49.3 || 1959
- కాలశ్చ నో మహాన్ యాతః సుగ్రీవశ్చోగ్రశాసనః |
 తస్మాద్ భవంతః సహితా విచిన్వంతు సమంతతః || 4.49.4 || 1960
- విహాయ తంద్రీం శోకం చ నిద్రాం చైవ సముత్థితాం |
 విచినుధ్వం తథా సీతాం పశ్యామో జనకాత్మజాం || 4.49.5 || 1961
- అనిర్వేదం చ దాక్ష్యం చ మనసశ్చాపరాజయం |
 కార్యసిద్ధికరాణ్యాహలస్తస్మాదేతద్ బ్రవీమ్యహం || 4.49.6 || 1962
- అద్యాపీదం వనం దుర్గం విచిన్వంతు వనౌకసః |
 ఖేదం త్యక్త్వా పునః సర్వం వనమేవ విచిన్వతాం || 4.49.7 || 1963

- అవశ్యం కుర్వతాం తస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలం |
పరం నిర్వేదమాగమ్య నహి నోన్మీలనం క్షమం || 4.49.8 || 1964
- సుగ్రీవః క్రోధనో రాజా తీక్ష్ణదండశ్చ వానరాః |
భేతవ్యం తస్య సతతం రామస్య చ మహాత్మనః || 4.49.9 || 1965
- హితార్థమేతదుక్తం వః క్రియతాం యది రోచతే |
ఉచ్యతాం హి క్షమం యత్ తత్ సర్వేషామేవ వానరాః || 4.49.10 || 1966
- అంగదస్య వచః శ్రుత్వా వచనం గంధమాదనః |
ఉవాచ వ్యక్తయా వాచా పిపాసాశ్రమఖిన్నయా || 4.49.11 || 1967
- సదృశం ఖలు వో వాక్యమంగదో యదువాచ హ |
హితం చైవానుకూలం చ క్రియతామస్య భాషితం || 4.49.12 || 1968
- పునర్మార్గామహే శైలాన్ కందరాంశ్చ శిలాంస్తథా |
కాననాని చ శూన్యాని గిరిప్రస్తవణాని చ || 4.49.13 || 1969
- యథోద్దిష్టాని సర్వాణి సుగ్రీవేణ మహాత్మనా |
విచిన్వంతు వనం సర్వే గిరిదుర్గాణి సంగతాః || 4.49.14 || 1970
- తతః సముత్థాయ పునర్వానరాస్తే మహాబలాః |
వింధ్యకాననసంకీర్ణాం విచేరుర్దక్షిణాం దిశం || 4.49.15 || 1971
- తే శారదాభ్రప్రతిమం శ్రీమద్ద్రజతపర్వతం |
శృంగవంతం దరీవంతమధిరుహ్య చ వానరాః || 4.49.16 || 1972
- తత్ర లోధ్రవనం రమ్యం సప్తపర్ణవనాని చ |
విచిన్వంతో హరివరాః సీతాదర్శనకాంక్షిణః || 4.49.17 || 1973

- తస్యాగ్రమధిరూఢాస్తే శ్రాంతా విపులవిక్రమాః |
న పశ్యంతి స్మ వైదేహీం రామస్య మహిషీం ప్రీయాం || 4.49.18 || 1974
- తే తు దృష్టిగతం దృష్ట్వా తం శైలం బహుకందరం |
అధ్యారోహంత హరయో వీక్షమాణాః సమంతతః || 4.49.19 || 1975
- అవరుహ్య తతో భూమిం శ్రాంతా విగతచేతసః |
స్థితా ముహూర్తం తత్రాథ వృక్షమూలముపాశ్రితాః || 4.49.20 || 1976
- తే ముహూర్తం సమాశ్వాస్తాః కించిద్భగ్నపరిశ్రమాః |
పునరేవోద్యతాః కృత్వాన్నం మార్గితుం దక్షిణాం దిశం || 4.49.21 || 1977
- హనుమత్ప్రముఖాస్తావత్ ప్రస్థితాః ప్లవగర్షభాః |
వింధ్యమేవాదితః కృత్వా విచేరుశ్చ సమంతతః || 4.49.22 || 1978

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకోనపంచాశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచాశః సర్గః ॥

క్షుత్త్యడభిభూతానాం వానరాణామేకస్యాం గుహాయాం ప్రవేశస్తత్ర
తైర్దివ్యవృక్షసరోవరభవనానామేకస్యా వృద్ధాయాస్తపస్విన్యాశ్చావలోకనం
హనుమతా తాం ప్రతి తస్యాః పరిచయస్య జిజ్ఞాసనం

సహ తారాంగదాభ్యాం తు సంగమ్య హనుమాన్ కపిః |
విచినోతి చ వింధ్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ || 4.50.1 ||

1979

సింహశార్దూలజష్టాశ్చ గుహాశ్చ పరితస్తదా |
విషమేషు నగేంద్రస్య మహాప్రస్తవణేషు చ || 4.50.2 ||

1980

ఆసేదుస్తస్య శైలస్య కోటిం దక్షిణపశ్చిమాం |
తేషాం తత్రైవ వసతాం స కాలో వ్యత్యవర్తత || 4.50.3 ||

1981

స హి దేశో దురన్వేష్యో గుహాగహనవాన్ మహాన్ |
తత్ర వాయుసుతః సర్వం విచినోతి స్మ పర్వతం || 4.50.4 ||

1982

పరస్పరేణ రహితా అన్యోన్యస్యావిదూరతః |
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః || 4.50.5 ||

1983

మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనుమాన్ జాంబవానపి |
అంగదో యువరాజశ్చ తారశ్చ వనగోచరః || 4.50.6 ||

1984

గిరిజాలావృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్వా దక్షిణాం దిశం |
విచిన్వంతస్తతస్తత్ర దదృశుర్వివృతం బిలం || 4.50.7 ||

1985

- దుర్గమృక్షబిలం నామ దానవేనాభిరక్షితం |
క్షుత్పిపాసాపరీతాస్తు శ్రాంతాస్తు సలిలార్థినః || 4.50.8 || 1986
- అవకీర్ణం లతావృక్షైర్దదృశుస్తే మహాబిలం |
తత్ర క్రౌంచాశ్చ హంసాశ్చ సారసాశ్చాపి నిష్కమన్ || 4.50.9 || 1987
- జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాంగాః పద్మరేణుభిః |
తతస్తద్ బిలమాసాద్య సుగంధి దురతిక్రమం || 4.50.10 || 1988
- విస్మయవ్యగ్రమనసో బభూవుర్వానరర్షభాః |
సంజాతపరిశంకాస్తే తద్ బిలం ప్లవగోత్తమాః || 4.50.11 || 1989
- అభ్యపద్యంత సంహృష్టాస్తేజోవంతో మహాబలాః |
నానాసత్త్వసమాకీర్ణం దైత్యేంద్రనిలయోపమం || 4.50.12 || 1990
- దుర్దర్శమివ ఘోరం చ దుర్విగాహ్యం చ సర్వశః |
తతః పర్వతకూటాభో హనూమాన్ మారుతాత్మజః || 4.50.13 || 1991
- అబ్రవీద్ వానరాన్ ఘోరాన్ కాంతారవనకోవిదః |
గిరిజాలావృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్వా దక్షిణాం దిశం || 4.50.14 || 1992
- వయం సర్వే పరిశ్రాంతా న చ పశ్యామ మైథిలీం |
అస్మాచ్ఛాపి బిలాద్ధంసాః క్రౌంచాశ్చ సహ సారసైః || 4.50.15 || 1993
- జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ నిష్పతంతి స్మ సర్వశః |
నూనం సలిలవానత్ర కూపో వా యది వా హ్రాదః || 4.50.16 || 1994
- తథా చేమే బిలద్వారే స్నిగ్ధాస్తిష్ఠంతి పాదపాః |
ఇత్కుక్తాస్తద్ బిలం సర్వే వివిశుస్తిమిరావృతం || 4.50.17 || 1995

- అచంద్రసూర్యం హరయో దదృశూ రోమహర్షణం |
నిశామ్య తస్మాత్ సింహంశ్చ తాంస్తాంశ్చ మృగపక్షిణః || 4.50.18 || 1996
- ప్రవిష్టా హరిశార్ధూలా బిలం తిమిరసంవృతం |
న తేషాం సజ్జతే దృష్టిర్న తేజో న పరాక్రమః || 4.50.19 || 1997
- వాయోరివ గతిస్తేషాం దృష్టిస్తమసి వర్తతే |
తే ప్రవిష్టాస్తు వేగేన తద్ బిలం కపికుంజరాః || 4.50.20 || 1998
- ప్రకాశం చాభిరామం చ దదృశుర్దేశముత్తమం |
తతస్తస్మిన్ బిలే భీమే నానాపాదపసంకులే || 4.50.21 || 1999
- అన్యోన్యం సంపరిష్వజ్య జగ్మురోజనమంతరం |
తే నష్టసంజ్ఞాస్తృషితాః సంభ్రాంతాః సలిలార్థినః || 4.50.22 || 2000
- పరిపేతుర్బిలే తస్మిన్ కంచిత్ కాలమతంద్రితాః |
తే కృశా దీనవదనాః పరిశ్రాంతాః ప్లవంగమాః || 4.50.23 || 2001
- ఆలోకం దదృశుర్వీరా నిరాశా జీవితే యదా |
తతస్తం దేశమాగమ్య సౌమ్యా వితిమిరం వనం || 4.50.24 || 2002
- దదృశుః కాంచనాన్ వృక్షాన్ దీప్తవైశ్వానరప్రభాన్ |
సాలాంస్తాలాంస్తమాలాంశ్చ పున్నాగాన్ వంజులాన్ ధవాన్ || 4.50.25 || 2003
- చంపకాన్ నాగవృక్షాంశ్చ కర్ణికారాంశ్చపుష్పితాన్ |
స్తబ్ధకైః కాంచనైశ్చిత్తై ర్కైః కిసలయైస్తథా || 4.50.26 || 2004
- ఆపీడైశ్చ లతాభిశ్చ హేమాభరణభూషితాన్ |
తరుణాదిత్యసంకాశాన్ వైదుర్యమయవేదికాన్ || 4.50.27 || 2005

- బిభ్రాజమానాన్ వపుషా పాదపాంశ్చ హిరణ్మయాన్ |
నీలవైదూర్యవర్ణాశ్చ పద్మినీః పతగైర్వృతాః || 4.50.28 || 2006
- మహద్భిః కాంచనైర్వృక్షైర్వృతా బాలార్కసన్నిభైః |
జాతరూపమయైర్మత్స్యైర్మహద్భిశ్చాథ పంకజైః || 4.50.29 || 2007
- నలినీస్తత్ర దదృశుః ప్రసన్నసలిలాయుతాః |
కాంచనాని విమానాని రాజతాని తథైవ చ || 4.50.30 || 2008
- తపనీయగవాక్షాణీ ముక్తాజాలావృతాని చ |
హైమరాజతభౌమాని వైదూర్యమణిమంతి చ || 4.50.31 || 2009
- దదృశుస్తత్ర హరయో గృహముఖ్యాని సర్వశః |
పుష్పితాన్ ఫలినో వృక్షాన్ ప్రవాలమణిసన్నిభాన్ || 4.50.32 || 2010
- కాంచనభ్రమరాంశ్చైవ మధూని చ సమంతతః |
మణికాంచనచిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ || 4.50.33 || 2011
- వివిధాని విశాలాని దదృశుస్తే సమంతతః |
హైమరాజతకాంస్యానాం భాజనానాం చ రాశయః || 4.50.34 || 2012
- అగురూణాం చ దివ్యానాం చందనానాం చ సంచయాన్ |
శుచీన్యభ్యవహారాణి మూలాని చ ఫలాని చ || 4.50.35 || 2013
- మహార్థాణి చ యానాని మధూని రసవంతి చ |
దివ్యానామంబరాణాం చ మహార్థాణాం చ సంచయాన్ || 4.50.36 || 2014
- కంబలానాం చ చిత్రాణామజినానాం చ సంచయాన్ |
తత్ర తత్ర చ విన్యస్తాన్ దీప్తాన్ వైశ్వానరప్రభాన్ || 4.50.37 || 2015
- దదృశుర్వానరాః శుభ్రాంజాతరూపస్య సంచయాన్ |
తత్ర తత్ర విచిన్వంతో బిలే తత్ర మహాప్రభాః || 4.50.38 || 2016

దదృశుర్వానరాః శూరాః స్త్రియం కాంచిదదూరతః |

తాం చ తే దదృశుస్తత్ర చీరకృష్ణాజినాంబరాం || 4.50.39 ||

2017

తాపసీం నియతాహారాం జ్వలంతీమివ తేజసా |

విస్మితా హరయస్తత్ర వ్యవతిష్ఠంత సర్వశః |

పప్రచ్ఛ హనుమాంస్తత్ర కాసి త్వం కస్య వా బిలం || 4.50.40 ||

2018

తతో హనూమాన్ గిరిసన్నికాశః

కృతాంజలిస్తామభివాద్య వృధ్ధాం |

పప్రచ్ఛ కా త్వం భవనం బిలం చ

రత్నాని చేమాని వదస్వ కస్య || 4.50.41 ||

2019

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

కిష్కింధాకాండే పంచాశః సర్గః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకపంచాశః సర్గః ॥

హనుమతా పృష్టయా తాపస్యా స్వాత్మనస్తస్య దివ్యస్థానస్య చ పరిచయం
దత్త్వా వానరాణాం భోజనాయ నిమంత్రణం

- ఇత్యుక్త్వా హనుమాంస్తత్ర చీరకృష్ణాజినాంబరాం ।
అబ్రవీత్ తాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీం ॥ 4.51.1 ॥ 2020
- ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిరసంవృతం ।
క్షుత్పిపాసాపరిశ్రాంతాః పరిఖిన్నాశ్చ సర్వశః ॥ 4.51.2 ॥ 2021
- మహద్ ధరణ్యా వివరం ప్రవిష్టాః స్మ పిపాసితాః ।
ఇమాంస్త్యేవంవిధాన్ భావాన్ వివిధానద్భుతోపమాన్ ॥ 4.51.3 ॥ 2022
- దృష్ట్వా వయం ప్రవృథితాః సంభ్రాంతా నష్టచేతసః ।
కస్యైతే కాంచనా వృక్షాస్తరుణాదిత్యసన్నిభాః ॥ 4.51.4 ॥ 2023
- శుచీన్యభ్యవహారాణి మూలాని చ ఫలాని చ ।
కాంచనాని విమానాని రాజతాని గృహాణి చ ॥ 4.51.5 ॥ 2024
- తపనీయగవాక్షాణి మణిజాలావృతాని చ ।
పుష్పితాః ఫలవంతశ్చ పుణ్యాః సురభిగంధయః ॥ 4.51.6 ॥ 2025
- ఇమే జాంబూనదమయాః పాదపాః కస్య తేజసా ।
కాంచనాని చ పద్మాని జాతాని విమలే జలే ॥ 4.51.7 ॥ 2026

- కథం మత్స్యాశ్చ సౌవర్ణా దృశ్యంతే సహ కచ్ఛపైః |
ఆత్మనస్త్వనుభావాద్ వా కస్య వైతత్తపోబలం || 4.51.8 || 2027
- అజానతాం నః సర్వేషాం సర్వమాఖ్యాతుమర్హసి |
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ ధర్మచారిణీ || 4.51.9 || 2028
- ప్రత్యువాచ హనూమంతం సర్వభూతహితే రతా |
మయో నామ మహాతేజా మాయావీ వానరర్షభ || 4.51.10 || 2029
- తేనేదం నిర్మితం సర్వం మాయయా కాంచనం వనం |
పురా దానవముఖ్యానాం విశ్వకర్మా బభూవ హా || 4.51.11 || 2030
- యేనేదం కాంచనం దివ్యం నిర్మితం భవనోత్తమం |
స తు వర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్యా మహద్వనే || 4.51.12 || 2031
- పితామహాద్ వరం లేభే సర్వమౌశనసం ధనం |
విధాయ సర్వం బలవాన్ సర్వకామేశ్వరస్తదా || 4.51.13 || 2032
- ఉవాస సుఖితః కాలం కంచిదస్మిన్ మహావనే |
తమప్పరసి హేమాయాం సక్తం దానవపుంగవం || 4.51.14 || 2033
- విక్రమ్యైవాశనిం గృహ్య జఘానేశః పురందరః |
ఇదం చ బ్రహ్మణా దత్తం హేమాయై వనముత్తమం || 4.51.15 || 2034
- శాశ్వతః కామభోగశ్చ గృహం చేదం హిరణ్మయం |
దుహితా మేరుసావర్ణేరహం తస్యాః స్వయంప్రభా || 4.51.16 || 2035
- ఇదం రక్షామి భవనం హేమాయా వానరోత్తమ |
మమ ప్రియసఖీ హేమా నృత్తగీతవిశారదా || 4.51.17 || 2036

తయాదత్తవరా చాస్మి రక్షామి భవనం మహాత్ |
కిం కార్యం కస్య వా హేతోః కాంతారాణి ప్రపద్యథ || 4.51.18 || 2037

కథం చేదం వనం దుర్గం యుష్మాభిరుపలక్షితం |
శుచీన్యభ్యవహారాణి మూలాని చ ఫలాని చ |
భుక్త్వా పీత్వా చ పానీయం సర్వం మే వక్తుమర్హసి || 4.51.19 || 2038

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకపంచాశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విపంచాశః సర్గః ॥

స్వయంప్రభయా పృష్టైర్వానరైస్తాం ప్రతి స్వవృత్తాంతస్య వర్ణనం తస్యాః
 ప్రభావేణ చ గుహతో బహిర్నిష్క్రమ్య తేషాం సాగరతటే గమనం

- అథ తానబ్రవీత్ సర్వాన్ విశ్రాంతాన్ హరియాధపాన్ |
 ఇదం వచనమేకాగ్రా తాపసీ ధర్మచారిణీ || 4.52.1 || 2039
- వానరా యది వః ఖేదః ప్రణష్టః ఫలభక్షణాత్ |
 యది చైతన్మయా శ్రావ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి తాం కథాం || 4.52.2 || 2040
- తస్యాస్తద్ వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్ మారుతాత్మజః |
 ఆర్జవేన యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే || 4.52.3 || 2041
- రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః |
 రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనం || 4.52.4 || 2042
- లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్య సహ భార్యయా |
 తస్య భార్యా జనస్థానాద్ రావణేన హృతా బలాత్ || 4.52.5 || 2043
- వీరస్తస్య సఖా రాజ్ఞః సుగ్రీవో నామ వానరః |
 రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయం || 4.52.6 || 2044
- అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం యమరక్షితాం |
 సహైభిర్వానరైర్ముఖ్యైరంగదప్రముఖైర్వయం || 4.52.7 || 2045

- రావణం సహితాః సర్వే రాక్షసం కామరూపిణం |
సీతయా సహ వైదేహ్యా మార్గధ్వమితి చోదితాః || 4.52.8 || 2046
- విచిత్ర్య తు వనం సర్వం సముద్రం దక్షిణాం దిశం |
వయం బుభుక్షితాః సర్వే వృక్షమూలముపాశ్రితాః || 4.52.9 || 2047
- వివర్ణవదనాః సర్వే సర్వే ధ్యానపరాయణాః |
నాధిగచ్ఛామహే పారం మగ్నాశ్చింతామహార్ణవే || 4.52.10 || 2048
- చారయంతస్తతశ్చక్షుర్ద్వష్టవంతో మహద్ బిలం |
లతాపాదపసంఛన్నం తిమిరేణ సమావృతం || 4.52.11 || 2049
- అస్మాద్ధంసా జలక్లిన్నాః పక్షైః సలీలరేణుభిః |
కురరాః సారసాశ్చైవ నిష్పతంతి పతత్రిణః || 4.52.12 || 2050
- సాధ్వత్ర ప్రవిశామేతి మయా తూక్తాః ప్లవంగమాః |
తేషామపి హి సర్వేషామనుమానముపాగతం || 4.52.13 || 2051
- అస్మిన్ నిపతితాః సర్వేఽప్యథ కార్యత్వరాన్వితాః |
తతో గాఢం నిపతితా గృహ్యా హస్తైః పరస్పరం || 4.52.14 || 2052
- ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిరసంవృతం |
ఏతన్నః కార్యమేతేన కృత్యేన వయమాగతాః || 4.52.15 || 2053
- త్వాం చైవోపగతాః సర్వే పరిద్యూనా బుభుక్షితాః |
ఆతిధ్యధర్మదత్తాని మూలాని చ ఫలాని చ || 4.52.16 || 2054
- అస్మాభిరుపయుక్తాని బుభుక్షాపరిపేడితైః |
యత్ త్వయా రక్షితాః సర్వే మ్రియమాణా బుభుక్షయా || 4.52.17 || 2055

- బ్రూహి ప్రత్యుపకారార్థం కిం తే కుర్వంతు వానరాః |
ఏవముక్తా తు సర్వజ్ఞా వానరైస్తైః స్వయంప్రభా || 4.52.18 || 2056
- ప్రత్యువాచ తతః సర్వానిదం వానరయూథపాన్ |
సర్వేషాం పరితుష్టాస్మి వానరాణాం తరస్వినాం || 4.52.19 || 2057
- చరంత్యా మమ ధర్మేణ న కార్యమిహ కేనచిత్ |
ఏవముక్తః శుభం వాక్యం తాపస్యా ధర్మసంహితం || 4.52.20 || 2058
- ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం తామనిందితలోచనాం |
శరణం త్వాం ప్రపన్నాః స్మః సర్వే వై ధర్మచారిణీం || 4.52.21 || 2059
- యః కృతః సమయోఽస్మాసు సుగ్రీవేణ మహాత్మనా |
స తు కాలో వ్యతిక్రాంతో బిలే చ పరివర్తతాం || 4.52.22 || 2060
- సా త్వమస్మాద్ బిలాదస్మానుత్తారయితుమర్హసి |
తస్మాత్ సుగ్రీవవచనాదతిక్రాంతాన్ గతాయుషః || 4.52.23 || 2061
- త్రాతుమర్హసి నః సర్వాన్ సుగ్రీవభయశంకితాన్ |
మహాచ్ఛ కార్యమస్మాభిః కర్తవ్యం ధర్మచారిణీ || 4.52.24 || 2062
- తచ్ఛాపి న కృతం కార్యమస్మాభిరిహ వాసిభిః |
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ వాక్యమబ్రవీత్ || 4.52.25 || 2063
- జీవతా దుష్కరం మన్యే ప్రవిష్టేన నివర్తితుం |
తపసః సుప్రభావేణ నియమోపార్జితేన చ || 4.52.26 || 2064
- సర్వానేవ బిలాదస్మాత్ తారయిష్యామి వానరాన్ |
నిమీలయత చక్షూంషి సర్వే వానరపుంగవాః || 4.52.27 || 2065

- నహి నిష్కమితుం శక్యమనిమీలితలోచనైః |
తతో నిమీలితాః సర్వే సుకుమారాంగులైః కరైః || 4.52.28 || 2066
- సహసా పిదధుర్ద్ధష్టిం హృష్టా గమనకాంక్షయా |
వానరాస్తు మహాత్మానో హస్తరుద్ధముఖాస్తదా || 4.52.29 || 2067
- నిమేషాంతరమాత్రేణ బిలాదుత్తారితాస్తయా |
ఉవాచ సర్వాంస్తాంస్తత్ర తాపసీ ధర్మచారిణీ || 4.52.30 || 2068
- నిఃస్పృతాన్ విషమాత్ తస్మాత్ సమాశ్వాస్యేదమబ్రవీత్ |
ఏష వింధ్యో గిరిః శ్రీమాన్ నానాద్రుమలతాయుతః || 4.52.31 || 2069
- ఏష ప్రస్తవణః శైలః సాగరోఽయం మహోదధిః |
స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి భవనం వానరర్షభాః |
ఇత్యుక్త్వా తద్ బిలం శ్రీమత్ ప్రవివేశ స్వయంప్రభా || 4.52.32 || 2070

|| ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్విపంచాశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిపంచాశః సర్గః ॥

నివర్తనాయ నియతమవధిమతీత్యాపి కార్యస్యాసాధనాత్
సుగ్రీవస్యోగ్రదండతో విభ్యతామంగదప్రభృతీనాం కపీనాముపోష్య ప్రాణాన్
పరిత్యక్తుం నిశ్చయః

- తతస్తే దదృశుర్ఘోరం సాగరం వరుణాలయం ।
అపారమభిగర్జంతం ఘోరైరూర్మిభిరాకులం ॥ 4.53.1 ॥ 2071
- మయస్య మాయావిహితం గిరిదుర్గం విచిన్వతాం ।
తేషాం మాసో వ్యతిక్రాంతో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః ॥ 4.53.2 ॥ 2072
- వింధ్యస్య తు గిరేః పాదే సంప్రపుష్పితపాదపే ।
ఉపవిశ్య మహాత్మానశ్చింతామాపేదిరే తదా ॥ 4.53.3 ॥ 2073
- తతః పుష్పాతిభారాగ్రాన్ లతాశతసమావృతాన్ ।
ద్రుమాన్ వాసంతికాన్ దృష్ట్వా బభూవుర్భయశంకితాః ॥ 4.53.4 ॥ 2074
- తే వసంతమనుప్రాప్తం ప్రతివేద్య పరస్పరం ।
నష్టసందేశకాలార్థా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ 4.53.5 ॥ 2075
- తతస్తాన్ కపివృద్ధాంశ్చ శిష్టాంశ్చైవ వనౌకసః ।
వాచా మధురయాఽఽభాష్య యథావదనుమాన్య చ ॥ 4.53.6 ॥ 2076
- స తు సింహవృషస్కంధః పీనాయతభుజః కపిః ।
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞ అంగదో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 4.53.7 ॥ 2077

- శాసనాత్ కపిరాజస్య వయం సర్వే వినిర్గతాః |
మాసః పూర్ణో బిలస్థానాం హరయః కిం న బుధ్యత || 4.53.8 || 2078
- వయమాశ్వయుజే మాసి కాలసంఖ్యావ్యవస్థితాః |
ప్రస్థితాః సోఽపిచాతీతః కిమతః కార్యముత్తరం || 4.53.9 || 2079
- భవంతః ప్రత్యయం ప్రాప్తా నీతిమార్గవిశారదాః |
హితేష్వభిరతా భర్తుర్నిసృష్టాః సర్వకర్మసు || 4.53.10 || 2080
- కర్మస్వప్రతిమాః సర్వే దిక్షు విశ్రుతపౌరుషాః |
మాం పురస్కృత్య నిర్యాతాః పింగాక్షప్రతిచోదితాః || 4.53.11 || 2081
- ఇదానీమకృతార్థానాం మర్తవ్యం నాత్ర సంశయః |
హారిరాజస్య సందేశమకృత్వా కః సుఖీ భవేత్ || 4.53.12 || 2082
- అస్మిన్నతీతే కాలే తు సుగ్రీవేణ కృతే స్వయం |
ప్రాయోపవేశనం యుక్తం సర్వేషాం చ వనౌకసాం || 4.53.13 || 2083
- తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః స్వామిభావే వ్యవస్థితః |
న క్షమిష్యతి నః సర్వానపరాధకృతో గతాన్ || 4.53.14 || 2084
- అప్రవృత్తౌ చ సీతాయాః పాపమేవ కరిష్యతి |
తస్మాత్ క్షమమిహాద్యైవ గంతుం ప్రాయోపవేశనం || 4.53.15 || 2085
- త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ ధనాని చ గృహాణి చ |
ధ్రువం నో హింసతే రాజా సర్వాన్ ప్రతిగతానితః || 4.53.16 || 2086
- వధేనాప్రతిరూపేణ శ్రేయాన్ మృత్యురిహైవ నః |
న చాహం యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః || 4.53.17 || 2087

- నరేంద్రేణాభిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిష్టకర్మణా |
స పూర్వం బద్ధవైరో మాం రాజా దృష్ట్వా వ్యతిక్రమం || 4.53.18 || 2088
- ఘాతయిష్యతి దండేన తీక్ష్ణేన కృతనిశ్చయః |
కిం మే సుహద్భిర్వ్యసనం పశ్యద్భిర్జివితాంతరే |
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే పుణ్యే సాగరరోధసి || 4.53.19 || 2089
- ఏతచ్ఛ్రుత్వా కుమారేణ యువరాజేన భాషితం |
సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః కరుణం వాక్యమబ్రువన్ || 4.53.20 || 2090
- తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః ప్రియారక్తశ్చ రాఘవః |
సమీక్ష్యాకృతకార్యాంస్తు తస్మింశ్చ సమయే గతే || 4.53.21 || 2091
- అదృష్టాయాం చ వైదేహ్యం దృష్ట్వా చైవ సమాగతాన్ |
రాఘవప్రియకామాయ ఘాతయిష్యత్యసంశయం || 4.53.22 || 2092
- న క్షమం చాపరాధానాం గమనం స్వామిపార్శ్వతః |
ప్రధానభూతాశ్చ వయం సుగ్రీవస్య సమాగతాః || 4.53.23 || 2093
- ఇహైవ సీతామన్వీక్ష్య ప్రవృత్తిముపలభ్య వా |
నో చేద్ గచ్ఛామ తం వీరం గమిష్యామో యమక్షయం || 4.53.24 || 2094
- ప్లవంగమానాం తు భయార్దితానాం
శ్రుత్వా వచస్తార ఇదం బభాషే |
అలం విషాదేన బిలం ప్రవిశ్య
వసామ సర్వే యది రోచతే వః || 4.53.25 || 2095
- ఇదం హి మాయావిహితం సుదుర్గమం
ప్రభూతవృక్షోదకభోజ్యపేయకం |

ఇహాస్తి నో నైవ భయం పురందరా -

న్న రాఘవాద్ వానరరాజతోఽపి వా || 4.53.26 ||

2096

శ్రుత్వాంగదస్యాపి వచోఽనుకూల -

మూచుశ్చ సర్వే హరయః ప్రతీతాః |

యథా న హన్యేమ తథా విధాన -

మసక్తమద్యైవ విధీయతాం నః || 4.53.27 ||

2097

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రిపంచాశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃపంచాశః సర్గః ॥

భేదనీత్యా వానరాన్ స్వపక్షే సమానీయ హనుమతాంగదస్యాత్మనా సహ
 చలితుం ప్రబోధనం

- తథా బ్రువతి తారే తు తారాధిపతివర్చసి |
 అథ మేనే హృతం రాజ్యం హనూమానంగదేన తత్ || 4.54.1 || 2098
- బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం చతుర్బలసమన్వితం |
 చతుర్దశగుణం మేనే హనూమాన్ వాలినః సుతం || 4.54.2 || 2099
- ఆపూర్యమాణం శశ్వచ్ఛ తేజోబలపరాక్రమైః |
 శశినం శుక్లపక్షాదౌ వర్ణమానమివ శ్రియా || 4.54.3 || 2100
- బృహస్పతిసమం బుద్ధ్యా విక్రమే సదృశం పితుః |
 శుశ్రూషమాణం తారస్య శుక్రస్యేవ పురందరం || 4.54.4 || 2101
- భర్తురర్థే పరిశ్రాంతం సర్వశాస్త్రవిశారదః |
 అభిసంధాతుమారేభే హనూమానంగదం తతః || 4.54.5 || 2102
- స చతుర్ణాముపాయానాం తృతీయముపవర్ణయన్ |
 భేదయామాస తాన్ సర్వాన్ వానరాన్ వాక్యసంపదా || 4.54.6 || 2103
- తేషు సర్వేషు భిన్నేషు తతోఽభీషయదంగదం |
 భీషణైర్వివిధైర్వాక్యైః కోపోపాయసమన్వితైః || 4.54.7 || 2104

- త్వం సమర్థతరః పిత్రా యుద్ధే తారేయ వై ధ్రువం |
దృఢం ధారయితుం శక్తః కపిరాజ్యం యథా పితా || 4.54.8 || 2105
- నిత్యమస్థిరచిత్తా హి కపయో హరిపుంగవ |
నాజ్ఞాప్యం విషహిష్యంతి పుత్రదారం వినా త్వయా || 4.54.9 || 2106
- త్వాం నైతే హ్యానురంజేయుః ప్రత్యక్షం ప్రవదామి తే |
యథాయం జాంబవాన్ నీలః సుహోత్రశ్చ మహాకపిః || 4.54.10 || 2107
- నహ్యాహం తే ఇమే సర్వే సామదానాదిభిర్గుణైః |
దండేన న త్వయా శక్యాః సుగ్రీవాదపకర్షితుం || 4.54.11 || 2108
- విగృహ్యాసనమప్యాహర్షుర్బలేన బలీయసా |
ఆత్మరక్షాకరస్తస్మాన్న విగృహ్ణీత దుర్బలః || 4.54.12 || 2109
- యాం చేమాం మన్యసే ధాత్రీమేతద్ బిలమితి శ్రుతం |
ఏతల్లక్ష్మణబాణానామీషత్ కార్యం విదారణం || 4.54.13 || 2110
- స్వల్పం హి కృతమింద్రేణ క్షిపతా హ్యాశనిం పురా |
లక్ష్మణో నిశితైర్బాణైర్భింధ్యాత్ పత్రపుటం యథా || 4.54.14 || 2111
- లక్ష్మణస్య చ నారాచా బహవః సంతి తద్విధాః |
వజ్రాశనిసమస్పర్శా గిరీణామపి దారకాః || 4.54.15 || 2112
- అవస్థానం యదైవ త్వమాసిష్యసి పరంతప |
తదైవ హరయః సర్వే త్యక్ష్వంతి కృతనిశ్చయాః || 4.54.16 || 2113
- స్మరంతః పుత్రదారాణాం నిత్యోద్విగ్నా బుభుక్షితాః |
ఖేదితా దుఃఖశయాభిస్త్యాం కరిష్యంతి పృష్ఠతః || 4.54.17 || 2114

- స త్వం హీనః సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చ బంధుభిః |
తృణాదపి భృశోద్విగ్నః స్పందమానాద్ భవిష్యసి || 4.54.18 || 2115
- న చ జాతు న హింసుస్త్వాం ఘోరా లక్ష్మణసాయకాః |
అపవృత్తం జిఘాంసంతో మహావేగా దురాసదాః || 4.54.19 || 2116
- అస్మాభిస్తు గతం సార్థం వినీతవదుపస్థితం |
ఆనుపూర్వ్యాత్తు సుగ్రీవో రాజ్యే త్వాం స్థాపయిష్యతి || 4.54.20 || 2117
- ధర్మరాజః పితృవ్యస్తే ప్రీతికామో దృఢవ్రతః |
శుచిః సత్యప్రతిజ్ఞశ్చ స త్వాం జాతు న నాశయేత్ || 4.54.21 || 2118
- ప్రియకామశ్చ తే మాతుస్తదర్థం చాస్య జీవితం |
తస్యాపత్యం చ నాస్త్యన్యత్ తస్మాదంగద గమ్యతాం || 4.54.22 || 2119

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుఃపంచాశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచపంచాశః సర్గః ॥

అంగదసహితానాం వానరాణాం ప్రాయోపవేశనం

- శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితం ।
 స్వామిసత్కారసంయుక్తమంగదో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 4.55.1 ॥ 2120
- స్థైర్యమాత్మమనఃశౌచమాన్యశంస్యమథార్జవం ।
 విక్రమశ్చైవ ధైర్యం చ సుగ్రీవే నోపపద్యతే ॥ 4.55.2 ॥ 2121
- భ్రాతుర్యేష్టస్య యో భార్యాం జీవతో మహిషీం ప్రియాం ।
 ధర్మేణ మాతరం యస్తు స్వీకరోతి జగుప్సితః ॥ 4.55.3 ॥ 2122
- కథం స ధర్మం జానీతే యేన భ్రాత్రా దురాత్మనా ।
 యుద్ధాయాభినియుక్తేన బిలస్య పిహితం ముఖం ॥ 4.55.4 ॥ 2123
- సత్యాత్ పాణిగృహీతశ్చ కృతకర్మా మహాయశాః ।
 విస్మృతో రాఘవో యేన స కస్య సుకృతం స్మరేత్ ॥ 4.55.5 ॥ 2124
- లక్ష్మణస్య భయేనేహ నాధర్మభయభీరుణా ।
 ఆదిష్టా మార్గితుం సీతా ధర్మస్తస్మిన్ కథం భవేత్ ॥ 4.55.6 ॥ 2125
- తస్మిన్ పాపే కృతఘ్నో తు స్మృతిభిన్నే చలాత్మని ।
 ఆర్యః కో విశ్వసేజ్ఞాతు తత్కులీనో విశేషతః ॥ 4.55.7 ॥ 2126

- రాజ్యే పుత్రః ప్రతిష్ఠాప్యః సగుణో నిర్గుణోఽపి వా |
కథం శత్రుకులీనం మాం సుగ్రీవో జీవయిష్యతి || 4.55.8 || 2127
- భిన్నమంత్రోఽపరాధశ్చ భిన్నశక్తిః కథం హ్యహం |
కిష్కింధాం ప్రాప్య జీవేయమనాథ ఇవ దుర్బలః || 4.55.9 || 2128
- ఉపాంశుదండేన హి మాం బంధనేనోపపాదయేత్ |
శరః క్రూరో నృశంసశ్చ సుగ్రీవో రాజ్యకారణాత్ || 4.55.10 || 2129
- బంధనాచ్యావసాదాన్మే శ్రేయః ప్రాయోపవేశనం |
అనుజానంతు మాం సర్వే గృహం గచ్ఛంతు వానరాః || 4.55.11 || 2130
- అహం వః ప్రతిజానామి న గమిష్యామ్యహం పురీం |
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే శ్రేయో మరణమేవ మే || 4.55.12 || 2131
- అభివాదనపూర్వం తు రాజా కుశలమేవ చ |
అభివాదనపూర్వం తు రాఘవౌ బలశాలినౌ || 4.55.13 || 2132
- వాచ్యస్తాతో యవీయాన్ మే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః |
ఆరోగ్యపూర్వం కుశలం వాచ్యా మాతా రుమా చ మే || 4.55.14 || 2133
- మాతరం చైవ మే తారామాశ్వాసయితుమర్హథ |
ప్రకృత్యా ప్రియపుత్రా సా సానుక్రోశా తపస్వినీ || 4.55.15 || 2134
- వినష్టమిహ మాం శ్రుత్వా వ్యక్తం హాస్యతి జీవితం |
ఏతావదుక్త్వా వచనం వృద్ధాంస్తానభివాద్య చ || 4.55.16 || 2135
- వివేశ చాంగదో భూమౌ రుదన్ దర్భేషు దుర్మనాః |
తస్య సంవిశతస్తత్ర రుదంతో వానరర్షభాః || 4.55.17 || 2136

- నయనేభ్యః ప్రముముచురుష్ణం వై వారి దుఃఖితాః |
సుగ్రీవం చైవ నిందంతః ప్రశంసంతశ్చ వాలినం || 4.55.18 || 2137
- పరివార్యాంగదం సర్వే వ్యవసన్ ప్రాయమాసితుం |
తద్ వాక్యం వాలిపుత్రస్య విజ్ఞాయ ప్లవగర్షభాః || 4.55.19 || 2138
- ఉపస్పృశ్యోదకం సర్వే ప్రాజ్ఞుఖాః సముపావిశన్ |
దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు ఉదక్తిరం సమాశ్రితాః || 4.55.20 || 2139
- ముమూర్షవో హరిశ్రేష్ఠా ఏతత్ క్షమమితి స్మ హా |
రామస్య వనవాసం చ క్షయం దశరథస్య చ || 4.55.21 || 2140
- జనస్థానవధం చైవ వధం చైవ జటాయుషః |
హరణం చైవ వైదేహ్యా వాలినశ్చ వధం తథా |
రామకోపం చ వదతాం హరీణాం భయమాగతం || 4.55.22 || 2141
- స సంవిశద్భిర్బహుభిర్మహీధరో
మహాద్రికూటప్రతిమైః ప్లవంగమైః |
బభూవ సన్నాదితనిర్దరాంతరో
భృశం నదద్భిర్జలదైరివాంబరం || 4.55.23 || 2142

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచపంచాశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్పంచాశః సర్గః ॥

సంపాతేర్వానరాణాం భయం తేషాం ముఖాజటాయుషో వధం నిశమ్య
సంపాతేర్దుఃఖం స్వమధోఽవరోపయితుం తస్య వానరాన్ ప్రత్యనునయః

- ఉపవిష్టాస్తు తే సర్వే యస్మిన్ ప్రాయం గిరిస్థలే |
హరయో గృధ్రరాజశ్చ తం దేశముపచక్రమే || 4.56.1 || 2143
- సంపాతిర్నామ నామ్నా తు చిరజీవీ విహంగమః |
భ్రాతా జటాయుషః శ్రీమాన్ విఖ్యాతబలపౌరుషః || 4.56.2 || 2144
- కందరాదభినిష్క్రమ్య స వింధ్యస్య మహాగిరేః |
ఉపవిష్టాన్ హరీన్ దృష్ట్వా హృష్టాత్మా గిరమబ్రవీత్ || 4.56.3 || 2145
- విధిః కిల నరం లోకే విధానేనానువర్తతే |
యథాయం విహితో భక్ష్యశ్చిరాన్మహ్యాముపాగతః || 4.56.4 || 2146
- పరంపరాణాం భక్షిష్యే వానరాణాం మృతం మృతం |
ఉవాచైతద్ వచః పక్షీ తాన్ నిరీక్ష్వ ప్లవంగమాన్ || 4.56.5 || 2147
- తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా భక్ష్యలుభస్య పక్షిణః |
అంగదః పరమాయస్తో హనూమంతమథాబ్రవీత్ || 4.56.6 || 2148
- పశ్య సీతాపదేశేన సాక్షాద్ వైవస్వతో యమః |
ఇమం దేశమనుప్రాప్తో వానరాణాం విపత్తయే || 4.56.7 || 2149

- రామస్య న కృతం కార్యం న కృతం రాజశాసనం |
హరీణామియమజ్ఞాతా విపత్తిః సహసాఽఽగతా || 4.56.8 || 2150
- వైదేహ్యః ప్రియకామేన కృతం కర్మ జటాయుషా |
గృధ్రరాజేన యత్ తత్ర శ్రుతం వస్తదశేషతః || 4.56.9 || 2151
- తథా సర్వాణి భూతాని తిర్యగ్యోనిగతాన్యపి |
ప్రియం కుర్వంతి రామస్య త్వక్త్వా ప్రాణాన్ యథా వయం || 4.56.10 || 2152
- అన్యోన్యముపకుర్వంతి స్నేహకారుణ్యయంత్రితాః |
తతస్తస్యోపకారార్థం త్యజతాత్మానమాత్మనా || 4.56.11 || 2153
- ప్రియం కృతం హి రామస్య ధర్మజ్ఞేన జటాయుషా |
రాఘవార్థే పరిశ్రాంతా వయం సంత్యక్తజీవితాః || 4.56.12 || 2154
- కాంతారాణి ప్రపన్నాః స్మ న చ పశ్యామ మైథిలీం |
స సుఖీ గృధ్రరాజస్తు రావణేన హతో రణే |
ముక్తశ్చ సుగ్రీవభయాద్ గతశ్చ పరమాం గతిం || 4.56.13 || 2155
- జటాయుషో వినాశేన రాజ్ఞో దశరథస్య చ |
హరణేన చ వైదేహ్యః సంశయం హరయో గతాః || 4.56.14 || 2156
- రామలక్ష్మణయోర్వాసమరణ్యే సహ సీతయా |
రాఘవస్య చ బాణేన వాలినశ్చ తథా వధః || 4.56.15 || 2157
- రామకోపాదశేషాణాం రక్షసాం చ తథా వధం |
కైకేయ్యా వరదానేన ఇదం చ వికృతం కృతం || 4.56.16 || 2158
- తదసుఖమనుకీర్తితం వచో
భువి పతితాంశ్చ నిరీక్ష్వ వానరాన్ |

భృశచకితమతిర్మహామతిః

కృపణముదాహృతవాన్ స గృధ్రరాట్ || 4.56.17 ||

2159

తత్ తు శ్రుత్వా తథా వాక్యమంగదస్య ముఖోద్ధతం |

అబ్రవీద్ వచనం గృధ్రస్తీక్షతుండో మహాస్వనః || 4.56.18 ||

2160

కోఽయం గిరా ఘోషయతి ప్రాణైః ప్రియతరస్య మే |

జటాయుషో వధం భ్రాతుః కంపయన్నివ మే మనః || 4.56.19 ||

2161

కథమాసీజనస్థానే యుద్ధం రాక్షసగృధ్రయోః |

నామధేయమిదం భ్రాతుశ్చిరస్యాద్య మయా శ్రుతం || 4.56.20 ||

2162

ఇచ్ఛేయం గిరిదుర్గాచ్చ భవద్భిరవతారితుం |

యవీయసో గుణజ్ఞస్య శ్లాఘనీయస్య విక్రమైః || 4.56.21 ||

2163

అతిదీర్ఘస్య కాలస్య పరితుష్టోఽస్మి కీర్తనాత్ |

తదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం వినాశం వానరర్షభాః || 4.56.22 ||

2164

భ్రాతుర్జటాయుషస్తస్య జనస్థాననివాసినః |

తస్యైవ చ మమ భ్రాతుః సఖా దశరథః కథం || 4.56.23 ||

2165

యస్య రామః ప్రియః పుత్రో జ్యేష్ఠో గురుజనప్రియః |

సూర్యాంశుదగ్ధపక్షత్వాన్న శక్నోమి విసర్పితుం |

ఇచ్ఛేయం పర్వతాదస్మాదవతర్తుమరిందమాః || 4.56.24 ||

2166

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

కిష్కింధాకాండే షట్పంచాశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తపంచాశః సర్గః ॥

సంపాతిం పర్వతశిఖరాదవతార్యాంగదేన తం ప్రతి
జటాయుర్వధవృత్తాంతస్య నివేదనం రామసుగ్రీవయోర్మైత్రీం వాలినో వధం
చ నిశామ్య స్వప్రాయోపవేశనస్య యత్యారణం తస్య వర్ణనం

శోకాద్ భ్రష్టస్వరమపి శ్రుత్వా వానరయూథపాః |

శ్రద్ధధురైవ తద్వాక్యం కర్మణా తస్య శంకితాః || 4.57.1 ||

2167

తే ప్రాయముపవిష్టాస్తు దృష్ట్వా గృధ్రం ప్లవంగమాః |

చక్రుర్బుద్ధిం తదా రౌద్రాం సర్వాన్ నో భక్షయిష్యతి || 4.57.2 ||

2168

సర్వథా ప్రాయమాసీనాన్ యది నో భక్షయిష్యతి |

కృతకృత్యా భవిష్యామః క్షిప్రం సిద్ధిమితో గతాః || 4.57.3 ||

2169

ఏతాం బుద్ధిం తతశ్చక్రుః సర్వే తే హరియూథపాః |

అవతార్య గిరేః శృంగాద్ గృధ్రమాహంగదస్తదా || 4.57.4 ||

2170

బభూవర్క్షరజో నామ వానరేంద్రః ప్రతాపవాన్ |

మమార్యః పార్థివః పక్షిన్ ధార్మికౌ తస్య చాత్మజౌ || 4.57.5 ||

2171

సుగ్రీవశ్చైవ వాలీ చ పుత్రౌ ఘనబలావుభౌ |

లోకే విశ్రుతకర్మాభూద్ రాజా వాలీ పితా మమ || 4.57.6 ||

2172

- రాజా కృత్స్తస్య జగత ఇక్ష్వాకూణాం మహారథః |
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనం || 4.57.7 || 2173
- లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్య సహ భార్యయా |
పితుర్నిదేశనిరతో ధర్మం పంథానమాశ్రితః || 4.57.8 || 2174
- తస్య భార్యా జనస్థానాద్ రావణేన హృతా బలాత్ |
రామస్య తు పితుర్మిత్రం జటాయుర్నామ గృధ్రరాట్ || 4.57.9 || 2175
- దదర్శ సీతాం వైదేహీం హ్రీయమాణాం విహాయసా |
రావణం విరథం కృత్వా స్థాపయిత్వా చ మైథిలీం |
పరిశ్రాంతశ్చ వృద్ధశ్చ రావణేన హతో రణే || 4.57.10 || 2176
- ఏవం గృధ్రో హతస్తేన రావణేన బలీయసా |
సంస్కృతశ్చాపి రామేణ జగామ గతిముత్తమాం || 4.57.11 || 2177
- తతో మమ పితృవ్యేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా |
చకార రాఘవః సఖ్యం సోఽవధీత్ పితరం మమ || 4.57.12 || 2178
- మమ పిత్రా నిరుద్ధో హి సుగ్రీవః సచివైః సహ |
నిహత్య వాలినం రామస్తతస్తమభిషేచయత్ || 4.57.13 || 2179
- స రాజ్యే స్థాపితస్తేన సుగ్రీవో వానరేశ్వరః |
రాజా వానరముఖ్యానాం తేన ప్రస్థాపితా వయం || 4.57.14 || 2180
- ఏవం రామప్రయుక్తాస్తు మార్గమాణాస్తతస్తతః |
వైదేహీం నాధిగచ్ఛామో రాత్రౌ సూర్యప్రభామివ || 4.57.15 || 2181
- తే వయం దండకారణ్యం విచిత్య సుసమాహితాః |
అజ్ఞానాత్ తు ప్రవిష్టాః స్మ ధరణ్యా వివృతం బిలం || 4.57.16 || 2182

మయస్య మాయావిహితం తద్ బిలం చ విచిన్వతాం |
వ్యతీతస్తత్ర నో మాసో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః || 4.57.17 || 2183

తే వయం కపిరాజస్య సర్వే వచనకారిణః |
కృతాం సంస్థామతిక్రాంతా భయాత్ ప్రాయముపాసితాః || 4.57.18 || 2184

క్రుద్ధే తస్మిన్స్తు కాకుత్స్థే సుగ్రీవే చ సలక్షణే |
గతానామపి సర్వేషాం తత్ర నో నాస్తి జీవితం || 4.57.19 || 2185

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తపంచాశః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టపంచాశః సర్గః ॥

సంపాతినా స్వకీయపక్షదాహవృత్తస్య వర్ణనం సీతాయా రావణస్య చ
 నివాసస్థానస్య కథనం వానరాణాం సాహాయ్యేన సముద్రతటం గత్వా తేన
 భ్రాత్రే జలాంజలిదానం

- ఇత్యుక్తః కరుణం వాక్యం వానరైస్త్యక్తజీవితైః |
 సబాష్పో వానరాన్ గృధ్రః ప్రత్యువాచ మహాస్వనః || 4.58.1 || 2186
- యవీయాన్ స మమ భ్రాతా జటాయుర్నామ వానరాః |
 యమాఖ్యాత హతం యుధే రావణేన బలీయసా || 4.58.2 || 2187
- వృద్ధభావాదపక్షత్వాచ్ఛృణ్వంస్తదపి మర్షయే |
 నహి మే శక్తిరస్త్యద్య భ్రాతుర్వైరవిమోక్షణే || 4.58.3 || 2188
- పురా వృత్రవధే వృత్రే స చాహం చ జయైషిణౌ |
 ఆదిత్యముపయాతౌ సోఽ జ్వలంతం రశ్మిమాలినం || 4.58.4 || 2189
- ఆవృత్యాకాశమార్గేణ జవేన స్వర్గతౌ భృశం |
 మధ్యం ప్రాప్తే తు సూర్యే తు జటాయురవసీదతి || 4.58.5 || 2190
- తమహం భ్రాతరం దృష్ట్వా సూర్యరశ్మిభిరర్దితం |
 పక్షాభ్యాం ఛాదయామాస స్నేహాత్ పరమవిహ్వలం || 4.58.6 || 2191
- నిర్దగ్ధపత్రః పతితో వింధ్యేఽహం వానరర్షభాః |
 అహమస్మిన్ వసన్ భ్రాతుః ప్రవృత్తిం నోపలక్షయే || 4.58.7 || 2192

- జటాయుషస్త్యేవముక్తో భ్రాత్రా సంపాతినా తదా |
యువరాజో మహాప్రజ్ఞః ప్రత్యువాచాంగదస్తదా || 4.58.8 || 2193
- జటాయుషో యది భ్రాతా శ్రుతం తే గదితం మయా |
ఆఖ్యాహి యది జానాసి నిలయం తస్య రక్షసః || 4.58.9 || 2194
- అదీర్ఘదర్శినం తం వై రావణం రాక్షసాధమం |
అంతికే యది వా దూరే యది జానాసి శంస నః || 4.58.10 || 2195
- తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా భ్రాతా జ్యేష్ఠో జటాయుషః |
ఆత్మానురూపం వచనం వానరాన్ సంప్రహర్షయన్ || 4.58.11 || 2196
- నిర్దగ్ధపక్షో గృధ్రోఽహం గతవీర్యః ప్లవంగమాః |
వాఙ్మాత్రేణ తు రామస్య కరిష్యే సాహ్యముత్తమం || 4.58.12 || 2197
- జానామి వారుణాన్ లోకాన్ విష్ణోస్తైవిక్రమానపి |
దేవాసురవిమర్దాంశ్చ హ్యమృతస్య విమంథనం || 4.58.13 || 2198
- రామస్య యదిదం కార్యం కర్తవ్యం ప్రథమం మయా |
జరయా చ హృతం తేజః ప్రాణాశ్చ శిథిలా మమ || 4.58.14 || 2199
- తరుణీ రూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా |
హ్రీయమాణా మయా దృష్టా రావణేన దురాత్మనా || 4.58.15 || 2200
- క్రోశంతీ రామరామేతి లక్ష్మణేతి చ భామినీ |
భూషణాన్యపవిధ్యంతీ గాత్రాణి చ విధున్వతీ || 4.58.16 || 2201
- సూర్యప్రభేవ శైలాగ్రే తస్యాః కౌశేయముత్తమం |
అసితే రాక్షసే భాతి యథా వా తడిదంబుదే || 4.58.17 || 2202

- తాం తు సీతామహం మన్యే రామస్య పరికీర్తనాత్ |
శ్రూయతాం మే కథయతో నిలయం తస్య రక్షసః || 4.58.18 || 2203
- పుత్రో విశ్రవసః సాక్షాద్ భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ |
అధ్యాస్తే నగరీం లంకాం రావణో నామ రాక్షసః || 4.58.19 || 2204
- ఇతో ద్వీపే సముద్రస్య సంపూర్ణే శతయోజనే |
తస్మిన్ లంకా పురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా || 4.58.20 || 2205
- జాంబూనదమయైర్ద్వారైశ్చిత్రైః కాంచనవేదికైః |
ప్రాసాదైర్హేమవర్ణైశ్చ మహద్భిః సుసమాకృతా || 4.58.21 || 2206
- ప్రాకారేణార్కవర్ణేన మహతా చ సమన్వితా |
తస్యాం వసతి వైదేహీ దీనా కౌశేయవాసినీ || 4.58.22 || 2207
- రావణాంతఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిః సురక్షితా |
జనకస్యాత్మజాం రాజ్ఞస్తస్యాం ద్రక్ష్యథ మైథిలీం || 4.58.23 || 2208
- లంకాయామథ గుప్తాయాం సాగరేణ సమంతతః |
సంప్రాప్య సాగరస్యాంతం సంపూర్ణం శతయోజనం || 4.58.24 || 2209
- ఆసాద్య దక్షిణం తీరం తతో ద్రక్ష్యథ రావణం |
తత్రైవ త్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వం ప్లవంగమాః || 4.58.25 || 2210
- జ్ఞానేన ఖలు పశ్యామి దృష్ట్వా ప్రత్యాగమిష్యథ |
ఆద్యః పంథాః కులింగానాం యే చాన్యే ధాన్యజీవినః || 4.58.26 || 2211
- ద్వితీయో బలిభోజానాం యే చ వృక్షఫలాశనాః |
భాసాస్తృతీయం గచ్ఛంతి క్రౌంచాశ్చ కురరైః సహ || 4.58.27 || 2212

- శ్యేనాశ్చతుర్థం గచ్ఛంతి గృధ్రా గచ్ఛంతి పంచమం |
బలవీర్యోపపన్నానాం రూపయౌవనశాలినాం || 4.58.28 || 2213
- షష్ఠస్తు పంథా హంసానాం వైనతేయగతిః పరా |
వైనతేయాచ్చ నో జన్మ సర్వేషాం వానరర్షభాః || 4.58.29 || 2214
- గర్హితం తు కృతం కర్మ యేన స్మ పిశితాశినః |
ప్రతికార్యం చ మే తస్య వైరం భ్రాతృకృతం భవేత్ || 4.58.30 || 2215
- ఇహస్థోఽహం ప్రపశ్యామి రావణం జానకీం తథా |
అస్మాకమపి సౌపర్ణం దివ్యం చక్షుర్బలం తథా || 4.58.31 || 2216
- తస్మాదాహారవీర్యేణ నిసర్గేణ చ వానరాః |
ఆయోజనశతాత్ సాగ్రాద్ వయం పశ్యామ నిత్యశః || 4.58.32 || 2217
- అస్మాకం విహితా వృత్తిర్నిసర్గేణ చ దూరతః |
విహితా వృక్షమూలే తు వృత్తిశ్చరణయోధినాం || 4.58.33 || 2218
- ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చిల్లంఘనే లవణాంభసః |
అభిగమ్య తు వైదేహీం సమృద్ధార్థా గమిష్యథ || 4.58.34 || 2219
- సముద్రం నేతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వరుణాలయం |
ప్రదాస్యామ్యుదకం భ్రాతుః స్వర్గతస్య మహాత్మనః || 4.58.35 || 2220
- తతో నీత్వా తు తం దేశం తీరే నదనదీపతేః |
నిర్దగ్ధపక్షం సంపాతిం వానరాః సుమహౌజసః || 4.58.36 || 2221
- తం పునః ప్రాపయిత్వా చ తం దేశం పతగేశ్వరం |
బభూవుర్వానరా హృష్టాః ప్రవృత్తిముపలభ్య తే || 4.58.37 || 2222

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టపంచాశః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనషష్టితమః సర్గః ॥

సంపాతినా స్వపుత్రస్య సుపార్శ్వస్య ముఖతః శ్రుతాయాః
సీతారావణదర్శనసంబంధిఘటనాయా వర్ణనం

- తతస్తదమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేన భాషితం ।
నిశమ్య వదతా హృష్టాస్తే వచః ప్లవగర్షభాః ॥ 4.59.1 ॥ 2223
- జాంబవాన్ వానరశ్రేష్ఠః సహ సర్వైః ప్లవంగమైః ।
భూతలాత్ సహసోత్థాయ గృధ్రరాజానమబ్రవీత్ ॥ 4.59.2 ॥ 2224
- క్వ సీతా కేన వా దృష్టా కో వా హరతి మైథిలీం ।
తదాఖ్యాతు భవాన్ సర్వం గతిర్భవ వనౌకసాం ॥ 4.59.3 ॥ 2225
- కో దాశరథిబాణానాం వజ్రవేగనిపాతినాం ।
స్వయం లక్ష్మణముక్తానాం న చింతయతి విక్రమం ॥ 4.59.4 ॥ 2226
- స హరీన్ ప్రతిసమ్ముక్తాన్ సీతాశ్రుతిసమాహితాన్ ।
పునరాశ్వాసయన్ ప్రీత ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 4.59.5 ॥ 2227
- శ్రూయతామిహ వైదేహ్య యథా మే హరణం శ్రుతం ।
యేన చాపి మమాఖ్యాతం యత్ర చాయతలోచనా ॥ 4.59.6 ॥ 2228
- అహమస్మిన్ గిరౌ దుర్గే బహుయోజనమాయతే ।
చిరాన్నిపతితో వృద్ధః క్షీణప్రాణపరాక్రమః ॥ 4.59.7 ॥ 2229

- తం మామేవంగతం పుత్రః సుపారోశ్శ్చ నామ నామతః |
ఆహారేణ యథాకాలం బిభర్తి పతతాం వరః || 4.59.8 || 2230
- తీక్ష్ణకామాస్తు గంధర్వాస్తీక్ష్ణకోపా భుజంగమాః |
మృగాణాం తు భయం తీక్ష్ణం తతస్తీక్ష్ణక్షుధా వయం || 4.59.9 || 2231
- స కదాచిత్ క్షుధార్తస్య మమాహారాభికాంక్షిణః |
గతసూర్యేహని ప్రాప్తో మమ పుత్రో హ్యనామిషః || 4.59.10 || 2232
- స మయాహారసంరోధాత్ పీడితః ప్రీతివర్ధనః |
అనుమాన్య యథాతత్త్వమిదం వచనమబ్రవీత్ || 4.59.11 || 2233
- అహం తాత యథాకాలమామిషార్థే ఖమాప్లుతః |
మహేంద్రస్య గిరేర్ద్వారమావృత్య సుసమాశ్రితః || 4.59.12 || 2234
- తత్ర సత్త్వసహస్రాణాం సాగరాంతరచారిణాం |
పంథానమేకోఽధ్యవసం సన్నిరోద్ధమవాఙ్ముఖః || 4.59.13 || 2235
- తత్ర కశ్చిన్మయా దృష్టః సూర్యోదయసమప్రభాం |
స్త్రీయమాదాయ గచ్ఛన్ వై భిన్నాంజనచయోపమః || 4.59.14 || 2236
- సోఽహమభ్యవహారార్థం తౌ దృష్ట్వా కృతనిశ్చయః |
తేన సామ్నా వినీతేన పంథానమనుయాచితః || 4.59.15 || 2237
- నహి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తా విద్యతే భువి |
నీచేష్వపి జనః కశ్చిత్ కిమంగ బత మద్విధః || 4.59.16 || 2238
- స యాతస్తేజసా వ్యోమ సంక్షిపన్నివ వేగితః |
అథాహం ఖేచరైర్భూతైరభిగమ్య సభాజితః || 4.59.17 || 2239

- దిష్ట్యా జీవతి సీతేతి హ్యబ్రువన్ మాం మహర్షయః |
కథంచిత్ సకలత్రోఽసౌ గతస్తే స్వస్త్వసంశయం || 4.59.18 || 2240
- ఏవముక్తస్తతోఽహం తైః సిద్ధైః పరమశోభనైః |
స చ మే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః || 4.59.19 || 2241
- పశ్యన్ దాశరథేర్భార్యాం రామస్య జనకాత్మజాం |
భ్రష్టాభరణకౌశేయాం శోకవేగపరాజితాం || 4.59.20 || 2242
- రామలక్ష్మణయోర్నామ క్రోశంతీం ముక్తమూర్ధజాం |
ఏష కాలాత్యయస్తాత ఇతి వాక్యవిదాం వరః || 4.59.21 || 2243
- ఏతదర్థం సమగ్రం మే సుపార్శ్వః ప్రత్యవేదయత్ |
తచ్ఛ్రుత్వాపి హి మే బుద్ధిర్నాసీత్ కాచిత్ పరాక్రమే || 4.59.22 || 2244
- అపక్షో హి కథం పక్షీ కర్మ కించిత్ సమారభేత్ |
యత్ తు శక్యం మయా కర్తుం వాగ్బుద్ధిగుణవర్తినా || 4.59.23 || 2245
- శ్రూయతాం తత్ర వక్ష్యామి భవతాం పౌరుషాశ్రయం |
వాఙ్మతిభ్యాం హి సర్వేషాం కరిష్యామి ప్రీయం హి వః || 4.59.24 || 2246
- యద్ధి దాశరథేః కార్యం మమ తన్నాత్ర సంశయః |
తద్ భవంతో మతిశ్రేష్ఠా బలవంతో మనస్వినః || 4.59.25 || 2247
- ప్రహితాః కపిరాజేన దేవైరపి దురాసదాః |
రామలక్ష్మణబాణాశ్చ విహితాః కంకపత్రిణః || 4.59.26 || 2248
- త్రయాణామపి లోకానాం పర్యాప్తాస్తాణనిగ్రహే |
కామం ఖలు దశగ్రీవస్తేజోబలసమన్వితః |
భవతాం తు సమర్థానాం న కించిదపి దుష్కరం || 4.59.27 || 2249

తదలం కాలసంగేన క్రియతాం బుద్ధినిశ్చయః |
నహి కర్మసు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః || 4.59.28 ||

2250

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకోనపష్టితమః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షష్ఠితమః సర్గః ॥

సంపాతేరాత్మకథా

- తతః కృతోదకం స్నాతం తం గృధ్రం హరియూథపాః |
 ఉపవిష్టా గిరౌ రమ్యే పరివార్య సమంతతః || 4.60.1 || 2251
- తమంగదముపాసీనం తైః సర్వైర్ఘ్రిభిర్వృతం |
 జనితప్రత్యయో హర్షాత్ సంపాతిః పునరబ్రవీత్ || 4.60.2 || 2252
- కృత్వా నిఃశబ్దమేకాగ్రాః శృణ్వంతు హరయో మమ |
 తథ్యం సంకీర్తయిష్యామి యథా జానామి మైథిలీం || 4.60.3 || 2253
- అస్య వింధ్యస్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురానఘ |
 సూర్యతాపపరీతాంగో నిర్దగ్ధః సూర్యరశ్మిభిః || 4.60.4 || 2254
- లబ్ధసంజ్ఞస్తు షడ్రాత్రాద్ వివశో విహ్వలన్నివ |
 వీక్షమాణో దిశః సర్వా నాభిజానామి కించన || 4.60.5 || 2255
- తతస్తు సాగరాఞ్శైలాన్ నదీః సర్వాః సరాంసి చ |
 వనాని చ ప్రదేశాంశ్చ నిరీక్ష్య మతిరాగతా || 4.60.6 || 2256
- హృష్టపక్షిగణాకీర్ణః కందరోదరకూటవాన్ |
 దక్షిణస్యోదధేస్తీరే వింధ్యోఽయమితి నిశ్చితః || 4.60.7 || 2257

- ఆసీచ్ఛాత్రాశ్రమం పుణ్యం సురైరపి సుపూజితం |
ఋషిర్నిశాకరో నామ యస్మిన్నుగ్రతపాఽభవత్ || 4.60.8 || 2258
- అష్టౌ వర్షసహస్రాణి తేనాస్మిన్నృషిణా గిరౌ |
వసతో మమ ధర్మజ్ఞే స్వర్గతే తు నిశాకరే || 4.60.9 || 2259
- అవతీర్య చ వింధ్యగ్రాత్ కృచ్ఛేణ విషమాచ్ఛనైః |
తీక్ష్ణదర్భాం వసుమతీం దుఃఖేన పునరాగతః || 4.60.10 || 2260
- తమృషిం ద్రష్టుకామోఽస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతో భృశం |
జటాయుషా మయా చైవ బహుశోఽధిగతో హి సః || 4.60.11 || 2261
- తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే వపుర్వాతాః సుగంధినః |
వృక్షో నాపుష్పితః కశ్చిదఫలో వా న దృశ్యతే || 4.60.12 || 2262
- ఉపేత్య చాశ్రమం పుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః |
ద్రష్టుకామః ప్రతీక్షే చ భగవంతం నిశాకరం || 4.60.13 || 2263
- అథ పశ్యామి దూరస్థమృషిం జ్వలితతేజసం |
కృతాభిషేకం దుర్ధర్షముపావృత్తముదజ్ముఖం || 4.60.14 || 2264
- తమృక్షాః సృమరా వ్యాఘ్రాః సింహా నానాసరీసృపాః |
పరివార్యోపగచ్ఛంతి దాతారం ప్రాణినో యథా || 4.60.15 || 2265
- తతః ప్రాప్తమృషిం జ్ఞాత్వా తాని సత్త్వాని వై యయుః |
ప్రవిష్టే రాజని యథా సర్వం సామాత్యకం బలం || 4.60.16 || 2266
- ఋషిస్తు దృష్ట్వా మాం తుష్టః ప్రవిష్టశ్చాశ్రమం పునః |
ముహూర్తమాత్రాన్నిర్గమ్య తతః కార్యమపుచ్ఛత || 4.60.17 || 2267

- సౌమ్య వైకల్యతాం దృష్ట్వా రోష్ణాం తే నావగమ్యతే |
అగ్నిదగ్ధావిమౌ పక్షౌ ప్రాణాశ్చాపి శరీరకే || 4.60.18 || 2268
- గృధ్రౌ ద్వౌ దృష్టపూర్వౌ మే మాతరిశ్వసమౌ జవే |
గృధ్రాణాం చైవ రాజానౌ భ్రాతరౌ కామరూపిణౌ || 4.60.19 || 2269
- జ్యేష్ఠోఽవితస్త్వం సంపాతే జటాయురనుజస్తవ |
మానుషం రూపమాస్థాయ గృహ్ణీతాం చరణౌ మమ || 4.60.20 || 2270
- కిం తే వ్యాధిసముత్థానం పక్షయోః పతనం కథం |
దండో వాయం ధృతః కేన సర్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః || 4.60.21 || 2271

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షష్ఠితమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకషష్ఠితమః సర్గః ॥

సంపాతినా నిశాకరమునిం ప్రతి స్వప్రంఖదాహాకారణస్య వర్ణనం

తతస్తద్ దారుణం కర్మ దుష్కరం సహసా కృతం ।

ఆచచక్షే మునేః సర్వం సూర్యానుగమనం తథా ॥ 4.61.1 ॥

2272

భగవన్ వ్రణయుక్తత్వాల్లజ్జయా చాకులేంద్రియః ।

పరిశ్రాంతో న శక్నోమి వచనం పరిభాషితుం ॥ 4.61.2 ॥

2273

అహం చైవ జటాయుశ్చ సంఘర్షాద్ గర్వమోహితౌ ।

ఆకాశం పతితౌ దూరాజ్జిజ్ఞాసంతౌ పరాక్రమం ॥ 4.61.3 ॥

2274

కైలాసశిఖరే బద్ధ్వా మునీనామగ్రతః పణం ।

రవిః స్యాదనుయాతవ్యో యావదస్తం మహాగిరిం ॥ 4.61.4 ॥

2275

అప్యావాం యుగపత్ ప్రాప్తావపశ్యావ మహీతలే ।

రథచక్రప్రమాణాని నగరాణి పృథక్ పృథక్ ॥ 4.61.5 ॥

2276

క్వచిద్ వాదిత్రఘోషశ్చ క్వచిద్ భూషణనిఃస్వనః ।

గాయంతీః స్మాంగనా బహ్వీః పశ్యావో రక్తవాససః ॥ 4.61.6 ॥

2277

తూర్ణముత్పత్య చాకాశమాదిత్యపదమాస్థితౌ ।

ఆవామాలోకయావస్తద్ వనం శాద్వలసంస్థితం ॥ 4.61.7 ॥

2278

- ఉపలైరివ సంఛన్నా దృశ్యతే భూః శిలోచ్ఛయైః |
ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూత్రైరివ వసుంధరా || 4.61.8 || 2279
- హిమవాంశ్చైవ వింధ్యశ్చ మేరుశ్చ సుమహాగిరిః |
భూతలే సంప్రకాశంతే నాగా ఇవ జలాశయే || 4.61.9 || 2280
- తీవ్రః స్వేదశ్చ ఖేదశ్చ భయం చాసీత్ తదావయోః |
సమావిశత మోహశ్చ తతో మూర్ఛ్చా చ దారుణా || 4.61.10 || 2281
- న చ దిగ్ జ్ఞాయతే యామ్యా న చాగ్నేయా న వారుణీ |
యుగాంతే నియతో లోకో హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా || 4.61.11 || 2282
- మనశ్చ మే హతం భూయశ్చక్షుః ప్రాప్య తు సంశ్రయం |
యత్సేన మహతా హ్యాస్మిన్ మనః సంధాయ చక్షుషీ || 4.61.12 || 2283
- యత్సేన మహతా భూయో భాస్కరః ప్రతిలోకితః |
తుల్యపుష్పిప్రమాణేన భాస్కరః ప్రతిభాతి నౌ || 4.61.13 || 2284
- జటాయుర్మామనాపుచ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః |
తం దృష్ట్వా తూర్ణమాకాశాదాత్మానం ముక్తవానహం || 4.61.14 || 2285
- పక్షాభ్యాం చ మయా గుప్తో జటాయుర్న ప్రదహ్యత |
ప్రమాదాత్ తత్ర నిర్దగ్ధః పతన్ వాయుపథాదహం || 4.61.15 || 2286
- ఆశంకే తం నిపతితం జనస్థానే జటాయుషం |
అహం తు పతితో వింధ్యే దగ్ధపక్షో జడీకృతః || 4.61.16 || 2287
- రాజ్యాచ్ఛ హీనో భ్రాత్రా చ పక్షాభ్యాం విక్రమేణ చ |
సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛన్ పతిష్యే శిఖరాద్ గిరేః || 4.61.17 || 2288

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కింధాకాండే ఏకషష్ఠితమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

సంపాతిం సాంత్యయతా నిశాకరేణ భావిశ్రీరామకార్యే సాహాయ్యకరణాయ
జీవనం ధారయితుం తం ప్రత్యాదేశదానం

- ఏవముక్త్యా మునిశ్రేష్ఠమరుదం భృశదుఃఖితః |
అథ ధ్యాత్వా ముహూర్తం చ భగవానిదమబ్రవీత్ || 4.62.1 || 2289
- పక్షౌ చ తే ప్రపక్షౌ చ పునరన్యౌ భవిష్యతః |
చక్షుషీ చైవ ప్రాణాశ్చ విక్రమశ్చ బలం చ తే || 4.62.2 || 2290
- పురాణే సుమహత్కార్యం భవిష్యం హి మయా శ్రుతం |
దృష్టం మే తపసా చైవ శ్రుత్వా చ విదితం మమ || 4.62.3 || 2291
- రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిక్ష్వాకువర్ధనః |
తస్య పుత్రో మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి || 4.62.4 || 2292
- అరణ్యం చ సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన గమిష్యతి |
తస్మిన్నర్థే నియుక్తః సన్ పిత్రా సత్యపరాక్రమః || 4.62.5 || 2293
- నైర్మతో రావణో నామ తస్య భార్యాం హరిష్యతి |
రాక్షసేంద్రో జనస్థానే అవధ్యః సురదానవైః || 4.62.6 || 2294
- సా చ కామైః ప్రలోభ్యంతీ భక్ష్యైర్భృజ్యైశ్చ మైథిలీ |
న భోక్ష్యతి మహాభాగా దుఃఖమగ్నా యశస్వినీ || 4.62.7 || 2295

- పరమాన్నం చ వైదేహ్య జ్ఞాత్వా దాస్యతి వాసవః |
యదన్నమమృతప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభం || 4.62.8 || 2296
- తదన్నం మైథిలీ ప్రాప్య విజ్ఞాయేంద్రాదిదం త్వితి |
అగ్రముద్భృత్య రామాయ భూతలే నిర్వపిష్యతి || 4.62.9 || 2297
- యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణో వాపి దేవరః |
దేవత్వం గచ్ఛతోర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వితి || 4.62.10 || 2298
- ఏష్యంతి ప్రేషితాస్తత్ర రామదూతాః ప్లవంగమాః |
ఆఖ్యేయా రామమహిషీ త్వయా తేభ్యో విహంగమ || 4.62.11 || 2299
- సర్వథా తు న గంతవ్యమీదృశః క్వ గమిష్యసి |
దేశకాలౌ ప్రతీక్షస్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసే || 4.62.12 || 2300
- ఉత్సహేయమహం కర్తుమద్యైవ త్వాం సపక్షకం |
ఇహస్థస్త్వం హి లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి || 4.62.13 || 2301
- త్వయాపి ఖలు తత్ కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్రయోః |
బ్రాహ్మణానాం గురూణాం చ మునీనాం వాసవస్య చ || 4.62.14 || 2302
- ఇచ్ఛామ్యహమపి ద్రష్టుం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ |
నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాంస్త్యక్ష్యే కలేవరం |
మహర్షిస్త్యబ్రవీదేవం దృష్టతత్త్వార్థదర్శనః || 4.62.15 || 2303

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

సంపాతేర్నవపుంఖోధమస్తస్య వానరాణాం ప్రోత్సాహనం కృత్వా తత
ఉడ్డయనం వానరాణాం తతో దక్షిణస్యాం ప్రస్థానం చ

ఏతైరన్వైశ్చ బహుభిర్వాక్యైర్వాక్యవిశారదః |

మాం ప్రశస్యాభ్యనుజ్ఞాప్య ప్రవిష్టః స స్వమాలయం || 4.63.1 ||

2304

కందరాత్ తు విసర్పిత్యా పర్వతస్య శనైః శనైః |

అహం వింధ్యం సమారుహ్య భవతః ప్రతిపాలయే || 4.63.2 ||

2305

అద్య త్వేతస్య కాలస్య వర్షం సాగ్రశతం గతం |

దేశకాలప్రతీక్షోఽస్మి హృది కృత్వా మునేర్వచః || 4.63.3 ||

2306

మహాప్రస్థానమాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే |

మాం నిర్దహతి సంతాపో వితర్కైర్బహుభిర్వృతం || 4.63.4 ||

2307

ఉదితాం మరణే బుద్ధిం మునివాక్యైర్నివర్తయే |

బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణానాం రక్షణే మమ || 4.63.5 ||

2308

సా మేఽపనయతే దుఃఖం దీప్తేవాగ్నిశిఖా తమః |

బుధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః || 4.63.6 ||

2309

పుత్రః సంతర్జితో వాగ్భిర్న త్రాతా మైథిలీ కథం |

తస్యా విలపితం శ్రుత్వా తౌ చ సీతావియోజితౌ || 4.63.7 ||

2310

- న మే దశరథస్నేహాత్ పుత్రేణోత్పాదితం ప్రియం |
తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య సంహతైర్వానరైః సహ || 4.63.8 || 2311
- ఉత్పేతతుస్తదా పక్షౌ సమక్షం వనచారిణాం |
స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షైరుద్గతైరరుణచ్ఛదైః || 4.63.9 || 2312
- ప్రహర్షమతులం లేభే వానరాంశ్చేదమబ్రవీత్ |
నిశాకరస్య రాజర్షేః ప్రసాదాదమితౌజసః || 4.63.10 || 2313
- ఆదిత్యరశ్మినిర్దగ్ధౌ పక్షౌ పునరుపస్థితౌ |
యౌవనే వర్తమానస్య మమాసీద్ యః పరాక్రమః || 4.63.11 || 2314
- తమేవాద్యావగచ్ఛామి బలం పౌరుషమేవ చ |
సర్వథా క్రియతాం యత్నః సీతామధిగమిష్యథ || 4.63.12 || 2315
- పక్షలాభో మమాయం వః సిద్ధిప్రత్యయకారకః |
ఇత్యుక్త్వా తాన్ హరీన్ సర్వాన్ సంపాతిః పతగోత్తమః || 4.63.13 || 2316
- ఉత్పాత గిరేః శృంగాజ్జిజ్ఞాసుః ఖగమో గతిం |
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా ప్రతిసంహృష్టమానసాః |
బభూవుర్హరిశార్దూలా విక్రమాభ్యుదయోన్ముఖాః || 4.63.14 || 2317
- అథ పవనసమానవిక్రమాః
ప్లవగవరాః ప్రతిలబ్ధపౌరుషాః |
అభిజిదభిముఖాం దిశం యయు -
ర్జనకసుతాపరిమార్గణోన్ముఖాః || 4.63.15 || 2318

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

సముద్రస్య విశాలతామాలోక్య విషీదతో వానరాన్ సాంత్యయిత్వాంగదస్య
తాన్ ప్రతి పృథక్ పృథక్ సముద్రలంఘనశక్తివిషయకః ప్రశ్నః

- ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పల్ల్య ప్లవంగమాః |
సంగతాః ప్రీతిసంయుక్తా వినేదుః సింహవిక్రమాః || 4.64.1 || 2319
- సంపాతేర్వచనం శ్రుత్వా హరయో రావణక్షయం |
హృష్టాః సాగరమాజగ్ముః సీతాదర్శనకాంక్షిణః || 4.64.2 || 2320
- అభిగమ్య తు తం దేశం దదృశుర్భీమవిక్రమాః |
కృత్స్నం లోకస్య మహతః ప్రతిబింబమవస్థితం || 4.64.3 || 2321
- దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశం |
సన్నివేశం తతశ్చక్తుర్హరివీరా మహాబలాః || 4.64.4 || 2322
- ప్రసుప్తమివ చాన్యత్ర క్రీడంతమివ చాన్యతః |
క్వచిత్ పర్వతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతం || 4.64.5 || 2323
- సంకులం దానవేంద్రశ్చ పాతాలతలవాసిభిః |
రోమహర్షకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుంజరాః || 4.64.6 || 2324
- ఆకాశమివ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వానరాః |
విషేదుః సహితాః సర్వే కథం కార్యమితి బ్రువన్ || 4.64.7 || 2325

- విషణ్ణాం వాహినీం దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్ |
ఆశ్వాసయామాస హరీన్ భయార్తాన్ హరిసత్తమః || 4.64.8 || 2326
- న విషాదే మనః కార్యం విషాదో దోషవత్తరః |
విషాదో హంతి పురుషం బాలం క్రుద్ధ ఇవోరగః || 4.64.9 || 2327
- యో విషాదం ప్రసహతే విక్రమే సముపస్థితే |
తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న సిద్ధ్యతి || 4.64.10 || 2328
- తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామంగదో వానరైః సహ |
హరివృద్ధైః సమాగమ్య పునర్మంత్రమమంత్రయత్ || 4.64.11 || 2329
- సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాంగదం బభౌ |
వాసవం పరివార్యేవ మరుతాం వాహినీ స్థితా || 4.64.12 || 2330
- కోఽన్యస్తాం వానరీం సేనాం శక్తః స్తంభయితుం భవేత్ |
అన్యత్ర వాలితనయాదన్యత్ర చ హనూమతః || 4.64.13 || 2331
- తతస్తాన్ హరివృద్ధాంశ్చ తచ్చ సైన్యమరిందమః |
అనుమాన్యాంగదః శ్రీమాన్ వాక్యమర్థవదబ్రవీత్ || 4.64.14 || 2332
- క ఇదానీం మహాతేజా లంఘయిష్యతి సాగరం |
కః కరిష్యతి సుగ్రీవం సత్యసంధమరిందమం || 4.64.15 || 2333
- కో వీరో యోజనశతం లంఘయేత ప్లవంగమః |
ఇమాంశ్చ యూథపాన్ సర్వాన్ మోచయేత్ కో మహాభయాత్ || 4.64.16 || 2334
- కస్య ప్రసాదాద్ దారాంశ్చ పుత్రాంశ్చైవ గృహాణి చ |
ఇతో నివృత్తాః పశ్యేమ సిద్ధార్థాః సుఖినో వయం || 4.64.17 || 2335

- కస్య ప్రసాదాద్ రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలం |
అభిగచ్ఛేమ సంహృష్టాః సుగ్రీవం చ వనౌకసం || 4.64.18 || 2336
- యది కశ్చిత్ సమర్థో వః సాగరప్లవనే హరిః |
స దదాత్విహ నః శీఘ్రం పుణ్యామభయదక్షిణాం || 4.64.19 || 2337
- అంగదస్య వచః శ్రుత్వా న కశ్చిత్ కించిదబ్రవీత్ |
స్తిమితేవాభవత్ సర్వా సా తత్ర హరివాహినీ || 4.64.20 || 2338
- పునరేవాంగదః ప్రాహ తాన్ హరీన్ హరిసత్తమః |
సర్వే బలవతాం శ్రేష్ఠా భవంతో దృఢవిక్రమాః |
వ్యపదేశకులే జాతాః పూజితాశ్చాప్యభీక్షశః || 4.64.21 || 2339
- నహి వో గమనే సంగః కదాచిత్ కస్యచిద్ భవేత్ |
బ్రువధ్వం యస్య యా శక్తిః ప్లవనే ప్లవగర్షభాః || 4.64.22 || 2340
- || ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచషష్టితమః సర్గః ॥

పర్యాయేణ వానరైః స్వస్వదూరగమనశక్తిపరిమాణస్య ప్రతిపాదనం
జాంబవదంగదయోః సంలాపో జాంబవతో హనుమంతం ప్రేరయితుం
తత్పార్శ్వే గమనం

అథాంగదవచః శ్రుత్వా తే సర్వే వానరర్షభాః |

స్వం స్వం గతౌ సముత్సాహమూచుస్తత్ర యథాక్రమం || 4.65.1 ||

2341

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః |

మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో జాంబవాంస్తథా || 4.65.2 ||

2342

ఆబభాషే గజస్తత్ర ప్లవేయం దశయోజనం |

గవాక్షో యోజనాన్యాహ గమిష్యామీతి వింశతిం || 4.65.3 ||

2343

శరభో వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ |

త్రింశతం తు గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః || 4.65.4 ||

2344

ఋషభో వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ |

చత్వారింశద్ గమిష్యామి యోజనానాం న సంశయః || 4.65.5 ||

2345

వానరాంస్తు మహాతేజా అబ్రవీద్ గంధమాదనః |

యోజనానాం గమిష్యామి పంచాశత్తు న సంశయః || 4.65.6 ||

2346

మైందస్తు వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ |

యోజనానాం పరం షష్టిమహం ప్లవితముత్సహే || 4.65.7 ||

2347

- తతస్తత్ర మహాతేజా ద్వివిదః ప్రత్యభాషత |
గమిష్యామి న సందేహః సప్తతిం యోజనాన్యహం || 4.65.8 || 2348
- సుషేణస్తు మహాతేజాః సత్త్వవాన్ కపిసత్తమః |
అశీతిం ప్రతిజానేఽహం యోజనానాం పరాక్రమే || 4.65.9 || 2349
- తేషాం కథయతాం తత్ర సర్వాంస్తాననుమాన్య చ |
తతో వృద్ధతమస్తేషాం జాంబవాన్ ప్రత్యభాషత || 4.65.10 || 2350
- పూర్వమస్మాకమప్యాసీత్ కశ్చిద్ గతిపరాక్రమః |
తే వయం వయసః పారమనుప్రాప్తాః స్మ సాంప్రతం || 4.65.11 || 2351
- కిం తు నైవం గతే శక్యమిదం కార్యముపేక్షితుం |
యదర్థం కపిరాజశ్చ రామశ్చ కృతనిశ్చయౌ || 4.65.12 || 2352
- సాంప్రతం కాలమస్మాకం యా గతిస్తాం నిబోధత |
నవతిం యోజనానాం తు గమిష్యామి న సంశయః || 4.65.13 || 2353
- తాంశ్చ సర్వాన్ హరిశ్రేష్ఠాంజాంబవానిదమబ్రవీత్ |
న ఖల్వేతావదేవాసీద్ గమనే మే పరాక్రమః || 4.65.14 || 2354
- మయా వైరోచనే యజ్ఞే ప్రభవిష్ణుః సనాతనః |
ప్రదక్షిణీకృతః పూర్వం క్రమమాణస్త్రీవిక్రమం || 4.65.15 || 2355
- స ఇదానీమహం వృద్ధః ప్లవనే మందవిక్రమః |
యౌవనే చ తదాసీన్మే బలమప్రతిమం పరం || 4.65.16 || 2356
- సంప్రత్యేతావదేవాద్య శక్యం మే గమనే స్వతః |
నైతావతా చ సంసిద్ధిః కార్యస్యాస్య భవిష్యతి || 4.65.17 || 2357

- అథోత్తరముదారార్థమబ్రవీదంగదస్తదా |
అనుమాన్య తదా ప్రాజ్ఞో జాంబవంతం మహాకపిః || 4.65.18 || 2358
- అహమేతద్ గమిష్యామి యోజనానాం శతం మహాత్ |
నివర్తనే తు మే శక్తిః స్యాన్న వేతి న నిశ్చితం || 4.65.19 || 2359
- తమువాచ హరిశ్రేష్ఠం జాంబవాన్ వాక్యకోవిదః |
జ్ఞాయతే గమనే శక్తిస్తవ హర్యక్షసత్తమ || 4.65.20 || 2360
- కామం శతసహస్రం వా నహ్యాష విధిరుచ్యతే |
యోజనానాం భవాఞ్శక్తో గంతుం ప్రతినివర్తితుం || 4.65.21 || 2361
- నహి ప్రేషయితా తాత స్వామీ ప్రేష్యః కథంచన |
భవతాయం జనః సర్వః ప్రేష్యః ప్లవగసత్తమ || 4.65.22 || 2362
- భవాన్ కలత్రమస్మాకం స్వామిభావే వ్యవస్థితః |
స్వామీ కలత్రం సైన్యస్య గతిరేషా పరంతప || 4.65.23 || 2363
- అపి వై తస్య కార్యస్య భవాన్ మూలమరిందమ |
తస్మాత్ కలత్రవత్ తాత ప్రతిపాల్యః సదా భవాన్ || 4.65.24 || 2364
- మూలమర్థస్య సంరక్ష్యమేష కార్యవిదాం నయః |
మూలే హి సతి సిద్ధ్యంతి గుణాః సర్వే ఫలోదయాః || 4.65.25 || 2365
- తద్ భవానస్య కార్యస్య సాధనం సత్యవిక్రమ |
వృద్ధివిక్రమసంపన్నో హేతురత్ర పరంతప || 4.65.26 || 2366
- గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమ |
భవంతమాశ్రిత్య వయం సమర్థా హ్యర్థసాధనే || 4.65.27 || 2367

- ఉక్తవాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతం మహాకపిః |
ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం వాలిసూనురథాంగదః || 4.65.28 || 2368
- యది నాహం గమిష్యామి నాన్యో వానరపుంగవః |
పునః ఖల్విదమస్మాభిః కార్యం ప్రాయోపవేశనం || 4.65.29 || 2369
- నహ్యకృత్వా హరిపతేః సందేశం తస్య ధీమతః |
తత్రాపి గత్వా ప్రాణానాం న పశ్యే పరిరక్షణం || 4.65.30 || 2370
- స హి ప్రసాదే చాత్యర్థకోపే చ హారిరీశ్వరః |
అతీత్య తస్య సందేశం వినాశో గమనే భవేత్ || 4.65.31 || 2371
- తత్తథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యన్యథా గతిః |
తద్ భవానేవ దృష్టార్థః సంచింతయితుమర్హతి || 4.65.32 || 2372
- సోఽంగదేన తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్లవగర్షభః |
జాంబవానుత్తమం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽంగదం || 4.65.33 || 2373
- తస్య తే వీర కార్యస్య న కించిత్ పరిహాస్యతే |
ఏష సంచోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి || 4.65.34 || 2374
- తతః ప్రతీతం ప్లవతాం వరిష్ఠ -
మేకాంతమాశ్రిత్య సుఖోపవిష్టం |
సంచోదయామాస హరిప్రవీరో
హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ || 4.65.35 || 2375

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచషష్ఠితమః సర్గః ||

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్షిత్తమః సర్గః ॥

హనుమదుత్పత్తికథాం శ్రావయిత్వా జాంబవతా సముద్రలంఘనాయ తస్య
 ప్రోత్సాహనం

- అనేకశతసాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీం |
 జాంబవాన్ సముదీక్ష్వేవం హనూమంతమథాబ్రవీత్ || 4.66.1 || 2376
- వీర వానరలోకస్య సర్వశాస్త్రవిదాం వర |
 తూష్ణీమేకాంతమాశ్రిత్య హనూమన్ కిం న జల్పసి || 4.66.2 || 2377
- హనూమన్తరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి |
 రామలక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ || 4.66.3 || 2378
- అరిష్టనేమినః పుత్రో వైనతేయో మహాబలః |
 గరుత్మానివ విఖ్యాత ఉత్తమః సర్వపక్షిణాం || 4.66.4 || 2379
- బహుశో హి మయా దృష్టః సాగరే స మహాబలః |
 భుజంగానుద్ధరన్ పక్షీ మహాబాహుర్మహాబలః || 4.66.5 || 2380
- పక్షయోర్యద్ బలం తస్య భుజవీర్యబలం తవ |
 విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనాపహీయతే || 4.66.6 || 2381
- బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిపుంగవ |
 విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న సజ్జసే || 4.66.7 || 2382

- అప్పురాఽప్పురసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుంజికస్థలా |
అంజనేతి పరిఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః || 4.66.8 || 2383
- విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు రూపేణాప్రతిమా భువి |
అభిశాపాదభూత్ తాత కపిత్వే కామరూపిణీ || 4.66.9 || 2384
- దుహితా వానరేంద్రస్య కుంజరస్య మహాత్మనః |
మానుషం విగ్రహం కృత్వా రూపయౌవనశాలినీ || 4.66.10 || 2385
- విచిత్రమాల్యాభరణా కదాచిత్ క్షౌమధారిణీ |
అచరత్ పర్వతస్యార్గ్రే ప్రావృడంబుదసన్నిభే || 4.66.11 || 2386
- తస్యా వస్త్రం విశాలాఙ్గాః పీతం రక్తదశం శుభం |
స్థితాయాః పర్వతస్యార్గ్రే మారుతోఽపాహరచ్ఛనైః || 4.66.12 || 2387
- స దదర్శ తతస్తస్యా వృత్తావూరూ సుసంహతౌ |
స్తనౌ చ పీనౌ సహితౌ సుజాతం చారు చాననం || 4.66.13 || 2388
- తాం బలాదాయతశ్రోణీం తనుమధ్యాం యశస్వినీం |
దృష్ట్వైవ శుభసర్వాంగీం పవనః కామమోహితః || 4.66.14 || 2389
- స తాం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం పర్వష్వజత మారుతః |
మన్మథావిష్టసర్వాంగో గతాత్మా తామనిందితాం || 4.66.15 || 2390
- సా తు తత్రైవ సంభ్రాంతా సువ్రతా వాక్యమబ్రవీత్ |
ఏకపత్నీవ్రతమిదం కో నాశయితుమిచ్ఛతి || 4.66.16 || 2391
- అంజనాయా వచః శ్రుత్వా మారుతః ప్రత్యభాషత |
న త్వాం హింసామి సుశ్రోణి మా భూత్ తే మనసో భయం || 4.66.17 || 2392

- మనసాస్మి గతో యత్ త్వాం పరిష్వజ్య యశస్విని |
వీర్యవాన్ బుద్ధిసంపన్నస్తవ పుత్రో భవిష్యతి || 4.66.18 || 2393
- మహాసత్త్వో మహాతేజా మహాబలపరాక్రమః |
లంఘనే ప్లవనే చైవ భవిష్యతి మయా సమః || 4.66.19 || 2394
- ఏవముక్తా తతస్తుష్టా జననీ తే మహాకపే |
గుహాయాం త్వాం మహాబాహో ప్రజజ్ఞే ప్లవగర్షభ || 4.66.20 || 2395
- అభ్యుత్థితం తతః సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే |
ఫలం చేతి జిఘ్నుక్షుస్త్వముత్పత్యాభ్యుత్పతో దివం || 4.66.21 || 2396
- శతాని త్రీణి గత్వాథ యోజనానాం మహాకపే |
తేజసా తస్య నిర్ధూతో న విషాదం గతస్తతః || 4.66.22 || 2397
- త్వామప్యపగతం తూర్ణమంతరిక్షం మహాకపే |
క్షిప్తమింద్రేణ తే వజ్రం కోపావిష్టేన తేజసా || 4.66.23 || 2398
- తదా శైలాగ్రశిఖరే వామో హనురభజ్యత |
తతో హి నామధేయం తే హనుమానితి కీర్తితం || 4.66.24 || 2399
- తతస్త్యాం నిహతం దృష్ట్వా వాయుర్గంధవహః స్వయం |
త్రైలోక్యం భృశసంక్రుద్ధో న వవౌ వై ప్రభంజనః || 4.66.25 || 2400
- సంభ్రాంతాశ్చ సురాః సర్వే త్రైలోక్యే క్షుభితే సతి |
ప్రసాదయంతి సంక్రుద్ధం మారుతం భువనేశ్వరాః || 4.66.26 || 2401
- ప్రసాదితే చ పవనే బ్రహ్మ తుభ్యం వరం దదౌ |
అశస్త్రవధ్యతాం తాత సమరే సత్యవిక్రమ || 4.66.27 || 2402

- వజ్రస్య చ నిపాతేన విరుజం త్వాం సమీక్ష్య చ |
సహస్రనేత్రః ప్రీతాత్మా దదౌ తే వరముత్తమం || 4.66.28 || 2403
- స్వచ్ఛందతశ్చ మరణం తవ స్యాదితి వై ప్రభో |
స త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షేత్రజో భీమవిక్రమః || 4.66.29 || 2404
- మారుతస్యోరసః పుత్రస్తేజసా చాపి తత్సమః |
త్వం హి వాయుసుతో వత్స ప్లవనే చాపి తత్సమః || 4.66.30 || 2405
- వయమద్య గతప్రాణా భవానస్మాసు సాంప్రతం |
దాక్ష్యవిక్రమసంపన్నః కపిరాజ ఇవాపరః || 4.66.31 || 2406
- త్రివిక్రమే మయా తాత సశైలవనకాననా |
త్రిసప్తకృత్యః పృథివీ పరిక్రాంతా ప్రదక్షిణం || 4.66.32 || 2407
- తథా చౌషధయోఽస్మాభిః సంచితా దేవశాసనాత్ |
నిర్మథ్యమమృతం యాభిస్తదానీం నో మహద్బలం || 4.66.33 || 2408
- స ఇదానీమహం వృద్ధః పరిహీనపరాక్రమః |
సాంప్రతం కాలమస్మాకం భవాన్ సర్వగుణాన్వితః || 4.66.34 || 2409
- తద్ విజృంభస్వ విక్రాంత ప్లవతాముత్తమో హ్యసి |
త్వద్వీర్యం ద్రష్టుకామా హి సర్వా వానరవాహినీ || 4.66.35 || 2410
- ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దూల లంఘయస్వ మహార్ణవం |
పరా హి సర్వభూతానాం హనుమన్ యా గతిస్తవ || 4.66.36 || 2411
- విషణ్ణా హరయః సర్వే హనుమన్ కిముపేక్షసే |
విక్రమస్వ మహావేగ విష్ణుస్తీన్ విక్రమానివ || 4.66.37 || 2412

తతః కపీనామృషభేణ చోదితః

ప్రతీతవేగః పవనాత్మజః కపిః |

ప్రహర్షయన్స్తాం హరివీరవాహినీం

చకార రూపం మహదాత్మనస్తదా || 4.66.38 ||

2413

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

కిష్కింధాకాండే షట్షష్ఠితమః సర్గః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తషష్ఠితమః సర్గః ॥

హనుమతా సముద్రం లంఘయితుముత్సాహస్య ప్రకాశనం జాంబవతా తస్య
ప్రశంసనం వేగేనోత్ప్లవనాయ హనుమతో మహేంద్రపర్వత ఆరోహణం

తం దృష్ట్వా జృంభమాణం తే క్రమితుం శతయోజనం |

వేగేనాపూర్యమాణం చ సహసా వానరోత్తమం || 4.67.1 ||

2414

సహసా శోకముత్సృజ్య ప్రహర్షేణ సమన్వితాః |

వినేదుస్తుష్టువుశ్చాపి హనూమంతం మహాబలం || 4.67.2 ||

2415

ప్రహృష్టా విస్మితాశ్చాపి తే వీక్షంతే సమంతతః |

త్రివిక్రమం కృతోత్సాహం నారాయణమివ ప్రజాః || 4.67.3 ||

2416

సంస్తూయమానో హనుమాన్ వ్యవర్థత మహాబలః |

సమావిధ్య చ లాంగూలం హర్షాద్ బలముపేయివాన్ || 4.67.4 ||

2417

తస్య సంస్తూయమానస్య వృద్ధైర్వానరపుంగవైః |

తేజసాఽఽపూర్యమాణస్య రూపమాసీదనుత్తమం || 4.67.5 ||

2418

యథా విజృంభతే సింహో వివృతే గిరిగహ్వారే |

మారుతస్యోరసః పుత్రస్తథా సంప్రతి జృంభతే || 4.67.6 ||

2419

అశోభత ముఖం తస్య జృంభమాణస్య ధీమతః |

అంబరీషోపమం దీప్తం విధూమ ఇవ పావకః || 4.67.7 ||

2420

- హరీణాముత్థితో మధ్యాత్ సంప్రహృష్టతనూరుహః |
అభివాద్య హరీన్ వృద్ధాన్ హనూమానిదమబ్రవీత్ || 4.67.8 || 2421
- ఆరుజన్ పర్వతాగ్రాణి పుతాశనసఖోఽనిలః |
బలవానప్రమేయశ్చ వాయురాకాశగోచరః || 4.67.9 || 2422
- తస్యాహం శీఘ్రవేగస్య శీఘ్రగస్య మహాత్మనః |
మారుతస్యోరసః పుత్రః ప్లవనేనాస్మి తత్సమః || 4.67.10 || 2423
- ఉత్సహేయం హి విస్తీర్ణమాలిఖంతమివాంబరం |
మేరుం గిరిమసంగేన పరిగంతుం సహస్రశః || 4.67.11 || 2424
- బాహువేగప్రణున్నేన సాగరేణాహముత్సహే |
సమాప్లావయితుం లోకం సపర్వతనదీహ్రాదం || 4.67.12 || 2425
- మమోరుజంఘావేగేన భవిష్యతి సముత్థితః |
సముత్థితమహాగ్రాహః సముద్రో వరుణాలయః || 4.67.13 || 2426
- పన్నగాశనమాకాశే పతంతం పక్షిసేవితం |
వైనతేయమహం శక్తః పరిగంతుం సహస్రశః || 4.67.14 || 2427
- ఉదయాత్ ప్రస్థితం వాపి జ్వలంతం రశ్మిమాలినం |
అనస్తమితమాదిత్యమహం గంతుం సముత్సహే || 4.67.15 || 2428
- తతో భూమిమసంస్పృష్ట్యా పునరాగంతుముత్సహే |
ప్రవేగేనైవ మహతా భీమేన ప్లవగర్షభాః || 4.67.16 || 2429
- ఉత్సహేయమతిక్రాంతుం సర్వానాకాశగోచరాన్ |
సాగరాఞ్శోషయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీం || 4.67.17 || 2430

- పర్వతాంశ్చార్ణయిష్యామి ప్లవమానః ప్లవంగమః |
హరిష్యామ్యురువేగేన ప్లవమానో మహార్ణవం || 4.67.18 || 2431
- లతానాం వివిధం పుష్పం పాదపానాం చ సర్వశః |
అనుయాస్యతి మామద్య ప్లవమానం విహాయసా || 4.67.19 || 2432
- భవిష్యతి హి మే పంథాః స్వాతేః పంథా ఇవాంబరే |
చరంతం ఘోరమాకాశముత్పతిష్యంతమేవ చ || 4.67.20 || 2433
- ద్రక్ష్యంతి నిపతంతం చ సర్వభూతాని వానరాః |
మహామేరుప్రతీకాశం మాం ద్రక్ష్యధ్వం ప్లవంగమాః || 4.67.21 || 2434
- దివమావృత్య గచ్ఛంతం గ్రసమానమివాంబరం |
విధమిష్యామి జీమూతాన్ కంపయిష్యామి పర్వతాన్ |
సాగరం శోషయిష్యామి ప్లవమానః సమాహితః || 4.67.22 || 2435
- వైనతేయస్య వా శక్తిర్మమ వా మారుతస్య వా |
ఋతే సుపర్ణరాజానం మారుతం వా మహాబలం |
న తద్ భూతం ప్రపశ్యామి యన్మాం ప్లుతమనువ్రజేత్ || 4.67.23 || 2436
- నిమేషాంతరమాత్రేణ నిరాలంబనమంబరం |
సహసా నిపతిష్యామి ఘనాద్ విద్యుదివోత్థితా || 4.67.24 || 2437
- భవిష్యతి హి మే రూపం ప్లవమానస్య సాగరం |
విష్ణోః ప్రక్రమమాణస్య తదా త్రీన్ విక్రమానివ || 4.67.25 || 2438
- బుద్ధ్యా చాహం ప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టా చ మే తథా |
అహం ద్రక్ష్యామి వైదేహీం ప్రమోదధ్వం ప్లవంగమాః || 4.67.26 || 2439
- మారుతస్య సమో వేగే గరుడస్య సమో జవే |
అయుతం యోజనానాం తు గమిష్యామీతి మే మతిః || 4.67.27 || 2440

- వాసవస్య సవజ్రస్య బ్రహ్మణో వా స్వయంభువః |
విక్రమ్య సహసా హస్తాదమృతం తదిహానయే || 4.67.28 || 2441
- లంకాం వాపి సముత్క్షిప్య గచ్ఛేయమితి మే మతిః |
తమేవం వానరశ్రేష్ఠం గర్జంతమమితప్రభం || 4.67.29 || 2442
- ప్రహృష్టా హరయస్తత్ర సముదైక్షంత విస్మితాః |
తచ్ఛాస్య వచనం శ్రుత్వా జ్ఞాతీనాం శోకనాశనం || 4.67.30 || 2443
- ఉవాచ పరిసంహృష్టో జాంబవాన్ ప్లవగేశ్వరః |
వీర కేసరిణః పుత్ర వేగవన్ మారుతాత్మజ || 4.67.31 || 2444
- జ్ఞాతీనాం విపులః శోకస్త్వయా తాత ప్రణాశితః |
తవ కల్యాణరుచయః కపిముఖ్యాః సమాగతాః || 4.67.32 || 2445
- మంగలాన్యర్థసిద్ధ్యర్థం కరిష్యంతి సమాహితాః |
ఋషీణాం చ ప్రసాదేన కపివృద్ధమతేన చ || 4.67.33 || 2446
- గురూణాం చ ప్రసాదేన సంప్లవ త్వం మహార్ణవం |
స్థాస్యామశ్చైకపాదేన యావదాగమనం తవ || 4.67.34 || 2447
- త్వద్గతాని చ సర్వేషాం జీవనాని వనౌకసాం |
తతశ్చ హారిశార్దూలస్తానువాచ వనౌకసః || 4.67.35 || 2448
- కోఽపి లోకే న మే వేగం ప్లవనే ధారయిష్యతి |
ఏతానీహ నగస్యాస్య శిలాసంకటశాలినః || 4.67.36 || 2449
- శిఖరాణి మహేంద్రస్య స్థిరాణి చ మహాంతి చ |
యేషు వేగం గమిష్యామి మహేంద్రశిఖరేష్వహం || 4.67.37 || 2450

- నానాద్రుమవికీర్ణేషు ధాతునిష్పందశోభిషు |
ఏతాని మమ వేగం హి శిఖరాణి మహాంతి చ || 4.67.38 || 2451
- ప్లవతో ధారయిష్యంతి యోజనానామితః శతం |
తతస్తు మారుతప్రఖ్యః స హారిర్మారుతాత్మజః |
ఆరురోహ నగశ్రేష్ఠం మహేంద్రమరిమర్దనః || 4.67.39 || 2452
- వృతం నానావిధైః పుష్పైర్మృగసేవితశాద్వలం |
లతాకుసుమసంబాధం నిత్యపుష్పఫలద్రుమం || 4.67.40 || 2453
- సింహశార్దులసహితం మత్తమాతంగసేవితం |
మత్తద్విజగణోద్భుష్టం సలిలోత్పీడసంకులం || 4.67.41 || 2454
- మహద్భిరుచ్ఛితం శృంగైర్మహేంద్రం స మహాబలః |
విచచార హరిశ్రేష్ఠో మహేంద్రసమవిక్రమః || 4.67.42 || 2455
- పాదాభ్యాం పీడితస్తేన మహాశైలో మహాత్మనా |
రరాస సింహాభిహతో మహాన్ మత్త ఇవ ద్విపః || 4.67.43 || 2456
- ముమోచ సలిలోత్పీడాన్ విప్రకీర్ణశిలోచ్ఛయః |
విత్రస్తమృగమాతంగః ప్రకంపితమహాద్రుమః || 4.67.44 || 2457
- నానాగంధర్వమిధునైః పానసంసర్గకర్కశైః |
ఉత్పతద్భిర్విహంగైశ్చ విద్యాధరగణైరపి || 4.67.45 || 2458
- త్యజ్యమానమహాసానుః సన్నిలీనమహోరగః |
శైలశృంగశిలోత్పాతస్తదాభూత్ స మహాగిరిః || 4.67.46 || 2459
- నిఃశ్వసద్భిస్తదా తైస్తు భుజగైరర్ధనిఃసృతైః |
సపతాక ఇవాభాతి స తదా ధరణీధరః || 4.67.47 || 2460

ఋషిభిస్తాససంభ్రాంతైస్త్యజ్యమానః శిలోచ్ఛయః |

సీదన్ మహతి కాంతారే సార్థహీన ఇవాధ్వగః || 4.67.48 ||

2461

స వేగవాన్ వేగసమాహితాత్మా

హరిప్రవీరః పరవీరహంతా |

మనః సమాధాయ మహానుభావో

జగామ లంకాం మనసా మనస్వీ || 4.67.49 ||

2462

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే

కిష్కింధాకాండే సప్తషష్ఠితమః సర్గః ||